

Euroopa
Komisjon

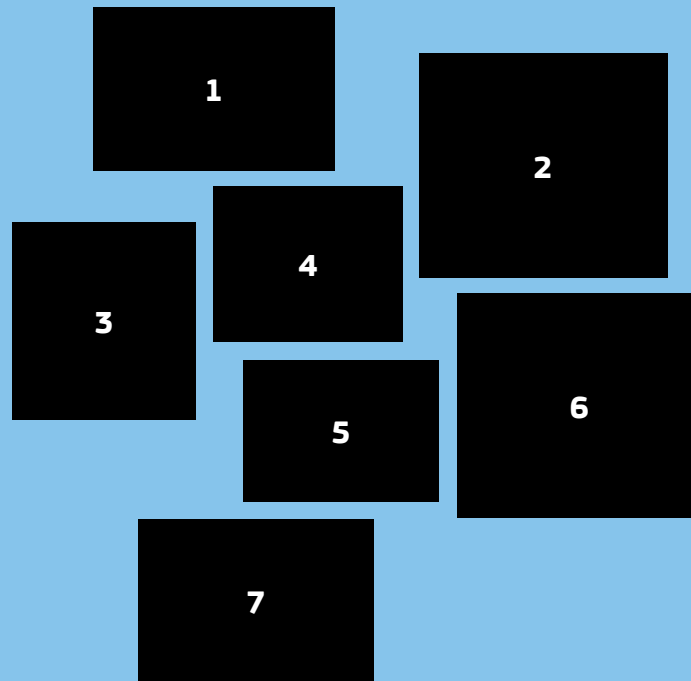
EL

2023. aastal

ÜLDARUANNE EUROOPA LIIDU
TEGEVUSE KOHTA

Esikaanel

1. 9. mail 2023, Euroopa päeval, sõitis Euroopa Komisjoni president Ursula von der Leyen (vasakul) Ukrainasse Kiievisse, kus ta kohtus Ukraina presidendi Volodõmõr Zelenskõiga (paremal).
2. 9. augustil 2023 sõitis Euroopa Komisjoni president Ursula von der Leyen Ljubljanasse Sloveenias, et väljendada solidaarsust ja näha riiki tabanud üleujutuste tekitatud purustusi.
3. Euroopa Keskpanga president Christine Lagarde (vasakul) tervitab Euroopa Parlamendi presidenti Roberta Metsolat (paremal) Euroopa Keskpanga 25. aastapäeva tseremoonial. Frankfurt, Saksamaa, 24. mai 2023. (© AFP)
4. (© Adobe Stock)
5. Euroopa Ülemkogu eesistuja Charles Michel juhatamas 14.-15. detsembril 2023 Belgias Brüsselis toimunud Euroopa Ülemkogu. ELi riigijuhid kogunesid sellele kohtumisele, et arutada arenevat olukorda Lähis-Idas, ELi jätkuvat toetust Ukrainale võitluses Vene agressori vastu, ELi pikaajalist eelarvet, liidu laienemist, julgeolekut ja kaitset ning välissuhteid.
6. Euroopa Komisjoni president Ursula von der Leyen (vasakult teine), NATO peasekretär Jens Stoltenberg (vasakult kolmas) ja Norra peaminister Jonas Gahr Støre (vasakul) külastavad Norra ettevõtte Equinor maagaasi platvormi Norra lääneranniku ligidal. 17. märts 2023.
7. Paljudel Türgi maavärina ohvritel on raskusi kogetud psühholoogilisest traumast ülesaamisega. ELi humanitaarabi toel on UNICEF rajanud kannatada saanud piirkondades keskused, kus lastele ja nende hooldajatele pakutakse psühhosotsiaalset tuge. Seal leiavad lapsed turvalise koha, kus õppida, mängida ja taastuda. August 2023.

EL 2023. aastal

ÜLDARUANNE EUROOPA LIIDU
TEGEVUSE KOHTA

Avaldatud kooskõlas Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 249 lõikega 2

Käesoleva väljaande interaktiivne versioon koos linkidega veebisule on kättesaadav PDF- ja HTML-vormingus järgmisel aadressil: <http://europa.eu/general-report/et>

EL 2023. aastal. Üldaruanne Euroopa Liidu tegevuse kohta

Euroopa Komisjon
Teabevahetuse peadirektooraat
Toimetamine ja sihipärane teavitustegevus
1049 Bruxelles/Brussel
BELGIQUE/BELGIË

Euroopa Komisjon võttis väljaande „EL 2023. aastal. Üldaruanne Euroopa Liidu tegevuse kohta“ vastu 7. märtsil 2024 dokumendina C(2024) 1633.

Print	ISBN 978-92-68-11601-2	ISSN 1725-6909	doi:10.2775/813298	NA-AD-24-001-ET-C
PDF	ISBN 978-92-68-11550-3	ISSN 1977-3420	doi:10.2775/409343	NA-AD-24-001-ET-N
HTML	ISBN 978-92-68-11599-2	ISSN 1977-3420	doi:10.2775/789209	NA-AD-24-001-ET-Q

Euroopa Komisjon ei vastuta taaskasutamisest tulenevate võimalike tagajärgede eest.

Luxembourg: Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024

© Euroopa Liit, 2024

Komisjoni rakendatavad dokumentide taaskasutamise põhimõtted on sätestatud komisjoni 12. detsembri 2011. aasta otsuses 2011/833/EL komisjoni dokumentide taaskasutamise kohta (ELT L 330, 14.12.2011, lk 39, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dec/2011/833/oj>). Kui ei ole märgitud teisiti, on käesoleva dokumendi taaskasutamine lubatud Creative Commons Attribution 4.0 Internationali (CC BY 4.0) litsentsi alusel (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>). See tähendab, et taaskasutamine on lubatud, kui on viidatud allikale ja märgitud kõik muudatused.

Selliste elementide kasutamiseks või paljundamiseks, mis ei kuulu Euroopa Liidule, võib olla vaja taotleda luba otse õiguste omajalt.

AUTORIÕIGUS

Kõik fotod: © Euroopa Liit, kui ei ole märgitud teisiti.

Eessõna

Euroopa Komisjoni president
Ursula von der Leyen

2023. aasta oli oluline aasta, mil Euroopa Liit jätkas oma kodanike ootuste täitmist ja esilekerkivate probleemide lahendamist. Komisjon on südilt järginud mandaadi alguses seatud kuut prioriteeti ning pidanud samal ajal leidma julgeid ja ambitsioonikaid lahendusi Euroopa Liidu ajaloo suurimatele katsumustele.

Olgu küsimuse all Venemaa brutaalne agressioonisõda Ukraina vastu, aastakümnete kõige rängema energiakriisiga toimetulek, hakkamasaamine välgukiirusel areneva tehisintellektiga või tegelemine süveneva kliimakriisiga, oleme käised üles käärinud ja need erakordsed probleemid otsustavalt käsile võtnud. Oleme näidanud, et Euroopa Liidul läheb hästi siis, kui oleme julged.

Euroopa on teist aastat järjest toetanud Ukrainat ühtselt, jõuliselt ja otsusekindlalt. Olime valmis võtma Euroopa Liidus vastu enam kui 4 miljonit Ukraina sõjapõgenikku ning korraldasime otsusekindlalt finants-, humanitaar- ja sõjalise abi andmist praeguseks üle 88 miljardi euro eest. Oleme näidanud, et toetame Ukrainat nii kaua kui vaja. Uue Ukraina rahastu kaudu eraldab EL järgmise nelja aasta jooksul veel 50 miljardit eurot, mille abil pakkuda põhiteenuseid: hoida koolid avatuna ning maksta palku ja pensione, et Ukraina rahvas saaks jätkata võitlust sissetungija vastu. 2023. aasta jääb Ukraina rahva mälestustesse kui aasta, mil liiguti lähemale oma unistuste täitumisele. Tunnustades Ukraina tohutuid edusamme ja Ukraina rahva püüdlusi, tegi liit komisjoni soovitusel ajaloolise otsuse alustada Ukrainaga ühinemisläbirääkimisi.

Samal ajal jätkas EL oma majanduse ümberkujundamist. Esiteks on edasi liigutud digitaliseerimisega. Euroopa kiibimääruse tulemusena on kogu väärtusahela ulatuses tehtud üle 100 miljardi euro eest kavandatud investeeringuid, seda nii avaliku kui ka erasektori poolt. Tehisintellektimäärusega sai Euroopast esimene maailmajagu, kus on kehtestatud spetsiaalselt tehisintellekti käsitlevad õigusnormid, mis keskenduvad kõrge riskitasemega kasutusviisidele. Tegemist ei ole üksnes eeskirjadega, vaid hüppelauaga, mis aitab meie ettevõtjatel olla usaldusväärse tehisintellekti arendamisel eestvedajateks.

Samuti on EL teinud edusamme keskkonnasäästlikule majandusele üleminekul. Kehtestasime raamistiku, et vähendada CO₂ heitkoguseid selle aastakümne lõpuks vähemalt 55%, et Euroopa püsiks 2050. aastaks kliimaneutraalsuse saavutamise graafikus. Lisaks kindlustame nullnetotööstuse määrusega ELi puhtal energial põhinevat tootmisvõimsust, et suurendada oma tööstuse konkurentsivõimet ja vastupidavust. Toetame Euroopa ettevõtteid selle ülemineku elluviimisel nii, et säiliks nende konkurentsieelised, et Euroopa oleks ka edaspidi esimene sihtkoht investeeringutele, millega luuakse stabiilseid, tulevikukindlaid ja kvaliteetseid töökohti, ning et säiliks sinne tugev tööstusbaas.

Et geopoliitilise olukorra muutumisega kohaneda, koostati ELi kõigi aegade esimene majandusjulgeoleku strateegia. Lisaks astusime konkreetseid samme oma vastupanuvõime suurendamiseks ning sõltuvuste ja majandusriskide vähendamiseks. See kindlustab meie suveräänsuse, julgeoleku ja heaolu järgnevateks aastateks. Seda eesmärki toetab ka meie taasterahastu „NextGenerationEU“, mille maht on üle 800 miljardi euro ning mis elavdab siinset majandust investeringute ja reformide toel. Euroopas on taasterahastust rahastatud sadu rohe- ja digiprojekte, millel on eurooplaste jaoks käegakatsutavad tulemused: loodud on avamere tuuleparke, soetatud elektrironge, käivitatud tipptasemel avalikke digiteenuseid ja rajatud maailmatasemel haiglaid.

Tulevikku vaadates näeme, et 2024. aastast saab Euroopa jaoks eriline aeg, mil eurooplased suunduvad valimiskastide juurde, et valida uus juhtide põlvkond. See annab võimaluse mõtiskleda, kuidas demokraatia muudab meie ühiskonna õiglasemaks, tööstuse konkurentsivõimelisemaks ja majanduse vastupidavamaks. Olen veendunud, et Euroopa liigub uhkelt edasi. Euroopa on kõige tugevam alati just siis, kui probleemid on suured.

Elagu Euroopa!

Ursula von der Leyen

Sisukord

1. ELi vastus Venemaa agressioonisõjale Ukrainas – 8
2. ELi majanduse ja konkurentsivõime tugevdamine – 23
3. Kliimaneutraalse ja jõuka Euroopa rajamine – 48
4. Taskukohane, kindel ja kestlik energiavarustus Euroopas – 68
5. Digiajastule vastav Euroopa – 79
6. Õiglase ja sotsiaalse Euroopa rajamine – 96
7. Inimeste ja vabaduste kaitse – 113
8. Euroopa huvide ja väärtuste edendamine maailmas – 130
9. Institutsioonide tegevus ja tugevam demokraatia – 150

1. ELi vastus Venemaa agressioonisõjale Ukrainas

Sissejuhatus

Venemaa agressioonisõda Ukraina vastu on rünnak demokraatia põhialuste pihta ja näitab kogu maailmale, milliseid ohte kätkeb endas autoritaarne riigikord. Euroopa Liidu vankumatu toetus Ukrainale ei ole lihtsalt solidaarsus naaberriigiga, keda on tabanud ebaseaduslik ja põhjendamatu sissetung. See peegeldab meie ühist pühendumust demokraatia põhimõtetele ning reeglitel põhineva rahvusvahelise korra ja rahu kaitsmisele Euroopas. 2023. aastal jätkas EL Ukraina toetamist Venemaa provotseerimata ja põhjendamatu agressioonisõja ning Ukraina territooriumi osade ebaseadusliku annekteerimise vastu. Selles peatükis kirjeldatakse,

Vene sõdurid üritasid Oksanat üle kuulata, et saada infot tema lapselapse kohta, kes on Ukraina sõjaväes. Kui nad lahkusid, hävis Oksana kodu suurtükiväe all. ELi humanitaarabi aitab selliseid inimesi nagu Oksana, pakkudes neile toitu, vett, hädavajalikke majapidamistarbeid, tervishoiuteenuseid, sealhulgas vaimse tervise alast ja psühhosotsiaalset tuge, ning ajutist peavarju. 21. märts 2023.

kuidas EL aitab Ukrainal toime tulla. Muu hulgas pakub EL rahalist, elanikkonnakaitsealast ja humanitaarabi, võitleb desinformatsiooni vastu, võtab vastu Ukraina põgenikke, annab sõjalist abi ja väljaõpet, toetab Ukraina kaitset ja ülesehitustööd ning tagab selle, et Venemaad karistatakse toimepandud kuritegude eest sanktsioonidega ja et ta võetakse vastutusele.

Solidaarsus Ukrainaga

Finantsabi ja sõjaline toetus

Alates Venemaa agressioonisõja algusest olid EL ja selle liikmesriigid teinud 2023. aasta lõpuks Ukraina ja tema rahva abistamiseks kättesaadavaks kokku ligi 85 miljardit eurot. Suure osa sellest summast moodustab 25,2 miljardi euro suurune makromajanduslik finantsabi, mille hulka kuulub 18 miljardi euro suurune toetuspakett, mis eraldati Ukrainale 2023. aastal rahastamisvahendist „Makromajanduslik finantsabi+“. Makromajanduslik finantsabi on rahaline abi, mida EL annab tõesistes rahalistes raskustes olevatele partnerriikidele nende majanduse stabiliseerimiseks ja vajalike reformide elluviimiseks. Nimetatud summad aitavad Ukrainal jätkata palkade ja pensionide maksmist, hoida töös sellised olulised avalike teenuste osutajad nagu haiglad, koolid ja ümberasustatud inimestele mõeldud elamud ning taastada elutähtsa taristu. Ühtlasi aitavad need riigil reformida oma

institutsioone, hoogustades selleks korruptsioonivastast võitlust ja tugevdades kohtusüsteemi.

Sõjalist abi on EL ja selle liikmesriigid andnud praeguseks Ukrainale üheskoos rohkem kui 27 miljardit eurot, millest 5,6 miljardit eurot on eraldatud Euroopa rahutagamisrahastust. Seejuures lepiti 2023. aasta märtsis kokku laskemoona ühishankes ja koheses tarnimises Ukrainale, mille tulemusena toimetati aasta lõpuks kohale umbes 313 600 mürsku ja 3315 raketti. Euroopa rahutagamisrahastust toetatakse ka Ukraina relvajõudude võimekuse suurendamist Euroopa Liidu Ukrainat toetava sõjalise abi missiooni kaudu. Selleks eraldatud 362 miljonit eurot haldab Euroopa Liidu Nõukogu. Ülejäänud osa Ukrainale antavast sõjalisest abist on valdavalt kahepoolne ning seda annavad ja rahastavad liikmesriigid.

→
Euroopa Komisjoni kohtumine
Ukraina valitsusega. Kiiev, Ukraina,
2. veebruar 2023.

Sõjaline toetus

Euroopa rahutagamisrahastut kasutatakse sõjalise ja kaitsevaldkonna välistegevuse rahastamiseks. Samuti võimaldab see toetada partnerriikides toimuvaid rahualveoperatsioone. Rahastut rahastavad liikmesriigid.

Euroopa rahutagamisrahastul on olnud keskne roll Ukraina sõjalises toetamises. Alates Venemaa Ukraina-vastase provotseerimata ja põhjendamatu sõjalise agressiooni algusest on EL võtnud vastu seitse selle vahendi kaudu antava abi paketti. Abi antakse kaitseotstarbelise sõjavarustuse kujul. Lisaks sellele toetatakse Ukraina relvajõude kolmetasandilise laskemoonaaalgatusega. Selleks on ette nähtud kokku 5,6 miljardit eurot.

Selle vahendi kaudu rahastab EL ka Ukraina relvajõudude väljaõpet ELi sõjalise abi missiooni raames, mille peakorter paikneb Poolas ja Saksamaal. Esimest korda oma ajaloos annab EL sõjalist väljaõpet sõdivale riigile. 2023. aasta lõpuks oli missiooni raames läbinud väljaõppe ligikaudu 39 000 Ukraina sõdurit.

Vastusena nõukogu üleskutsesele tarnida Ukrainale kiireloomuliselt laskemoona tegi komisjon 2023. aasta mais ettepaneku laskemoona tootmist toetava määruse kohta. Määrus võeti vastu juulis. Sellega parandatakse ELi kaitsetööstuse reageerimisvõimet, et ta suudaks tagada Euroopa õigeaegse varustamise mürskude ja rakettidega. Komisjon eraldas sel eesmärgil 500 miljonit eurot ning annab 2024. aastal toetusi tootmise suurendamiseks ja kiirendamiseks. (Üksikasjalikuma teabe saamiseks ELi tugevdatud kaitsevõimekuse kohta vt 8. peatükk.)

Eespool nimetatud ligi 85 miljardi euro suurusest summast 17 miljardit eurot on eraldatud liikmesriikidele põgenike vastuvõtmiseks ja toetamiseks. EL pakub praegu ajutist kaitset peaaegu 4,2 miljonile Ukraina põgenikule, kes on asunud elama liitu.

Ühtlasi on EL koos liikmesriikidega eraldanud Ukrainale umbes 3 miljardit eurot humanitaarabi. Umbes 800 miljonit eurot sellest on andnud otse komisjon. (Üksikasjalikuma teabe saamiseks vt allpool punkt „Ukrainale antav elanikkonnakaitsealane ja humanitaarabi“).

© AFP

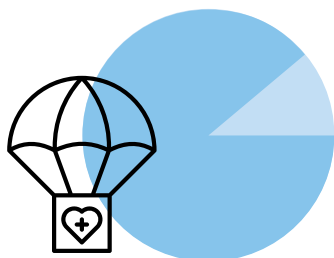

Ukraina president Volodõmõr Zelenskõi (esiplaanil paremal) ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja ning Euroopa maailmapositsiooni tugevdamise eest vastutav Euroopa Komisjoni asepresident Josep Borrell (esiplaanil vasakul) enne ümarlauakohtumist erakorralisel Euroopa Ülemkogul. Brüssel, Belgia, 9. veebruar 2023.

Juunis sai Ukraina juurdepääsu ELi taristu rahastamise programmile ehk Euroopa ühendamise rahastule. See tähendab, et Ukraina saab nüüd taotleda ELi toetust taristuprojektidele, mis parandavad tema energia-, transpordi- ja digiühendusi ELiga. Samuti tegi EL 2023. aastal ajaloolise otsuse alustada Ukrainaga ühinemisläbirääkimisi, millega tunnustati

märkimisväärseid pingutusi, mida riik on teinud lähenemiseks ELi nõuetele (vt 8. peatükk).

Lisaks toetas EL kogu aasta jooksul Ukraina naaberriike, eriti Moldovat, kellele anti 58 miljonit humanitaarabi, täiendavat makromajanduslikku finantsabi ja juurepääs ELi taristu rahastamise programmile.

89% ELi elanikest nõustub, et EL peaks jätkama humanitaarabi andmist Ukraina sõjast mõjutatud inimestele.

85% ELi elanikest nõustub, et Venemaa sissetung Ukrainasse näitab, et EL peab tagama oma energia- ja majandusjulgeoleku.

79% ELi elanikest nõustub, et Venemaa sissetung Ukrainasse näitab, et EL peab suurendama liikmesriikidevahelist sõjalist koostööd.

77% ELi elanikest nõustub, et Venemaa ametivõimud tuleks Ukrainas valitseva olukorra eest vastutusele võtta.

71% ELi elanikest nõustub, et EL peaks ka edaspidi näitama üles solidaarsust Ukrainaga.

Allikad: Eurobaromeetri kiiruuring nr 533, september 2023; Eurobaromeetri standarduuring nr 100, detsember 2023.

ELi sanktsioonid

EL ei ole andnud Ukrainale ja tema rahvale üksnes rahalist ja materiaalist abi, vaid on kehtestanud Venemaa suhtes seoses tema agressioonisõjaga Ukraina vastu enneolematu ulatusega sanktsioonid.

Sanktsioonid on üks vahenditest, millega EL saab reageerida sellele ebaõiglasele ja ebaseaduslikule sõjale, et nõrgestada Venemaa majandust ja piirata

tema võimet rahastada oma agressiooni. Seega teenivad sanktsioonid ELi põhieesmärki, milleks on jätkata tööd õiglase ja püsiva rahu saavutamiseks. Alates 23. veebruarist 2022 on EL kehtestanud Venemaa vastu kokku 12 sanktsioonide paketti. Need ei ole suunatud ainult konkreetsete isikute ja üksuste, vaid ka Venemaa finants-, tööstus-, transpordi- ja energiasektori vastu.

2023. aasta veebruaris ja juunis võttis EL vastu kümnenda ja üheteistkümnenda Venemaa-vastaste sanktsioonide paketi. Nendega lisati ELi sanktsioonide alla kuuluvate isikute ja üksuste loetellu veel 225 nime. Lisaks keelati elutähtsa tehnoloogia ja tööstuskaupade, eelkõige sõjalisel otstarbel kasutada võidavate rakenduste eksport Venemaale. Samuti olid paketid suunatud uute Venemaa desinformatsiooniallikate vastu ning nendega täiendati impordikeelde ja kehtestati meetmed sanktsioonidest kõrvalehoidmise takistamiseks. Sellega kaasnesid ka jõupingutused koostöö tihendamiseks oluliste kolmandate riikidega, et paremini jälgida, kontrollida ja blokeerida reeksporti.

18. detsembril võeti vastu kõige hiljutisem, kaheteistkümmes pakett, millega lisati sanktsioonide alla kuuluvate isikute ja ettevõtete loetellu veel 140 nime. Samuti kehtestati uued impordi- ja ekspordikeelud, näiteks Venemaa teemantide ekspordile ELi. Nende keeldude rakendamisel tehakse tihedalt koostööd G7 partneritega. Ühtlasi tõhustati paketiga nafta hinnalae rakendamist. Selleks kehtestati uued meetmed järelevalve parandamiseks tankerite üle, mida kasutatakse hinnalae kõrvalehoidmiseks. See hõlmab ka rangemat varade jälitamise kohustust ja karne meetmeid sanktsioonidest kõrvale hoidvate kolmandate riikide ettevõtete suhtes.

EL on koos oma partneritega koostanud sanktsioonide alla kuuluvate esmatahtsate lahinguväljal kasutatavate kaupade loetelu. Ettevõtted peaksid nende kaupade puhul rakendama nõuetekohast hoolsuskohustust ja kolmandad riigid ei tohi eksportida neid Venemaale. Lisaks on EL teinud kindlaks majanduse jaoks olulised kaubad, mille voogudes võib täheldada ebatavalisi muutusi. Nende kaupade jälgimine on näidanud, et need liiguvad läbi teatavate kolmandate riikide Venemaale.

Üks kõige nähtavamaid ja poliitiliselt olulisemaid sanktsiooniliike on varade külmutamine. Praeguseks on kehtestatud sanktsioonid ligi 1950 isiku ja üksuse suhtes ning külmutatud üle 28 miljardi euro väärtuses Venemaa ja Valgevene oligarhidele ja ettevõtetele kuuluvat vara. Samuti on liikmesriigid teatanud Venemaa keskpanga varade külmutamisest üle 200 miljardi ulatuses.

Nii sõda ise kui ka sanktsioonid rõhuvad tuntavalt Venemaa majandust ja tõukavad tagant kulude kiiret kasvu, rubla odavnemist, hoogustuvat

inflatsiooni ja tööjõu vähenemisest tingitud tööturu pingestumist. Rubla on 2022. aasta suve tippasemega võrreldes kaotanud ligikaudu 40% oma väärtusest, mis on sundinud Venemaa keskpanga tõstma intressimäärasid 8%-lt 16%-le ja tugevdama kapitalikontrolli. Tänu G7 partneritega kokku lepitud nafta hinnalaele kahanesid nafta ja maagaasi müügist saadavad eelarvetulud 2023. aastal 40%. Need suundumused süvenevad veelgi, sest sanktsioonid on ehitatud üles selliselt, et need mõjutavad Venemaa eelarvet ning tööstus- ja tehnoloogiabaasi pikka aega.

Sanktsioonid on kehtestatud ka Venemaa liitlase Valgevene suhtes. 3. augustil 2023 võttis nõukogu vastu seitsmenda sanktsioonide paketi, et reageerida inimõiguste rikkumisele ja kodanikuühiskonna represseerimisele selles riigis. Samas ei hõlma ELi sanktsioonid kogu riiki, vaid on suunatud selliste Valgevene strateegiliste majandussektorite vastu nagu relvakaubandus ning kauplemine ka sõjalisel otstarbel kasutatavate kaupade ning lennundus- ja kosmosetööstuses kasutatavate kaupadega.

Võitlus desinformatsiooni vastu

Venemaa levitab oma riiklike uudistekanalite ja nendega seotud allikate kaudu kallutatud teavet ja sõjapropagandat, püüdes õigustada Ukraina vastu suunatud agressiooni ning lükata süü Ukraina ja lääneriikide õlule. Sellele vastukaalusi aitab EL Ukrainal teavitada oma rahvusvahelisi partnereid, sealhulgas rahvusvahelistel foorumitel ja aruteludel. Võimalikult suure hulga inimesteni jõudmiseks tegutseb EL korraga mitmel tasandil, toetades kooskõlas desinformatsiooni käsitleva ajakohastatud tegevusjuhendiga valitsusasutusi, kodanikuühiskonda, meediaorganisatsioone ja digiplatvorme.

Osana Venemaa vastu suunatud sanktsioonidest on EL peatanud mitme Venemaa riikliku ja Kremli-meelse ringhäälingukanali tegevuse. 2023. aastal astus EL desinformatsioonivastase võitluse valdkonnas ka üldisemalt suure sammu edasi. Seoses digiteenuste määruse jõustumisega peavad väga suured digiplatvormid ja otsingumootorid nüüdsest korrapäraselt hindama kõiki nende teenustest ühiskonnale tuleneda võivaid ohtusid. See hõlmab väljendusvabadusele tekitatavat ohtu, samuti aga ohtu, et nende teenuseid kasutatakse ära desinformatsioonikampaaniaks.

Juulis algatas komisjon 1,2 miljoni euro suuruse eelarvega projektikonkursi, et heita valgust sellele, kuidas tekivad Ukraina vastu suunatud Venemaa sõda, valimisi ja LGBTIQ-kogukonda käsitlevad desinformatsiooninarratiivid ning kuidas nende vastu võidelda. Selliste projektide rahastamine moodustab osa laiemast desinformatsioonivastasest võitlusest, mida tehakse näiteks veebisaidil EUvsDisinfo ja kiirhoiatussüsteemi kaudu.

Samuti jätkusid 2023. aastal sihipärased sotsiaalmeediateavitused ja -kampaaniad, et lükata ümber Venemaa desinformatsioon sanktsioonide, toiduga kindlustatuse ja energiajulgeoleku kohta. Lisaks korraldas komisjon kampaania selleks, et suurendada teadlikkust ametlike teabeallikate kasutamise tähtsusest. Selle eesmärk oli tagada, et Ukraina põgenikud oleksid teadlikud oma õigustest.

Ukrainale antav elanikkonnakaitsealane ja humanitaarabi

ELi elanikkonnakaitsealane ja humanitaarabi toetab Ukrainas olevaid inimesi mitmel moel. Sellise abi kogumaht on umbes 1,6 miljardit eurot (ligikaudu 800 miljonit eurot humanitaarabi ja 800 miljonit eurot elanikkonnakaitsealast mitterahalist abi). Humanitaarabi raames pakutakse toitu, vett, hädavajalikke majapidamistarbeid, tervishoiuteenuseid, vaimse tervise alast ja psühhosotsiaalset tuge ning ajutist peavarju. Ühtlasi aitab EL Ukraina noortel jätkata oma haridusteed ja annab rahalist abi põhivajaduste rahuldamiseks. Humanitaar- ja arenguabi koordineerimisel juhindub EL seosepõhisest lähenemisviisist, millega tagatakse, et abi ei vasta üksnes kiireloomulistele vajadustele, vaid on ka pikemas perspektiivis jätkusuutlik.

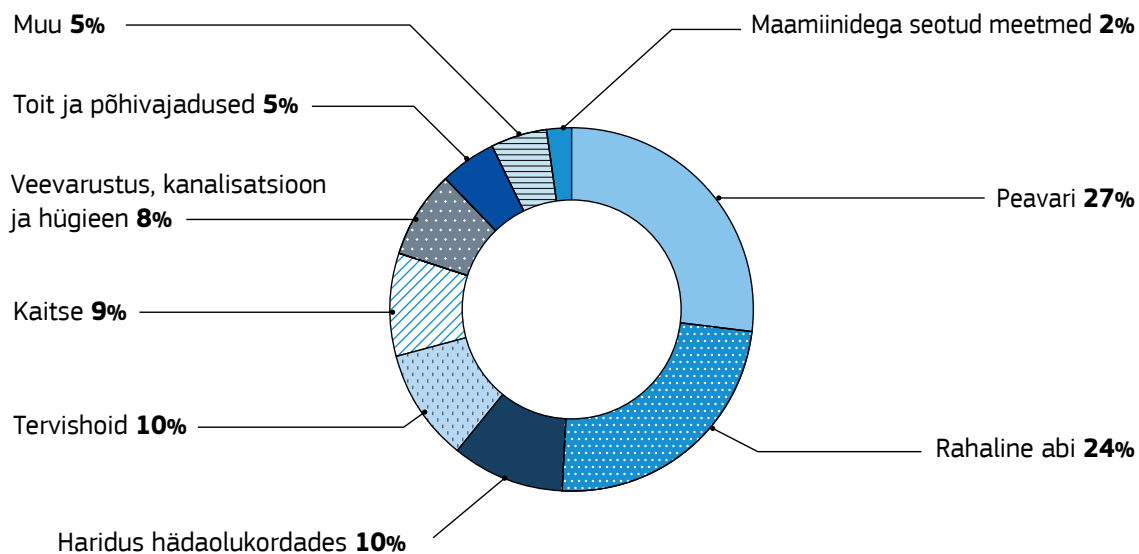
Liikmesriikidesse ümber asunud inimestele antakse programmi „EL tervise heaks“ kaudu psühhosotsiaalset tuge. See toimub suures osas koostöös Rahvusvahelise Punase Risti ja Punase Poolkuu Seltside Föderatsiooniga. Lisaks koordineerib EL kiireloomulist ravi vajavate Ukraina patsientide meditsiinilist evakueerimist ja transpordib neid erialase ravi andmiseks Euroopa haiglatesse. 2022. aasta märtsist kuni 19. detsembrini 2023 paigutati 22 liikmesriiki ja Euroopa Majanduspiirkonna riiki edukalt ümber peaaegu 3000 patsienti, kes vajasisid spetsiaalset meditsiinilist abi.

TASKUHÄÄLING

Kuula või loe veebisaidil EUvsDisinfo avaldatud artiklit sellest, kuidas Venemaa tõde väänab.

ELi humanitaarabi Ukrainale 2023. aastal sektorite kaupa

Selleks et anda inimestele kohapeal hädaabi, koordineerib EL hädaolukordadele reageerimise koordineerimiskeskuse kaudu oma ajaloo suurimat elanikkonnakaitseoperatsiooni (vt 8. peatükk).

ELi elanikkonnakaitse mehhanismi kaudu on pakunud mittemateriaalset abi kõik 27 liikmesriiki, lisaks Island, Norra, Põhja-Makedoonia, Serbia ja Türgi. Selline abi ulatub meditsiinivahenditest ja varjualustest kuni sõidukite ning tuletõrje- ja energiaseadmeteni. Selle Ukrainasse toimetamiseks on EL avanud Poolas, Rumeenias ja Slovakkias uusi logistikakeskuseid. 2023. aasta lõpuks oli Ukrainasse toimetatud peaaegu 100 000 tonni sellist abi.

→

Venemaa ründab Ukraina energiataristut. Selleks et Ukraina talitustel oleks elektrit ja külmal talvekuudel saaks kütta, on EL annetanud üle 5500 elektrigeneraatori ja üle 6 miljoni elektriseadme. See trafo maksab rohkem kui 2 miljonit eurot, selle annetas Leedu elektriettevõtte Litgrid ja see on osa suurimast ELi elanikkonnakaitse mehhanismi raames koordineeritud logistikaoperatsioonist. 24. jaanuar 2023.

Abi andmiseks on EL võtnud kasutusele rescEU varu. RescEU näol on tegu Euroopa reservvahenditega, mida rahastab täielikult EL. Sellesse varusse kuuluvad tuletõrjelennukid ja -helikopterid, meditsiinilise evakuatsiooni lennukid ning hädaolukordades vajalikud meditsiinitarbed ja välihaiglad. EL on eraldanud Ukrainale

elektrigeneraatoreid, meditsiiniseadmeid ja ajutisi varjualuseid. Pärast Nova Kahhovka tammi purustamist saadeti Ukrainasse veepuhastusjaamu ning saastetõrjevahendeid, kaitseülkondi, jooditablette ja muud erivarustust, millega reageerida keemilistest, bioloogilistest, kiirgus- ja tuumaallikatest tulenevatele rahvatervise ohtudele.

Selleks et aidata Ukraina lastel kooli naasta, käivitas EL 2022. aasta detsembris kampaania „Koolibussid Ukrainale“. Kampaania tulemusena saatsid EL ja liikmesriigid Ukrainale üle 380 bussi.

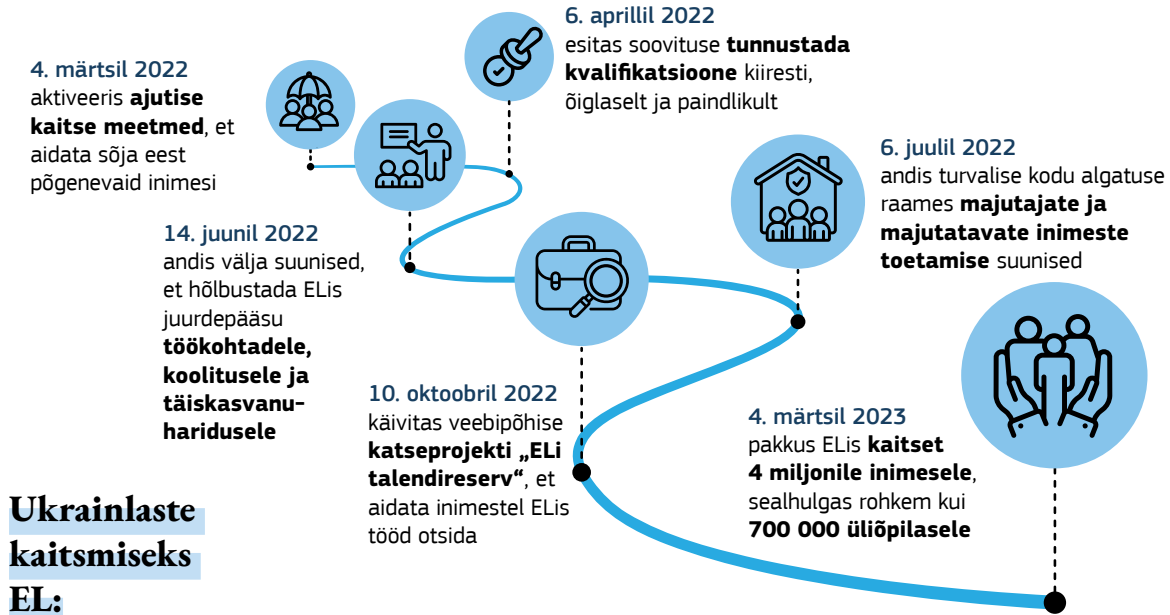

Luxembourg linna annetatud buss lahkub ELi elanikkonnakaitse mehhanismi logistikakeskusest. Suceava, Rumeenia, juuli 2023.

Sõjapõgenike vastuvõtmine

Venemaa provotseerimata ja põhjendamatu agressioonisõda Ukraina vastu on vallandanud Euroopas suurima põgenikevoo alates teisest maailmasõjast. Ukrainast ELi põgenenud inimeste õiguste kaitsmiseks rakendas EL kiiresti ajutise kaitse direktiivi. 2023. aasta lõpuks oli peaaegu 4,2 miljonit Ukraina põgenikku saanud õiguse ELis elada ning

juurdepääsu eluasemele, tervishoiuteenustele, haridusele ja tööturule. Oktoobris pikendati ajutist kaitset kuni 2025. aasta märtsini. Ukraina põgenike vastuvõtu koordineerimiseks käivitasid liikmesriigid solidaarsusplatvormi, mis on direktiivi rakendamisel endiselt oluline.

Ukrainlaste kaitsmiseks EL:

Lisaks sellele aitab EL sõjapõgenikke kiirelt ja tulemuslikult tööturule kaasata. 2022. aastal võeti ühtekuuluvuspoliitika raames vastu ühtekuuluvusmeetmed pagulaste toetamiseks Euroopas ja territooriumidele antava paindliku abi meetmed, millega tagati ühtekuuluvuspoliitika reeglite piisav paindlikkus, et liikmesriigid saaksid kasutada selle vahendeid Ukraina põgenike vastuvõtmiseks. Need meetmed võimaldasid ka 2023. aastal eraldada vahendeid sotsiaalse integratsiooni programmidele, tervishoiule, toiduga varustamisele, esmasele abile ja tööturu suunamisteenustele. See hõlmas ka keelekursusi, haridust ning sotsiaal- ja lapsehoiuteenuseid. Tööle asumine aitab sõja eest põgenenud inimestel saada oma elu taas rööpasse, omandada oskusi ja anda panuse vastuvõtva kogukonna ellu ning pikemas perspektiivis toetada Ukraina taastamist.

Praeguseks on ELis töökoha leidnud 1,5 miljonit ukrainlast.

Allikas: Euroopa avalike tööturuasutuste võrgustiku uuring.

Selleks et aidata ukrainlastel osaleda tööturul, tagab EL nende oskuste kiire valideerimise ning akadeemilise ja kutsekvalifikatsiooni tunnustamise. Seejuures on käivitatud ELi talendireservi katsealgatus ehk internetipõhine tööotsinguvahend, mis aitab Ukraina sõjapõgenikel leida oma oskustele vastava vaba töökoha. Riiklikul tasandil aitavad töötajaid tööandjatega kokku viia liikmesriikide tööturuasutused. Juulis võttis Euroopa avalike tööturuasutuste võrgustik vastu ühised suunised, et veelgi toetada tööturuga ühinemist.

Samuti on EL pühendunud sellele, et tagada Ukraina põgenike lastele juurdepääs kvaliteetsele haridusele. Selleks on võetud peamiselt Euroopa haridusruumi strateegilise raamistiku alusel kasutusele mitmeid vahendeid, näiteks vastastikust õpet käsitlevad poliitikasuunised ja digiplatvormid, samuti on antud rahastust. Üliõpilastest põgenike toetamiseks kasutatakse ka rahastamisprogrammi „Erasmus+“. Lisaks panustatakse kõrgharidusse stipendiumikavaga „MSCA4Ukraine“. Tänu selle algatuse kaudu pakutavale rahastusele ja toetusele õnnestus 2023. aasta lõpu seisuga 124 Ukraina teadlasel jätkata oma tööd ELis või programmiga „Euroopa horisont“ liitunud kolmandas riigis.

Lisaks on komisjon teinud kolm uut algatust ELi ja Ukraina koostöö hoogustamiseks teadusuuringute ja innovatsiooni valdkonnas. Need on programmi „Euroopa horisont“ uus büroo Kiievis, Euroopa Innovatsiooninõukogu (EIC) uus meede Ukraina süvatehnoloogiakogukonna toetamiseks ning Euroopa Innovatsiooni- ja Tehnoloogiainstituudi (EIT) uus kogukonnakeskus.

Lõpuks soovib EL pöörata tähelepanu ka kultuurilisele eneseväljendusele, sest see aitab inimestel saada üle traumaatilistest sündmustest, luua kogukonnatunnet ja üksteist paremini mõista. 2022. aastal algatati ELi programmi „Loov Euroopa“ raames projektikonkurss Ukraina loovisikute ja kultuuriorganisatsioonide toetamiseks väljaspool kodumaad. 2023. aasta mais kuulutati välja konkursi võitjad, kelleks on ZMINA, „Culture Helps“ ja U-RE-HERIT. Need organisatsioonid abistavad Ukraina loovisikuid ja aitavad kaasa Ukraina kultuuripärandi taastamisele.

Lõimimine ühtsesse turgu ja muudesse kokkulepetesse

2023. aasta aprillis sai Ukrainast ELi elanikkonnakaitse mehhanismis osalev riik. Augustis lähetas ta Sloveeniasse 51 kiirreageerijat ja 19 sõidukit, et võtta osa hävitavatele üleujutustele järgnenud päästetöödest. Samas ei olnud Ukraina mehhanismiga veel ametlikult ühinenud. Mehhanismi täisliikmena saab ta sarnaselt teiste riikidega osutada selle kaudu hätta sattunud riikidele abi ja näidata üles samasugust solidaarsust, nagu on saanud osaks talle endale. See on oluline samm Ukraina lõimumisel ELiga ja laiendab ühtlasi ELi elanikkonnakaitse mehhanismi Euroopa idanaabrusesse.

↑
Vasakult paremale: Ukraina siseminister Ihor Klõmenko, Ukraina Euroopa ja euroatlantilise integratsiooni asepeaminister Olha Stefanišõna ning Euroopa Komisjoni kriisihjevolinik Janez Lenarčič kirjutavad alla lepingule, millega Ukraina sai ELi elanikkonnakaitse mehhanismi täisliikmeks. Kiiev, Ukraina, 20. aprill 2023.

Veelgi tugevamini on sidunud Ukraina ELi ühtse turuga tema ühinemine ühtse turu programmiga. Selleks kirjutati 2. veebruaril 2023 Kiievis Euroopa Komisjoni volinike kolleegiumi ja Ukraina valitsuse kohtumisel alla assotsieerimislepingule. Tänu lepingule tekib Ukraina väikestel ja keskmise suurusega ettevõtetel võimalus saada asjakohaste projektikonkursside kaudu rahalist toetust ning osaleda programmis „Erasmus noortele ettevõtjatele“ ja Euroopa ettevõtlusvõrgustikus.

Kaks projektikonkurssi, mille eelarve on kokku 7,5 miljonit eurot, käivitati spetsiaalselt selleks, et toetada Ukraina väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete lõimumist ühtse turuga. Ühtlasi tehti kiireid edusamme Ukrainaga peetud läbirääkimistel tööstustoodete vastavushindamise ja tunnustamise lepingu sõlmimiseks. Selle lepingu jõustumisel paraneb majandusintegratsioon, mis aitab Ukraina majandusel ja ettevõtetel taastuda.

Vaadake, kuidas programmiga „Erasmus noortele ettevõtjatele“ toetatakse Ukraina ettevõtjaid.

Vaadake, kuidas EL ja Euroopa ettevõtlusvõrgustik Ukrainat toetavad.

Lisaks laieneb Ukrainale veel üks oluline ühtse turu eelis. 2022. aasta aprillis ühendas EL jõud liidu ja Ukraina mobiilsideoperaatoritega, et pakkuda ELi ja Ukraina vahel rändlusteenust, mis oleks tasuta või taskukohase hinnaga. Kokkulepet pikendati 2023. aasta juulis veel üheks aastaks ja operaatorid nõustusid ühendustasusid veelgi kärpima, mis võimaldab Ukraina põgenikel piiri tagant kontaktis püsida.

Samal ajal teeb komisjon tööd selle nimel, et integreerida rändluskokkulepe ELi ja Ukraina assotsieerimislepingusse. Kui need pingutused kannavad vilja, saavad nii liitu külastavad ukrainlased kui ka Ukrainasse reisivad ELi kodanikud tasuta rännelda. See, kui kiiresti Ukraina ELi rändlusturuga liitub, sõltub sellest, millal riik võtab üle ja rakendab sellealased ELi õigusnormid.

Toiduga kindlustatus

Venemaa blokeerib tahtlikult Musta mere kaudu toimuvat viljaeksporti, ründab Ukraina viljahoidlaid ja põllumajandustaristut ning piirab põllumajandussaaduste ja väetiste väljavedu. Seeläbi süvendab ta veelgi toiduga kindlustatuse alal valitsevat üleilmset kriisi.

↑ Ukraina teravilja mahalaadimine praamilt. Doonau jõgi, Moldova, 12. detsember 2022.

Selleks et Ukrainas seisvad viljakogused jõuaksid ülejäänud maailma, lõi EL 2022. aastal koos liikmesriikide, Ukraina ja Moldovaga ELi-Ukraina solidaarsuskoridorid. Need alternatiivsed kanalid, mille hulka kuuluvad raudteed, maanteed ja veeteed, hõlbustavad nii kaupade eksporti Ukrainast kui ka humanitaarabi ning väetiste ja muude elutähtsate kaupade sissevedu Ukrainasse.

Solidaarsuskoridorid: elutähtis ühenduslii toiduga kindlustatuse tagamisel maailmas

Kokkuvõttes võimaldasid solidaarsuskoridorid Ukrainal 2022. ja 2023. aastal:

- eksportida üle 65 miljoni tonni põllumajandussaadusi, sealhulgas ligi 61 miljonit tonni vilja, õliseemneid ja nendega seotud tooteid, mis jõudsid ka riikidesse, mis kannatavad kõige teravamalt toidunappuse all;
- eksportida üle 51 miljoni tonni mittepõllumajandustooteid, näiteks maaki, rauda, terast ja puitu;
- teenida oma talunikele ja ettevõtetele ligikaudu 44 miljardit eurot tulu;
- importida üle 43 miljoni tonni kütust ja muid vajalikke tooteid (maksumusega 88 miljardit eurot).

2023. aasta juunis teatas EL kavatsusest investeerida 250 miljonit eurot üheksasse piiriülesesse projekti, et parandada Ukraina ja Moldova ühendusi ELi kuuluvate naaberriikide – Ungari, Poola, Rumeenia ja Slovakkia. Need projektid hõlmavad raudtee ja maantee piiripunktide laiendamise ja taristu ajakohastamisega seotud uuringuid ja töid ning parkimisalade ja ümberlaadimisrajatiste ja -seadmete parandamist.

Lisaks loodi 2023. aastal ühine koordineerimisplatvorm, millega parandatakse ELi ja Ukraina vahel kaubavoogusid. Platvormi raames tehtav töö intensiivistus pärast seda, kui Venemaa taganes 17. juulil Musta mere teraviljaalgatusest, mille tulemusena viljaeksport Musta mere kaudu sisuliselt katkes.

Toetus liikmesriikidele

Venemaa agressioonisõjal Ukraina vastu on laiem mõju. See avaldub ka Ukraina naabruses asuvates liikmesriikides, eelkõige energia- ja toiduaineturul. (Üksikasjalikuma teabe saamiseks ELi tegevuse kohta energiakriisi lahendamisel vt 4. peatükk.)

2023. aastal kiitis EL heaks 487 miljardi euro ulatuses riigiabi, et toetada liikmesriike seoses Venemaa agressioonisõjaga Ukraina vastu.

9. märtsil 2023 hakkas kehtima ajutine kriisi- ja üleminekuraamistik, mille abil liikmesriigid saavad leevendada sõja mõju oma majandusele.

Pärast seda, kui EL oli peatanud koostööprogrammid Venemaa ja tema liitlase Valgevenega, paigutas ta 2023. aastal ümber 135 miljonit eurot, mis oli algselt ette nähtud nende kahe riigi projektidele, ning tugevdab selle arvelt liikmesriikide koostööd Ukraina ja Moldovaga.

Ühtlasi tagas EL aasta jooksul, et kõik Eesti, Läti, Leedu, Poola ja Soome piirkonnad, mis pidid osalema Venemaa ja Valgevenega ellu viidavates koostööprogrammides, said võimaluse võtta osa muudest piirkondadevahelise koostöö programmidest.

Ajutine kriisi- ja üleminekuraamistik annab liikmesriikidele vajaliku paindlikkuse, et:

1. anda piiratud ulatuses abi praegusest kriisist ja sellega seotud sanktsioonidest ja vastusanktsioonidest mõjutatud ettevõtetele

2. tagada ettevõtetele piisav likviidsus

3. hüvitada ettevõtetele lisakulud, mis on tekkinud erakordselt kõrgete gaasi- ja elektrihindade tõttu

← Nisukoristus Donetski piirkonnas. Ukraina, 4. august 2023.

ELi põllumajandustootjate toetamine

Venemaal ja Ukrainal on üleilmsetes teravilja- ja õliseemnetarnetes tähtis koht, mistõttu Venemaa jätkuv sõda Ukraina vastu on muutnud need turud väga ebakindlaks ja kõikuvaks.

Kuna Ukraina tavapärased eksporditeed läbi Musta mere sadamate on olnud blokeeritud või üsna piiratud, ei ole eksporditava kauba toimetamine ettenähtud sihtkohta kulgenud sama edukalt kui varem. Selle asemel on Ukraina teravili ja õliseemned üha rohkem leidnud tee naabruses asuvate liikmesriikide turule ja tekitanud logistilisi kitsaskohti.

2023. aastal võttis EL Ukraina suhtes ajutiselt kehtestatud ühepoolsete kaubandusmeetmete määruse alusel vastu kaks toetuspaketti ja kehtestas ajutise keelu Ukraina nisu, maisi, rapsi ja päevalilleseemnete impordile Bulgaariasse, Ungarisse, Poolasse, Rumeeniasse ja Slovakkiasse. See aitab leevendada tekkinud logistilisi probleeme ja võtta arvesse mõjutatud liikmesriikide põllumajandustootjate muret, kuid võimaldas ELil samas jätkata Ukraina majanduse toetamist ning kohaldada kogu Ukraina impordile nulltariifi.

Kokku eraldati ühise põllumajanduspoliitika reservist üle 156,3 miljoni euro, et toetada nende viie Ukrainaga piirneva liikmesriigi põllumajandustootjaid, keda olukord oli tabanud kõige teravamalt. Nimetatud liikmesriikidel lubati kasutada ka riiklikke toetusvahendeid, et pakkuda vajaduse korral lisatoetuse või spetsiaalse riigiabi kaudu täiendavaid hüvitisi. Lisaks võttis komisjon kolmanda toetuspaketi kaudu kasutusele veel 330 miljoni euro ulatuses rahalisi vahendeid, mis eraldati teiste ELi liikmesriikide põllumajandustootjatele, keda mõjutasid kõrged sisendhinnad ja Venemaa agressioonisõjast tingitud spetsiifilised probleemid. Tänu hiljuti loodud Euroopa toiduga kindlustatuse kriisiks valmisoleku ja kriisile reageerimise mehhanismile oli kiiresti võimalik kaasata eksperdid ning juba varases etapis juhtida avaliku ja erasektori sidusrühmade tähelepanu raskustele ja kitsaskohtadele. ELi võetud meetmed tuginesid otseselt sidusrühmadega peetud arutelude tulemustele.

Sõjakuritegude uurimine ja nende eest vastutusele võtmine

Venemaa ametiasutused on alates Ukraina-vastase agressioonisõja algusest pidevalt rikkunud rahvusvahelisi inimõigusi, samuti on teatatud arvukatest sõjakuritegudest ja tsiviilisikute ründamisest. 2023. aasta lõpuks olid Ukraina ja 16 liikmesriiki alustanud Venemaa poolt Ukrainas toime pandud rahvusvaheliste kuritegude uurimist.

Kuus päeva pärast sõja algust aitas Euroopa Liidu Kriminaalõigusalase Koostöö Amet (Eurojust) moodustada tõendite kogumiseks ning sõjakuritegude ja inimsusevastaste kuritegude uurimiseks ühise uurimiserühma. Praeguseks kuuluvad uurimiserühma Ukraina, kuus liikmesriiki,

Rahvusvaheline Kriminaalkohus ja Euroopa Liidu Õiguskaitsekoostöö Amet.

Kuna rahvusvaheliste kuritegude kohta tõendite hankimine on keeruline protsess (näiteks tuleb korjata inimestelt tunnistusi eri riikides), lõi Eurojust 2023. aastal selliste kuritegude kohta tõendite kogumiseks ja nende säilitamiseks raskete rahvusvaheliste kuritegude tõendite andmebaasi. Eurojust toetab andmebaasi oma erialateadmistega, analüüsides tõendite ja andes riiklikele õigusasutustele praktilisi juhiseid, et aidata neil teha kindlaks muudes riikides asuvaid tõendeid, mis võivad olla nende uurimise seisukohast olulised.

Eurojusti juurde loodi hiljuti rahvusvaheline keskus Ukraina-vastaste agressioonikuritegude eest vastutusele võtmiseks. Keskus alustas tegevust 2023. aasta juulis ning selle koosseisu kuuluvad ühises uurimisrühmas osalevate liikmesriikide sõltumatud prokurörid ja koos Ukraina prokuröri. Keskus loodi Venemaale Ukraina vastu suunatud agressioonikuriteo eest tulevikus süüdistuse esitamiseks ja sellesse töösse panustamiseks. Agressioonikuriteoks loetakse seda, kui kõrgema tasandi poliitiline ja sõjaline juhtkond kavandab, algatab või viib ellu ulatusliku agressiooni, kasutades selleks riigi sõjalist jõudu. Tegu on esimese korraga ajaloos, kui sellist kuritegu uuritakse selle toimumise ajal.

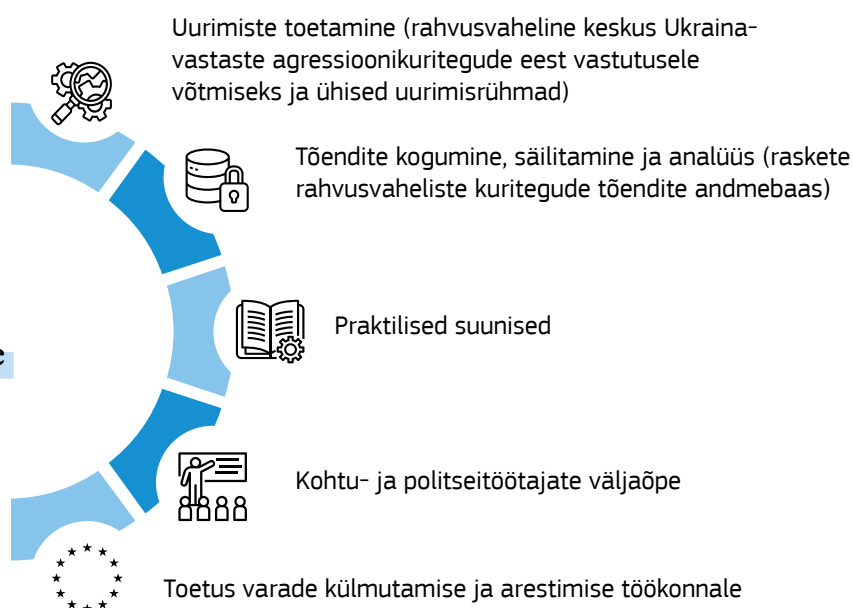
Üheskoos keskuses töötades on prokuröridel võimalik jagada kiiresti tõendeid ning leppida kokku uurimis- ja süüdistuse esitamise strateegias. Keskuse töös on keskne koht raskete rahvusvaheliste kuritegude tõendite andmebaasi koostamisel. Keskuse kogutud tõendeid saab kasutada ka muudes instantsides, sealhulgas riiklikes ja rahvusvahelistes kohtutes.

Ukraina-vastaste agressioonikuritegude eest vastutusele võtmise rahvusvahelise keskuse asutamine. Haag, Madalmaad, 3. juuli 2023. Tagaplaanil, vasakult paremale: USA asejustiitsminister kriminaalõiguse küsimustes Kenneth Polite, Ukraina peaprokurör Andrii Kostin, Hollandi justiits- ja julgeolekuminister Dilan Yeşilgöz-Zegerius, Eurojusti president Ladislav Hamran, Euroopa Komisjoni õigusküsimuste volinik Didier Reynders ning Rahvusvahelise Kriminaalkohtu prokurör Karim Asad Ahmad Khan.

Varade külmutamise ja arestimise töökonna kaudu tagab Eurojust ka ELi sanktsioonide nõuetekohase rakendamise. Töökond uurib Venemaa ja Valgevene üksikisikute ja ettevõtete võimalikke seoseid kuritegevusega. Samuti analüüsib see, kuidas aidata kriminaalõiguslike meetmetega, näiteks varade konfiskeerimise teel, kaasa Ukraina ülesehitamisele.

Eurojusti toetus õigusemõistmisele Ukrainas

Ukraina ülesehitamine

ELi järjekindel eesmärk on tagada, et Venemaa hüvitab Ukrainale tekitatud kahju. Seoses sellega uurib ta, kuidas saaks kooskõlas ELi ja rahvusvahelise õigusega kasutada Ukraina ülesehitamiseks erakorralisi tulusid, mida teenitakse praegu ELi sanktsioonide tõttu külmutatud Venemaa keskpanga reservide haldamiselt. Selleks võttis komisjon detsembris vastu ettepanekud Venemaa keskpanga varadelt teenitud erakorraliste tulude külmutamise kohta.

Ühtlasi koordineerib EL Ukraina ülesehitamist oma rahvusvaheliste partneritega. 2023. aasta jaanuaris käivitas EL koos oma G7 partneritega G7 Ukrainale antava abi asutustevahelise koordineerimise platvormi. Platvorm koordineerib abi, mida antakse mitmesugustest allikatest ja väljakujunenud rahastamisvahenditest, et toetada Ukraina kiireloomulisi rahastamisvajadusi ning tulevikus riigi majanduse taastamist ja ülesehitamist.

Kui volinike kolleegium külastas veebruaris Ukrainat, teatati riigile ette nähtud üldise abipaketi raames 1 miljardi euro suurusest ELi abist Ukraina ülesehitamiseks. Volinikud ja Ukraina valitsus arutasid ka seda, kuidas saaks EL aidata Ukrainal oma linnu kestlikult ja kaasavalt üles ehitada.

Märtsis käivitati algatus „Phoenix“ (Ukraina linnade uue tervikliku keskkonnataristu loomise projekt). Algatus võimaldab Ukraina linnadel kasutada ära uue Euroopa Bauhausi kogukonna tipptasemel tehnoloogiat ja eksperditeadmisi. Samuti seob see Ukraina linnad sarnaste linnadega ELis, võimaldades neil vahetada omavahel kliimaneutraalse ehituse ja energiatõhususe suurendamise alast oskusteavet ja head tava. Seejuures ühendatakse programmi „Euroopa horisont“ alla kuuluvast kliimaneutraalsete ja arukate linnade missioonist ja programmist „LIFE“ saadavad rahalised vahendid, et võtta kohe kasutusele vähemalt 7 miljonit eurot.

28. novembrist 1. detsembrini Leedus Vilniuses toimunud Ukraina keskkonnahoidliku taastamise konverentsil kinnitas EL taas oma jätkuvat toetust Ukraina omavalitsusüksustele ning tutvustas algatuse „Phoenix“ rakendamist ja esitas selle esimesed tulemused. Samal ajal viisid ringmajanduse missioonid ringmajandusele pühendunud ELi ettevõtted ja tööstuse sidusrühmad kokku Ukraina ettevõtete ja avaliku sektori hankijatega, et ettevõtlusringkonnad saaksid Ukraina keskkonnahoidlikus taastamises laialdasemalt osaleda.

Juunis Londonis peetud Ukraina ülesehitamise konverentsil tutvustas EL uut rahastut, mille kaudu kavatsetakse anda 2024.–2027. aastal Ukraina taastamise ja moderniseerimise toetamiseks kuni 50 miljardit eurot toetusi ja laenu.

Sellega kinnitas EL oma vankumatut toetust Ukrainale ja tema liikumisele ELi liikmesuse poole, hoolimata Venemaa jätkuvast agressioonisõjast.

Lisaks on EL kirjutanud alla lepingutele, mille tulemusena kaasatakse Ukraina majanduse taastamiseks ja ülesehitamiseks üle 800 miljoni euro erasektori investeeringuid.

Euroopa Komisjoni president Ursula von der Leyen kõneleb Ukraina ülesehitamise konverentsil. London, Suurbritannia, 21. juuni 2023.

© AFP

2. ELi majanduse ja konkurentsivõime tugevdamine

Sissejuhatus

2023. aastal keskendus Euroopa Liit endiselt oma konkurentsivõime suurendamisele ning majanduse keskkonnahoidlikuks, digitaalseks, kaasavaks ja vastupidavaks muutmisele. 2023. aastal esitatud roheline kokkuleppe tööstuskavaga soovib EL suurendada nullnetotehnoloogia konkurentsivõimet ja toetada kiiret üleminekut kliimanetraalsele majandusele. EL esitas ka strateegia liidus majandusliku julgeoleku saavutamiseks ja kehtestas põhinäitajad oma pikaajalise konkurentsivõime tugevdamiseks. Lisaks ajakohastas EL kestliku rahanduse raamistikku ja astus samme tolliliidu reformimiseks. 2023. aastal tähistati ühtse turu 30. aastapäeva ning aasta jooksul võttis EL

Neapco Europe'i tehases kontrollivad töötajad elektrisõiduki kokkumonteerimist. Düren, Saksamaa, 22. august 2023.

kasutusele ühtse patendisüsteemi ja meetmed piiriülese äritegevuse hõlbustamiseks. Et edendada ELi majanduse digipööret, tegi liit ettepaneku võtta kasutusele sularaha täiendav digieuro ja kehtestada selle reguleerimiseks õigusraamistik ning löi tolliandmete keskuse. Lisaks esitas komisjon mitu seadusandlikku ettepanekut, millega tugevdada kapitaliturgude liitu ja muuta investeerimine jaeinvestorite jaoks turvalisemaks. Vastu võeti õigusaktid, et võidelda välisriigi subsidiumide moonutava mõjuga ELi turgudele, ning reformiti õigussätteid ja kehtestati uued raamistikud, et muuta pangad majandusšokkidele vastupidavamaks.

Jätkuv taastumine ja pikaajaline vastupidavus

Suundumused

2023. aastal jätkus ELi majanduse kasv, mis suurte majandusšokkide tõttu siiski väga kiire ei olnud. Tänu energiahindade langusele ning toiduainete ja tööstuskaupade inflatsioonisurve mõningasele vähenemisele vähenes inflatsioon kogu aasta jooksul.

ELi majandust toetab erakordselt tugev tööturg. Töötuse määr on rekordiliselt madal, tööhõive ja palgad kasvavad endiselt. Et ELi majandus püsiks õigetes rööbastes, tuleb edaspidigi peatähelepanu pöörata taaste- ja vastupidavusrahastu reformide ja investeringute elluviimisele.

ELi majanduse kasvuväljavaadetele kujutavad ka edaspidi ohtu Venemaa jätkuv agressioonisõda Ukraina vastu ja laiemad geopoliitilised pinged.

Taaste- ja vastupidavusrahastu edulugu

2023. aastal aitas jätkuvalt majandust elavdada see, et rakendati taaste- ja vastupidavusrahastut, mis on 800 miljardi euro suuruse taastekava „NextGenerationEU“ keskne osa. Selle rahastamisvahendiga tugevdati liikmesriikide majanduslikku ja sotsiaalset vastupidavust ning toetati kava „REPowerEU“ eesmärke. Viimati nimetatud ELi algatusega aidatakse liikmesriikidel kiirendada fossiilkütustest loobumist, mis on eriti oluline Venemaa provotseerimata sissetungi tõttu Ukrainasse (vt lisateavet kava „REPowerEU“ kohta 4. peatükis).

Taaste- ja vastupidavusrahastu teeb ainulaadseks tema tulemuspõhisus. Sellest raha saamiseks peab liikmesriik esitama komisjonile taaste- ja

vastupidavuskava. Oma kavas kirjeldab liikmesriik reforme ja investeringuid, mis ta kavatseb 2026. aasta lõpuks ellu viia. Nende jaoks võib ta saada rahalisi vahendeid varem kokku lepitud eraldise mahus. Komisjon teeb makseid vastavalt sellele, kuidas õnnestub liikmesriigil kavas kindlaks määratud eesmärke ja sihte saavutada. Selleks võtab liikmesriik meetmeid, millega lahendada oma peamisi probleeme ja mis on kooskõlas ELi eesmärkidega.

Taaste- ja vastupidavusrahastuga edendatakse reforme ja investeringuid kuues poliitikavaldkonnas: i) rohepööre, ii) digipööre, iii) arukas, kestlik ja kaasav majanduskasv, iv) sotsiaalne ja territoriaalne ühtekuuluvus, v) tervishoiualane, majanduslik, sotsiaalne ja institutsiooniline vastupidavus ning vi) järgmise põlvkonna poliitika.

Lisaks pakub EL liikmesriikidele taaste- ja vastupidavuskavade rakendamisel abi tehnilise toe instrumendi kaudu. Praeguseks on toetust saanud üle 400 projekti. 23 liikmesriiki on saanud või saavad praegu üldist toetust taaste- ja vastupidavuskava rakendamise horisontaalsete aspektide jaoks, sealhulgas toetust kavade läbivaatamiseks. Kõik 27 liikmesriiki saavad valdkondlikku toetust, mis on seotud taaste- ja vastupidavusrahastu meetmete rakendamisega.

Enamik eurooplasi (53%) arvab, et taasterahastu „NextGenerationEU“ võib aidata praeguseid majandusprobleeme lahendada.

Allikas: Eurobaromeetri standarduuring nr 100, detsember 2023.

Tänu liikmesriikide tegevusele taaste- ja vastupidavuskavade täitmisel 2022. aasta lõpuks (värskeimad kättesaadavad andmed):

sai 6,9 miljonit inimest võimaluse osaleda hariduses ja koolituses

anti 1,4 miljonile ettevõttele mitterahalist toetust

kehtestati kliimakatastroofide-vastaseid kaitsemeetmeid, millega parandati 5,9 miljoni inimese turvatunnet

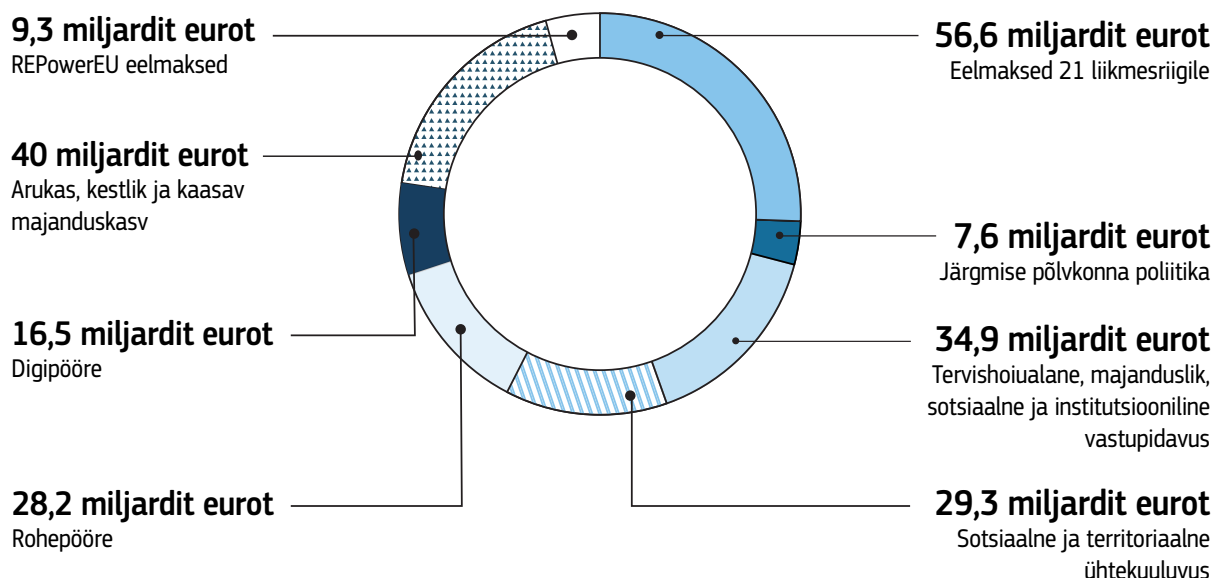

säästeti 22,1 miljonit megavatt-tundi primaarenergiat

Taaste- ja vastupidavusrahastu eesmärkide jaoks eraldatud vahendid

Seni on välja makstud kokku **222,4 miljardit eurot**

Projektide näited

Rohepööre

Prantsusmaal on taaste- ja vastupidavusrahastust rahastatud 20 000 sotsiaaleluruumi ja üliõpilaste eluaseme energiatõhususe parandamist.

Digipööre

Taaste- ja vastupidavusrahastu aitab tänu investeeringutele digimajanduse andmekeskustesse suurendada Itaalia pilvandmetöötuse mahtu.

Arukas, kestlik ja kaasav majanduskasv

Taaste- ja vastupidavusrahastu on aidanud Hispaanial toetada rohkem kui 60 suurettevõtet ja VKEd kestliku liikuvuse alaste teadusuuringute ja innovatsiooni valdkonnas.

Sotsiaalne ja territoriaalne ühtekuuluvus

Taaste- ja vastupidavusrahastu võimaldab Austria aidata pikaajalistel töötutel osaleda koolituses ja omandada kvalifikatsiooni.

Tervishoiualane, majanduslik, sotsiaalne ja institutsiooniline vastupidavus

Taaste- ja vastupidavusrahastust toetatud reformi käigus Küprosel laiendatakse korrupsioonivastaseid meetmeid ja luuakse sõltumatu korrupsioonivastane amet.

Järgmise põlvkonna poliitika

Taaste- ja vastupidavusrahastu vahendid on aidanud Tšehhil anda õpilastele kaugõppeks ligikaudu 74 000 digiseadet.

ELi eelarve: liidu valmisolek praegusteks ja tulevasteks katsumusteks

2023. aastal olid ELi pikaajaline eelarve (mitmeaastane finantsraamistik) ja taasterahastu „NextGenerationEU“ Euroopa majanduse taastamisel kesksel kohal. Peatähelepanu pöörati selliste probleemidele nagu läheduses käiv sõda, suur inflatsioon, loodusõnnetused ja humanitaarkriisid. Komisjon tegi juunis ettepaneku mitmeaastane finantsraamistik läbi vaadata, et ELi eelarve võimaldaks ka edaspidi kõige olulisemaid probleeme lahendada.

Septembris võeti vastu ELi 2024. aasta eelarve. Selles leiavad muu hulgas kajastamist Lähis-Idas ning Euroopas ja selle naabruses kestvad kriisid.

Taasterahastu „NextGenerationEU“ toetamiseks ja Ukraina abistamiseks kogus komisjon 2023. aastal ligikaudu 116 miljardit eurot pikaajalisi vahendeid. Sealjuures emiteeriti kuni 12,5 miljardi euro väärtuses rohelisi võlakirju, mis teeb ELi juhtiva roheliste võlakirjade emitendi.

↑ Euroopa Komisjoni eelarve ja halduse volinik Johannes Hahn tutvustab mitmeaastase finantsraamistiku läbivaatamise ettepanekut. Brüssel, Belgia, 20. juuni 2023.

Pikaajaline vastupidavus

Läinud aastal esitas komisjon seadusandlikud ettepanekud, millega reformitakse ELi majanduse juhtimise reegleid. Tegu on nende reeglite kõige põhjalikuma reformiga pärast 2007.-2008. aasta majandus- ja finantskriisi.

Ettepanekud tuginesid põhjalikule analüüsile ja ulatuslikele konsultatsioonidele. Uute õigusnormidega hõlbustatakse ja hoogustatakse liikmesriikides oluliste reformide ja investeeringute tegemist. Need lihtsustavad majanduse juhtimist, suurendavad riikide isevastutust ning asetavad rohkem rõhku keskpikale perioodile ja ELi eelarve-eeskirjade jõustamisele ühtses ja läbipaistvas ELi raamistikus.

↑ Euroopa Komisjoni inimeste hüvanguks toimiva majanduse valdkonna juhtiv asepresident ja kaubandusvolinik Valdis Dombrovskis (vasakul) ning Euroopa Komisjoni majandusvolinik Paolo Gentiloni (paremal) ELi majandusjuhtimise raamistiku läbivaatamise teemalises pressikonverentsil. Brüssel, Belgia, 26. aprill 2023.

Horvaatia ühines euroalaga

1. jaanuaril 2023 ühines Horvaatia euroala ja Schengeni alaga.

Euro tähendab horvaatide jaoks suuremat mugavust ja konkurentsivõimet, sest lihtsustab reisimist ja kaubandust. Euro rahatähed ja mündid sümboliseerivad ELi lubadust tagada kõigile horvaatidele vabadus ja võimalused.

Pärast kuna asendamist euroga Horvaatias tehtud uuring näitab, et 61% Horvaatia kodanike arvates toimus üleminek sujuvalt ja tõhusalt ning 88% peab end ühisrahast hästi informeerituks.

ELis on toetus eurole endist viisi väga suur: 71% ELi elanikest toetab Euroopa majandus- ja rahaliitu koos ühisrahaga ning euroalal on toetus koguni 79%.

Allikad: Eurobaromeetri kiiruuring nr 518, veebruar 2023; Eurobaromeetri standarduuring nr 100, detsember 2023.

© Martin Münd / Euroopa Keskpang

Euroopa Liidu ühtekuuluvus

2023. aastal tähistati Ühtekuuluvusfondi loomise 30. aastapäeva. Oma 30-aastase ajaloo jooksul on Ühtekuuluvusfondist investeeritud ELi majanduslikku, sotsiaalsesse ja territoriaalsesse ühtekuuluvusse ligi 179 miljardit eurot. Ühtekuuluvuspoliitika vahendid suurendavad aastatel 2021–2027 eeldatavasti ELi sisemajanduse koguprodukti 0,5% ja aitavad luua 1,3 miljonit töökohta. 2023. aastal lõpule viidud ja käivitatud suurprojektide hulka kuuluvad Pompei kompleksi taastamine, Thessaloníki uus metroosüsteem ja täiustatud reoveetaristu Rumeenias. Aasta lõpuks olid perioodi 2014–2020 ühtekuuluvuspoliitika programmid saavutanud kohapeal märkimisväärseid tulemusi: muu hulgas

on toetatud 4,5 miljonit ettevõtet, loodud 370 000 uut töökohta, antud enam kui 7,9 miljonile majapidamisele parem juurdepääs lairibaühendusele ja võetud kasutusele üle 6000 MW ulatuses uusi taastuvenergia tootmise seadmeid.

Need saavutused näitavad, kui tähtis roll on kohalikel ja piirkondlikel haldusasutustel. Nemad on inimestele kõige lähemal ning saavad aidata kaasa poliitiliste prioriteetide saavutamisele ja ELi õigusaktide rakendamisele kohapeal. Liikmesriikide haldusasutuste tähtsust arvestades käivitas komisjon 2023. aastal nende tugevdamiseks algatuse ComPact.

←
Euroopa Komisjoni ühtekuuluvuspoliitika ja reformide volinik Elisa Ferreira (paremalt esimene) külastab ELi kaasrahastatud projekti GROOF (katusekasvuhooned CO₂ heite vähendamiseks). Bettembourg, Luksemburg, 13. märts 2023.

Tugev ja vastupidav ühtne turg

30 aastat ühtset turgu

2023. aastal tähistas EL 30. aasta möödumist ühtse turu loomisest. Ühtse turu loomine 1. jaanuaril 1993 oli tähtis verstapost Euroopa integratsioonis. Ühtne turg on enam kui vaid õigusraamistik või kaubavahetuse platsdarm. Sellega luuakse vabadusel, progressil, võimalustel, majanduskasvul, ühisel jõukusel, ühtekuuluvusel ja vastupidavusel põhinev ala. Ühtne turg tugevdab märkimisväärselt ELi ülemaailmset majanduslikku ja geopoliitilist positsiooni. See annab 15% maailma sisemajanduse koguproduktist ja on maailma suurim integreeritud ühtse turu piirkond. Samal ajal on see ka üks kõige avatum piirkond.

Üle 30 aasta on ühtne turg edendanud ELi konkurentsivõimet, teinud kodanike elu paremaks ja lihtsustanud ettevõtlust. See on suurendanud ELi sisemajanduse koguprodukti 9% ja toonud seega märkimisväärset majanduslikku kasu. Seda toetab ühtekuuluvuspoliitika, mis võimaldab kõigil piirkondadel osaleda ja selle hüvedest osa saada. Samuti aitab ühtne turg kaasa rohe- ja digipöördele. Soodustades ELis regulatiivset, finants- ja tarneahela integratsiooni, aitab see luua mastaabisäästu, mis võimaldab ettevõtetel kasvada.

Ülevaade ühtsest turust

Ühtne turg esindab **18% maailma sisemajanduse koguproduktist ...**

... ja selle kaudu jõuavad kaubad ja teenused rohkem kui **450 miljoni inimeseni.**

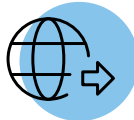
Allikas: [ühtse turu aastaaruanne](#), jaanuar 2023.

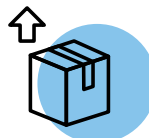
Sellel tegutseb
23 miljonit
ettevõtet ...

... mis annavad
tööd peaaegu
128 miljonile
inimesele

ELi-sisene
teenuste eksport
965 miljardit
eurot

ELi-sisene
kaupade eksport
3428 miljardit
eurot

ELi-sisesed
investeeringud
8163 miljardit
eurot

Kas teadsite? (*)

2020. aastal
toimus **47,5%** ELi
kaupade ekspordist
kolmandatesse
riikidesse eurodes.

Üle **60%** välismaise
kontrolli all olevatest
ELi ettevõtetest on teise
ELi liikmesriigi ettevõtte
kontrolli all.

Aastatel 2010–
2021 suurenes ELi
liikmesriikides **47,0%**
selliste töötajate
arv, kellel on mõne
teise liikmesriigi
kodakondsus.

2,4% liikmesriikide
kolmanda taseme
üliõpilastest on
pärit mõnest teisest
liikmesriigist.

(*) Viimased kättesaadavad andmed ELi 27 liikmesriigi kohta.

Allikas: [Eurostat](#).

Väga oluline on ühtne turg olnud ELi majandusliku vastupidavuse jaoks. Eriti selgelt on selle mõju ilmnunud hiljutistes kriisides, nagu pandeemia, Venemaa sõjategevus Ukrainas ja sellele järgnenud energiakriis. Lisaks on ühtsel turul oluline geopoliitiline mõõde. See aitab keset geopoliitilisi muutusi ja võidujooksu puhta tehnoloogia poole suurendada ELi mõju. Saavutustest hoolimata peab ühtse turu areng uue ja muutuva geopoliitilise olukorra, tehnoloogia täienemise ning rohe- ja digipöörde tingimustes jätkuma, et suurendada ELi pikaajalist konkurentsivõimet ja tootlikkust.

Tugevam ühtne turg

EL parandab pidevalt ettevõtluskeskkonda kõigis majandussektorites. 2023. aasta septembris esitas komisjon [ettepaneku võidelda äriühingute ja avaliku sektori asutuste hilinenud maksete vastu](#). Hilinenud maksed seavad ohtu väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate (VKEde) rahavood ning pärsivad tarneahelate konkurentsivõimet ja vastupidavust. See ettepanek on osa laiemast meetmepaketist, millega komisjon soovib toetada majandusprobleemidega silmitsi seisvaid VKEsid.

EL toetab ka innovatsiooni, muutes ettevõtjate jaoks lihtsamaks oma intellektuaalomandi kaitsmise kõikjal ELis. Ühtse turu täiustamiseks ja Euroopas patendikaitse tugevdamiseks käivitati juunis [ühtne patendisüsteem](#). Sellega luuakse patentide registreerimiseks ja jõustamiseks ühtne kontaktpunkt. See toob kaasa väiksemad kulud, vähem paberitööd ja väiksema halduskoormuse novaatorite jaoks ning on eelkõige kasulik VKEdele.

Lisaks võimaldab uus [ühtne patendikohus](#), mille pädevusse kuuluvad nii uued ühtsed patendid kui ka praegused Euroopa patendid, ettevõtjatel oma patendiõigusi tõhusamalt kaitsta. [VKEde fond](#) – komisjoni ja [Euroopa Liidu Intellektuaalomandi Ameti](#) ühisalgatus – pakub VKEdele rahalist toetust (intellektuaalomandi vautšerid), et hallata oma intellektuaalomandi portfelli, sealhulgas kaubamärke, disainilahendusi, patente ja taimesorte.

Kuidas toimib ühtne patendisüsteem?

Leiutajad taotlevad Euroopa patenti.

Euroopa Patendiamet tagab, et leiutis vastab uudsuse, leiutusastme ja tööstusliku kasutatavuse kriteeriumidele.

Pärast Euroopa patendi andmist esitab omanik ühtse toime taotluse.

Ühtne patent jõustub kohe, ilma selliste lisaformaalsusteta nagu tõlked, osalevates liikmesriikides, mis on järgmised:

Belgia, Bulgaaria, Taani, Saksamaa, Eesti, Prantsusmaa, Itaalia, Läti, Leedu, Luksemburg, Malta, Madalmaad, Austria, Portugal, Sloveenia, Soome, Rootsi.

Samal ajal võib Euroopa patendi omanik selle kinnitada ka mitteosalevates riikides, sealhulgas kolmandates riikides, vastavalt nende riiklikele nõuetele.

2023. aasta aprillis esitas komisjon ühtse patendisüsteemi täiendamiseks patendipaketi ettepaneku. Sellega luuakse ettevõtjate jaoks uus ja paremini tasakaalus raamistik, millega reguleerida standardi rakendamiseks olulisi patente, samuti lihtsustatakse juurdepääsu ravimite ja taimekaitsevahendite täiendava kaitse tunnistustele ning täpsustatakse sundlitsentsi andmist kriiside ajal. Lisaks võimaldab läinud aastal jõustunud käsitööstuslike ja tööstustoodete geograafiliste tähiste määrus ELi tootjatel paremini kaitsta oma piirkonnaga seotud käsitööstuslike ja tööstustoodete ning oskusteavet.

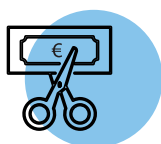
Kavandatava ELi disainilahenduste kaitset käsitlevate õigusaktide reformiga tugevdatakse, ühtlustatakse ja ajakohastatakse ka innovatsiooni ja disainilahenduste kaitset ELis.

EL toetab piiriülest ettevõtlust, kõrvaldades tõkkeid majanduskasvu ja ettevõtluse teelt.

Uued tõkete kõrvaldamise meetmed võivad 2029. aasta lõpuks lisada majandusele 713 miljardit eurot.

Üheks näiteks on kavandatav määrus, millega hõlbustatakse üldkasutatavatel teedel liiklevate liikurmasinate, näiteks kraanade, kombainide ja kahveltõstukite vaba ringlust.

Määrusega väljaspool teid kasutatavate liikurmasinate kohta asendatakse liikmesriikides praegu kehtivad reguleerimiskorrad ning:

kõrvaldatakse turule sisenemise tõkked ja vähendatakse viivitusi turul

vähendatakse nõuete täitmisega seotud kulusid, soodustatakse innovatsiooni ja parandatakse konkurentsivõimet

hõlbustatakse masinate piiriülest kasutamist ELis

tagatakse kogu ELis väljaspool teid kasutatavate liikurmasinate liiklusohutuse ranged ja ühesugused standardid

Et hõlbustada mittetulundusühingute piiriülest tegutsemist, tegi komisjon septembris ettepaneku luua uus õiguslik vorm – Euroopa piiriülene ühing. Algatus parandab ühtse turu toimimist, kõrvaldades õiguslikud ja haldustõkked selliste mittetulundusühingute tegevuselt, mis tegutsevad või soovivad tegutseda rohkem kui ühes liikmesriigis.

Detsembris esitas komisjon muudetud ettepaneku piiriüleste lahenduste hõlbustamist käsitleva määruse kohta. Määruse eesmärk on aidata liikmesriikidel kõrvaldada takistusi, mis segavad ELi piiriülestes piirkondades elava 150 miljoni kodaniku igapäevaelu. Selliste takistuste kõrvaldamine parandab märkimisväärselt ühtse turu toimimist ning tugevdab ELi majanduslikku, sotsiaalset ja territoriaalset ühtekuuluvust.

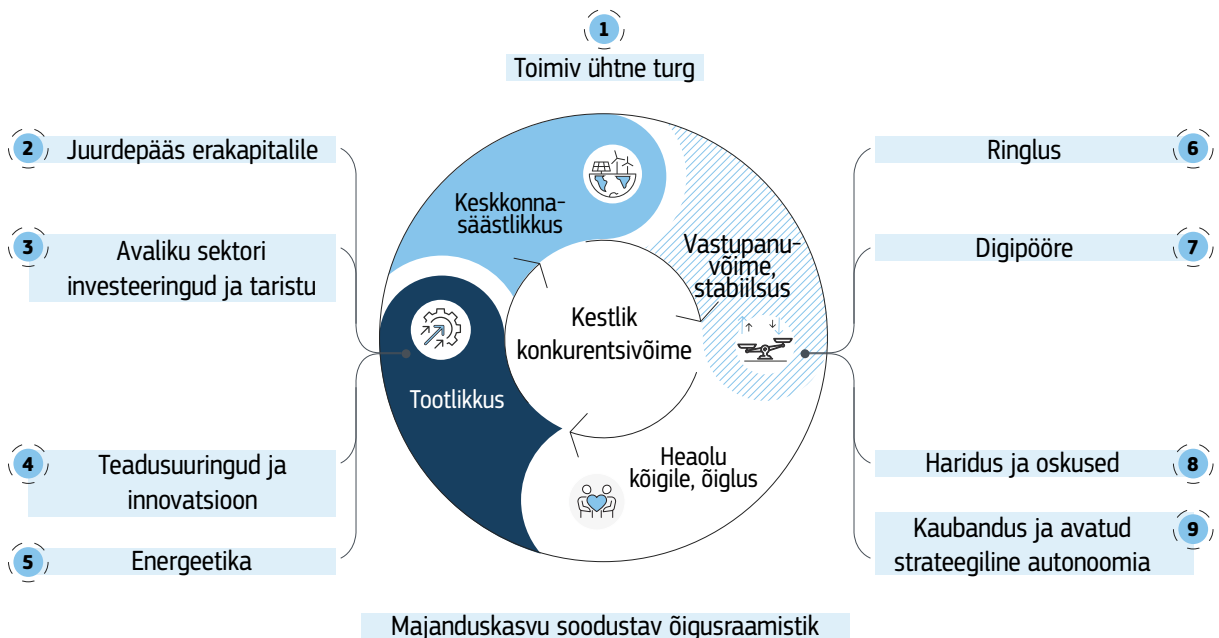
Pikaajalise konkurentsivõime tugevdamine

Tugeva ülemaailmse konkurentsi ja uute geopoliitiliste probleemide kontekstis on komisjon teinud ettepaneku keskenduda üheksale peamisele tegurile, millega tugevdada ELi pikaajalist konkurentsivõimet. Need on nõuetekohaselt toimiv ühtne turg, juurdepääs erakapitalile, avaliku sektori investeeringud ja taristu, teadusuuringud ja innovatsioon, energeetika, ringlus, digipööre, haridus ja oskused ning kaubandus ja avatud strateegiline autonoomia.

EL tagab pikaajalise konkurentsivõime ja ühtse turu elujõulisuse sellega, et säilitab ühetaoliselt kohaldatavate normidega kõigi liikmesriikide ja

ettevõtete vahel ausa konkurentsi. See, et siseturg oleks tasakaalus ja toimiv, on tagatud komisjoni monopolidevastaste ning ühinemisi ja riigiabi käsitlevate otsustega. See on ELi majanduse jaoks otsustava tähtsusega. Riigiabi kontrolliga kindlustatakse, et valitsuste toetused on kooskõlas ühiste eesmärkidega ja säilitavad ühetaolised äritingimused kõikjal ELis. Tugev konkurents erasektoris toob kaasa tarbijate jaoks toodete parema kvaliteedi ja õiglasema hinna. Kõik komisjoni konkurentsipoliitika otsused on tehtud tarbijate ja ettevõtjate huvides ning samas kaitsevad need ELi kodanikke vastutustundetute ettevõtjate eest.

Üheksa konkurentsivõimet edendavat tegurit

Digiturgude määrus on hea näide sellest, et konkurentsipoliitika on üldsusele kasulik. See määrus, mis täiendab, kuid ei asenda ELi konkurentsieeskirju, on üks maailma esimesi õigusakte, millega ohjeldatakse digivaldkonna suurkontsernide pääsuvahi rolli. See toob kodanikele majanduslikku ja sotsiaalset kasu. (Lisateavet vt 5. peatükist.)

↑ VIDEO Välisriigi subsidiumide määrus.

EL mitte ainult ei taga ausat sisekonkurentsi, vaid hoolitseb ka selle eest, et ELi ettevõtjatel oleks võimalik rahvusvahelises konkrentsis edu saavutada. Juulis kehtestas EL välisriigi subsidiumide määrust. See võimaldab komisjonil uurida kolmandate riikide valitsuste rahalist toetust ELis tegutsevatele ettevõtetele. Kui toetused annavad nendele äriühingutele ebaõiglase eelise, võib komisjon võtta meetmeid moonutava mõju kõrvaldamiseks.

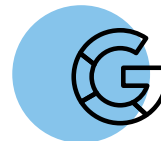
ELi konkrentsieeskirjade tõhusus sõltub nende rakendamisest. Siin on mõni näide, kuidas EL tagab eeskirjade jõustamisega ausa konkrentsi.

2023. aastal tehti 335 ühinemisotsust.

Aasta jooksul lubati 487 miljardit eurot riigiabi, eelkõige seoses Venemaa agressioonisõjaga Ukraina vastu ja selle mõjuga ELi hindadele.

2023. aasta juunis tegi komisjon Google'ile teatavaks oma esialgse seisukoha, et Google annab oma internetireklaamitehnoloogia teenustele konkrenttide ees eelisseisundi.

↑ Euroopa Komisjoni siseturuvolinik Thierry Breton pressikonverentsil, kus on juttu kriitilise tähtsusega toorainete määrusest, ELi pikaajalise konkrentsivõime strateegiast ja ühtse turu 30-aastasest arenguloost. Brüssel, Belgia, 16. märts 2023.

Kriitilised toorained on hädavajalikud paljude strateegiliste sektorite, sealhulgas nullnetotehnoloogia, digitööstuse, tervishoiu, lennundus- ja kosmetööstuse ning kaitsetööstuse jaoks. Tänu kriitiliste toorainete määrusele saab EL paremini jälgida ja maandada tarnehäirete ohtu. Samuti edendab see ringmajandust ja kestlikkust. See määrus koos elektrituru korralduse reformi ja nullnetotööstuse määrusega (mõlemad kuulutati välja roheline kokkuleppe tööstuskava raames, vt 3. ja 4. peatükk) edendab regulatiivset keskkonda, mis soodustab nullnetotehnoloogia kasvu ja Euroopa tööstuse konkrentsivõimet.

Nullnetotööstuse määruse eesmärgiks on samuti suurendada prognoositavama ja lihtsama õigusraamistiku abil ELi majanduse konkurentsivõimet. Sellega toetatakse tööstuses keskkonnahoidlikku ja digitaalset innovatsiooni. See on roheline kokkuleppe tööstuskava osa ning sellega soodustatakse investeringuid niisuguste toodete tootmisse, mida on vaja ELi kliimanetraalsuse eesmärkide saavutamiseks.

Määrusega tugevdatakse ja muudetakse vastupidavamaks ELi nullnetotehnoloogia tööstusbaasi. Selline tehnoloogia on väga tähtis kulutõhusa, usaldusväärse ja kestliku puhta energia süsteemi jaoks. Lisaks kiirendab määrus nullnetotehnoloogia loomist ja tootmist. See aitab vähendada ELi sõltuvust Venemaa fossiilkütustest ja vältida uusi sõltuvusi, mis võivad takistada rohepöördeks vajaliku põhitehnoloogia ja -komponentide loomist (vt 4. peatükk).

ELi konkurentsivõime suurendamisel on oluline ka majandusliku julgeoleku parandamine. Juunis käivitasid komisjon ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja Josep Borrell Euroopa majandusjulgeoleku strateegia. See on terviklik lähenemisviis, mille eesmärk on muuta ELi majandus tugevamaks. Strateegiaga edendatakse ELi tööstusbaasi arengut, kaitstakse liidu olulisi majandusjulgeoleku huve ja tehakse koostööd võimalikult paljude kolmandate riikidega, et võtta ühiseid meetmeid majandusliku julgeoleku edendamiseks rahvusvahelisel tasandil. Strateegia võimaldab ELil hinnata ja juhtida majandusriske, säilitades samal ajal avatuse ja jätkates rahvusvahelist tegevust.

ELi ja Hiina suhete tugevdamine ning suurem konkurentsivõime

ELi konkurentsivõime tugevdamisel on väga olulisel kohal suhted Hiinaga.

Hiina tegutseb üha jõulisemalt ja tugevdab oma üldist strateegilist positsiooni. EL asus 2023. aastal suhetes Hiinaga riske vähendama ja paremat tasakaalu otsima ning jätkas samal ajal tööd reeglitel põhineva tugevama rahvusvahelise korra nimel.

Parem tasakaal tähendab Hiinaga ülemaailmsete probleemide lahendamiseks kahepoolsete majandussuhete ja koostöö jätkamist, võttes samal ajal käsile turumoonutused, mis tulenevad Hiina ebaproportsionaalsetest riiklikest toetustest.

Riskide vähendamine seevastu nõuab kriitilise sõltuvuse vähendamist ja tähelepanu pööramist ohtudele, mis on tingitud Hiina strateegiast kasutada oma sõjalise võimekuse arendamisel ära ühiste teadusuuringute käigus, uurimisasutustes ja rahvusvahelistes eraettevõtetes tehtud uuendusi.

Euroopa Komisjoni president Ursula von der Leyen peab kõnet ELi ja Hiina suhetest. Brüssel, Belgia, 30. märts 2023. Kõnes tutvustas president strateegilist lähenemisviisi, mida tal oli kavas rakendada visiidil Hiinasse 6. aprillil 2023, G7 tippkohtumisel Jaapanis Hiroshimas 19.–21. mail 2023 ning ELi ja Hiina tippkohtumisel 7. detsembril 2023 (vt 8. peatükk).

Finantssüsteemid

Kapitaliturgude liit

Kapitaliturg on finantsturg, kus ostetakse ja müüakse väärtpabereid, nagu aktsiaid ja võlakirju. See võimaldab ettevõtetel, valitsustel ja muudel üksustel kaasata kapitali paljudelt investoritelt. Kapitaliturgude liit on ELi algatus luua ühtne kapitaliturg, mis teeb võimalikuks piiriülese kapitalivood ja mille kaudu ELi ettevõtted, sealhulgas VKEd, saavad kasutada rohkem rahastamisallikaid.

Et investorid tahaksid rohkem investeerida, peavad nad tundma ennast kaitstuna ja olema veendunud, et nende investeeringud toovad kasu. Seepärast soovitakse ELi 2020. aasta kapitaliturgude liidu tegevuskavaga muuta EL kohaks, kus on turvaline teha pikaajalisi investeeringuid.

24. mail 2023 võttis komisjon vastu jaeinvesteeringute paketi, millega võimestatatakse ja kaitstakse jaeinvestoreid. Jaeinvestorid on eraisikutest mittekutselised investorid, kes investeerivad kapitaliturgudele selleks, et hallata oma rahalisi vahendeid, kaasa arvatud pensionipõlve vajaduste katmiseks. EL soovib tagada, et jaeinvestorid saavad investeerides nõuetekohase kaitse ja neid koheldakse õiglaselt, et neil oleks võimalik kapitaliturgude liitu oma jõukuse kasvatamiseks täiel määral ära kasutada. Samuti aitab investorite kindlustunde suurendamine ja kapitaliturgude liidu täiustamine suunata ELi majandusse erasektori rahalisi vahendeid ning rahastada rohe- ja digipööret.

Milles seisneb probleem?

Jaeinvestoritel on raske saada asjakohast, võrreldavat ja kergesti mõistetavat teavet, et teha teadlikke investeerimisotsuseid.

Sotsiaalmeedia ja uued turustuskanalid seavad jaeinvestorid üha enam lubamatu mõjutamise ohtu.

Finantsnõustamine ei pruugi alati olla jaeinvestorite huvides.

Mõned investeerimistooted ei ole jaeinvestorile tasuvad.

Tagajärjed

2021. aastal hoiti ainult **17%** ELi kodumajapidamiste varast finantsväärtpaberites (nt aktsiaid või võlakirjad), mis on tunduvalt allpool USA kodumajapidamiste taset. (Allikas: Eurostat.)

Jaeinvestorid maksavad **40%** suuremaid tasusid võrreldes institutsionaalsete investoritega (nt pensionifondid). (Allikas: Euroopa Väärtpaberiturujärelevalve kulude ja tulemusaruanne, jaanuar 2023.)

45% ELi elanikest ei ole kindlad, et finantsvahendajatelt saadav investeerimisnõustamine on nende parimates huvides. (Allikas: Eurobaromeetri kiiruuring nr 525, juuli 2023.)

Mais leppisid Euroopa Parlament ja nõukogu kokku ettepanekus luua ühtne juurdepääsupunkt, mille kaudu on võimalik tutvuda kogu avaliku finants- ja kestlikkusteabega ELi äriühingute ja ELi investeerimistoodete kohta. Ühtne juurdepääsupunkt suurendab ettevõtete nähtavust investorite seas ja avab seeläbi rohkem rahastamisallikaid. See on eriti tähtis väikestel kapitaliturgudel tegutsevate väikeettevõtete jaoks. Samuti võimaldab Euroopa ühtne juurdepääsupunkt hõlpsalt tutvuda äriühingute avaldatud kestlikkusaruannetega ja toetab sellega Euroopa rohelise kokkuleppe eesmärke.

29. juunil leppisid parlament ja nõukogu kokku seadusandlikus ettepanekus vaadata läbi määrus, millega reguleeritakse finantsinstrumentide turgude struktuuri käsitlevaid reegleid. Sellega luuakse kauplemiskoondteabe pakkujatele sobivad tingimused ELis toimuva kauplemise kohta konsolideeritud ülevaate esitamiseks. Kauplemiskoondteabe abil kogutakse liikmesriikide sadadest täitmiskohtadest pärit aktsiate, võlakirjade ja muude finantsinstrumentide hinnad ja tehingute maht ühte teabevoogu, mis on kõigile võrdselt kättesaadav. Kõik täitmislatformid, sealhulgas börsid ja kauplemislatformid, peavad esitama oma kauplemisandmed otse kauplemiskoondteabe süsteemi.

19. juulil leppisid parlament ja nõukogu kokku ettepanekus täiustada investeerimisfondide sektori suhtes kohaldatavat õigusraamistikku. Selleks ühtlustatakse fondidega seotud likviidsuse juhtimise vahendite valikut ja kasutamist reguleerivaid norme, viies need kooskõlla rahvusvaheliste soovitustega finantsstabiilsuse toetamise kohta. Samuti nähakse

ette ühine raamistik fondidele, kust äriühingud laenu saavad (laene väljastavad fondid), ning suurendatakse delegeerimisnormide läbipaistvust. See võimaldab järelevalveasutustel aru saada, mil määral sõltuvad fondivalitsejad kolmandate isikute eksperditeadmistest.

Kolme eespool nimetatud ettepanekuga tagatakse investoritele parem juurdepääs ettevõtete ja kauplemisandmetele. Ettepanekutes sisalduvate meetmetega soodustatakse ka pikaajalist investeerimist ning muudetakse investeerimisfondide piiriülene müümine lihtsamaks ja turvalisemaks. Nendega tuuakse ELi ettevõtted investoritele lähemale, parandatakse ettevõtete juurdepääsu rahastamisele, laiendatakse jaeinvestorite investeerimisvõimalusi ja integreeritakse veelgi enam ELi kapitaliturge.

Novembris ajakohastas EL väärtpaberiarvelduse ja väärtpaberite keskdepositooriumide määrust. Määrus kehtestati algselt selleks, et parandada finantsturgudel arveldustegevuse turvalisust ja tulemuslikkust, konkreetsemalt väärtpaberitehingu lõpuleviimist raha, väärtpaberite või mõlema ülekandmise teel. Läbivaadatud õigusaktiga täiustatakse ELi kapitaliturge ja finantsüsteemi, nähes ette proportsionaalsemad ja tõhusamad normid, millega vähendada väärtpaberite keskdepositooriumide jaoks nõuete täitmisega kaasnevaid kulusid ja regulatiivset koormust. Samuti suurendatakse väärtpaberite keskdepositooriumide suutlikkust pakkuda suuremat valikut piiriüleseid teenuseid ja parandatakse piiriülest järelevalvet nende üle.

Mis on kauplemiskoondteave?

See on süsteem, mis koondab ELi kauplemislatformidelt saadud tehinguteavet reaajas või võimalikult lähedal reaajale.

See võimaldab nii kutselistel kui ka jaeinvestoritel näha finantsinstrumendi hinda ja muud teavet (nt tehingute maht ja aeg) ühes kohas.

Ilma kauplemiskoondteabeta oleks teave kauplemise kohta hajutatud mitme platformi vahel, nagu börsid, muud kauplemiskohad ja investeerimispangad (kliendi korralduste süsteemsed täitjad).

Väärtpaberite keskdepositooriumid on spetsialiseerunud finantseerimisasutused, kes haldavad väärtpabereid (nt aktsiad ja võlakirjad), tagades nende hoidmise ja võimaldades teha tõhusalt väärtpaberitehinguid. Need toetavad tänapäevaste finantsturgude toimimist.

Detsembris saavutati poliitiline kokkulepe seoses [komisjoni ettepanekutega](#) tugevdada kindlustusvaldkonna õigusraamistikku. Selleks ajakohastatakse [Solventsus II direktiivi](#), pakkudes kindlustus- ja edasikindlustusandjatele paremaid stiimuleid investeerida rohkem pikaajalisse kapitali, nagu on seatud eesmärgiks kapitaliturgude liidu tegevuskavas. Samuti tagatakse direktiiviga, et kindlustussektor jääb ka majanduslikult rasketel aegadel tugevaks ja kaitseb tarbijate huve. Uutes normides võetakse rohkem arvesse teatavaid riske, sealhulgas kliimamuutustega seotud riske, ning muudetakse kindlustusandjate rahanduslik usaldusväärsus vähem sõltuvaks turu lühiajalistest kõikumistest. Samuti kavatakse vastu võtta uus [direktiiv \(edasi\)kindlustusandjate finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse kohta](#), millega tagada finantsstabiilsus ning kaitsta kindlustusvõtjaid ja maksumaksjaid (edasi)kindlustusandja maksejõuetuse korral. Direktiiviga nõutakse suurematelt ja süsteemselt olulistelt üksustelt ennetavate taastekavade koostamist, et tagada nende valmisolek kriisideks. Riiklikud ametiasutused saavad vahendid maksejõuetute (edasi)kindlustusandjate probleemide lahendamiseks. Muu hulgas võivad nad sellised kindlustusandjad ettenähtud viisil turult kõrvaldada, säilitades samal ajal võimaluste piires kindlustuskatte järjepidevuse.

2023. aastal aitas komisjon [liikmesriikidel oma kapitaliturge tugevdada](#). Selles valdkonnas on juba 21 liikmesriiki kasutanud tehnilise toe instrumendi abi. Reformid on aidanud kõrvaldada regulatiivseid investeerimistõkkeid ja vähendada turu ebatõhusust. Kavandatavate reformidega suurendatakse investeerimisvõimalusi, parandatakse

ettevõtete nähtavust turul ja aidatakse VKEdel saada pangalaenu.

Digirahandus

28. juunil esitas komisjon [kaks ettepanekut](#) selle kohta, kuidas inimesed saaksid Euroopa Keskpanga emiteeritud eurodes maksta vormis, mis neile kõige paremini sobib.

Esimene ettepanek käsitleb sularaha kasutamise kaitsmist. Sellega tagatakse, et sularaha oleks maksevahendina laialdaselt aktsepteeritud ning nii inimestele kui ka ettevõtetele kogu euroalal kergesti kättesaadav.

Teise ettepanekuga soovitakse luua õigusraamistik võimaliku digieuro jaoks, mida keskpank võib hakata tulevikus sularaha täiendamiseks emiteerima. Oktoobris, pärast kaheaastast kaalumist, otsustas keskpank alustada digieuro kasutuselevõtu ettevalmistavat etappi.

Kuigi sularaha jääb laialdaselt kättesaadavaks ja aktsepteeritavaks, eelistab üha rohkem kodanikke ja ettevõtteid maksta elektrooniliselt. Digieuro täiendaks erasektori pakutavaid maksevõimalusi. See võimaldaks maksta digitaalselt avaliku sektori maksevahendiga, mis on euroalal (ja potentsiaalselt ka mujal) laialdaselt aktsepteeritud, odav, turvaline ja vastupidav.

Enne kui keskpank saab teha otsuse digitaalne euro käibele lasta, peavad Euroopa Parlament ja nõukogu digieuro ettepaneku vastu võtma.

↑
Euroopa Komisjoni finantsteenuste, finantsstabiilsuse ja kapitaliturgude liidu volinik Mairead McGuinness esinemas pressikonverentsil digieuro ning europangatähtede ja -müntide seadusliku maksevahendi staatuse kohta. Brüssel, Belgia, 28. juuni 2023.

Millist kasu toob digieuro inimestele?

- ✓ Digieurot saab kasutada kõikjal euroalal (muud erasektori digitaalsed makselahendused seda võimalust alati ei paku).
- ✓ Seda on lihtsam kasutada kui olemasolevaid digitaalseid makselahendusi.
- ✓ Maksmine ilma interneti-ühendusega.
- ✓ Võimalus maksta ka ilma pangakontota.
- ✓ Väljaspool interneti tagaks digieuro kasutamine samasuguse eraelu puutumatusse kui sularaha.
- ✓ Tarbijatel on rohkem valikuid.
- ✓ Tarbijatele tasuta.

Kas digieuro asendaks sularaha?

Kindlasti mitte.

Digieuro lihtsalt täiendaks sularaha ja oleks alternatiiv praegustele erasektori digitaallahendustele.

Mis saab eraelu puutumatuses?

Internetimaksete tegemisel oleks pangal juurdepääs ainult sellistele isikuandmetele, mis on vajalikud maksete tegemiseks, pettuste ennetamiseks ja rahapesu vastu võitlemiseks.

See on samuti muude digitaalsete maksevahendite puhul, näiteks krediitkaardiga maksmisel.

Internetiväliselt maksmisel on eraelu puutumatus paremini kaitstud kui muude digitaalsete maksevahendite puhul – pank näeks vaid samu andmeid kui sularahaautomaadist raha väljavõtmisel.

Ükski isik ei näeks, mille eest inimesed digieurodes veebiväliselt maksavad.

Euroopa Keskpangal ei oleks juurdepääsu inimeste andmetele.

Avatud rahandus ja maksed

Tänu elektrooniliste maksete sagenemisele on tekkinud uued teenuseosutajad, näiteks avatud panganduse teenuseid osutavad üksused. Esile on kerkinud ka komplekssemad pettuseliigid, mis seavad tarbijaid ohtu. Et nendele suundumustele reageerida ja edendada ELi finantssektoris digiüleminekut, tegi komisjon 28. juunil ettepaneku kahe meetmepaketi kohta.

Esiteks tegi komisjon ettepaneku muuta ja ajakohastada kehtivat makseteenuste direktiivi (teine makseteenuste direktiiv, millest saab kolmas makseteenuste direktiiv). Samuti tegi komisjon ettepaneku võtta vastu makseteenuste määrus. Nendega tagatakse, et tarbijad saavad ka edaspidi teha ELis elektroonilisi makseid ja tehinguid ohutult ja turvaliselt. Samuti kaitstakse tarbijate õigusi ja tagatakse turul suurem makseteenuse pakkujate valik.

Läbivaadatud makseteenuste direktiivi ja uue makseteenuste määruse ettepaneku eesmärk on:

teha laialdaselt kättesaadavaks teenus, mis võimaldab enne ülekande kinnitamist kontrollida nime ja konto kokkulangevust

anda pettuseohvritele õigus saada teatavatel asjaoludel pangalt või muult makseteenuse pakkujalt makstud raha tagasi

aidata pankadel ja teistel makseteenuse pakkujatel teha pettustevastast koostööd, jagades rohkem pettustega seotud teavet

kohustada panku suurendama klientide teadlikkust pettustest

Teiseks tegi komisjon ettepaneku finantsandmete juurdepääsu raamistiku kohta. Raamistikuga kehtestatakse selged õigused ja kohustused, mille alusel hallata kliendiandmete jagamist finantssektoris väljaspool maksekontosid. Praktikas kaasnevad sellega kasutajate jaoks uuenduslikumad finantstooted ja -teenused, samuti stimuleerib raamistik finantssektoris konkurentsi.

Esildatud paketiga püütakse tagada, et ELi finantssektor kohaneks käimasoleva digiülemineku ning sellega kaasnevate riskide ja võimalustega.

7. novembril jõudsid parlament ja nõukogu poliitilisele kokkuleppele seoses komisjoni ettepanekuga teha eurodes välmaksed kättesaadavaks kõigile inimestele ja ettevõtetele, kellel on ELis pangakonto. Uute normidega

ajakohastatakse ühtse euromaksete piirkonna määrust ja sellega tagatakse, et eurodes tehtavad välmaksed on taskukohased ja turvalised ning et neid on võimalik kogu ELis takistusteta töödelda. Välmaksed pakuvad kiireid ja mugavaid igapäevalahendusi, näiteks saada hädaolukorras kiiresti (vähem kui kümne sekundiga) raha või jagada söögikohas ühist arvet. Samuti aitavad need haldusasutustel ja ettevõtetal, eelkõige VKEdel, paremini rahavooge juhtida ning heategevusorganisatsioonidel ja valitsusvälistel organisatsioonidel kiiresti rahalistele vahenditele juurde pääseda, lisaks annavad need pankadele ajendi arendada uuenduslikke finantsteenuseid ja -tooteid.

Finantsandmete juurdepääsul on järgmised eelised

Klientide jaoks:

- suurem läbipaistvus ja kontroll oma andmejägamissuhete üle
- suurem usaldus ja kindlustunne andmete jagamisel
- uuenduslikumad ja odavamad finantsteenused, mille hulgast valida

Andmekasutajate jaoks:

- parem juurdepääs peamistele kliendiandmetikele hoogustaks innovatsiooni
- andmekasutajatele uute teenuste ja tuluvoogude võimaldamine

←

VIDEO

Ettevõtjad saavad kasutada ELi taksonoomia norme, et muutuda keskkonnahoidlikumaks, samal ajal on investoritele mõeldud ELi rohevõlakirjade standard, mis aitab neil kindlaks teha, kui keskkonnahoidlikud on nende investeeringud tegelikult.

Kestlik rahandus

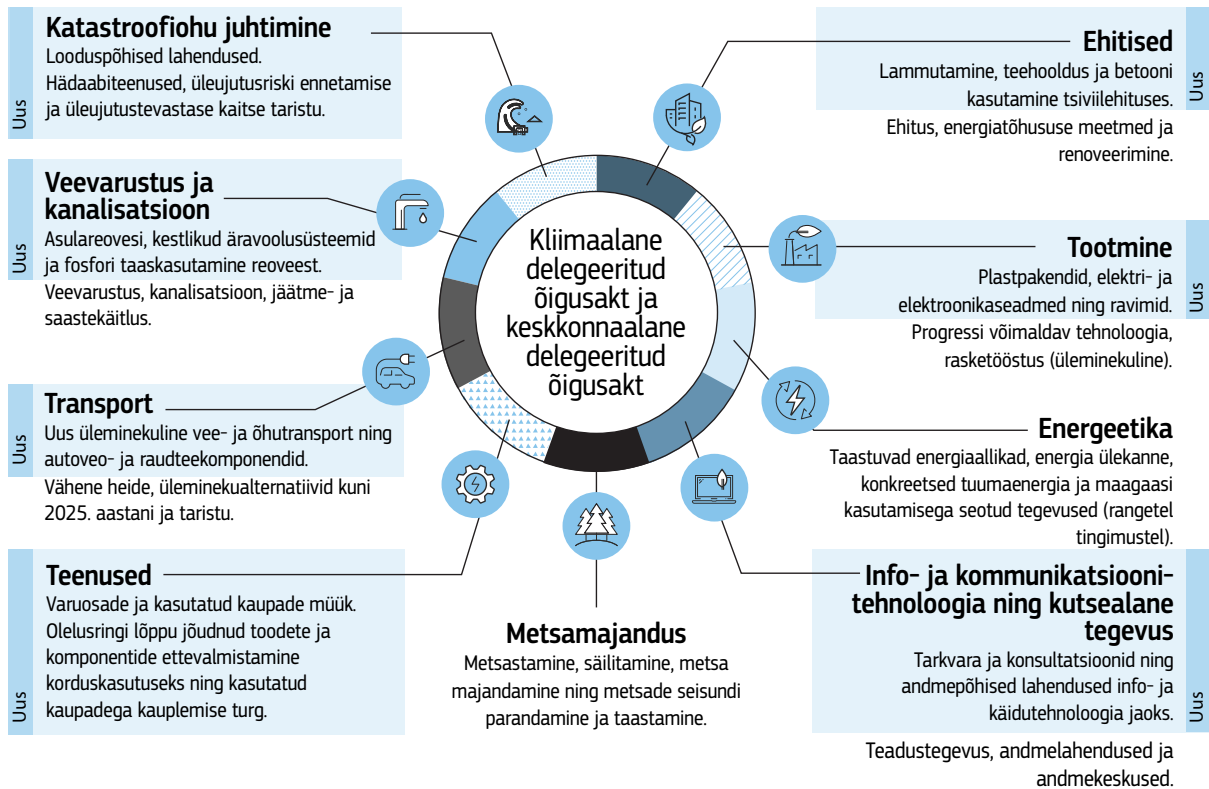
ELi kestliku rahanduse raamistikuga suunatakse investeeringuid Euroopa rohelse kokkuleppe ulatuslike eesmärkide saavutamisse. Kuigi raamistiku rakendamine edeneb, tuleb veel vaeva näha, et norme saaks praktikas tulemuslikult rakendada ja vahendid oleksid kasutajasõbralikud.

Raamistiku tõhustamiseks ja selle rakendamise hõlbustamiseks esitab EL selged reeglid, milliseid majandustegevusalasid võib pidada keskkonnasäästlikuks ja kuidas tõendada nende keskkonnahoidlikkuse määra. Seeläbi välditakse rohepesu ja tagatakse, et vahendeid eraldatakse sektoritele, mis on rohepöörde seisukohast kõige tähtsamad.

13. juunil esitles komisjon ELi kestliku rahanduse raamistiku tugevdamise paketti. Selle algatusega toetatakse ettevõtteid ja finantssektorit, edendades erasektori investeeringuid üleminekuprojektidesse ja -tehnoloogiatesse ning suunates rahalisi vahendeid kestlikesse investeeringutesse. Pakett sisaldab ELi taksonoomia uusi kriteeriume ning laiendab taksonoomia keskkonna- ja kliimaalaste delegeeritud õigusaktidega ELi keskkonnasäästliku majandustegevuse klassifitseerimise süsteemi.

Allpool esitatud joonisel on näha olulisemad uued majandustegevusalad, mis on keskkonnasäästlikuks tunnustatud.

ELi taksonoomia – hõlmatud majandussektorid ja tegevusalad

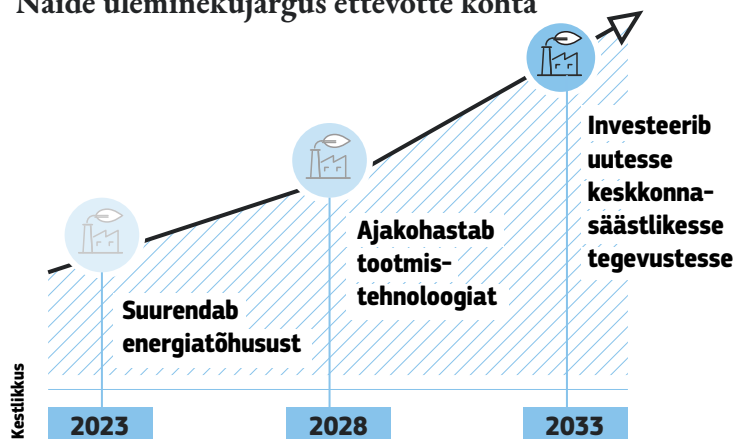

Pakett sisaldab ka üleminekurahastust käsitlevat soovitusi, milles antakse ettevõtetele ja finantssektorile suuniseid ja tuuakse praktilisi näiteid. Nendest saavad ettevõtted teada, kuidas kasutada

vabatahtlikult kestliku rahanduse raamistiku vahendeid, et suunata investeeringuid rohepöördesse ning juhtida riske, mis kaasnevad kliimamuutuste ja keskkonnaseisundi halvenemisega.

Rohepöörde rahastamise vahendid

Näide üleminekujärgus ettevõtte kohta

→ Keskkonnasäästliku tegevuse osakaal

Vabatahtlikud vahendid, mida ettevõtted saavad kasutada aja jooksul kestlikkusele ülemineku rahastamiseks, on järgmised:

- ✓ ELi taksonoomia,
- ✓ ELi kliimaülemineku võrdlusalused,
- ✓ Euroopa roheliste võlakirjade standard,
- ✓ teaduspõhised üleminekusihid,
- ✓ üleminekuavad.

ELi kestliku rahanduse turul mängivad olulist rolli keskkonna-, sotsiaalsed ja juhtimisreitingud, mis annavad investoritele ja finantseerimisasutustele teavet näiteks keskkonna-, sotsiaalsete ja juhtimistegurite riskijuhtimise ja nendega seotud investeerimisstrateegiade kohta. 2023. aasta juunis tegi komisjon ettepaneku määruse kohta,

millega vähendada keskkonna-, sotsiaalsete ja juhtimisreitingute turu läbipaistmatust ning muuta see usaldusväärsemaks. Keskkonna-, sotsiaalsete ja juhtimisreitingute andjate tegevuse usaldusväärsuse suurendamiseks kehtestatakse määrusega uued organisatsioonilised põhimõtted ja selged huvide konflikti vältimise normid.

Millised muutused toob kaasa keskkonna-, sotsiaal- ja juhtimisreitingute ettepanek?

Enne

Pärast

Et ettevõtted esitaksid kestlikkusteavet ühtlustatud viisil, võttis komisjon 2023. aasta juulis vastu esimesed kohustuslikud [Euroopa kestlikkusaruandluse standardid](#). Need hõlmavad keskkonna-, sotsiaal- ja juhtimisküsimusi, sealhulgas kliimamuutusi, elurikkust ja inimõigusi. Standarditest saadav teave aitab investoritel mõista mõju, mida äriühingud, millesse nad investeerivad, kestlikkusele avaldavad. Standardites on arvesse võetud ka [rahvusvaheliste kestlikkusstandardite nõukoguga peetud arutelusid ja ülemaailmse aruandluse algatust](#), et tagada ELi ja ülemaailmsete standardite hea koostalitlusvõime ning säästa ettevõtteid tarbetust topeltaruandlusest.

11. detsembril 2019. aastal esitletud [Euroopa rohelises kokkuleppes](#) rõhutati, kui tähtis on suunata finants- ja kapitaliressursse keskkonnahoidlikesse investeringutesse. Rohevõlakirjadel on vähese CO₂ heitega majandusele üleminekuks vajalike vahendite

rahastamisel üha suurem roll. Parlament ja nõukogu jõudsid 28. veebruaril 2023 [kokkuleppele](#) ettepanekus võtta vastu [Euroopa rohevõlakirjade määrus](#), millega kehtestada ametlik rohevõlakirjade standard. Määrus jõustus detsembris. Rohevõlakirjade standard kujutab endast kriteeriumide kogumit, mille alusel rohevõlakirju emitteerida. Sellega tagatakse, et rohevõlakirjadega rahastatakse tõelist keskkonnakasutavaid projekte, samuti aitab see säilitada usaldust rohevõlakirjade turu vastu. Euroopa rohevõlakirjade emitendid peavad tagama, et vähemalt 85% võlakirjade kaudu kaasatud rahalistest vahenditest eraldatakse [taksonoomiamäärusega](#) kooskõlas olevale majandustegevusele. Rohevõlakirjade määrusega kehtestatakse ka väliste hindajatele lubade andmise ja nende järelevalve raamistik, mis võimaldab kontrollida võlakirjade omadusi, suurendades seeläbi usaldust rohevõlakirjade vastu.

TASKUHÄÄLING

EU Finance Podcast: 9. osa – Euroopa rohevõlakirjade standardist.

Pangandus

2007.-2008. aasta ülemaailmne finantskriis ajendas tegutsema selle nimel, et ELi pangad oleksid vastupanuvõimelisemad. Tänu sellele on ELi finantseerimisasutused suutnud edukalt toime tulla viimase aja kriisidega, nagu COVID-19 pandeemia, Venemaa agressioonisõda Ukraina vastu ja USA panganduskriis 2023. aasta kevadel. ELi pangad on tänapäeval hästi kapitaliseeritud ja väga likviidsed ning nende üle tehakse hoolikat järelevalvet. Nad suudavad säilitada vastupanuvõime ka väga ebasoodsate stsenaariumide korral, nagu selgub Euroopa Pangandusjärelvalve [2023. aasta stressitestide](#) tulemustest.

Pankade edasiseks tugevdamiseks võttis komisjon 18. aprillil vastu ettepaneku reformida ELi [pankade kriisihje- ja hoiusekindlustusraamistikku](#).

Esmajoones keskendutakse keskmise suurusega ja väiksematele pankadele. Varem kasutati paljude raskustesse sattunud väikeste ja keskmise suurusega pankade aitamiseks kriisilahendusraamistikuväliseid meetodeid. Mõnikord on kasutatud selleks ka avaliku sektori vahendeid (maksumaksjate raha), mitte üksnes panga enda raha või muid hoiustajate kaitseks ette nähtud reservvahendeid, mida rahastab pangandussektor (hoiuste tagamise skeemid ja kriisilahendusfondid). Tänu ajakohastatud raamistikule on pangandussektori rahastatavaid turvavõrke panganduskriiside korral hoiustajate kaitsmiseks lihtsam kasutada, näiteks hoiustajate vara maksejõuetust pangast elujõulisesse pankasse üle viies. Esimeseks kaitseliiniks peavad aga jääma pankade omavahendid, turvavõrgud pakuvad üksnes lisakaitset.

Pankade kriisiohje ja hoiuste tagamise raamistiku reform

Eesmärgid

Säilitada finantsstabiilsus ja kaitsta maksumaksjate raha

Parandada hoiustajate kaitset

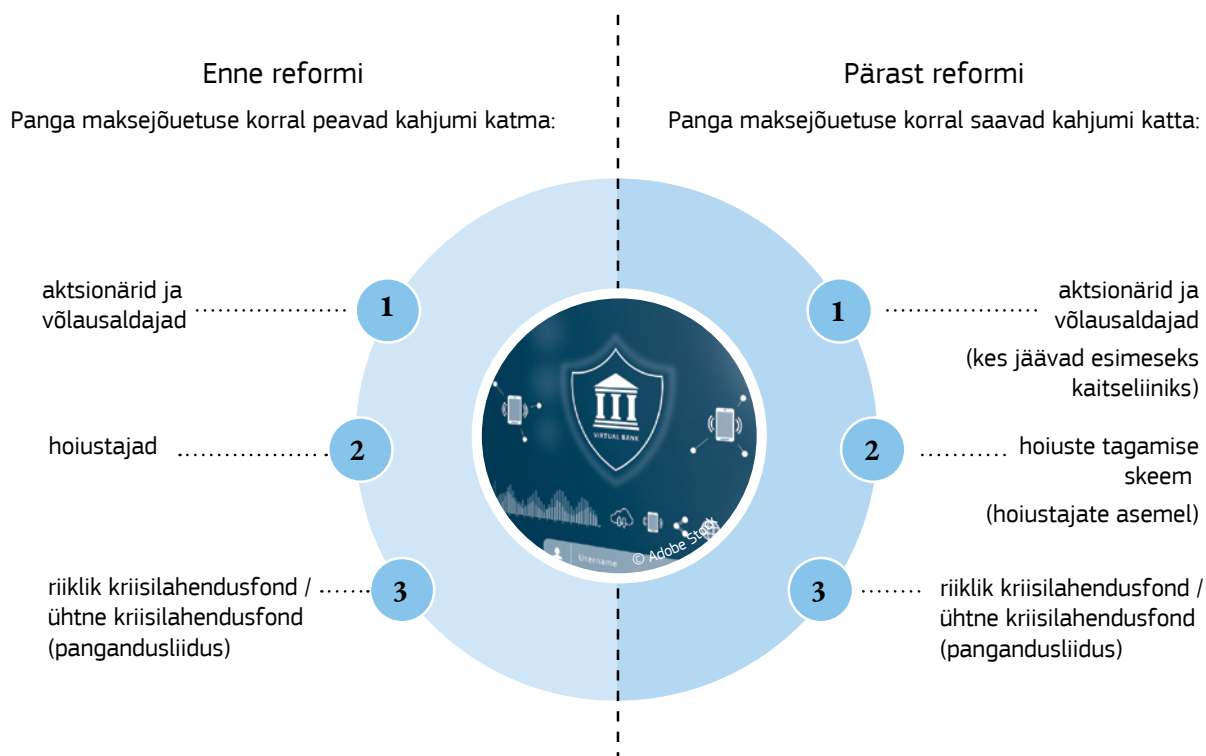
Kaitsta reaalmajandust panga maksejõuetuse tagajärgede eest

Mida me teeme?

Pankade maksejõuetuse ärahoidmise süsteemide ja hoiustajate kaitse parandamine, eriti väikeste ja keskmise suurusega pankade puhul

Väikesed ja keskmise suurusega pangad

Ärimudel, kus hoiuste osakaal bilansis on suur

Oluliseks läbimurdeks oli eelmisel aastal ka poliitiline kokkulepe komisjoni ettepaneku suhtes vaadata läbi ELi panganduseeskirjad (kapitalinõuete määrus ja kapitalinõuete direktiiv) ehk panganduspakett. Paketiga hakatakse rakendama lõplikke rahvusvahelisi panganduse reguleerimise standardeid (Basel III standardid), milles EL ja tema G20 partnerid on Baseli pangajärelevalve komitees kokku leppinud. Basel III reformide

esimest etappi, millega on nähtud ette suuremas mahus ja kvaliteetsemad omavahendid, väiksem finantsvõimendus ja ranged likviidsusnõuded, rakendatakse juba kõigis ELi pankades. Nende standarditega püüab EL muuta õigusraamistiku lihtsamaks, võrreldavamaks ja riskitundlikumaks ning taastada seeläbi usalduse riskipõhiste kapitalinõuete vastu.

Mida sisaldab panganduspakett?

Basel III: uued eeskirjad sisemudelite kohta

Kehtestatakse uus piirmäär, et hoida ära riskide alahindamist juhul, kui pangad kasutavad oma arvutusmeetodeid.

Parem järelevalve

Järelevalveasutused saavad paremad vahendid ELi pankade, sealhulgas keeruka struktuuriga pangagruppide järelevalveks. Kehtestatakse ELis tegutsevate välisriikide pankade järelevalve miinimumnõuded.

Kestlikkus

Pankadel tuleb hakata oma tegevuses arvestama keskkonna-, sotsiaalsete ja juhtimisriskidega.

Õiglane, lihtne ja tänapäevane maksustamine ja toll

Tolliliidu reform

Mais tegi komisjon ettepaneku viia läbi kõige põhjalikum tolliliidu reform alates selle liidu loomisest 1968. aastal, et reageerida kaubandusmahtude ja e-kaubanduse kasvule ning ELi standardite karmistamisele. Praeguse süsteemi digitaalne killustatus ja ebapiisav koordineerimine liikmesriikide ametiasutuste vahel on suurendanud kauplejate jaoks nõuete täitmisega seotud halduskulusid ja loonud pettusevõimalusi.

Reformi käigus luuakse ELi Tolliamet, kelle järelevalve all hakkab tegutsema uus tolliandmekeskus. Reformiga muudetakse tolli toimimine tsentraliseeritumaks ja digitaalsemaks, mis peaks vähendama kauplejate jaoks nõuete täitmisega seotud kulusid, vabastama liikmesriikide ametiasutustele vahendeid ning muutma tolliliidu tõhusamaks, tugevamaks ja pettusekindlamaks.

↑
DP Worldi konteineriterminal.
Constanța, Rumeenia,
10. mai 2023.

Võitlus maksudest kõrvalehoidmise ja maksupettusega

Uued aruandlus- ja teabevahetusnõuded, mis on kooskõlas Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsiooni krüptovaradest aruandmise raamistikuga, aitavad liikmesriikidel võidelda e-rahaga ja krüptovarasektoris maksudest kõrvalehoidmise ja pettuse vastu. 2023. aastal saavutatud [kokkuleppe](#) kohaselt peavad kõik ELis asuvad krüptovarateenuse osutajad ELis elavate klientide tehingutest teada andma, mis parandab maksupettuse ja maksustamisest kõrvalehoidmise juhtumite avastamist.

Komisjon tegi kapitaliturgude liidu 2020. aasta tegevuskava ning [ELi majanduse taastumist toetava õiglasem ja lihtsam maksustamise tegevuskava](#) raames ettepaneku lihtsustada investorite, finantsvahendajate ja maksuhaldurite jaoks kinnipeetava maksu vähendamise menetlusi. Sellega püütakse ära hoida nii topeltmaksustamist kui ka maksutagastus- või maksusoodustussüsteemi kuritarvitamist. Samuti kavatakse kinnipeetavate maksude vähendamise menetlusi ühtlustada, et vähendada sidusrühmade kulusid.

Komisjon tegi ka ettepaneku võtta vastu [siirdehindade direktiivi](#), millega leevendada nõuete täitmisega seotud koormust, suurendada maksukindlust ja vähendada vaidlusi siirdehindade üle. See peaks aitama ära hoida nii topeltmaksustamist kui ka topeltmaksuvabastust.

Õiglasem, lihtsam ja tänapäevasem maksustamine

Kui ettevõtted peavad järgima 27 maksusüsteemi üksteisest erinevaid norme, toob see neile kaasa märkimisväärseid kulusid. See takistab piiriüleste investeeringute tegemist ELis ja asetab ettevõtteid muu maailmaga võrreldes ebasoodsasse konkurentsiolekorda.

Selle probleemi lahendamiseks võttis komisjon septembris vastu ettepaneku [äriühingute tulumaksuga maksustamise raamistiku](#) kohta. Raamistikuga kehtestatakse ühtsed normid, mille alusel arvutada kontsernide maksubaasi. Nii vähendatakse mitmes liikmesriigis tegutsevate suurettevõtete nõuete täitmisega seotud kulusid kuni 65%. Ka liikmesriikide maksuhalduritel on sellest tulenevalt lihtsam kindlaks määrata, milliseid makse teatav ettevõtja peab tasuma.

Kuigi ettepaneku fookuses on Euroopa Liidus tegutsevad suurkontsernid, on EL võtnud meetmeid ka mikroettevõtete ja VKEde maksueeskirjade lihtsustamiseks. [Peakontori maksustamist käsitleva direktiivi](#) ettepanekuga nähakse ette lihtsustatud raamistik VKEdele, kes tegutsevad teistes liikmesriikides püsivate tegevuskohtade kaudu. See annab neile võimaluse ajada asju vaid ühe maksuhalduriga (või peakontoriga), selle asemel et kontakteeruda kõigi nende liikmesriikide maksuametitega, kus nad tegutsevad. Nii soodustatakse piiriülest laienemist.

3. Kliimaneutraalse ja jõuka Euroopa rajamine

Sissejuhatus

Euroopa roheline kokkulepe on Euroopa Liidu tegevuskava selleks, et tegeleda kliima-, keskkonna- ja bioloogilise mitmekesisuse kriisist tuleneva kolmesuunalise ohuga. Roheleppega on EL seadnud endale suuremad kliimaeesmärgid ja kohustunud saavutama 2050. aastaks kliimaneutraalsuse. Seeläbi muutub EL õiglaseks ja jõukaks ning nüüdisaegse, ressursitõhuse ja konkurentsivõimelise majandusega ühiskonnaks. 2023. aastal jõudis EL kliimaneutraalsuse poole püüdlemisel olulise verstapostini. Oktoobri keskel võeti vastu tähtis õigusakt, millega liit kohustub täitma – isegi varuga – vahe-eesmärgi vähendada

kasvuhoonegaaside netoheidet 2030. aastaks vähemalt 55%. ELi ja maailma eri paigus avaldunud äärmuslikud ilmastikunähtused tõid taas ilmsiks karmi reaalsuse, et kliimamuutus on käes ja meil tuleb jätkata pingutusi heitkoguste võimalikult kiireks kärpimiseks. ÜRO kliimamuutuste konverentsi 28. istungjärgul (COP28) mängis EL juhtrolli üleilmse kokkuleppe saavutamises. Kokkuleppe kohaselt eemaldatakse fossiilkütustest ning suurendatakse 2030. aastaks kolmekordselt maailma taastuvenergiatootmisvõimsust ja kahekordselt energiatõhusust.

Ülekuumenenud planeet

Äärmuslikud ilmastikunähtused avaldasid 2023. aastal häirivat ja laastavat mõju nii Euroopas kui ka mujal maailmas. See annab selgelt tunnistust asjaolust, et kliimamuutus kujutab endast inimkonnale suurt ja püsivat ohtu, ning näitab, et planeedi kaitseks tuleb võtta kiiresti meetmeid.

Põua tõttu vältasid metsatulekahjud kauem ja olid ohtlikumad. Hispaaniat tabasid suured põlengud juba märtsis ning juulis ja augustis Kreekas, Hispaanias ja Portugalis puhkenud tulekahjud olid rekordilise ulatusega. Kirde-Kreekas asuvat Evrose piirkonda laastanud põleng oli kogu ELi ajaloo suurim. Euroopa metsatulekahjude teabesüsteemi andmetel olid põlengud juba 22. juuliks kogu ELis hävitanud 181 000 hektarit maad, mis ületab 40% aastate 2003–2022 keskmist näitajat (128 225 hektarit).

Vastuseks metsatulekahju ohule suurendas EL 2023. aastal oma ennetus- ja prognoosivõimekust, laiendas rescEU tuletõrje lennuparki ja lähetas sadu tuletõrjujaid, et nad saaksid viivitamata abi osutada. Ühtlasi lõi ta hädaolukordadele reageerimise koordineerimiskeskuse raames metsa- ja maastikutulekahjudevastase võitluse tugirühma.

Metsatulekahjud valmistavad peavalu kogu maailmas. ELi liikmesriigid saatsid Kanadale ELi elanikkonnakaitse mehhanismi kaudu appi umbes 300 tuletõrjujat, et aidata tulla toime viimase kümneni suurimate põlengutega, milles hävis ligi 4 miljonit hektarit ehk Madalmaade-suurune ala (vt 8. peatükk).

© AFP

2023. aasta oli olemasolevate andmete põhjal kõigi aegade kuumim, lüües seitsme kuu ja kahe aastaaja puhul senise kuumarekordi. ELi Copernicuse kliimamuutuste teenuse andmetel ületas 2023. aastal ligi 50% päevadest tööstuseelse ajajärgu (1850–1900) temperatuuri rohkem kui 1,5 °C.

↑

Maastikupõlengud lõõmavad Candelarias ja Arafos. Tenerife, Hispaania, 16. august 2023.

Ülitugeva vihmajärgu tõttu tabasid mõnda ELi piirkonda, sealhulgas Horvaatiat, Itaaliat, Austriat ja Sloveeniat, inimohvrite nõudnud üleujutused.

→
Õhuvaade piirkonnast, kus on toimunud üleujutused ja maalihked.
Emilia-Romagna, Itaalia, 25. mai 2023.

Enneolematute metsatulekahjude ja üleujutuste tulemusena esitati 2023. aastal Euroopa Liidu Solidaarsusfondile pääste- ja taastustööde rahastamiseks nii palju abitaotlusi, et tuli kasutusele võtta kõik olemasolevad vahendid.

Väljaspool Euroopat ohustab kliimamuutus tõsiselt maailma vaesemaid riike, sest see süvendab olemasolevaid kriise ja nõuab suuremaid pingutusi kasvanud humanitaarvajaduste rahuldamiseks (vt 8. peatükk). ÜRO Toidu- ja Põllumajandusorganisatsiooni sõnul on nende väikese ja keskmise sissetulekuga riikide osakaal, mis kannatavad äärmuslike ilmastikunähtuste käes, viimase kahekümne aastaga suurenenud 76%-lt 98%-le.

Selleks et mälestada Euroopas ja mujal kliimakriisi tõttu hukkunuid, otsustas EL kuulutada 15. juuli ülemaailmse kliimakriisi ohvrite päevaks. Selle üritusega soovitakse tutvustada inimestele konkreetseid samme, millega nad saavad aidata leevendada kliimamuutusest tulenevat kahju ja paremini valmistuda kliimakatastroofideks.

Suund nullnetoheitele

Märtsis avaldati ÜRO valitsustevahelise kliimamuutuste paneeli aruanne, mis sisaldas taas teadlaste karmi hoiatust, et kliimakriisi ohjeldamiseks on vaja tegusid. Aruandes kinnitatakse, et maakera soojeneb inimtegevuse mõjul kiiresti ning et sellega kaasnevad äärmuslikud ilmastikunähtused ja katastroofid seavad üle maailma ohtu inimeste elu ja elatusallikad. Teadlaste sõnum on selge: ainus viis peatada globaalne soojenemine ja vähendada kliimamuutuste mõju on saavutada kasvuhoonegaaside nullnetoheite. See tähendab, et atmosfääri ei paisata rohkem kasvuhoonegaaside heitkoguseid, kui sealt kogutakse.

Euroopa muutmine esimeseks kliimaneutraalseks maailmajaoks on Euroopa roheline kokkuleppe nurgakivi. See eesmärk on sätestatud Euroopa kliimamääruses koos õiguslikult siduva kohustusega vähendada kasvuhoonegaaside netoheidet 2030. aastaks vähemalt 55% võrreldes 1990. aasta tasemega.

Tänu olemasolevatele kliima- ja energiaõigusaktidele on ELi kasvuhoonegaaside heitkogused võrreldes 1990. aastaga juba kahanenud 32,5%, samal ajal kui ELi majandus on selle aja jooksul kasvanud 60%.

Selle saavutamiseks esitas Euroopa Komisjon 2021. aastal paketi „Eesmärk 55“ seadusandlikud ettepanekud. 2022. aastal suurendas komisjon kava „REPowerEU“ raames mõnda neis ettepanekutes esitatud eesmärki (eelkõige energiatõhususe ja taastuvenergia puhul), et veelgi vähendada ELi sõltuvust Venemaa fossiilkütustest (vt 4. peatükk). 2023. aasta lõpuks võeti vastu põhilised õigusnormid, et saavutada 2030. aastaks 55% netovähendamise (vt allpool). Need normid sisaldavad õiguslikult siduvaid eesmärke kõigile majandussektoritele, looduslike CO₂ sidujate edendamise eesmärki ja ajakohastatud ELi heitkogustega kauplemise süsteemi.

Enam kui üheksa ELi kodanikku kümnest peab kliimamuutusi suureks probleemiks.

Kliimamuutused:

on **väga** suur probleem **77%** arvates

on **üsna** suur probleem **16%** arvates

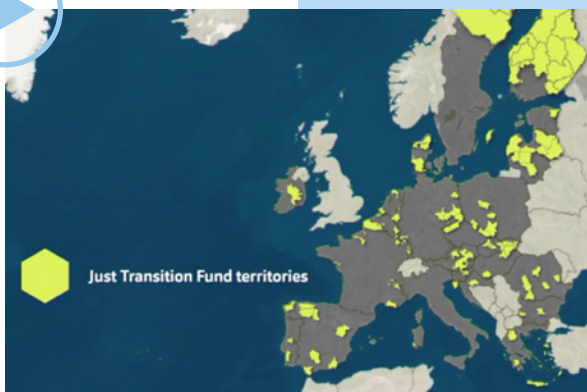
ei ole suur probleem **7%** arvates

2023. aastal tõhustati olemasolevat süsteemi, lisades selle kohaldamisalasse samuti meretranspordist tulenevad heitkogused. Selleks et laiendada CO₂ hinnastamist ka muudele majandussektoritele, eriti hoonetes ja maanteetranspordis kasutatavatele kütustele, loodi uus eraldiseisev heitkogustega kauplemise süsteem. See võimaldab maksustada saastet ja investeerida rohepöördesse ning lisaks sotsiaalselt toetada kodanikke ja väikeettevõtteid, et kedagi ei jäetaks kõrvale.

Lõpliku seadusandliku paketi kohaselt peaks ELi kasvuhoonegaaside netoheide võrreldes 1990. aastaga 2030. aastaks vähenema 57%.

Väljastpoolt ELi imporditavate kaupadega seotud uue mehhanismiga tagatakse, et teatavatele sektoritele kehtestatakse CO₂ hind. Uued õigusaktid sisaldavad ka ajakohastatud taastuvenergia ja energiatõhususe eesmärke ning sätteid, millega edendatakse laadimistaristut ning alternatiivkütuste kasutamist maanteetranspordis, laevanduses ja lennunduses.

2023. aastal pidid liikmesriigid esitama ajakohastatud riiklikud energia- ja kliimakavad, milles on selgitatud, kuidas nad kavatsevad 2030. aastaks täita ELi energia- ja kliimaeesmärgid. Detsembris hindas komisjon kavasid ja esitas nende kohta soovitused.

Kedagi ei tohi kõrvale jätta

Õiglase ja kaasava rohepöörde tagamiseks investeeritakse sel kümnendil 55 miljardit eurot, et toetada nende ELi piirkondade elanikke, mille jaoks kliimanetraalsele majandusele üleminekuga kaasnevad kõige suuremad raskused.

EL aitab koostöös riiklike, piirkondlike ja kohalike sidusrühmadega mitmekesistada selliste piirkondade majandust, et anda inimestele võimalus uue majanduse tingimustes edukalt hakkama saada (vt ka 6. peatükk).

VIDEO Õiglase ülemineku platvorm.

Eesmärk 55 – vastuvõetud õigusaktid

ELi heitkogustega kauplemise süsteemi reform

Uus ELi heitkogustega kauplemise süsteem hoonetes ja maanteetranspordis kasutatavate kütuste jaoks

Kliimameetmete sotsiaalfond

Jõupingutuste jagamise määrus

Maakasutuse, metsanduse ja põllumajanduse määrus

Autode ja kaubikute CO₂ heite normid

Süsiniku piirimeede

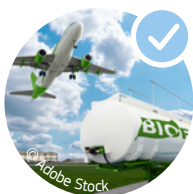
Taastuenergia direktiiv

Energiatõhususe direktiiv

Alternatiivkütuste taristu määrus

ReFuelEU Aviationi määrus

FuelEU Maritime'i määrus

Tulevikus sõltub ELi konkurentsivõime suuresti sellest, kas ta suudab töötada välja ja toota puhast tehnoloogiat, mida on vaja edukaks üleminekuks nullnetoheitega majandusele. ELi nullnetoheitega tehnoloogia konkurentsivõime parandamiseks ja kliimaneutraalsusele kiire ülemineku toetamiseks esitas komisjon 2023. aasta veebruaris roheline kokkuleppe tööstuskava kliimaneutraalsuse ajastuks. Tööstuskava eesmärk on luua ELis soodsam keskkond nullnetoheitega tehnoloogia ja toodete tootmise suurendamiseks (vt 4. peatükk).

Samuti toetab EL innovatiivset nullnetoheitega tehnoloogiat innovatsioonifondi kaudu, mida

rahastatakse heitkogustega kauplemise süsteemist. Selle fondi eesmärk on tuua turule lahendusi, mis vähendaksid Euroopa tööstuse CO₂ heidet ja toetaksid üleminekut kliimaneutraalsusele, edendades samal ajal ELi konkurentsivõimet. Mõned liikmesriigid toetavad innovatiivse tehnoloogia tootmist ka oma riiklikest taaste- ja vastupidavuskavadest. Selleks et aidata igal sektoril töötada välja oma ärimudel CO₂ heite vähendamiseks, on komisjon käivitanud puhtale energiale ülemineku dialoogide sarja, mis algas 2023. aastal vesinikku ja energiamahukaid tööstusharusid käsitleva aruteluga (vt 4. peatükk).

Suund ringmajandusele

Aasta jooksul jätkas EL ringmajanduse edendamist, et muuta toodete kestlikkus normiks, leevendada survet loodusvaradele, tekitada vähem jäätmeid ning luua kestlikku majanduskasvu ja töökohti.

Igal aastal visatakse ELis ära üle 5 miljoni tonni riideid (rohkem kui 11 kg inimese kohta), kuid ainult 22% neist sorteeritakse korduskasutusse või ringlusse võtmiseks välja, ülejäänud satub põletisse või prügilasse. Kavandatavate õigusnormide kohaselt peavad tekstiilitootjad vastutama kogu tekstiiltoodete olelusringi, eriti nende jäätmekäitluse eest. See toetab kogu ELis kestlikku tekstiilijäätmete käitlust. Eeldatakse, et kui kasutatud ja ringlusse võetud tekstiil muutub kättesaadavaks, luuakse juurde kohalikke töökohti ning tarbijad nii ELis kui ka mujal säästavad raha. Ühtlasi väheneb ka tekstiilitootmise mõju loodusvaradele. Selleks et suurendada teadlikkust kestlikust moest, algatati 2023. aastal kampaania „ReSet the Trend“.

Toidujäätmetega kaasneb väga suur majanduslik, sotsiaalne ja keskkonnamõju. Juulis tegi komisjon uue ettepaneku, mille kohaselt peaksid liikmesriigid 2030. aastaks ühiselt vähendama jäätmeteket toidu töötlemisel ja tootmisel 10% ning jaemüügil ja tarbimisel 30% elaniku kohta. Nende eesmärkide täitmisel paraneb toiduga kindlustatus ja vähenevad kasvahoonegaaside heitkogused, aga ka ettevõtete ja tarbijate kulud.

Toidujäätmed

ELis tekib igal aastal **58,4 miljonit tonni** toidujäätmeid (131 kg inimese kohta aastas). Allikas: Eurostat, 2023.

Ligikaudu **10%** kogu jaemüüjatele, toitlustusteenuste osutajatele ja kodumajapidamistele tarnitavast toidust läheb raisku.

Üle poole toidujäätmetest tekib **kodumajapidamistes** (54%).

Suuruselt teine osa (21%) pärineb töötlemis- ja tootmissektorist.

Sellealased jõupingutused tuginevad komisjoni vastu võetud läbivaadatud ringmajanduse seireraamistikule, mille eesmärk on paremini jälgida ELi vastupidavust, panust üleilmsesse kestlikkusse ja edusamme üleminekul ringmajandusele. Läbivaadatud raamistik sisaldab ka uusi näitajaid, nagu materjali jalajälg ja loodusvarade tootlikkus. Need näitajad aitavad mõõta jäätmetekke vältimise eesmärkide täitmist.

Igal aastal kõrvaldatakse ELis kasutuselt ligi 6 miljonit sõidukit. Puuduliku käitlemise tõttu läheb osa nende väärtusest kaduma ja saastub keskkond. Kavas on võtta vastu uued õigusnormid, mis hõlmaksid kõiki sõidukitega seotud küsimusi alates disainist ja turuleviimisest kuni lõppkäitluseni ning peaksid 2035. aastaks andma 1,8 miljardit eurot puhastulu. Selle tulemusena väheneb märgatavalt ka CO₂ heide ja sõltuvus toorainest, luuakse uusi töökohti ning paranevad jäätmekäitlus- ja ringlussevõtutööstuse tuluvood.

Tänu autotööstuse ringmajandust toetavatele meetmetele võib 2035. aastaks ringlusse võetavate sõidukite arv suureneeda kuni 4 miljoni võrra ja tekkida 22 000 uut töökohta.

→

Euroopa Komisjoni keskkonna, ookeanide ja kalanduse volinik Virginijus Sinkevičius (paremal) külastab ettevõtet, mis tegutseb ringmajanduse esirinnas. Belgia, juuli 2023.

Saavutati poliitiline kokkulepe komisjoni ettepaneku suhtes võtta vastu uued jäätmesaadetisi käsitlevad normid, millega tagatakse, et EL võtab oma jäätmete eest suurema vastutuse. Seejuures keelatakse eksportida plastijäätmeid ELi riikidesse, mis ei ole Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsiooni liikmed. Kokkulepe aitab vähendada jäätmetest põhjustatud reostust ja edendada ringmajandust.

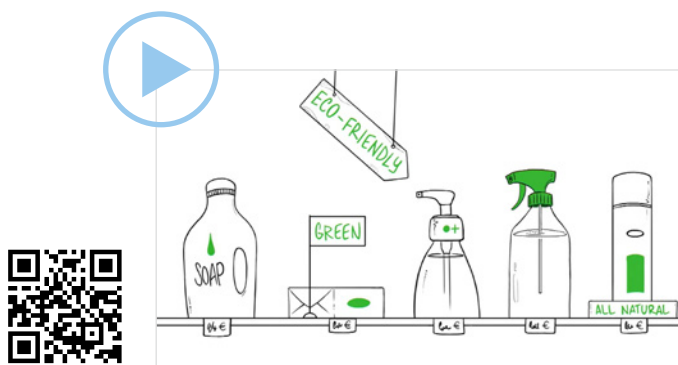
Toodetel on olelusringi vältel – alates tooraine hankimisest kuni tootmise, transpordi, kasutamise ja kasutuselt kõrvaldamiseni – märkimisväärne keskkonnamõju. Detsembris jõuti kokkuleppele seoses ettepanekuga muuta kestlikud tooted ELis normiks. Uus kestlike toodete ökodisaini määrus tugineb olemasolevatele ökodisaini nõuetele, mis on ligi 20 aastat aidanud edukalt parandada ELi toodete energiatõhusust. Uue määrusega laiendatakse praegust raamistikku kahel viisil: esiteks hõlmatakse võimalikult lai tootevalik, teiseks laiendatakse vajaduse korral nõudeid, millele tooted peavad vastama.

Oluline osa Euroopa rohelise kokkuleppe kestliku tarbimise eesmärkide saavutamises on tarbijate võimestamine üleminekul rohelisele majandusele. Septembris saavutasid Euroopa Parlament ja Euroopa Liidu Nõukogu kokkuleppe seoses ettepanekuga võtta vastu uued normid, millega tagatakse tarbijate parem teavitamine ostetavate kaupade vastupidavusest ja parandatavusest ning tõhusam kaitse ebaausate kaubandustavade eest. Samuti keelatakse esitada toodetel eksitavaid väiteid heitkoguste kompenseerimise kohta. Komisjon on esitanud ka ettepaneku, mille eesmärk on lihtsustada juurdepääsu parandusteenustele ja nendest teavitamist. Ettepanekuga toetatakse garantiiajal toote asendamise asemel selle parandamist ning kohustatakse tootjaid parandama tooteid, mille puhul kehtivad ELi õigusest tulenevalt juba praegu või tulevikus konkreetsed (ökodisaini) parandatavusnõuded.

Kestlike valikute tegemine

Tarbijate võimestamise meetmete kõrval on komisjon esitanud ka ettepaneku uute normide kohta, millega võideldakse sellise eksliku mulje tekitamise vastu, et toode või protsess on tegelikult keskkonnahoidlikum (nn rohepesu). Keskkonnamärgiste ja -väidete usutavuse ja usaldusväärsuse tagamine võimaldab tarbijatel teha teadlikumaid ostuotsuseid. Ühtlasi suurendatakse nende ettevõtete konkurentsivõimet, mis pingutavad selle nimel, et muuta oma tooted ja tegevus keskkonnahoidlikumaks.

Välja on töötatud ka uued normid, mis aitavad tarbijatel teadlikult valida keskkonnahoidlikuma mobiiltelefoni või tahvelarvuti. Tänu uutele ökodisaini nõuetele paraneb nende toodete vastupidavus ning neid on kergem parandada, korduskasutada ja ringlusse võtta. Samas tuleb uuel nutitelefonide ja tahvelarvutite energiamärgisel esitada toote tõhusus- ja vastupidavusnäitajad ning parandatavushinne võimaldab tarbijatel teha kestlikuma valiku. Normid hakkavad kehtima 20. juunil 2025.

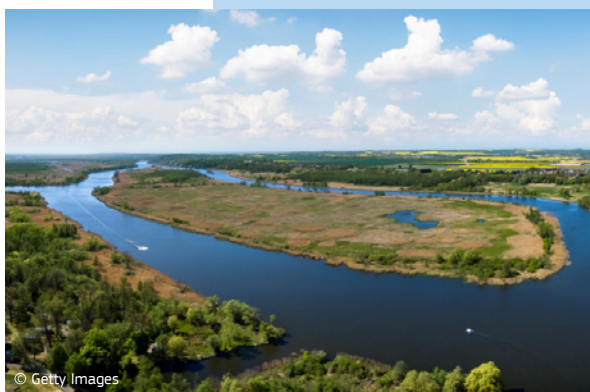
← VIDEO Roheväiteid käsitleva uue õigusakti ettepanek.

ELi nullsaaste tegevuskava elluviimine

Vesi

Tänu läbivaadatud joogiveedirektiivile, mille sätted on võetud üle liikmesriikide õigusesse, hakkasid 2023. aastal kõikjal ELis kehtima uued normid. Selle tulemusena on joogiveele kehtestatud ühed rangemad nõuded kogu maailmas.

Kuna andmed näitavad, et paljudes ELi osades on sademete hulk vähenenud, hakkasid juunis kehtima uued ohutusnõuded, mis võimaldavad kasutada põllumajanduses niisutamiseks puhastatud reovett.

© Getty Images

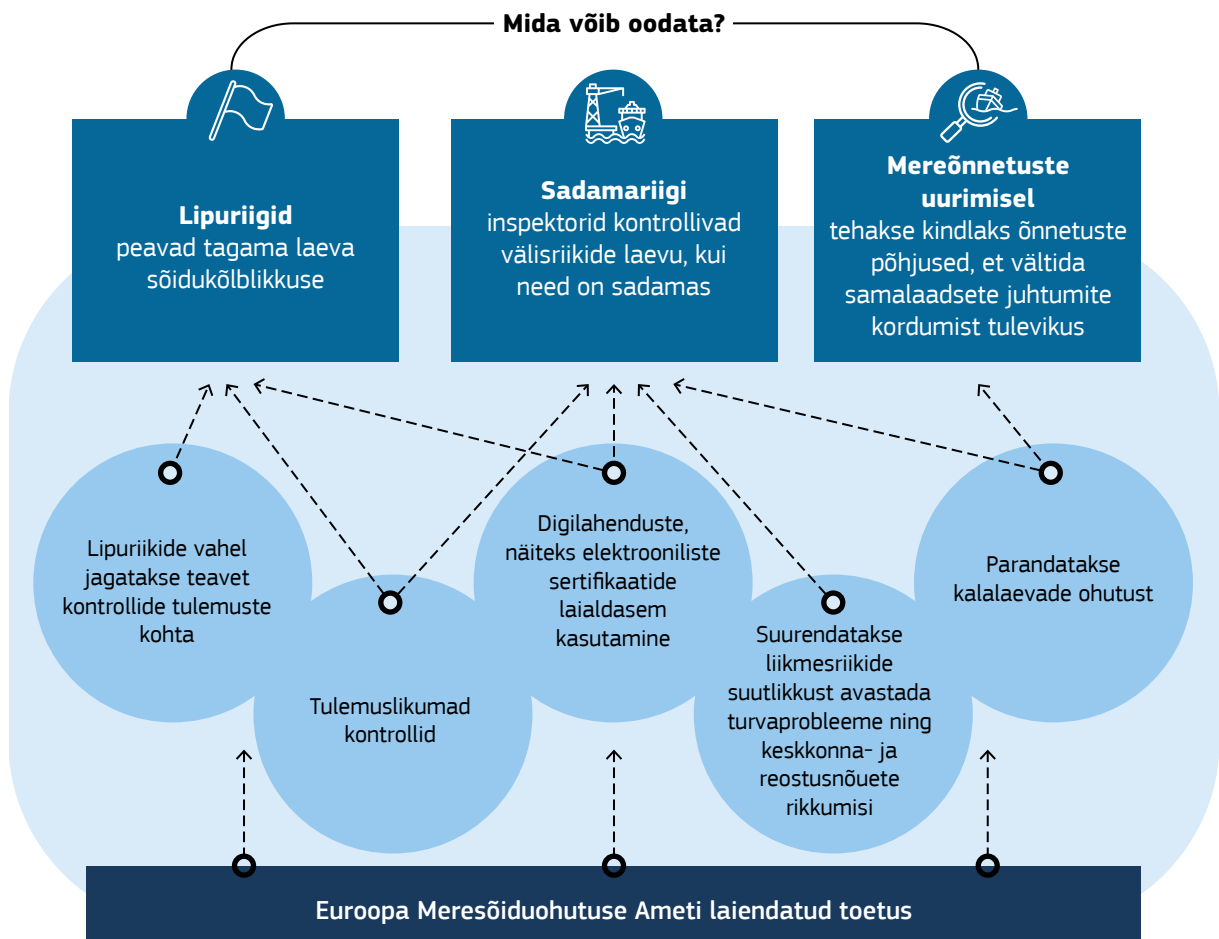
2023. aasta veebruaris avaldati ELi aruanne, milles analüüsiti üht Euroopa viimase aja suurimat keskkonnakatastroofi, mille tagajärjel suri Odra jões umbes 360 tonni kala. Aruandes järeldatakse, et tõenäoliselt põhjustas õnnetuse mürgiste vetikate õitsemine, ja antakse soovitusi, kuidas hoida ära selliste katastroofide kordumist.

Meresõiduohutus on ELi vetes heal tasemel – hukkunute arv on väike ja hiljuti ei ole olnud tõsiseid naftareostuse juhtumeid. Siiski teatatakse igal aastal rohkem kui 2000 laevaõnnetusest ja vahejuhtumist. Juunis esitas komisjon viis seadusandlikku ettepanekut ELi normide ajakohastamiseks ja laevadest tuleneva merereostuse vältimiseks. Ettepanekute eesmärk on hoida ELis ära ebaseaduslikku merreheitmist, et vähendada meretranspordi keskkonnamõju ja kaitsta mereökosüsteemi.

Meresõiduohutuse parandamine

Ranged ELi ohutusstandardid on tulemuslikud, kuid uued probleemid ja uus tehnoloogia nõuavad uusi tegutsemisviise.

Kemikaalid

Komisjoni ettepanekuga kaitsta ELi kodanikke ja keskkonda mürgise elavhõbeda eest keelatakse täielikult hambaamalgami kasutamine. ELis kasutatakse sel eesmärgil igal aastal ligikaudu 40 tonni elavhõbedat. Ettepanekuga keelatakse ka teatavate elavhõbedat sisaldavate toodete, näiteks elavhõbedat sisaldavate lampide tootmine ja eksport.

Tööstusheide

Tööstusheidete direktiiviga reguleeritakse ligikaudu 52 000 suuremat ELi tööstuskäitist ja loomakasvatuseettevõtet. Tegevuse jätkamiseks peavad ettevõtted soetama loa, mis kinnitab, et nad kasutavad parimat võimalikku tehnikat. 2023. aastal hinnati parima võimaliku tehnika kasutamist tapamajades ning loomsete kõrvalsaaduste ja söödavate kaassaaduste tööstuses. Ligikaudu 800 tapamaja ELis peavad oma keskkonnamõju vähendamiseks uusi standardeid täitma hakkama.

Müra

Müra on Euroopas õhusaaste järel suuruselt teine oht keskkonnatervisele. Keskkonnamüra direktiivi rakendamise aruandes kirjeldatakse, kuidas saaks müra veelgi vähendada, et saavutada 2030. aastaks eesmärk vähendada seda 30%.

Mikroplast

Komisjon astus veel ühe olulise sammu keskkonnakaitse nimel, võttes vastu meetmed, millega piiratakse toodetesse tahtlikult lisatud mikroplasti. Uute normidega hoitakse ära ligikaudu poole miljoni tonni mikroplasti sattumine keskkonda.

Kontrollige oma elukeskkonna kvaliteeti:

<https://discomap.eea.europa.eu/atlas/?page=Check-your-place>.

Kontrollige oma ümbruse õhu kvaliteeti (kättesaadav ka mobiilirakendusena):

<https://www.eea.europa.eu/themes/air/air-quality-index>.

Elurikkus

Võitluses kliimamuutustega on keskne roll loodusel. Euroopa loodus ja elurikkus on meie parim kaitse looduskatastroofide vastu, sest looduskeskkonna halvenemine suurendab üleujutuste, metsatulekahjude ja muude selliste sündmuste tõenäosust ja ulatust.

Novembris saavutati esialgne poliitiline kokkulepe looduse taastamise määrase suhtes, mis paneb aluse looduse jätkuvale ja püsivale taastamisele. 2030. aastaks kehtestavad liikmesriigid taastamismeetmed vähemalt 20%-l ELi maismaa- ja merealadel. 2050. aastaks peaksid sellised meetmed olema kehtestatud kõigis taastamist vajavates ökosüsteemides.

Mullastik

Terve muld on eluliselt tähtis toiduga kindlustatuse tagamiseks, kliimaneutraalsuse saavutamiseks ning kõrbestumise ja maa degradeerumise peatamiseks. Samas on üle 60% Euroopa mulla seisund halb. Mullaseire direktiivi ettepaneku eesmärk on saavutada ELis 2050. aastaks mulla hea seisund. Direktiivi alusel hakatakse koguma andmeid mulla seisundi kohta ning tehakse need kättesaadavaks põllumajandustootjatele ja teistele mullaharijatele. Uue õigusaktiga muudetakse normiks kestlik mullaharimine. Komisjon on ka avaldanud sidusrühmadele juhendi mulla seisundi parandamise rahastamisvõimaluste kohta. Aprillis

algatati mullamissiooni manifest, mille tulemusena on tekkinud aktiivne kogukond, kuhu kuuluvad mulla tervise pärast südant valutavad piirkondliku ja kohaliku poliitika kujundajad, sidusrühmad ja kodanikud. Aasta lõpuks oli vabatahtliku algatusega ühinenud üle 2100 üksikisiku ja 350 organisatsiooni. Manifestile allakirjutanud tunnistavad, et mulla tervist on vaja parandada, ning osalevad mulla kaitses ja taastamises.

Tolmeldajad

Kuna iga kolmas mesilas-, liblika- ja sirelasliik on kadumisohus, esitas komisjon 2023. aastal uendatud algatuse, milles sätestatakse meetmed, mida EL ja liikmesriigid peavad võtma tolmeldajate arvukuse vähenemise peatamiseks 2030. aastaks. Kodanikud nõuavad üha enam otsustavaid meetmeid tolmeldajate kadumise tõkestamiseks. Hiljuti tehti selleks edukas Euroopa kodanikualgatus „Päästkem mesilased ja põllumajandustootjad“. EL on vähendanud ka kahe neonikotinoidi puhul jääkide piirnormi toidus, viies selle madalaimale tasemele, mida on uusima tehnoloogia abil võimalik mõõta. Klotianidiini ja tiametoksaami kasutamine välitingimustes on ELis juba keelatud. Uusi piirnorme kohaldatakse ELis toodetud ja ELi imporditud toidu ja sööda suhtes. Sellega tagatakse, et siseturul müüdav toit ei aita kaasa tolmeldajate arvukuse vähenemisele, olenemata sellest, kus seda toodetakse.

Mulla seisund mõjutab otseselt ELi toiduga kindlustatust

95% meie toidust toodetakse otseselt või kaudselt mullas.

Mullaerosioon läheb ELile põllumajanduse tootlikkuse vähenemise näol maksma

1,25 miljardit eurot aastas.

83% ELi mullast sisaldab pestitsiidide jääke.

Rohkem kui **23%** põllumajandusmaast kannatab tihenemise all, mis vähendab tootlikkust.

Metsad

Võitluses kliimamuutuste ning elurikkuse vähenemise vastu on palju abi metsadest. See, mil määral põllumajandus, metsandus ja muu maasektor saavad aidata kaasa kliimamuutuste leevendamisele, sõltub suuresti maa kasutamise ja majandamise viisist. ELi maasektori võime kasvuhoonegaaside siduda on viimastel aastatel märkimisväärselt vähenenud. Et suurendada maasektori võimet süsinikku siduda ning edendada põllumajandus- ja metsamaa kestlikku majandamist, ajakohastas EL 2023. aastal maakasutust, maakasutuse muutust ja metsandust käsitlevaid õigusakte.

Novembris tegi komisjon ettepaneku võtta vastu metsaseiremäärus. Selle eesmärk on luua ulatuslik teadmusbaas, mis võimaldaks liikmesriikidel, metsaomanikel ja metsamajandajatel leevendada üha kasvavat survet, mida kliimamuutus ja muud tegurid metsadele avaldavad. Samuti püütakse sellega parandada metsade võimet panna vastu riigipiirideülestele ohtudele (kahjurid, põud ning metsa- ja maastikupõlengud). Määruses ette nähtud seireraamistik aitab metsaomanikel ja -majandajatel kasutada ära keskkonnavalaseid toetuskavasid, nagu ELi süsinikdioksiidi sidumise sertifitseerimissüsteem.

© Adobe Stock

Juunis jõustus ELis raadamisvaba tarneahela määrus, mis on kliimamuutuste ja elurikkuse vähenemise pidurdamise seisukohast teedrajav algatus. Ettevõtjatel ja kauplejatel on uute normide rakendamiseks aega 18 kuud. Nende kohaldamine aitab jõuda selleni, et EList eksporditavad ja ELi turule lastavad kaubad ei aita enam kaasa raadamisele ja metsade seisundi halvenemisele ei Euroopa Liidus ega mujal maailmas. Kaupade loetelu hõlmab palmiõli, kohvi, sojat ja šokolaadi. Uute normidega aidatakse tagada ka miljonite inimeste, sealhulgas suurel määral metsa ökosüsteemidest sõltuvate põlisrahvaste ja kohalike kogukondade elatusvahendid.

Kestlikud toidusüsteemid

1. jaanuaril 2023 käivitus uus ühine põllumajanduspoliitika (ÜPP), kui komisjon kiitis heaks liikmesriikide strateegiakavad (mida on kokku 28). Euroopa põllumajandustootjaid toetatakse üleminekul kestlikumale ja vastupidavamale põllumajandusele ELi vahenditest kokku 264 miljardi euroga, et aidata säilitada aastatel 2023–2027 maapiirkondade elujõulisust ja mitmekesisust. Kooskõlas Euroopa rohelse kokkuleppe eesmärkidega eraldatakse ligi 98 miljardit eurot kliima, vee, pinnase, õhu ja elurikkuse olukorda ning loomade heaolu parandavatele meetmetele.

Uue ühise põllumajanduspoliitikaga vähendatakse märkimisväärselt keemiliste pestitsiidide kasutamist ja nendega seotud riske ning suurendatakse märkimisväärselt mahepõllumajanduse sihttoetusi. Samuti stimuleeritakse sellega maamajandajaid siduma süsinikku mulda ja biomassi ning vähendada asjakohaste majandamistavade abil kasvuhoonegaaside

heidet 35%-l ELi põllumajandusmaast. 85%-l ühise põllumajanduspoliitika raames toetatavast põllumaast tuleks rakendada külvikorda.

Kuna mure toiduainetega varustamise pärast aina kasvab, jätkas komisjon toiduga kindlustatust soodustavate tegurite analüüsimist. Ettepanek võimaldada uute genoomikameetodite ohutut kasutamist aitab liikuda kestlikumate toidusüsteemide poole ja ühtlasi tagada toiduga kindlustatus. Need meetodid võivad luua kliimamuutuste suhtes vastupanuvõimelisi, kahjurikindlaid ja suure saagikusega taimesorte, mis vähendavad vajadust keemiliste pestitsiidide järele ja ELi sõltuvust põllumajandustoodete impordist. Kavandatavate määrustega taimse paljundusmaterjali ja kultiveerimismaterjali tootmise ja turustamise kohta suurendatakse seemnete, pistikute ja muu paljundusmaterjali mitmekesisust ja kvaliteeti.

Ühine põllumajanduspoliitika ei sisalda üksnes kriisijärgseid taastamismeetmeid, vaid see võimaldab põllumajandustootjatel ka kliimamuutuste ja muude probleemide mõju ennetada ja sellega kohaneda. EL uurib, mil viisil oleks kõige parem ELi põllumajandustootjaid toetada ja kuidas kohandada ELi põllumajanduspoliitika nende vajadustega. Selleks käivitatakse 2024. aasta jaanuaris strateegiline dialoog ELi põllumajanduse tuleviku üle.

→

Euroopa Komisjoni põllumajandusvolinik Janusz Wojciechowski (esiplaanil paremal) külastab üleujutatud piirkondade elanikke. Thessaly, Kreeka, oktoober 2023.

Loomade heaolu

Juba üle 40 aasta on EL teinud jõupingutusi, et parandada loomade heaolu, ning muutnud loomade elu järk-järgult paremaks. ELi loomade heaolu standardid on maailmas ühed karmimad. 2023. aastal jätkus see tegevus ettepanekuga vaadata läbi loomade vedu käsitlevad ELi õigusnormid, sest igal aastal veetakse ELi sees ja EList välja ligikaudu 1,6 miljardit looma. Ettepanekus käsitletakse konkreetseid loomade heaolu parandamise viise, sealhulgas sõiduaja lühendamist, loomadele ette nähtud minimaalse ruumi suurendamist ja EList välja saadetavate loomade veotingimuste parandamist. Endiselt on vaja kontrollida, kuidas ELi õigusakte täidetakse, mistõttu jätkusid 2023. aastal mitmes valdkonnas korrapärased auditid ja kontrollid.

Peale selle nähti ettepanekuga esimest korda ELi ajaloos ette õigusnormid koerte ja kasside heaolu ja jälgitavuse tagamiseks. Need puudutavad tõuaretust, kodupidamist ning loomade kohtlemist

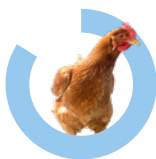
aretusettevõtetes, lemmikloomakauplustes ja varjupaikades. Koerte ja kasside jälgitavust parandatakse ka kohustusliku identifitseerimise ja registreerimisega riiklikes andmebaasides. See võimaldab võidelda ebaseadusliku kaubandusega ja paremini kontrollida loomade heaolu aretusrajatistes.

Komisjon vastas Euroopa kodanikualgatusele „Euroopa karusnahast priiks!“, mis oli edukuselt kümnes algatus ja mida toetas üle 1,5 miljoni kodaniku kogu ELis. Kuigi komisjon praeguses etapis selles küsimuses rohkem õigusloome ettepanekuid ei esita, kavandab ta algatuse eesmärkide saavutamiseks mitmeid meetmeid. Muu hulgas teeb komisjon Euroopa Toiduohutusametile ülesandeks valmistada 2025. aasta märtsiks ette teaduslik arvamus karusloomade heaolu kohta.

Ettevalmistamisel on lisameetmed loomade heaolu valdkonnas, näiteks Euroopa kodanikualgatuse „Lõpp puurajastule!“ järelmeetmed.

Mida on ELi inimestel öelda loomade heaolu kohta?

Vajadus kaitsta paremini loomade heaolu

84% arvab, et põllumajandusloomade heaolu tuleks paremini kaitsta.

74% arvab, et lemmikloomade heaolu tuleks paremini kaitsta.

Allikas: Eurobaromeetri eriuuring nr 533, oktoober 2023.

Pildid: © Adobe Stock.

Põllumajandusloomade heaolu

91% peab seda oluliseks.

8% ei pea seda oluliseks.

Loomade heaolu on ELi inimeste jaoks oluline, nagu näitavad oktoobris avaldatud Eurobaromeetri uuringu tulemused.

Kestlik kalandus ja ookeanid

Kliimamuutused ja bioloogilise mitmekesisuse vähenemine ohustavad kalandus- ja vesiviljelusressursside kestlikkust. Veebruaris pani komisjon ette meetmepaketi, milles sisalduvad muu hulgas teatis ühise kalanduspoliitika kohta ja uus mereökosüsteemide tegevuskava. Nende meetmetega suurendatakse kalanduse ja vesiviljeluse vastupanuvõimet ja kestlikkust ning hoogustatakse energiasüsteemi hädavajaliku ümberkujundamist (vt 4. peatükk). Pakett aitab täita ELi kohustust võtta kaitse alla vähemalt 30% oma meredest (sealhulgas 10% range kaitse alla). Kavandatud meetmeid rakendatakse järk-järgult, et võimaldada sektoril kohaneda.

Euroopa Parlament ja nõukogu võtsid 2023. aastal vastu uue määruse, millega aidatakse hoida ära ülepüüki ning tõhustada ja ühtlustada kaasaegse tehnoloogia varal kalanduse kontrollisüsteemi. Samuti nähakse ette elektroonilise kaugseire ja videovalve kasutamine kalalaevade pardal ning muudetakse parema jälgitavuse ja sertifitseerimise huvides kohustuslikuks saagi elektrooniline registreerimine. Sel viisil välistatakse ka ebaseadusliku saagi sattumine Euroopa Liitu imporditavate kalatoodete hulka.

Komisjon väljendas heameelt Euroopa kodanikualgatuse „Ei haiuimede eemaldamisele ja uimekaubandusele!“ üle, milles paluti komisjonil aidata teha lõpp rahvusvahelisele

haiuimekaubandusele ning keelustada alustuseks haiuimedega kauplemine ELi turul. Komisjon hakkab arutama, kas oleks vaja võtta selles küsimuses vastu omaette õigusakt. Ühtlasi tõhustab komisjon ELi meetmeid, millega haipüüki jälgitakse, ning edendab rahvusvaheliste partneritega koostööd haide kaitsmiseks ja haivarude kestlikuks majandamiseks kõigis maailma meredes.

Pärast üle kümne aasta väldanud mitmepoolseid läbirääkimisi võeti juunis vastu ÜRO avamereleping. See on ajalooline samm ookeanide kaitsmiseks ja nende keskkonnaseisundi halvenemise peatamiseks ning kliimamuutuste vastu võitlemiseks ja avamere elurikkuse vähenemise ärahoidmiseks. Selle lepingu sõlmimine oli prioriteet ELile ja selle liikmesriikidele, kes ülemaailmsel tasandil läbirääkimisi vedasid. Leping jõustub pärast seda, kui 60 osalist on selle ratifitseerinud.

EL kiitis liikmesriikide nimel ametlikult heaks Maailma Kaubandusorganisatsiooni (WTO) kalandustoetuste kokkuleppe. Sellega tagatakse, et kalandustoetuste andmisel peetakse ennekõike silmas kestlikkuse eesmärki ning välditakse kahju tekitamist ookeanidele ja kalavarudele, sest viimastest sõltuvad kõikjal maailmas elavate rannikukogukondade elatusvahendid. Kokkulepe jõustub siis, kui kaks kolmandikku Maailma Kaubandusorganisatsiooni 164st liikmest on ratifitseerimisprotsessi lõpule viinud.

Kestlik liikuvus

EL investeerib 2021.–2027. aastal Euroopa ühendamise rahastu kaudu mitmesugustesse transpordiprojektidesse, et parandada piiriülest taristut ja edendada uut tehnoloogiat. Projektid, mida EL rahastas 2023. aastal, hõlmavad suuri piiriüleseid raudteeühendusi, nagu Brenneri baastunnel (ühendus Itaalia ja Austria vahel), Rail Baltica (ühendab kolm Balti riiki ja Poola ülejäänud Euroopaga) ning Saksamaa ja Madalmaade vaheline piiriülene lõik (Emmerich–Oberhausen). 6,2 miljardi euroga toetati projekte, millega muuta raudteede, siseveeteede, maanteed ja mereteede võrgustikke tõhusamaks, keskkonnahoidlikumaks ja nutikamaks, kusjuures suurem osa rahast läks kestlikele transpordiliikidele. Piiriüleste raudteeühenduste parandamiseks kõikjal Euroopas teatas EL 2023. aastal toetuse andmisest kümnele katseprojektile, millega luuakse uusi ja uuendatakse olemasolevaid raudteeliine, muutes reisi kiiremaks, rongide väljumise sagedasemaks ja hinna taskukohasemaks.

↑
Euroopa Komisjoni transpordivolinik Adina Vălean (paremal) 2023. aasta linnalise liikumiskeskonna päeval. Sevilla, Hispaania, 4. oktoober 2023.

Lennundus

Oktoobris võttis EL vastu ReFuelEU Aviation määruse, et edendada säästvate lennukikutuste kasutamist. Uute eeskirjadega nõutakse, et lennukikutuse tarnijad segaksid alates 2025. aastast lennukikutusesse üha rohkem kestlikke kütuseid. Võrreldes stsenaariumiga, kus meetmeid ei võeta, vähendab see prognooside kohaselt õhusõidukite CO₂ heidet 2050. aastaks ligikaudu kahe kolmandiku võrra ning see mõjub positiivselt kliimale ja õhukvaliteedile.

2022. aastal käivitatud heitevaba lennunduse liit valmistab ette vesinikkütusega ja elektriliste õhusõidukite kasutuselevõttu. Ligi 300 eksperti liidu 141 liikmesorganisatsioonist tegelevad nende kasutuselevõtu seisukohast oluliste küsimustega. Selle liidu avaldatud eduaruande kohaselt tuleb eelolevaid aastaid kasutada asjakohase õigusraamistiku loomiseks.

Laevandus

Juulis ELis vastu võetud uue FuelEU Maritime määrusega edendatakse puhtamate kütuste ja energia kasutamist meretranspordis, tagades, et sektoris kasutatavate kütuste kasvuhooonegaaside heitemahukus järk-järgult väheneb – 2025. aastal 2% ja 2050. aastaks juba 80%.

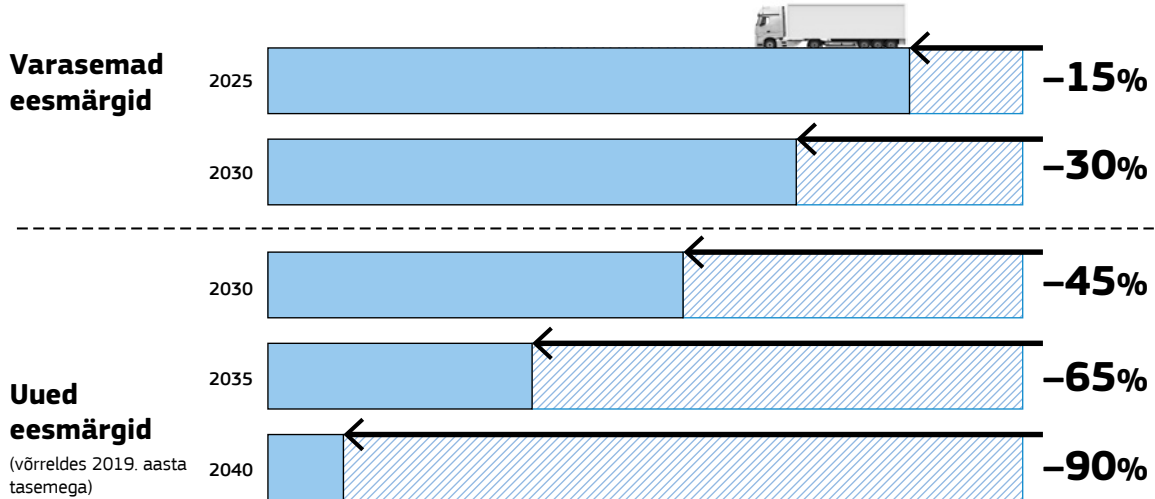
EL väljendas heameelt seoses Rahvusvahelises Mereorganisatsioonis saavutatud kokkuleppega jõuda orienteeruvalt 2050. aastaks laevade netonullheiteni. Samuti väljendas EL heameelt järgmiste nõukogu soovituslike netonullheite vahe-eesmärkide üle: saavutada 2030. aastaks vähemalt 20%, kuid püüda saavutada 30%, ning 2040. aastaks vähemalt 70%, kuid püüda saavutada 80% (võrreldes 2008. aasta tasemega).

Lisaks investeeris EL üle 540 miljoni euro üleeuroopalise transpordivõrgu alternatiivkütuste taristusse. Investeeringuga luuakse ligikaudu 14 000 laadimispunkti ja 81 vesinikutanklat ning elektrifitseeritakse sadamaid ja lennujaamu.

EL tegi ka ettepaneku vaadata läbi kombineeritud vedu käsitlev direktiiv, et muuta kaubavedu kestlikumaks ja suurendada mitut transpordiliiki kombineerivate vedude konkurentsivõimet.

Komisjon on teinud ettepaneku vaadata läbi raskeveokite, näiteks veoautode, linnabusside ja kaugbusside CO₂ heite normid. Nende arvele langeb ELis üle 25% maanteetranspordist tulenevast kasvuhoonegaaside heitest ja üle 6% koguheitest. Et ergutada linnades heiteta busside kiiremat kasutuselevõttu, tegi komisjon ettepaneku muuta kõik uued linnabussid alates 2030. aastast heitevabaks.

Raskeveokite süsinikdioksiidi heite vähendamine

Üleilmne tegevus planeedi heaks

ÜRO kliimamuutuste konverentsi 2023. aasta istungjärgul Araabia Ühendemiraatides Dubais (COP28) tehti esimene ülemaailmne kokkuvõte Pariisi kliimakokkuleppe tulemustest. Selles antakse ülevaade, milliseid edusamme on riigid alates kokkuleppe sõlmimisest teinud.

↑
VIDEO COP28 tulemused.

Koos üleilmsete partneritega õnnestus ELil leida võimalusi jääda truuks 2015. aasta Pariisi kokkuleppe eesmärgile hoida üleilmne keskmine temperatuuritõus 1,5 °C piires. Osalised tunnistasid, et praeguseks on nad selle eesmärgi täitmise graafikust maha jäänud, ning nägid ette plaani, kuidas kohustustega tagasi graafikusse jõuda.

Kõik osalised leppisid kokku liikuda fossiilkütustest loobumise poole ning rakendada eesseisva kümne aasta jooksul kiireloomulisi meetmeid. Kõnelustel

keskenduti eelkõige energiasektorile ning riigid leppisid kokku võtta meetmeid, millega vähendada 2030. aastaks heitkoguseid 43%, ja tegutseda viisil, mis parimate kättesaadavate teadusandmete kohaselt võimaldab saavutada 2050. aastaks ülemaailmse nullnetoheite.

ELi eestvedamisel tehti konverentsil algatus kolmekordistada 2030. aastaks ülemaailmset taastuvenergia tootmise võimsust ja kahekordistada energiatõhususe parandamise määra. See ettepanek vormistati üleilmse taastuvenergia ja energiatõhususe lubadusena. Eesistujariigi juhtimisel ja ligikaudu 130 riigi heakskiidul võeti vastu Araabia Ühendemiraatide konsensus, millega anti nimetatud eesmärgile ülemaailmne kandepind.

EL teatas, et investeerib järgmise kahe aasta jooksul strateegia „Global Gateway“ kaudu ELi eelarvest 2,3 miljardit eurot, millega toetada energiasüsteemi ümberkujundamist Euroopa naabruses ja kogu maailmas (vt 8. peatükk).

2021. aastal ELi ja USA algatatud üleilmse metaaniheite vähendamise lubadusega on ühinenud enam kui 150 riiki, kes viivad ellu ühist eesmärki vähendada üleilmset inimtekkelist metaaniheidet 2030. aastaks 2020. aasta tasemega võrreldes vähemalt 30%. EL ja selle liikmesriigid teatasid tippkohtumisel, et annavad metaaniheite vähendamise hoogustamiseks rahastamiskampaaniale „Methane Finance Sprint“ 175 miljoni euro suuruse toetuse.

→
Euroopa Komisjoni kliimavolinik Wopke Hoekstra ÜRO kliimamuutuste konverentsi 28. istungjärgul (COP28). Dubai, Araabia Ühendemiraadid, 8. detsember 2023.

← Euroopa roheline kokkuleppe, institutsioonidevaheliste suhete ja tulevikusuundade analüüsi eest vastutav Euroopa Komisjoni juhtiv asepresident Maroš Šefčovič osaleb ÜRO kliimamuutuste konverentsi 28. istungjärgul (COP28). Dubai, Araabia Ühendemiraadid, 4. detsember 2023.

Ülemaailmses kokkuvõttes käsitleti ka energiasüsteemi ümberkujundamiseks vajalikke vahendeid. Osalised leppisid kokku viimastes ühistes sammudes, mida on vaja selleks, et seada järgmisel istungjärgul kliimamuutustega seotud algatuste rahastamise vallas uus ühine kvantifitseeritud eesmärk. Konverentsil lepidi kokku ka üleilmse kohanemiseesmärgi raamistikus, millega tugevdada globaalset vastupanuvõimet kliimamuutustele.

EL aitas kasutusele võtta uue kahju ja kahjustuste fondi, millega abistada arengumaid, mis on kliimamuutuste kahjuliku mõju suhtes eriti haavatavad. EL ja selle liikmesriigid eraldasid fondi üle 400 miljoni euro, mis on üle kahe kolmandiku esialgu lubatud summast.

Et tegeleda kliimakriisi inimõjuga ebakindlates ja konfliktiolukordades, ühines EL COP28 eesistujariigi algatatud kahe uue juhtalgatusega: katastroofide ennetamise ja riskijuhtimise rahastamise harta ning kliimat, abistamist, taastumist ja rahu käsitlev deklaratsioon. Hartas on sätestatud põhimõtted, millega tagada rahaliste vahendite parem kasutamine riskide juhtimiseks ja inimeste kaitsmiseks kõige haavatavamates riikides. Deklaratsioonis kutsutakse üles kiiresti rahaliselt toetama kliimamuutustega kohanemist ja vastupanuvõimet nendes riikides.

Märtsis peetud ÜRO veekonverentsil, mis oli esimene omataoline tippkohtumine viimase ligi 50 aasta jooksul, kinnitas EL oma püsivat valmisolekut osaleda üleilmse veemajanduse kriisivalmiduse ja üleilmse veega kindlustatuse tagamisel. ELi delegatsioon tutvustas ka 33 vabatahtlikku kohustust, mille EL on võtnud veealaste kestliku arengu eesmärkide edendamiseks loodud veemeetmete tegevuskava platvormil.

Aasta alguses käivitas EL koostöös 26 riigiga kaubandusministrite kliimakoalitsiooni. See on esimene ministrite tasandi ülemaailmne foorum, mis on pühendatud kaubanduse, kliima ja kestliku arengu küsimustele. Koalitsiooni eesmärk on arendada nii kohalikul kui ka ülemaailmsel tasandil kliimamuutusi leevendavat kaubanduspoliitikat.

Aprillis lõi EL roheline liidu Norraga ja novembris Kanadaga, et süvendada nende riikidega koostööd kliima, keskkonna, energeetika ja puhta tööstuse vallas. Lõuna-Koreaga on EL loonud rohepartnerluse, mille raames tugevdatakse kahepoolset koostööd ja vahetatakse parimaid tavasid kliimameetmete, puhtale energiale ülemineku ja selle õiglaste aluste ning keskkonnakaitse vallas, samuti muudes rohepöörde valdkondades.

Kestliku arengu eesmärgid

ELi kestliku arengu tegevuskava 2030 rakendamise esimene vabatahtlik läbivaatamine näitab, et ÜRO liikmesriikide poolt 2015. aastal vastu võetud kestliku arengu eesmärkidest on EL asunud täiel määral ellu viima 17.

Kestlikust arengust on saanud Euroopa Liidu alustala ning EL teeb jõupingutusi kestliku arengu tegevuskava 2030 rakendamise edendamiseks nii liidus kui ka mujal maailmas ja toetab ka partnerriike nende rakendamistegevuses.

EL võtab kestliku arengu eesmäärke arvesse nii poliitika kujundamisel, eelarve koostamisel kui ka pikaajalisel planeerimisel. Tänu kogu valitsemissektorit hõlmavale lähenemisviisile on ELi rohelisest kokkuleppest saanud kõigi jaoks teeviit kestlikuma ja jõukama tuleviku poole.

© AFP

4. Taskukohane, kindel ja kestlik energiavarustus Euroopas

Sissejuhatus

Seistes silmitsi viimaste aastakümnete keerukaima ülemaailmse energiakriisiga, võttis Euroopa Liit 2023. aastal drastilisi meetmeid, millega säästa energiat, mitmekesistada energiatarneid ja minna üle puhtale energiale. Kogu maailmas jätkusid kliima, keskkonna ja bioloogilise mitmekesisusega seotud hädaolukorrad, mis tõid veelgi enam esile vajaduse kiiresti tegutseda. Aasta jooksul jätkas EL oma majanduse kaitsmiseks järkjärgulist loobumist Venemaa fossiilkütustest ning muutis majandust samal ajal taastuvenergia tootmise suurendamise ja energiatõhususe meetmete abil kestlikumaks.

Et tarbijad oleksid energiatoodete hinnašoki eest paremini kaitstud, algatas EL elektrituru ulatusliku reformi. Ta tegi ka uusi algatusi, millega parandada oma konkurentsivõimet ja suurendada tööstussuutlikkust puhta tehnoloogia valdkonnas. Nende algatuste eesmärk on tagada juurdepääs kriitilisele toorainele ning vähendada elutähtsa tehnoloogia ja elutähtsate väärtusahelate puhul strateegilist sõltuvust, mis aitab parandada ELi majanduslikku julgeolekut ja tehnoloogilist suveräänsust.

Energiajulgeolek

Loobumine Venemaa fossiilkütustest

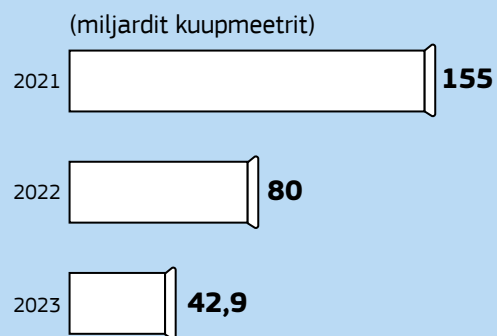
Et tagada Euroopa Liidu inimestele juurdepääs taskukohasele, turvalisele ja kestlikule energiale, käivitas EL 2022. aasta mais kava „REPowerEU“. Selle eesmärk on vähendada puhtama energia tootmise, energiatarbimise vähendamise ja ELi energiavarustuse mitmekesistamise kaudu märkimisväärselt ELi sõltuvust Venemaa fossiilkütustest. Esimese aasta jooksul pärast strateegia käivitamist tegi EL nende kolme eesmärgi saavutamisel suuri edusamme.

2023. aasta lõpuks oli Venemaa gaasi koguimport ELi vaid 42,9 miljardit kuupmeetrit, 2022. aastal oli see olnud 80 miljardit kuupmeetrit ja 2021. aastal üle 150 miljardi kuupmeetri. Aasta jooksul olid peamised torugaasi ELi tarnijad taas Norra ja Põhja-Aafrika ning veeldatud maagaasi põhiliseks tarnijaks Ameerika Ühendriigid.

Kava „REPowerEU“ kõrval on veel mitmeid teisi vahendeid, mis aitavad ELi liikmesriikidel gaasitarneid mitmekesistada. Üks neist on gaasi ühisostude mehhanism AggregateEU, mis võimaldab gaasiettevõtjatel ja gaasi tarbivatel ettevõtjatel koondada nõudlust, koordineerida taristu kasutamist, pidada läbirääkimisi rahvusvaheliste partneritega ning valmistada ette ühiseid gaasi- ja vesinikuoste.

Gaasi import Venemaalt

Teine meede, mille EL 2022. aastal varustuskindluse probleemide lahendamiseks kehtestas, on gaasi hoiustamise määrus. Selles nõuti, et liikmesriigid täidaksid 1. novembriks 90% oma gaasihoidlatest, et tagada talveks piisavad varud. Selle meetmega püüti tagada, et enne 2022.-2023. aasta talve oleksid riikidel gaasivarud 95% ulatuses olemas. Kuna 2023. aastal olid hinnad oluliselt madalamad ja vähem hüplikud kui 2022. aastal, läks gaasihoidlate täitmine eriti kiiresti, nii et 90% eesmärk saavutati juba 18. augustiks ja detsembri alguses olid gaasivarud üle 95% taseme.

↑
Euroopa Komisjoni president Ursula von der Leyen (vasakult neljas) ja NATO peasekretär Jens Stoltenberg (vasakult viies) külastavad Norra ettevõtte Equinor maagaasiplatvormi Norra lääneranniku ligidal. 17. märts 2023.

Veeldatud maagaasi (LNG) tanker hiljuti Saksamaal avatud laevaterminalis, mida soovitakse kasutada alternatiivina Nord Streami gaasijuhtmetele. Brunsbüttel, Saksamaa, september 2023. Veeldatud maagaas on jahutatud maagaas, mis on muundunud gaasist vedelikuks nii, et selle maht on üks kuuesajandik selle algsest mahust. Tänu oluliselt vähenenud mahule on veeldatud maagaasi võimalik ohutult ja tõhusalt vedada LNG tankeritega.

Mitu uut energiataristuprojekti, mis on viimase kahe aasta jooksul lõpetatud, on samuti aidanud ELil kindlustada alternatiivseid gaasitarneallikaid. Näiteks võib tuua Läänemere torujuhtme või Kreeka-Bulgaaria võrkudevahelise ühenduse ning veeldatud maagaasi uued terminalid eri liikmesriikides.

Novembris astus EL järjekordse sammu, et muuta ELi energiasüsteem tulevikukindlaks, ja avaldas oma esimese ühist huvi pakkuvate projektide loetelu, mis on täielikult kooskõlas Euroopa rohelise kokkuleppega. See on kavas ametlikult vastu võtta 2024. aasta alguses. Iga kahe aasta tagant

avaldatav loetelu sisaldab projekte, mis parandavad liikmesriikide energiasüsteemide omavahelist ühendatust. Selliste projektide puhul võib rakendada kiirendatud loamenetlust ja rahastamist. See on esimene läbivaadatud üleeuroopalise energiavõrgu määruse alusel koostatud loetelu, kust on välja jäetud fossiilkütuste projektid ning kuhu on lisatud vesiniku- ja elektrolüüsiseadmeid käsitlevad projektid. Samuti sisaldab see projekte, mis seovad ELi energiasüsteemi Ühendkuningriigi, Lääne-Balkani ja Põhja-Aafrika riikidega.

Taskukohase energia kättesaadavus

Pärast 2021. aasta suve tõusid energiahinnad järsult. See oli tarbijatele ränk hoop ja paljudele terendas energiaostuvõimetuse oht. 2023. aastal asus EL kehtestama energiaturu reformimiseks vajalikke õigusakte, et kaitsta tarbijaid tulevaste hinnašokkide eest. Need pikaajalised meetmed täiendavad 2022. aastal võetud erakorralisi meetmeid, nagu turumehhanism, mis piirab ülemääraseid gaasihindu, ja teatavatele ülemäärast kasumit teenivatele energiaettevõtjatele kehtestatud solidaarsuspanuse kohustus.

Kuigi ELil on hästi integreeritud ühtne energiaturg, mis on teeninud tarbijaid üle 20 aasta, on energiakriis näidanud, et seda on vaja veelgi parendada. Seepärast esitas komisjon 2023. aasta märtsis ettepaneku vaadata läbi ELi elektrituru korraldust reguleerivad õigusnormid. Reformiga antakse tarbijatele rohkem õigusi ja valikuvõimalusi ning tõhustatakse ühtlasi nende kaitset, muutes energiaarved elektri lühiajalisest turuhinnast sõltumatuks ja suurendades ELi energiaturu kerkust. Aasta lõpus jõudsid Euroopa Parlament ja nõukogu reformi suhtes kokkuleppele.

ELi elektrituru läbivaadatud korraldus võimestab ja kaitseb tarbijaid

Tarbijatel on nüüd õigus:

- sõlmida kindlaksmääratud hinnaga leping, mis võimaldab fikseerida hinna pikaks ajaks;
- sõlmida mitu lepingut korraga;
- jagada oma toodetavat taastuvenergiat naabritega.

- See kaitseb kaitsetumaid tarbijaid energiavarustuse katkestamise eest.
- See kaitseb tulevikus turuga manipuleerimise ja energiavarustuse ebakindluse eest.
- See võimaldab nõuda energiatarnijatelt kaitset järskude hinnatõusude ja tõrgete ohu eest.

ELi jõupingutused oma energiavarustuse ja -tarnijate mitmekesistamiseks on samuti aidanud energiahindu ja nende volatiilsust 2022. aasta tippudega võrreldes vähendada. [ELi energiaplatvormi](#) abil (eriti oluline on selles plaanis mehhanism AggregateEU, millele eespool viidatud) saab koondada nõudlust ja korraldada energia ühisoste. ELi tarbijate jaoks tähendab see soodsamaid hindu.

Komisjon on kehtestanud ka uue gaasituru hinnatippude korrigeerimise mehhanismi, mille puhul rakendatakse veeldatud maagaasi suhtes uut võrdlushinda. Seda saab kasutada alternatiivina Madalmaade maagaasiga kauplemise platvormi Title Transfer Facility gaasihinnale, mis ei osutunud enam usaldusväärseks, sest ei kajasta uusi turutingimusi.

[Euroopa Liidu Energeetikasektori Reguleerivate Asutuste Koostöö Amet](#) avaldab nüüd korrapäraselt võrdlushinna, mis on palju vähem volatiilne kui Title Transfer Facility hind.

Lisaks võimaldas EL liikmesriikidel anda otsetoetust kitsikuses olevatele peredele ning väikestele ja keskmise suurusega ettevõtjatele. Selleks rakendatakse erakorralisi meetmeid nimega SAFE (Supporting Affordable Energy – taskukohase energia toetamise meetmed). Need meetmed kuuluvad [ühtekuuluvuspoliitika kohaldamisalasse](#) ja võimaldavad liikmesriikidel kasutada 2014.–2020. aasta eraldiste raames kasutamata jäänud ELi vahendeid otsetoetuse andmiseks riskirühmadele, kelle energiakulud on suurenenud.

Tõhus energiakasutus

Energeetikasektor – kodune küte, elektritootmine ja transport – tekitab peaaegu kolm neljandikku ülemaailmsest kasvuhoonegaaside heitest. See tähendab, et energiatarbimise vähendamine on kliimamuutustevastase võitluse jaoks väga oluline. EL soovib vähendada oma heitkoguseid

© Adobe Stock

2030. aastaks vähemalt 55% (võrreldes 1990. aasta tasemega), nagu on sätestatud Euroopa rohelises kokkuleppes (vt 3. peatükk).

2022.-2023. aasta talvel vähenes tänu pehmemale ilmale ning ELi, selle liikmesriikide, üksikisikute ja ettevõtjate ühistele jõupingutustele ELi gaasitarbimine 18% (ehk 53 miljardit kuupmeetrit). Tasakaalu säilitamiseks energiapakkumise ja -nõudluse vahel on aga endiselt vaja vabatahtlikke energiasäästumeetmeid. Seepärast pikendati [erakorralist määrust gaasitarbimise vähendamise kohta](#) (algelt lepiti see kokku [2022. aasta juulis](#)). Sellega vähendatakse tarbimist 2023. aasta aprillist 2024. aasta märtsini veel 60 miljardi kuupmeetri võrra. Edasiste probleemide ärahoidmiseks on pikendatud ka muid 2022. aastal vastu võetud erakorralisi meetmeid, mis käsitlevad turukorreksioonimehhanismi, solidaarsusreegleid ja lubade andmise korda.

Uue energiatõhususe direktiiviga on kehtestatud ulatuslikumad pikaajalised energiatarbimise eesmärgid

Uus eesmärk on vähendada 2030. aastaks energiatarbimist 11,7% võrreldes prognoositava tarbimisega (2021. aastal kavandatud esialgne eesmärk oli 9%).

Liikmesriigid peavad 2024. aastaks saavutama aastase energiasäästu 1,3% lõppenergia tarbimisest, mis suureneb 2023. aasta 0,8% tasemelt 2028. aastaks 1,9%-ni.

Veel saab energiat säästa hoonete energiakasutuse parandamisega. Detsembris saavutatud poliitiline kokkulepe hoonete energiatõhususe direktiivi läbivaatamise kohta aitab ehitussektoril vähendada energiatarbimist ja muuta hooned keskkonnahoidlikumaks. Läbivaadatud direktiivis sätestatakse mitmesugused meetmed, mis aitavad ELi valitsustel suurendada hoonete energiatõhusust, pöörates erilist tähelepanu halvimate tõhususnäitajatega hoonetele.

Energiasäästu ei saavutata aga ainult vähema ja tõhusama energiakasutusega, vaid ka igapäevaste energiatoodete ja -seadmete parema disainiga. Uute ELi ökodisaininormidega on ette nähtud nõue, et elektriseadmed peaksid ooteseisundis kasutama vähem energiat, ning tootjatel on oma

toodete tõhususe parandamiseks aega kaks aastat. Uued ja rangemad normid hakkavad kehtima näiteks pesukuivatite, kohtkütteseadmete, mobiiltelefonide, tahvelarvutite ja tööstuslike ventilaatorite kohta. Need muudatused kajastuvad ka ELi energiamärgises, mida ELi tarbijad endist viisi laialdaselt usaldavad ja kasutavad.

ELi eesmärk on muuta kestlikud tooted normiks. Aasta lõpus jõudsid parlament ja nõukogu kokkuleppele 2022. aasta märtsis esitatud kestlike toodete algatuse üle, millega lükatakse kõrvale senine tarbimismudel „tooda – tarbi – viska ära“. Algatusega püütakse tagada, et tooted kestaksid nii kaua kui võimalik, sest see aitaks vähendada jäätmeid ja hoida kokku ressursse.

Komisjoni hinnangul aitab ooteseisundis toodete elektritarbimise vähendamine säästa 1,36 miljonit tonni süsinikdioksiidi aastas. Selline kokkuhoid on kasulik ka tarbijate rahakotile, kusjuures tarbijate kogusääst on kuni 2030. aastani hinnanguliselt 530 miljonit eurot aastas.

Taastuenergia tootmise kiirendamine

Et saavutada Euroopa roheline kokkuleppe eesmärk muuta Euroopa kliimaneutraalseks, on vaja minna üle puhtale taastuenergiale. Roheüleminek toetub kavale „REPowerEU“, millega edendatakse roheenergia tootmist, Venemaa fossiilkütustest loobumist ja energiasäästu. Kava „REPowerEU“ kõrval on keskse tähtsusega taaste- ja vastupidavusrahastu ning roheline kokkuleppe tööstuskava, millega toetatakse taastuenergiale üleminekut ja laiemat kliimaneutraalsuse saavutamise eesmärki rahaliselt ja strateegiliselt.

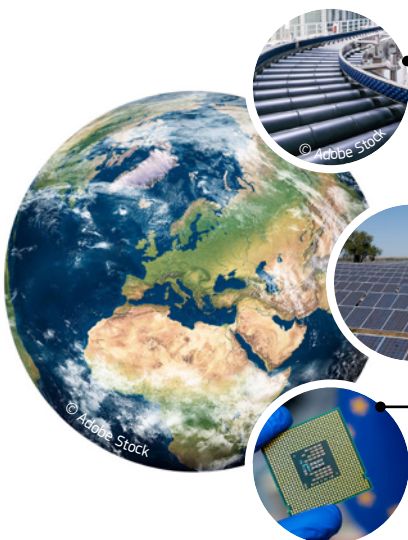
Taaste- ja vastupidavusrahastu vahenditest on roheline energia projektide elluviimise ja taristu rajamise ning laiemalt rohepöördega seotud ligikaudu 42%. (Taaste- ja vastupidavusrahastu kohta vt 2. peatükist.) Liikmesriikidel tuli oma taaste- ja vastupidavuskavadesse lisada eraldi REPowerEU peatükk, milles näidatakse, kuidas kliimaeesmärke on arvesse võetud. Praeguseks on oma REPowerEU peatüki esitanud 23 liikmesriiki. Sel viisil muudetud taaste- ja vastupidavuskavadega on eraldatud taastuenergia ja energiavõrkude edendamiseks 61,87 miljardit eurot, millest 35,51 miljardit eurot on mõeldud otseselt taastuenergia tootmiseks. Taaste- ja vastupidavusrahastu võimaldab liikmesriikidel

eraldada rahalisi vahendeid ka üleeuroopalist huvi pakkuvatele tähtsatele projektidele sellistes valdkondades nagu vesinikumajandus ja salvestustehnoloogia.

Lisaks väljakujunenud ja uuenduslikku taastuenergiatehnoloogiasse tehtud investeeringutele toetati 2023. aastal mitut üldisemat algatust ELi puhta energia sektori struktuursete puuduste kõrvaldamiseks. Üks neist oli roheline kokkuleppe tööstuskava, millega suurendatakse ELis ühtse turu pakutavate võimaluste varal nullnetotehnoloogia konkurentsivõimet (et kiirendada üleminekut kliimaneutraalsusele). Õigusnormide lihtsustamisega on EL hõlbustanud puhta tehnoloogia jaoks vajaliku tooraine hankimist ning keskkonnahoidliku energiatehnoloogia projektidele rahastuse saamist. Samuti on EL asunud tegutsema selle nimel, et töötajatele oleksid tagatud oskuste täiendamise ja ümberõppe võimalused, mis võimaldaks neil asuda tööle puhta tehnoloogia sektorisse. Et parandada juurdepääsu rohetehnoloogia arenguks vajalikule toormeale, edendab EL avatud kaubandust. Ühest küljest toob keskkonnahoidlik tehnoloogia paljudesse piirkondadesse uusi töökohti, teisalt loob see inimeste jaoks puhta keskkonna ja muudab turumajanduse kestlikumaks.

Euroopa roheline kokkulepe

Muuta Euroopa 2050. aastaks esimeseks kliimaneutraalseks maailmajaoks

Rohelise kokkuleppe tööstuskava

Luu tootmissuutlikkus roheline kokkuleppe aluseks oleva puhta tehnoloogia tarvis.

Kava „REPowerEU“

Reageerida energiaturu häiretele, pakkudes Euroopale taskukohast, kindlat ja säästvat energiat.

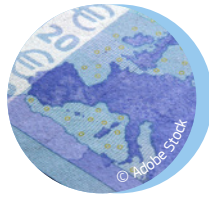
Taaste- ja vastupidavusrahastu

Taastuda pandeemiast, parandades valmisolekut rohe- ja digipöördeks.

Rohelise kokkuleppe tööstuskava põhineb neljal üksteist täiendaval sambal

Prognoositav ja lihtsam
õigusraamistik

Kiirem juurdepääs
rahastusele

Paremad oskused

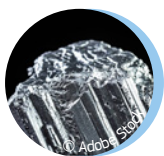
Avatud kaubandus
tarneahelate vastupidavuse
tagamiseks

Rohelise kokkuleppe tööstuskava raames esitas komisjon puhta tehnoloogia sektori regulatiivse keskkonna lihtsustamiseks 2023. aasta märtsis kriitiliste toorainete määruse ja nullnetotööstuse määruse ettepaneku. Need kaks õigusakti üheskoos suurendavad ELi keskkonnahoidliku tootmise võimekust ja tagavad ELis puhta tehnoloogia tootmiseks vajalike toorainete kättesaadavuse.

Kuna ülemaailmne nõudlus kriitilise toorme järele on viimasel ajal suurenenud ning geopoliitiline olukord on muutunud üha heitlikumaks ja keerulisemaks, on vaja tagada ELi jaoks kriitiliste toorainete kindel ja kestlik tarnimine. Samuti on see oluline ELi konkurentsivõime jaoks, eelkõige sellistes sektorites nagu keskkonnahoidlik digitehnoloogia ning kaitse-, lennundus- ja kosmetööstus.

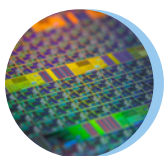
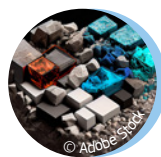
Kriitilised toorained

Kriitilised toorained on paljude tööstuslike tarneahelate alguses ja ülemaailmne nõudlus nende järele kasvab.

Haruldased muldmetallid on tuuleturbiinmootorites kasutatavate püsिमagnetite põhikomponendid.

Akude tootmisel kasutatakse liitiumi, koobaltit ja niklit.

Räni kasutatakse pooljuhtides.

Kriitiliste toorainete määrusega, milles parlament ja nõukogu novembris ametlikult kokku leppisid, suurendatakse ELi võimekust tegutseda kriitiliste toorainete tarneahela kõikides etappides. Sellega kehtestatakse selged eesmärgid kriitiliste toorainete kaevandamise, töötlemise ja ringlussevõtu suurendamiseks 2030. aastaks. Lisaks mitmekesistab EL oma impordiallikaid, et vältida sõltumist ühestainsast tarnijast suuremas ulatuses kui 65% tarbimisest. Selleks on vaja sõlmida strateegia „Global Gateway“ vahendusel rahvusvahelisi partnerlusi.

Nullnetotööstuse määrusega tugevdatakse ELi nullnetotehnoloogia sektori kerkust ja konkurentsivõimet, mis aitab kaasa turvalisemale ja kestlikumale energiasüsteemile. Määrusega parandatakse tingimusi kliimaneutraalsete projektide loomiseks ELis ja investeeringute ligimeelitamiseks. Selles seatakse julge eesmärk: 2030. aastaks peab ELi strateegiline suutlikkus toota nullnetotehnoloogiat ulatuma vähemalt 40%-ni ELi vajadustest. Selle saavutamine aitaks märkimisväärselt kiirendada liikumist Euroopa Liidu 2030. aasta kliima- ja energiaeesmärkide poole ning hoogustada laiemat üleminekut kliimaneutraalsusele. Lisaks parandab see ELi tööstuse konkurentsivõimet, loob kvaliteetseid töökohti ja toetab jõupingutusi energiasõltumatuse saavutamiseks.

ELi eesmärk suurendada taastuvate energiaallikate, eelkõige Euroopas toodetud taastuvenergia kasutamist kajastub ka ELi energiapoliitikas. Üks olulisemaid taastuvenergia kasutuselevõtu verstaaposte 2023. aastal oli taastuvenergia direktiivi läbivaatamine. Läbivaatamise käigus suurendati ELi eesmärki, nii et taastuvenergia osakaal peaks 2030. aastaks ulatuma vähemalt 42,5%-ni ja soovitatavalt isegi 45%-ni. 2018. aastal oli seatud eesmärgiks 32%. Läbivaadatud direktiivis võetakse käsile viimase aja kitsaskohad ja puudused, samuti kehtestatakse uued meetmed taastuvallikatest toodetud vesiniku vallas ning seoses taastuvate energiaallikate kasutamisega transpordis ja tööstuses. Lisaks selgitatakse selles tehnilisi küsimusi, sealhulgas bioenergia säästlikkuse kriteeriume, ning muudetakse alaliseks normid, millega seni oli taastuvenergiaprojektide loamenetlusi ajutiselt lühendatud ja lihtsustatud.

Taastuvenergia

Olles võtnud 2022. aastal vastu ELi päikeseenergia strateegia ja käivitanud biometaani tööstuspartnerluse, nihkus ELi rõhuasetus 2023. aastal taastuvallikatest toodetud vesinikule ja tuuleenergiale.

Vesinikutehnoloogia kasutuselevõtu jaoks oli esmalt vaja määrata kindlaks, mida üldse saab taastuvallikatest toodetud vesinikuks pidada. See määratlus sätestati vesinikku käsitlevates delegeeritud õigusaktides, milles on samuti täpsustatud, et rohelise vesiniku tootmiseks on vaja hankida lisakogus taastuvenergiat. Selliste standardite kehtestamine on ELi

taastuvenergiasektori laiendamisel otsustava tähtsusega.

Detsembris jõuti järgmise olulise verstaapostini, milleks oli kokkulepe gaasituru CO₂ heite vähendamise ja vesinikuturu paketi üle. Sellega edendatakse taastuvallikatest toodetud ja vähese CO₂ heitega gaasi kasutamist ning erilist tähelepanu pööratakse taastuvallikatest toodetud vesiniku turu väljakujundamisele.

Märtsis avaldas Euroopa saastevaba vesiniku liit – mis oli loodud 2020. aastal, et toetada saastevaba vesiniku tehnoloogia ulatuslikku kasutuselevõttu 2030. aastaks – vesiniku standardimise tegevuskava. Selles antakse põhjalik ülevaade vesinikuliidu liikmete tuvastatud standardimislünkadest, probleemidest ja vajadustest. Liit avaldas ka „Vesiniku tarnekoridoride käsiraamatu“, milles antakse ajakohane ülevaade sellest, kuidas edenevad peamised taristuprojektid, millega luua Euroopa Liitu vähese CO₂ heitega vesiniku magistraalvõrk. Üle kogu Euroopa ulatava vesinikuvõrgu loomiseks kasutatakse ära olemasolevaid gaasijuhtmeid ja rajatakse uusi.

Rohelise vesiniku tootmise jaoks uuendas Euroopa elektrolüüsiseadmete partnerlus 2022. aasta ühisdeklaratsioonis võetud kohustust suurendada elektrolüüsiseadmete tootmisvõimsust 2025. aastaks kümme korda.

Komisjon on teinud ka ettepaneku luua üleeuroopaline vesinikurahastu ehk Euroopa Vesinikupank. Vesinikupanga abil tagatakse Euroopas ja mujal maailmas vesiniku tootmiseks vajalik investeerimiskindlus ja luuakse uusi ärivõimalusi. Selleks kasutatakse kahte rahastamismehhanismi (ühe kaudu stimuleeritakse vesinikutootmist ELis

→ Euroopa Komisjoni energeetikavolinik Kadri Simson (vasakul) ning ettevõtte Fluxys tegevdirektor ja tegevjuht Pascal De Buck (paremal) külastavad vesiniku tarnimiseks mõeldud torujuhtme ehitust. Lokeren, Belgia, 7. juuli 2023.

→ Frans Timmermans, kes oli tol ajal Euroopa roheline kokkuleppe eest vastutav Euroopa Komisjoni juhtiv asepresident, esineb ülemaailmsel vesinikuteemalisel üritusel World Hydrogen Summit 2023. Rotterdam, Madalmaad, 11. mai 2023.

ja teise kaudu vesiniku importi ELi). Samuti on vaja enne hinnata nõudlust ja taristuvajadusi ning muuta rahastamisallikate koordineerimise teel kestliku vesiniku sektorisse tehtud investeeringute voog sujuvamaks.

Komisjon allkirjastas märtsis Euroopa sidusrühmadega ühisavalduse, et edendada taastuvatest allikatest toodetud vesiniku alaseid teadusuuringuid ja innovatsiooni. Nii tahetakse hoogustada puhta vesiniku kasutuselevõttu ja üleminekut puhtale energiale.

Samuti on EL võtnud meetmeid tuuleenergia kasutuselevõtu ja innovatsiooni kiirendamiseks. Erinevalt vesinikumajandusest, mis on alles algusjärgus, on ELi tuuleenergiasektorist juba praeguseks kujunenud edulugu. Selle sektori energiatootmise tasandatud kogukulud on võrdsed fossiilkütuste omadega või neist isegi väiksemad. 2023. aastal (jaanuarist augustini) moodustas tuuleenergia keskmiselt 17,2% ELis tarbitud elektrienergiast. Mõned küsimused on siiski veel lahendusetu. Endiselt esineb viivitusi lubade andmisel ja oskuste nappust ning mõnes riigis eelistatakse hangete puhul endiselt odavat hinda kestlikkusele. Lisaks ei ole liikmesriigid koostanud tuuleturbiinide tootjate jaoks selgeid tuuleenergia

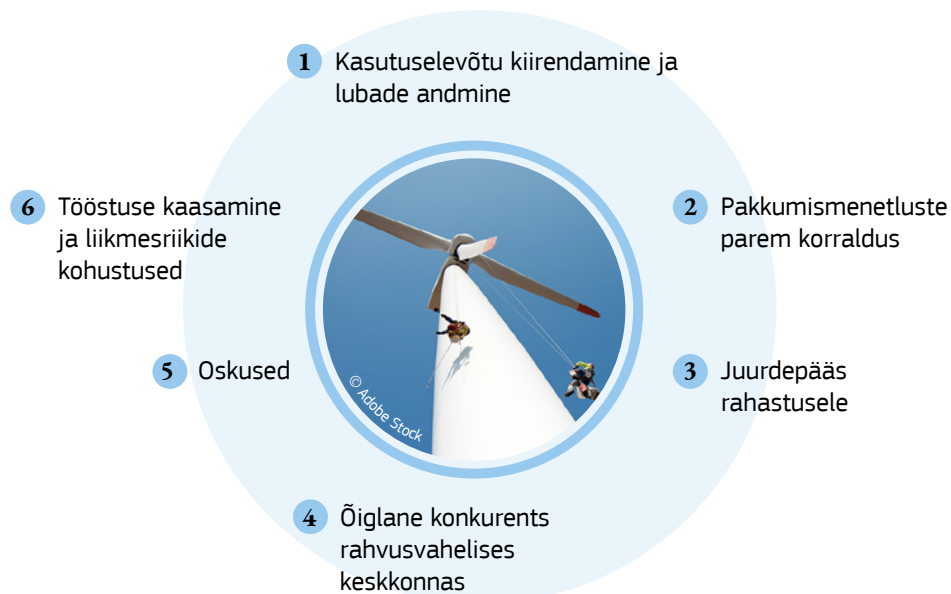
kasutuselevõtu kavasad, mis ülemaailmse konkurentsi ja toorainekulude suurenemise tõttu raskendab projektide kavandamist.

Et kõnealusel sektoris esinevad probleemid käsi võtta, esitas komisjon oktoobris Euroopa tuuleenergia tegevuskava.

Tegevuskavaga nähakse ette algatus „Accele-RES“, mis aitab muuta loamenetlused elektrooniliseks ja käivitada loamenetluste haldamiseks spetsiaalse veebivahendi. Lisaks tugevdab kava ELi tuuleenergiatööstuse konkurentsivõimet, lihtsustades ELi tootjate juurdepääsu välisturgudele, ning pakub kaitset turumoonutuste eest (nt ELi imporditud tuuleenergiatoodete ebaõiglase subsideerimise eest). Et parandada tuuleenergiaseadmete koostalitlusvõimet, kvaliteeti ja kestlikkust, tuleks need standardida.

2023. aasta lõpus esitasid 21 liikmesriiki oma tuuleenergia kasutuselevõtu lubadused, märkides ära lähitulevikus (2024–2026) ellu viidavad tuuleenergiaprojektid ja kasutusele võetava tuuleenergia mahu. See annab suurema kindluse nii tootjatele kui ka investoritele ning võimaldab käivitada üha uusi tuuleenergiaprojekte.

Euroopa tuuleenergia tegevuskava koosneb kuuest peamisest osast, mis aitavad suurendada tuulevõimsust 204 GW-lt 2022. aastal soovitud 500 GW-ni 2030. aastaks

Akudel põhinev energiasalvestusrajatis (mida käitab ettevõtte Energy Cells), mille võimsus on 200 megavatti ja maht 200 megavatt-tundi. Vilnius, Leedu, 25. juuli 2023. Seda projekti rahastati 87,6 miljoni euro ulatuses taaste- ja vastupidavusrahastust ning see annab Leedule võimaluse ennast Venemaa kontrolli all olevast elektrivõrgust lahti ühendada, sünkroniseerides samal ajal Mandri-Euroopa elektrivõrguga.

Taastuenergiade ülemineku tugitegevused

Üleminek taastuenergiadele nõuab energia kogumise ja salvestamise võimaluste loomist, sest tuul ei puhu ja päike ei paista kogu aeg.

Üks võimalus taastuenergia salvestamiseks on kasutada akusid. Akutööstuse edendamisel on edukalt tegutsenud 2017. aastal loodud Euroopa akuliit. Selle seitsmendal kõrgetasemelisel kohtumisel, mis peeti 2023. aasta märtsis, tõsteti esile seda, et akutööstus vajab rohkem haritud töötajaid.

Taastuenergiade üleminekul tuleb lisaks tagada, et see toimiks õiglaselt, ning anda tööstusharudes, mida üleminek puudutab, töötajatele vajalikud oskused. Nende vajaduste rõhutamiseks nimetas Euroopa Liit 2023. aasta Euroopa oskusteaastaks (vt lähemalt 6. peatükist).

Oskuste nappuse käsitlemiseks võttis komisjon 2023. aastal muude algatuste seas vastu tuuleenergia tegevuskava. Lisaks sellele aitas komisjon käivitada ulatusliku oskustealase partnerluse energiamahukates tööstusharudes ja taastuenergia valdkonna ulatusliku oskustealase partnerluse. Partnerlustega tagatakse nimetatud tööstusharude töötajatele sobivad oskused, mis võimaldavad neil pidada sammu ELi üleminekuga taastuenergiadele ning leida rakendust muutuval tööturul. Partnerluste raames tehakse kindlaks oskuste puudujäägid ning töötatakse välja asjakohased õppekavad ja koolitusprogrammid selliste puudujääkide kõrvaldamiseks.

Energiasüsteemi ümberkujundamine kalandus- ja vesiviljelussektoris

2023. aasta veebruaris esitas komisjon teatise ELi kalandus- ja vesiviljelussektori energiasüsteemi ümberkujundamise kohta. Selles esitatud meetmetega toetatakse sektori üleminekut puhtamatele energiaallikatele ja vähendatakse selle praegust sõltuvust fossiilkütustest, mis ei ole üksnes keskkonnale kahjulikud, vaid muudavad sektori käekäigu sõltuvaks energiahindadest. (Täpsemalt räägitakse sellest 3. peatükis.)

Taani keskkonnasõbralik kalalaev, mis on projekteeritud nii, et kütust säästetakse vähemalt 25% kalatoote kilogrammi kohta. Sellised uuendused koos ELi loodud struktuuridega aitavad kiirendada energiapöoret kalandussektoris.

Need partnerlused täiendavad ka teisi praegusi algatusi, nagu Euroopa akuliidu akadeemia, mille eesmärk on töötajate koolitamine, ümberõpe ja oskuste täiendamine, et rahuldada nõudlust kvalifitseeritud töötajate järele kiiresti kasvavas akude väärtusahelas. Praegu arendab akadeemia välja tippasemel koolituskava ning viib seda koostöös liikmesriikide haridus- ja koolitusteenuste osutajatega ellu.

Olulisi algatusi kvalifitseeritud tööjõu edendamiseks on ELis tehtud ka nullnetotööstuse määruse ja kriitiliste toorainete määrusega. Nullnetotööstuse määrusega nähakse ette nullnetotehnoloogia tootmise edendamiseks nullnetotööstuse akadeemiade loomine. Samamoodi luuakse kriitiliste toorainete määrusega tooraineakadeemia, mis keskendub kriitiliste toorainete tarneahela töötajate jaoks oluliste oskuste parandamisele.

2023. aastal käivitati ka puhta ülemineku dialoogide seeria. Esimene dialoog, mis keskendus vesinikule,

tõi kokku vesiniku väärtusahela kõigi lülide esindajad, et levitada ideid ja parimaid tavasid selle kohta, kuidas tugevdada Euroopa rohelise kokkuleppe tööstusmõõdet. Teine dialoog tõi kokku energiamahukate tööstusharude esindajad.

Lisaks kõigele annab EL taastuenergiade ülemineku hõlbustamiseks liikmesriikidele praktilisi nõuandeid ja kohandatud suuniseid tehnilise toe instrumenti kaudu. 2023. aastal aitas tehnilise toe instrument kujundada 17 liikmesriigis välja reformid ja teha investeeringud, millega järk-järgult kõrvaldada Venemaa fossiilkütused kasutuselt. Tehnilist tuge anti järgmistes valdkondades: taastuenergia valdkonna loamenetluste kiirendamine, energiatõhusus ja hoonete renoveerimine, vesiniku ja biometaani tootmine, gaasi tarneteede mitmekesistamine ja tööstuse CO₂ heite vähendamine. Tehniline tugi aitab viia ellu rohepöõret ja alandada energiahinda, millest saavad kasu nii üksikisikud kui ka ettevõtjad.

© AFP

5. Digiajastule vastav Euroopa

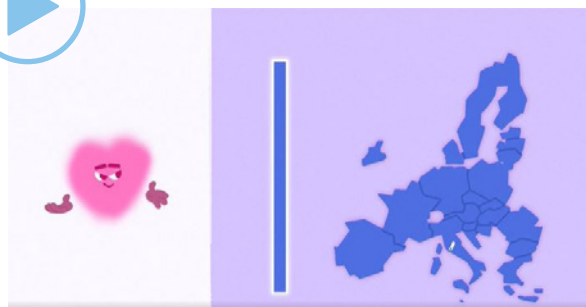

Kaasavas päevakeskuses tutvustatakse inimesekujulist robotit NAO, kes osaleb laste igapäevaelus. Karlsruhe, Saksamaa, 7. juuni 2023.

Sissejuhatus

EL pooldab nägemust inimkesksest ja kestlikust digiühiskonnast, mis aitab avardada kodanike ja ettevõtjate võimalusi ning kiirendada kliimameetmete rakendamist. Digiühiskond ja -tehnoloogiad toovad uusi õigusi ja vabadusi ning uudseid võimalusi õppida, lahutada meelt, töötada, avastada maailma ja saavutada eesmärke sõltumata füüsilisest kogukonnast ja geograafilisest asukohast.

Digipöördega kaasneb siiski veel mitmesuguseid probleeme, millega EL tegeleb digikümneni nime all tuntud tervikliku raamistiku abil. 2023. aastal täiendas EL meetmeid küberturvalisuse ja andmekaitse tugevdamiseks, tehisintellekti kasutamisele kaitsepiirangute tagamiseks, digiruumis levivate ebaausate tavade pärssimiseks ja digiteenuste kasutajate õiguste kaitsmiseks. Erilist tähelepanu pööratakse kõige haavatavamatele – meie lastele. Peale selle seati prioriteediks ühenduvus, liikuvus, haridus ja õiguslane koostöö.

VIDEO Oli kord Euroopa digikümnend.

Digikümnendiga seotud edusammud

Digikümnendi eesmärk on tagada, et kõik tehnoloogia ja innovatsiooni aspektid oleksid inimeste käsutuses. ELil on käsil terviklik ümberkujundamisprotsess, mille raames edendatakse digioskusi ja ajakohastatakse taristut, integreeritakse äritavadesse tehisintellekt ning muudetakse digivahendite abil tõhusamaks avalikud teenused. 2023. aasta septembris anti digikümnendit käsitlevas esimeses aruandes ülevaade ELi edusammudest digiüleminekul. Selles esitati ELi liikmesriikidele soovitusi, mis peaksid aitama saavutada digikümnendi eesmärke. Aruanne sisaldas ka iga-aastast digitaalmajanduse ja -ühiskonna indeksit ning selles analüüsiti mitut riiki hõlmavate digiprojektide rakendamist. Viimaste puhul on tegemist suuremahuliste projektidega, mida ükski liikmesriik ei saaks üksi arendada.

Lisaks uuriti aruandes, kuidas on liikmesriigid rakendanud Euroopa digiõiguste ja -põhimõtete deklaratsiooni, mis kajastab ELi pühendumust turvalisele, ohutule ja kestlikule ning ennekõike

inimkesksele digipöördele. Samuti osutati selles liikmesriikide ühiste jõupingutuste potentsiaalile ja neid saatvale edule. Olulise punktina toodi välja pakiline vajadus suurendada investeeringuid digitehnoloogiasse, -oskustesse ja -taristusse.

Programm „Digitaalne Euroopa“

Tööprogrammi „Digitaalne Euroopa“ vastuvõtmisega aastateks 2023–2024 on Euroopa Komisjon ametlikult kinnitanud oma kavatsust viia Euroopa digivaldkonnas juhtpositsioonile. Tööprogrammiga on ette nähtud strateegilised investeeringud digikümnendi eesmärkide saavutamiseks. Lisaks rahalistele kohustustele kätkeb programm eesmärki tagada ELi tehnoloogiline suveräänsus käsikäes Euroopa rohelise kokkuleppega. Selle abil võtab EL kursi digitaalsele tulevikule, mis toob kasu nii üksikisikutele, ettevõtjatele kui ka valitsusasutustele.

Programmi „Digitaalne Euroopa“ rahastamine aastatel 2023–2024

Kokku 1,358 miljardit eurot

375 miljonit eurot Küberturvalisuse tööprogramm

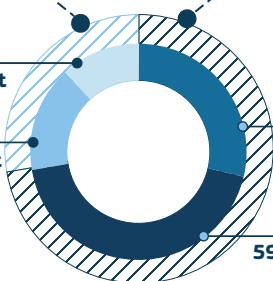
Rakendab küberturvalisuse valdkonna Euroopa pädevuskeskus.

Toetab:

- riiklike koordineerimiskeskuste;
- ELi õigusaktide (nt küberturvalisuse 2. direktiiv, küberturvalisuse määrus ja infosüsteemide vastu suunatud ründeid käsitlev direktiiv) rakendamist;
- ELi kollektiivset vastupanuvõimet küberohtudele;
- küberturvalisuse hädaolukorra mehhanismi – valmisolekut küberintsidentideks ja vastastikust abistamist küberintsidentide korral.

161 miljonit eurot
2023. aastal

214 miljonit eurot
2024. aastal

392 miljonit eurot
2023. aastal

591 miljonit eurot
2024. aastal

983 miljonit eurot Peamine tööprogramm

Toetab:

- projekte, mis kasutavad digitehnoloogiat, nagu andmed, tehisintellekt, pilvandmetöötlus ja kõrgtaseme digioskused;
- mitut riiki hõlmavaid projekte;
- peamiste digipoliitikavaldkondade lisameetmeid (kõrgjõudlusega andmetöötlus, ELi digiidentiteet, digiteisikud, virtuaalreaalsus).

See toob käegakatsutavat kasu eelkõige innovatsiooni ökosüsteemidele, avatud standarditele, väikestele ja keskmise suurusega ettevõtjatele, linnadele, kommunaalteenustele ja üldsusele.

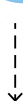
Programm „Digitaalne Euroopa“: 2023. aasta tähtsündmused

Märts

Programmi „Digitaalne Euroopa“ kahe mitmeaastase tööprogrammi vastuvõtmine.

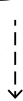
Projektikonkursside väljakuulutamine ELi liikmesriikide, EFTA/EMP riikide ja assotsieerunud riikide ettevõtjatele, haldusasutustele ja muudele üksustele.

Mai

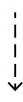
Komisjon kuulutab välja:

- esimesed projektikonkursid, mille maht on üle 122 miljoni euro, et tugevdada digitehnoloogiat ja -pädevust kogu ELis;
- kaks projektikonkurssi, mille koguväärtus on 107 miljonit eurot, et tugevdada küberturvalisust ELis.

30. juuni

Komisjon allkirjastab Lääne-Balkani riikidega peetava regulatiivse dialoogi raames programmi „Digitaalne Euroopa“ käsitlevad assotsieerimislepingud Montenegro, Põhja-Makedoonia, Albaania ja Serbiaga.

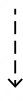
31. august

Sõlmitakse assotsieerimisleping Türgiga.

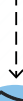
28. september

Kõrgtaseme digioskusi ja andme-ruume toetavate projektikonkursside väljakuulutamise.

21. november

Kõrgtaseme digioskusi toetavate projektikonkursside väljakuulutamise.

14. detsember

2024. aasta muudetud tööprogrammide vastuvõtmine.

Digitehnoloogia tööstuse hüvanguks

Ühenduvus

Digipöörde edasiviimine eeldab nii kiiret kohanemist kui ka paremat ühenduvust. 2023. aasta veebruaris esitas komisjon kava, mille eesmärk on seada kõikjal ELis sisse gigabitiühendus. Kavandatud gigabititaristu määrusega on plaanis lühendada väga suure läbilaskevõimega võrkude kasutuselevõtuks kuluvat aega ja vähendada nende kasutuselevõtu kulusid. Gigabitiühendust käsitleva soovitusel on aga esitatud tingimused, mille alusel operaatoritel on võimalik konkurentide võrkudele juurde pääseda. See aitab riikide ametiasutustel suure läbilaskevõimega võrkude kasutuselevõttu paremini suunata. Samal ajal algatas komisjon konsultatsiooni, et koguda arvamusi elektroonilise side sektori ja selle taristu tuleviku kohta.

Tehisintellekt ja superarvutid

Tehisintellekt – olgu siis juturobotid või kohandatud veebipõhised soovitusel – on saamas ELis elavate inimeste igapäevaelu lahutamatuks osaks. Selle laialdane kasutamine toob kaasa tungiva vajaduse kujundada välja raamistik, mis aitab vältida väärkasutust ja kaitsta inimeste privaatsust.

EL tahab võtta juhtrolli usaldusväärse tehisintellekti vallas. Ühelt poolt soovib ta parandada oma teadussuutlikkust ja tööstusvõimsust, teiselt poolt aga tagada tehnoloogia ohutuse ja inimeste õiguste kaitse.

Detsembris saavutasid Euroopa Parlament ja liikmesriigid tehisintellekti käsitleva murrangulise õigusakti üle peetud läbirääkimistel Euroopa Liidu Nõukogus poliitilise kokkuleppe. Maailma esimene terviklik õigusraamistik tehisintellektiga seotud küsimuste reguleerimiseks aitab edendada tehisintellekti kõigi hüvanguks ja hallata selle tehnoloogiaga kaasnevaid riske. Raamistikuga nähakse tehisintellekti arendajatele, juurutajatele ja kasutajatele ette selged nõuded ja kohustused, mis aitavad seda tehnoloogiat ELis ohutult kasutada, tagatakse, et tehisintellekti rakendamisel arvestatakse ELis kehtivaid põhiõigusi, ning keelustatakse sellised tavad nagu sotsiaalse

krediidiskoori kasutamine. Õigusaktiga on ühtlasi kavas soodustada innovatsiooni. Selleks loetakse regulatiivsed katsekeskkonnad ehk eriraamistikud, milles ettevõtjad ja eelkõige idufirmad saavad katsetada uusi tooteid ja teenuseid tegelikele tingimustele vastavas keskkonnas, ent ilma regulatiivsete probleemideta, mis neil tavapärasest tingimustes tekiksid.

Selleks et kehtestada rahvusvahelised usaldusväärse tehisintellekti standardid, teeb komisjon muu hulgas Hiroshima tehisintellekti protsessi raames koostööd sarnaselt meelestatud partneritega, nagu G7. Komisjon väljendas heameelt G7 juhtide saavutatud kokkuleppe üle tehisintellektiga seotud rahvusvaheliste juhtpõhimõtete ja tehisintellekti arendajate vabatahtliku käitumisjuhendi asjus. Komisjon andis selle kokkuleppe saavutamisse oma panuse.

2023. aastal astus EL järgmised sammud maailmatasemel superarvutite võrgustiku loomiseks liikmesriikides. Euroopa kõrgjõudlusega andmetöötluse ühisettevõtte – juriidiline ja rahastav üksus, mis ühendab ELi ettevõtteid superarvutite arendamiseks – valis välja teenuseosutaja, kelle ülesanne on Euroopa esimese eksatasandi superarvuti Jupiter soetamine, tarnimine, paigaldamine ja hooldamine. Eksatasandi superarvuti on võimeline tegema enam kui kvintiljon arvutust ühes sekundis. Lisaks allkirjastas ühisettevõtte juunis lepingud kvantarvutite majutamiseks ja käitamiseks kuues asukohas ELi eri paigus (Tšehhis, Saksamaal, Hispaanias, Prantsusmaal, Itaalias ja Poolas).

EL on kasutanud oma maailmatasemel superarvutite võrgustikku, et tuua Euroopas toodetud generatiivne tehisintellekt rahvusvahelisele areenile. See samm aitab idufirmadel kõikjal ELis oma tehisintellektimudeleid kiiremini trennida.

→

Euroopa Komisjoni Euroopa digiajastule vastavaks muutmise valdkonna juhtiv asepresident ja konkurentsivolinik Margrethe Vestager (paremalt viies) G7 digi- ja tehnoloogiavaldkonna ministrite kohtumisel. Takasaki, Jaapan, 30. aprill 2023.

Superarvutid ELis

2023. aastal kasutusele võetud ELi superarvutid

Juuni Teatatakse, et Jules Verne'i konsortsium majutab ja käitab Prantsusmaal ELi teist eksatasandi superarvutit.

Arrheniuse asupaigaks ja käitajaks valitakse Rootsi Linköpingi ülikool.

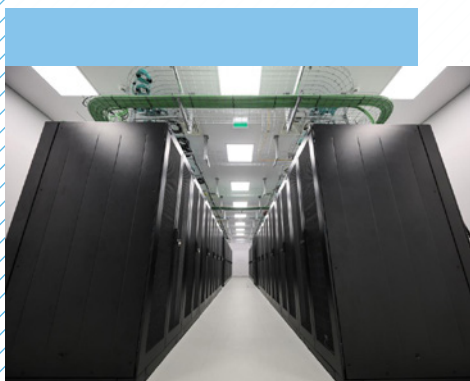
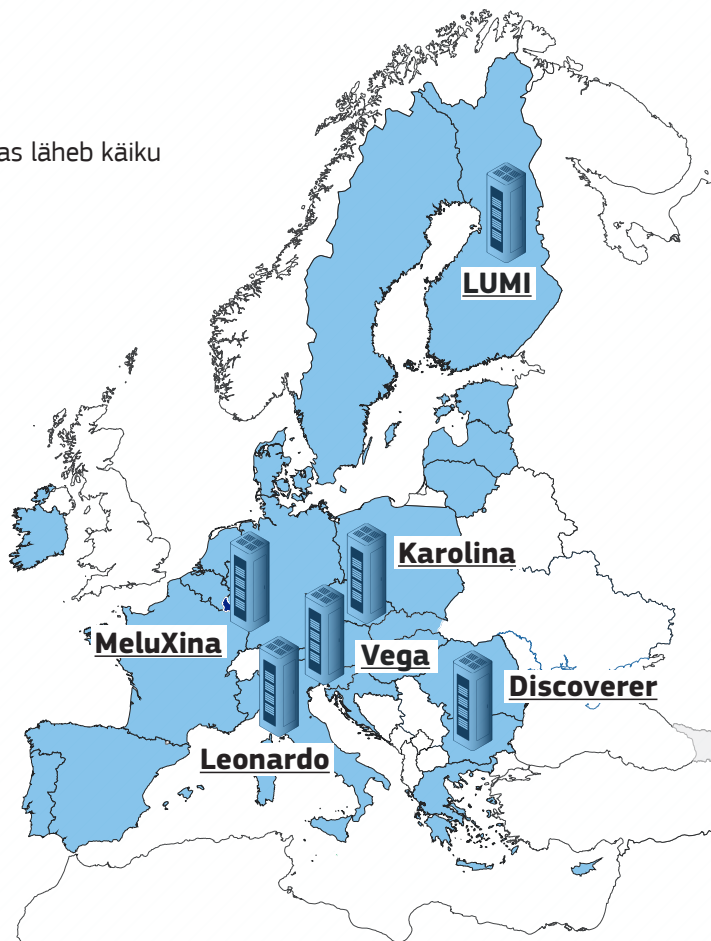
September Portugalis Guimarãesis võetakse kasutusele Deucalion.

Uus süsteem tõstab energiasäästliku tehnoloogia, ilmaennustamise ja mereuuringute taset ning aitab muu hulgas välja töötada uusi ravimeid ja keskkonnasõbralikke energiatootmismeetodeid.

Oktoober Allkirjastati ELi esimese eksatasandi superarvuti Jupiter hankeleping.

Detsember Hispaanias Barcelonas läheb käiku MareNostrum 5.

Juba kasutusel olevad ELi superarvutid

↑ Superarvuti Deucalion Portugali teaduse ja tehnoloogia sihtasutuses Minho ülikoolis. Guimarães, Portugal, 6. september 2023.

Pooljuhid

Pooljuhid, mida tavaliselt nimetatakse kiipideks, on piltlikult öeldes tänapäeva elektroonika aju ja süda. Euroopa kiibimäärus, mis jõustus 21. septembril, on julge samm Euroopa pooljuhtide sektori tugevdamise suunas. See aitab ELil saavutada

suveräänsuse pooljuhitehnoloogiate ja -rakenduste valdkonnas. Määrusel on ulatuslik eesmärk, mille kohaselt peaks EL oma üleilmse turuosa pooljuhtide sektoris suurendama 2030. aastaks 20%-ni ehk kahekordistama.

Euroopa kiibimäärus

Kolm sammast

Kõrgtehnoloogilise kiibitehnoloogia arendamise ja innovatsiooni toetamine Kiipide Ühisettevõtte kaudu.

Suuremahuliste investeeringute kaasamine kiipide tootmiseks ELis ja stabiilse tarne tagamiseks.

Turusuundumuste jälgimine ja tulevaste kriiside ennetamine Euroopa Komisjoni ja liikmesriikide vahelise koordineerimise mehhanismi kaudu.

2023. aasta saavutused

Novembris 2023 kuulutas Kiipide Ühisettevõtte välja esimesed tootmise katseliinide hanked. Esimese hanke raames annab EL 1,67 miljardit eurot, millele eeldatavasti lisandub liikmesriikide ja erasektori rahastus, millega koos oleks kogusumma ligikaudu 3,3 miljardit eurot. Ühisettevõtte tugevdab ELi pooljuhiökosüsteemi ja Euroopa tehnoloogilist juhtpositsiooni. Selle eesmärk on ületada lõhe laboratooriumide ja tootmise vahel, et teadusuuringute tulemused ja laboratooriumides välja töötatud prototüübid jõuaksid kiiresti suuremahulisse tööstuslikku tootmisesse.

Alates õigusakti ettepaneku esitamisest 2022. aasta alguses on ELis tehtud tööstusinvesteeringuid rohkem kui 100 miljardi euro ulatuses.

Pooljuhtide hoiatussüsteem võeti kasutusele 2023. aasta mais, et jälgida võimalikke ohte pooljuhtide tarneahelas.

Euroopa andmestrategie

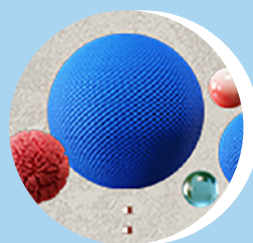
Andmed toidavad digipööret, innovatsiooni ja majanduskasvu. Teatavad avaliku sektori andmed, millel on ühiskondlik, keskkonnaga seotud ja majanduslik väärtus, näiteks andmed ilma või õhukvaliteedi kohta, peaksid olema vabalt kättesaadavad. 2023. aasta jaanuaris avaldas komisjon [nimekirja väärtuslikest andmestikest](#), mis peavad olema masinloetavas vormingus tasuta kättesaadavad.

Alates 2023. aasta septembrist kohaldatakse [andmehalduse määrust](#), mis aitab kasutada avalike andmete potentsiaali ja suurendada usaldust andmete vabatahtliku jagamise vastu. Sellega reguleeritakse avaliku sektori kaitstud andmete taaskasutamist ja võetakse kasutusele [ühtsed logod](#) ELi andmevahendajate ja andmealtruismi organisatsioonide tuvastamiseks. Samuti on määrusega plaanis kõrvaldada Euroopa Andmeinnovatsiooninõukogu abil tehnilised tõkked. Komisjon esitas aasta jooksul kavad [Euroopa turismiandmeruumi](#) ja [Euroopa riigihangete andmeruumi](#) loomiseks. Samuti sätestas ta raamistiku nii Euroopa turismivaldkonna sidusrühmade koostööplatvormi kui ka uuendusliku avaliku sektori hankijate kogukonnaplatformi jaoks, et parandada avaliku sektori hankijate vahelist koostööd.

Novembris [võttis EL vastu](#) uue määruse ühtlustatud õigusnormide kohta, millega reguleeritakse õiglast juurdepääsu andmetele ja andmete kasutamist (andmemäärus). Seda hakatakse kohaldama 2025. aastal. Andmemääruse eesmärk on soodustada ELis andmepõhist majandust, parandada juurdepääsu tööstusandmetele ja edendada usaldusväärset pilvandmetöötluste turgu. Määrusega tagatakse tugevam kontroll andmete üle, edendatakse innovatsiooni ja toetatakse andmete edasist loomist.

Toetus ettevõtetele

Kõik ettevõtted, olenemata nende suurusest, peavad konkurentsivõimelisena püsimiseks digipöördega kaasa minema. [Euroopa digitaalse innovatsiooni keskused](#) pakuvad abi vajavatele ettevõtjatele vastuseid ja tuge nende üleminekul digitehnoloogiale.

Mis on Euroopa digitaalse innovatsiooni keskus?

Euroopa digitaalse innovatsiooni keskused on liikmesriikides asuvad ühtsed kontaktpunktid, mis aitavad ettevõtjatel ja avaliku sektori organisatsioonidel lahendada digitaalvaldkonna probleeme ja saada konkurentsivõimelisemaks.

Kogu Euroopas on loodud üle **150 digitaalse innovatsiooni keskuse**

Neid kaasrahastati programmi „Digitaalne Euroopa“ raames **314 miljoni euroga**

Keda aitab Euroopa digitaalse innovatsiooni keskus?

Euroopa digitaalse innovatsiooni keskused aitavad väikestel ja keskmise suurusega ettevõtjatel, keskmise turukapitalisatsiooniga ettevõtjatel ja avaliku sektori organisatsioonidel lahendada digitaalvaldkonna probleeme. Nende ülesanne on tagada kooskõlas Euroopa digikümnendi eesmärgiga, et üle 90% väikestest ja keskmise suurusega ettevõtjatest saavutab 2030. aastaks vähemalt algtaseme digimahukuse.

Kuidas saab Euroopa digitaalse innovatsiooni keskus aidata?

Euroopa digitaalse innovatsiooni keskuste rohkete teenuste seas on muu hulgas tehnilise oskusteabe, erialase koolituse ja finantsnõustamise pakkumine.

Digipööre äriühinguõiguses

Tänapäevane äritegevus vajab tugevamat õigusraamistikku. Äriühingu asutamiseks ja piiriüleseks tegevuseks mõeldud veebipõhiste vahendite edasiarendamine aitab äritegevust ELis lihtsustada. Komisjoni selle valdkonna hiljutisima ettepaneku eesmärk on laiendada digivahendite ja -menetluste kasutamist ELi äriühinguõiguses. Ettepanekus sisalduv ühekordsuse põhimõte aitab vähendada halduskoormust, sest ELis laienevad ettevõtted ei pea enam sama teavet mitu korda esitama. Peale selle aitab ettevõtlusregistrite omavahelise ühendamise süsteem tagada, et äriühingu andmed on usaldusväärsed ja kõikjal ELis kergesti juurdepääsetavad.

Internetipiraatluse tõkestamine

Autoriõigusega kaitstud sisu loata jagamine kahjustab loomeettevõtteid ning pärsib innovatsiooni ja majanduskasvu. Komisjon teab, kui oluline on tõkestada internetipiraatlust, eelkõige spordiürituste ja kontsertide ülekannete puhul. Seetõttu soovitas ta 2023. aasta mais vastavaid meetmeid, millega õhutab liikmesriike astuma samme ebaseaduslike ülekannete vastu ning toetama seeläbi ELi spordi- ja loomemajandust.

Digipööre transpordis ja liikuvuses

Digitaalse ettevõtluse eeskirjad soodustavad majanduskasvu, digitaalne transport aga tagab, et see kasv on kestlik, tõhus ja kaugeleulatuv. Seepärast on EL võtnud vastu uued eeskirjad intelligentsete transpordisüsteemide edendamiseks. Nendega ajakohastatakse kehtivat direktiivi, optimeerides mitmeliigiliste liikumisvõimaluste kavandamist, muutes liikluskorralduse sujuvamaks ja soodustades keskkonnasõbralikku reisimist. Andmete jagamise ja koondamise hõlbustamiseks võeti novembris vastu ka ettepanek Euroopa ühtse liikuvusandmeruumi kohta.

EL on teinud tööd liiklusohutuse parandamiseks. 2023. aastal aitas sellele eesmärgile tublisti lähemale jõuda ettepanek ajakohastada juhilube käsitlevaid eeskirju. Ettepanek sisaldab kavatsust võtta kasutusele digitaalne juhiluba, mis hakkab kehtima kogu ELis, ning aitab lihtsustada liikluseeskirjade täitmise tagamist ka piiriüleselt. Need muudatused aitavad oluliselt suurendada liiklusohutust ja saavutada ELi eesmärki, mille kohaselt peaks liiklussurmade arv kahanema 2050. aastaks nullini.

Mehitamata õhusõidukite ehk droonide kommertsturu kiire laienemine ELis on vallandanud nende sõidukite ohutust ja tõhusust käsitlevate uute eeskirjade laine. 2023. aastal hakati kohaldama uusi ELi eeskirju, millega on droonide jaoks ette nähtud spetsiaalne õhuruum (U-space). See aitab suurendada drooniliikluse ohutust ja võimaldab käitajatel pakkuda rohkem teenuseid. Euroopa droonistrateegia 2.0 hakkab tasapisi realiseeruma, olgu siis pakkide kättetoimetamise, hädaabi andmise, otsingu- ja päästemissioonide või taristuseire näol.

→ Ehitustöö Wörthi–Germersheimi–Speyeri raudteeliinil Saksamaa valitsuse raudteevõrgu digitaliseerimise programmi raames. 21. juuli 2023.

Digiüleminek kodanike jaoks

Küberturvalisus ja vastupidavus

2023. aasta jaanuaris jõustusid uued õigusnormid (küberturvalisuse 2. direktiiv), millega tagatakse kõigis liikmesriikides ühtlaselt kõrge küberturvalisuse tase. Võrreldes varasemate küberturvalisusmeetmetega, mis pärinesid 2016. aastast, hõlmavad uued normid suuremat arvu valdkondi, näiteks telekommunikatsiooniteenuste osutajaid, postiteenuseid, avalikku haldust ja tervishoidu. Nendes sektorites tegutsevatel ettevõtetel on nüüd riskijuhtimisel ja intsidentidest teatamisel rangemad kohustused.

30. novembril jõudsid Euroopa Parlament ja nõukogu kokkuleppele küberkerksuse määruses, mille eesmärk on tagada täiustatud õigusnormide abil turvalisemad riist- ja tarkvaratooted. Tegu on esimese omataolise õigusaktiga maailmas. Tänu sellele paraneb ELis kõigi digitoodete küberturvalisus, millest on kasu nii tarbijatele kui ka ettevõtetele. Õigusakt kehtib kõigi seadmete suhtes alates beebimonitoridest kuni ruuteriteni, kusjuures turvareeglid sõltuvad konkreetse toote riskitasemest.

Aprillis esitas komisjon ka ELi kübersolidaarsuse õigusakti ettepaneku, et riikidel oleks kergem koos võidelda internetist lähtuvate ohtudega.

→ Väärtuste ja läbipaistvuse eest vastutav Euroopa Komisjoni asepresident Věra Jourová (vasakult teine) osaleb konverentsil „Viis aastat isikuandmete kaitse üldmääruse kohaldamist: kas endiselt ELi digimaastiku etalon?“. Brüssel, Belgia, 23. mai 2023.

Andmekaitse

Tänapäeva ühendatud maailmas piisab ühest nupulevajutusest, et andmed jõuaksid maakera teise otsa. Selleks et säiliks inimeste usaldus, tuleb nende andmeid kaitsta. See tähendab, et kõik need, kes töötlevad isikuandmeid, peaksid lähtuma samadest reeglitest. Seda rõhutatakse ka uue isikuandmete kaitse üldmääruse menetlusnorme käsitleva määruse ettepanekus, mille komisjon esitas juulis. Kavandatava määrusega soovitakse paremini tagada isikuandmete kaitse üldmääruse täitmine juhtudel, mis mõjutavad rohkem kui ühe liikmesriigi elanikke. Ettepaneku eesmärk on selge – mida kiiremini juhtumid lahendatakse, seda rutem tagatakse inimeste õiguste kaitse ja seda suurem on ettevõtete õiguskindlus.

Tänu andmekaitseõuete paranemisele kogu maailmas on saanud tuule tiibadesse sellealane rahvusvaheline koostöö. Märkimisväärsemate tulemuste hulka kuuluvad mais avaldatud ELi ja Kagu-Aasia Maade Assotsiatsiooni juhend andmete edastamise tingimuste kohta, juulis komisjoni eestvedamisel kokku lepitud ELi-USA andmekaitseraamistik ning Jaapaniga sõlmitud andmeedastuslepingu edukas läbivaatamine.

← VIDEO ELi küberturvalisus: selleks et kodanikke, ettevõtjaid ja taristut küberrünnete eest paremini kaitsta, rahastab EL teadusuuringuid digikaitse edendamiseks.

Digiteenuste määrus ja digiturgude määrus

Selleks et kaitsta paremini põhiõigusi ja piirata digiruumis ebaausate kaubandustavade kasutamist, hakkas EL 2023. aastal kohaldama kahte uut õigusakti – digiteenuste määrust ja digiturgude määrust.

Digiteenuste määrusega tagatakse, et digiplatvormidel ja otsingumootoritel tuleb kahjuliku sisu avaldamise korral selle eest vastutada. Seeläbi soovitakse kaitsta lapsi, tuua selgust algoritmide toimimisse ja keelustada suunatud reklaamid, mille profiilialalüüs põhineb sellistel andmekategooriatel nagu etniline päritolu, poliitilised vaated või seksuaalne sättumus.

17. veebruariks pidid selle valdkonna ettevõtted avalikustama oma kasutajate arvu ELis. Suurimad neist, kes liigitati väga suurteks digiplatvormideks ja otsingumootoriteks, pidid augusti lõpuks hakkama täitma määruses sätestatud kohustusi. Sellest ajast saadik on EL kogunud neilt suuretegevõtelt teavet, et kontrollida, kas nad järgivad määruse eri osi, iseäranis laste kaitsmise ja kahjuliku sisu eemaldamisega seotud sätteid. Digiteenuste määruse kohaldamise toetamiseks loodi algoritmilise läbipaistvuse Euroopa keskus, mis jälgib nende ettevõtete algoritme.

Selleks et tagada kiiremini digiteenuste määruse täitmine, said liikmesriigid üleskutse viivitamata reageerida internetis avaldatud terroristlikule sisule ja vaenukõnele. Ühtlasi on komisjon sõlminud halduskokkulepped mitme riikliku meediat reguleeriva asutusega, mis on praegu asunud määruse rakendamisel juhtrolli. Nende tegevus meediaettevõtete jälgimisel ja ringhäälingustandardite kaitsmisel ei piirdu pelgalt järelevalvega. Lisaks hoolitsevad nad selle eest, et digiplatvormid ei majutaks lihtsalt passiivselt andmeid, vaid lööksid aktiivselt kaasa veebisisu modereerimises ja haldamises, kui see on ebaseaduslik või kujutab endast ühiskonnale ohtu.

Digiteenuste määrusega seotud digiturgude määruses on sätestatud selged kohustused, et digisektoris valitsevas seisundis olevad ettevõtted ehk pääsuvalitsejad tagaksid internetiturul võrdsed tingimused. Septembri alguses nimetatud kuus pääsuvalitsejat peavad 2024. aasta märtsiks täielikult täitma kehtestatud nõudeid.

Lisaks on 2022. aasta desinformatsiooni käsitleva tegevusjuhendiga ühinenud ettevõtted, mille hulka kuuluvad kõik suuremad digiplatvormid, loonud uue läbipaistvuskeskuse ja avaldanud esimesed lähtearuanded selle kohta, kuidas nad tegevusjuhendi kohustusi praktikas täidavad.

VIDEO Tänu digiteenuste määrusele on suunatud reklaam tulevikus läbipaistvam ja piiratum. Näiteks keelatakse reklaam, mille aluseks on tundlikud andmed (nt seksuaalsus, religioon või rass) või mis on suunatud lastele.

Virtuaalmaailmateemalisel Euroopa kodanike paneelarutelul osaleja harjutab virtuaalreaalsuse seadet kasutades esmaabivõtteid. Brüssel, Belgia, aprill 2023.

Virtuaalmaailm

ELi uuringu põhjal leiab 98% töötajatest, et järgmise viie aasta jooksul saab laiendatud reaalsusel olema nende sektoris tähtis roll. Seepärast soovib EL mõista sellest tehnoloogiast tulenevaid eeliseid ja ohtusid, pidades kogu aeg silmas üksikisiku õigusi. Põhjalikuma tagasiside saamiseks korraldas komisjon 2023. aasta veebruarist aprillini [Euroopa kodanike](#)

[paneelarutelu](#), mille käigus koguti kõikjal ELis arvamusi virtuaalmaailma kohta (vt 9. peatükk).

Saadud tagasiside põhjal võeti juulis vastu [uus Veebi 4.0 ja virtuaalmaailma strateegia](#), mille eesmärk on luua ELis kõigi, st nii kodanike kui ka ettevõtete ja haldusasutuste jaoks avatud, turvaline ja kaasav digikeskkond.

Mida kasulikku pakub virtuaalmaailm?

Tervis

Tudengitele ja spetsialistidele saab anda koolitust hädaolukordades toimimise ja kirurgiliste simulatsioonide tegemise alal, mis vähendab kirurgiliste tüsistuste riski ja võimaldab täpsemat diagnoosimist.

Roheüleminek

3D-mudelite abil saab simuleerida globaalse soojenemise mõju, et mõista paremini selle põhjusi ja töötada välja leevendusmeetmeid.

Kõigis tööstussektorites aitab roheüleminek kiirendada toodete kokkupanekut ning vähendada energia, materjalide ja ressursside raiskamist.

Tööstus

Aastaks 2025 vähendab tööstuslik virtuaalmaailm sõidukite tarneaegu 60% ja sõidukite tootmise CO₂-jalajälge 50%.

Kunst ja disain

Virtuaalteosed pakuvad uusi loomevõimalusi alates moest kuni kultuuripärandini ning muusikast kujutava kunsti ja disainini. Need annavad kasutajatele tunde, et nad viibivad tõelises muuseumis, kuulavad päris kontserti või jälgivad päris teatrietendust või osalevad interaktiivsel balletietendusel.

Haridus

Kogemuspõhisem õppeprotsess võib aidada õpilastel kiiremini õppida ja maailma paremini mõista.

Piiriülene koostöö

Kui inimesed liiguvad ELis ringi, säilivad neil sotsiaalkindlustusõigused, sealhulgas tervise- ja pensionikindlustus. 6. septembril esitas komisjon [digitaliseerimiskava](#), et muuta nende õiguste piiriülene kasutamine kiiremaks ja lihtsamaks. Parem teabevahetus liikmesriikide vahel ja ühtlustatud menetlused sotsiaalkindlustushüvitiste taotlemiseks lihtsustavad kodanike jaoks välisriigis elamist,

töötamist ja reisimist ning aitavad ka ettevõtetel tegutseda muudes liikmesriikides ja haldusasutustel koordineerida piiriüleseid sotsiaalkindlustusküsimusi.

Varsti võib igal ELi elanikul avaneda võimalus kasutada [ELi digikukrut](#). See on turvaline mobiilirakendus, millega saab tõendada nii internetis kui ka päriselus oma isikut ning talletada isiklikke dokumente, nagu juhiluba, ID-kaart ja haridusdiplomid.

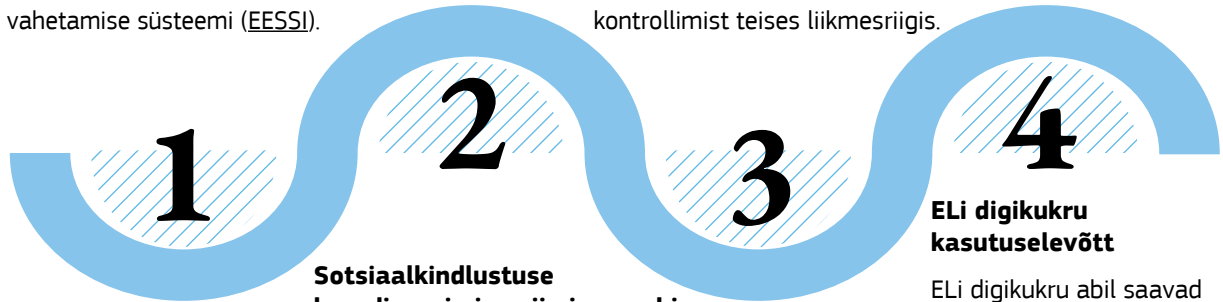
Neli digiüleminekuga seotud algatust, millega parandada sotsiaalset turvalisust

Sotsiaalkindlustusteabe elektroonilise vahetamise süsteemi kiirem kasutuselevõtt

Algatusega muudetakse teabevahetus liikmesriikide sotsiaalkindlustusasutuste vahel digitaalseks, käivitades 2024. aasta lõpuks kõigis osalevates riikides sotsiaalkindlustusteabe elektroonilise vahetamise süsteemi (EESSI).

Euroopa sotsiaalkindlustuspassi katseprojekti läbiviimine

Euroopa sotsiaalkindlustuspassiga (Esspass) lihtsustatakse kodanikele antud sotsiaalkindlustusdokumentide kontrollimist teises liikmesriigis.

Sotsiaalkindlustuse koordineerimise viimine veebi

Algatusega muudetakse välismaale kolimine ja seal töötamine veelgi lihtsamaks ning tagatakse kiire juurdepääs seadusest tulenevatele hüvitistele. Liikmesriigid võivad tugineda ühtse digivärava määrusele, mille kohaselt peavad teatavad haldusmenetlused olema 12. detsembriks 2023 täielikult veebipõhised.

ELi digikukru kasutuselevõtt

ELi digikukru abil saavad ELi kodanikud tõendada oma isikut internetis ja kasutada teenuseid kõigis liikmesriikides.

Novembris jõudsid Euroopa Parlament ja nõukogu ELi digiidentiteedi õigusraamistiku põhikomponentide osas poliitilisele kokkuleppele. Digikukkur moodustab osa sellest raamistikust ja põhineb avaliku sektori tagatud süsteemil, mitte suure erafirma platvormil. Sellega on kasutajal täielik kontroll oma andmete üle.

EL on ka ajakohastanud oma õigusnorme õigusasjades tehtava piiriülese koostöö alal. Varasemad õigusnormid hõlmasid õigusalast koostööd, kuid mitte elektroonilist teabevahetust. Nüüd on liikmesriikide pädevatel asutustel võimalik detsentraliseeritud IT-süsteemi kaudu omavahel turvaliselt andmeid vahetada. See süsteem on koostalitlusvõimeline spetsiaalselt õigusvaldkonna jaoks välja töötatud vahendiga e-CODEX, mida haldab Vabadusel, Turvalisusel ja Õigusel Rajaneva Ala Suuremahuliste IT-süsteemide Operatiivjuhtimise Euroopa Liidu Amet.

Lisaks saavad nii kodanikud kui ka ettevõtted kasutada Euroopa elektroonilist juurdepääsupunkti,

et suhelda digitaalselt liikmesriikide õigusasutustega. Kohtuistungil saab nüüd osaleda videokõne kaudu, samuti on kehtestatud uued menetlused e-allkirja ja -templi kasutamiseks ning sätestatud elektrooniliste dokumentide õiguslik kehtivus ja võimalus tasuda tsiviilmenetluses kohtulõiv elektrooniliselt.

Ka tervishoiu tulevik on digitaalne ja selles võib peagi olla võtmeroll Euroopa terviseandmeruumil, mille ettepanek esitati 2022. aastal. Detsembris võtsid Euroopa Parlament ja nõukogu vastu seisukoha, et nad toetavad sellise andmeruumi loomist, mis võimaldaks ELi elanikel kergemini pääseda juurde oma terviseandmetele ja säilitada nende üle kontroll, sealhulgas teisest liikmesriigist. Nii saavad tervishoiutöötajad pakkuda neile täielike terviseandmete põhjal tõhusamat ravi. Ühtlasi on kavas anda terviseandmeruumile keskne roll selles, et kasutada terviseandmeid turvaliselt teadusuuringute tegemiseks ja tervishoiupoliitika arendamiseks.

ELi digiidentiteedi kasutamine: pangalaenu taotlemine

Kui ELi digiidentiteeti ei kasutata

- 1 Kohtumise korraldamine pangaga
- 2 Kohtumine pangas
- Dokument on puudu
- 3 Kõigi paberdokumentide esitamine
- 4 Pank teeb laenupakkumise
- 5 Veel ühe kohtumise korraldamine pangaga
- 6 Veel üks kohtumine pangas, et allkirjastada laenuleping

Kui ELi digiidentiteeti kasutatakse

- 1 Kõik dokumendid alates isikut tõendavast dokumendist kuni sissetulekut tõendava dokumendini on kasutaja isiklikus digikukrus.
- 2 Kasutaja valib vaid need dokumendid, mida pank laenuaotluse jaoks nõuab, ning saadab need lihtsalt ja turvaliselt.
- 3 Pank saab dokumendid elektrooniliselt. Kui dokument on puudu, siis kasutaja jaoks on see vaid ühe kliki kaugusel. Nüüd on taotlus menetlemiseks valmis.

ELi digiidentiteedi kasutamine lihtsustab protsessi ja säästab aega.

Digioskused

Digioskused on hädavajalikud, et tagada sotsiaalne kaasatus ning et inimesed saaksid osaleda tööturul ja üldiselt ühiskondlikus elus. Kuna 2023. aasta oli Euroopa oskusteaasta, jätkas EL liikmesriikide ning haridus- ja koolitusvaldkonna toetamist kvaliteetse, kaasava ja kättesaadava digiõppe ja -koolituse pakkumisel, et arendada ELi elanike digioskusi. Aasta jooksul tegi EL mitu algatust oskuste nappuse leevendamiseks.

Programmi „Digitaalne Euroopa“ raames on käivitatud kõrgtaseme digioskustele pühendatud magistriõppekavad ja lühiajalised koolituskursused, et saavutada digikümneni poliitiline eesmärk koolitada 2030. aastaks 20 miljonit IKT-spetsialisti, järgides soolise tasakaalustatuse põhimõtet. Alates 2023. aastast saab selle algatusega ühineda digioskuste ja töökohtade platvormi kaudu, milles osalevate digioskuste ja töökohtade riiklike koalitsioonide arv on nüüd kasvanud 22-ni.

Olukord

Tulevikus on digioskusi vaja **90%** töökohtade puhul.

Rohkem kui **kolmandikul** ELi tööjõust puuduvad suure osa töökohtade jaoks vajalikud digioskused ja seda kõigis sektorites alates ettevõtlusest ning lõpetades transpordi ja põllumajandusega.

Vaid **54%** ELi 16–74-aastastest elanikest suudab täita elementaarseid digiülesandeid.

Rohkem kui **70%** ettevõtetest on teatanud, et piisavate digioskustega töötajate puudus takistab investeeeringuid.

ELis on suur puudus digiekspertidest, sealhulgas küberturvalisuse ja andmeanalüüsi valdkonnas. See puudus tõenäoliselt suureneb, sest prognoosi järgi väheneb tööealine elanikkond 2030. aastaks **258 miljonile** (2022. aasta 265 miljonilt).

Praegu töötab ELis **9,4 miljonit** info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) spetsialisti (4,6% kogu tööhõivest). Senise suundumuse jätkudes on ELis 2030. aastaks ligi 12 miljonit IKT-spetsialisti, mis jääb ligikaudu 8 miljoni võrra alla 2030. aasta eesmärgi (vähemalt 20 miljonit IKT-spetsialisti).

Mida EL selles vallas ette võtab?

Digioskuste arendamiseks antav rahaline toetus sisaldab järgmist:

2 miljardit eurot
Euroopa Sotsiaalfond+ programmid

29 miljardit eurot (*)
Taaste- ja vastupidavuskavad

(*) Algete taaste- ja vastupidavuskavade hinnangulised kulud.

580 miljonit eurot
Programm „Digitaalne Euroopa“

ELi algatused digioskuste toetamiseks

1. Süvatehnoloogiatalentide algatus (Euroopa uue innovatsioonikava raames)

Algatuse esimesel aastal tegi Euroopa Innovatsiooni- ja Tehnoloogiainstituut nähtavaid edusamme, et jõuda eesmärgini saavutada 2025. aastaks süvatehnoloogia erialadel 1 miljon õppijat.

Kuulutati välja spetsiaalne projektikonkurs ja tehti koostööd teiste algatuste, sealhulgas algatuse „Tüdrukud ringmajanduses“ (Girls Go Circular) korraldajatega.

Algatati esimene süvatehnoloogiatalentide väljaõppe auhind, et tunnustada ja premeerida organisatsioone, kes on selles vallas silma paistnud.

Mitu ülikooli ja ettevõtet lubasid anda väljaõppe üle 650 000 õppijale.

2023. aasta jaanuaris käivitas komisjon uue veebiplatvormi – EIT Campus –, mis koondab üle 2500 oskuste arendamise ja ettevõtluskursuse.

Pildid: © Getty Images.

2. Euroopa digioskuste tunnistus

September 2022

Tehakse teostatavusuuring, et saada ülevaade olemasolevatest digioskuste sertifitseerimise süsteemidest.

----->

Aprill 2023

Viie ELi liikmesriigiga (Hispaania, Prantsusmaa, Austria, Rumeenia ja Soome) käivitatakse katseprojekt, et katsetada Euroopa digioskuste tunnistuse põhielemente.

----->

Detsember 2023

Mõlema ettevõtmise tulemusi tutvustatakse ja arutatakse lõppüritusel.

3. Euroopa digioskuste auhind

Euroopa digioskuste auhinnaga ergutatakse jagama kogemusi selle kohta, kuidas vähendada digioskuste nappust.

2023. aastal tunnustati auhinnaga algatusi viies kategoorias: noored, naised, kaasamine, digioskuste täiendamine töökohal ja digioskused hariduses.

330 kandidaadi hulgast valiti välja seitse võitjat.

4. ELi küberskuste akadeemia

Viimastel aastatel on küberohud ELis järsult suurenenud. Et tugevdada ELi küberturvet, õpetatakse küberskuste akadeemias välja kvalifitseeritud küberturbespetsialiste.

Kosmos

Isegi igapäevaelus, näiteks kasutades mobiiltelefoni või auto navigatsiooniseadet, vaadates satelliittelevisiooni või võttes pangaautomaadist raha, ei pääse ELi kodanikud mööda kosmosetehnikast. Satelliidiandmed aitavad ka päästeteenistusel reageerida koordineeritult katastroofidele.

2023. aastal võeti kasutusele uued teenused, et suurendada ELi Copernicuse ja Galileo satelliitide vastupidavust ja konkurentsivõimet. Näiteks võimaldab täiustatud Galileo satelliidisüsteem nüüd määrata asukohta koguni 20 cm täpsusega.

Selleks et käia kaasas tänapäeva andmevajadustega ja edendada innovatsiooni, on komisjon loonud Copernicuse dünaamilise hankesüsteemi, mis pöörab täiesti uue lehekülje Euroopa kosmosehangetes. See hõlbustab väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete ning idufirmade osalemist kosmoseandmete turul.

←

VIDEO Copernicuse andmeruumi ökosüsteem – uus jagamisplatvorm, mis avab ukseid kõigile Maa seire rakenduste jaoks vajalikele andmetele ja taristule.

Märtsis võttis EL kasutusele kolmanda suurema satelliitide kogumi „IRIS²“ (Infrastructure for Resilience, Interconnectivity and Security by Satellite). Programmi rahastatakse ELi eelarvest 2,4 miljardi euroga ja selle eesmärk on tagada riiklik satelliitide, toetada sõjalisi ja kaitseoperatsioone ning laiendada ärilistel alustel pakutavate lairibateenuste osutamist, eelkõige äärepoolsetes piirkondades.

Selleks et EL püsiks kosmosetehnoloogias esirinnas, on samuti tähtis investeerida teadusuuringutesse ja innovatsiooni, eriti selliste ELi rahastamisprogrammide kaudu nagu „Euroopa

horisont“. Sellealastest jõupingutustest annab tunnistust näiteks orbiidil toimuv demonstreerimis- ja valideerimismissioon. Nagu missiooni nimigi näitab, võimaldab see kosmoseettevõtetele katsetada oma tehnoloogiat otse orbiidil. See annab muu hulgas hindamatut teavet Euroopa teaduskeskustele ja aitab ettevõtetele satelliite kiiremini orbiidile saata.

Arvestades vajadust kaasata rohkem investoreid, võttis komisjon 2023. aasta alguses kasutusele esimese kosmoseaktsiaindeksi Helios. Indeks annab hea ülevaate Euroopa kosmoseettevõtete käekäigust. See aitab neil kergemini köita investorite tähelepanu ja inimestel neisse investeerida.

Sedamööda, kuidas areneb Euroopa kosmosetaristu, tuleb üha enam mõelda selle kaitsmisele. Selle nimel teeb Euroopa Liidu Kosmoseprogrammi Amet [ELi kosmose seire ja jälgimise partnerluse](#) kaudu koostööd 15 liikmesriigiga. Rohkem kui 190 registreeritud asutust toetava partnerluse käsutuses on keerukas kosmose seire ja jälgimise andurite süsteem, mis kaitseb enam kui 400 satelliiti kosmoseprügi ja teiste töötavate satelliitidega kokku põrkamise ohu eest.

Kosmosetehnoloogial on ülitähtis roll ka keskkonnakaitses ning kõige ilmekamaks näiteks nende kahe valdkonna vahelisest seosest on projekt „[Destination Earth](#)“. Selle projekti eesmärk on luua täpsemaks ilmaennustuseks ja loodusõnnetuste ennetamiseks täielik Maa digimudel. Detsembris kinnitati projekti [teine etapp](#), mille käigus täiustatakse olemasolevaid digimudeleid, parandatakse andmekäitlust ja lõimitakse kõrgetasemeline tehisintellekti tehnoloogia.

[Euroopa kosmosepoliitika](#) pandi 2023. aastal märkimisväärselt rõhku kosmosejulgeolekule. Seoses sellega avaldasid komisjon ning liidu ühise välis- ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja Josep Borrell [ühisteatise Euroopa julgeoleku- ja kaitsevaldkonna kosmosestrateegia kohta](#). Ühisteatisega kehtestatakse meetmed ühise arusaama kujundamiseks kosmoseohtudest ja luuakse pinnas kosmoseküsimumi käsitleva seadusandliku ettepaneku esitamiseks 2024. aastal (vt 8. peatükk).

ELi kosmose jälgimine ja seire **Fakte ja arve 2023. aasta kohta**

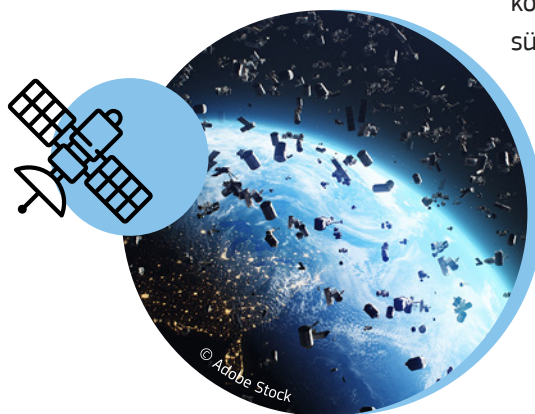
2023. aasta lõpuks oli täheldatud kolmel orbiidil kokkupõrkeohtu üle 15 600 korra.

434

jälgitavat satelliiti

196

registreeritud organisatsiooni
24 liikmesriigist

1000

kokkupõrke vältimisega seotud olulist
sündmust

127

naasmisanalüüsiga seotud
sündmust

6

purunemisanalüüsiga seotud
sündmust

±445 000

mõõtmist päevas

6. Õiglase ja sotsiaalse Euroopa rajamine

Transporditöötajad toetavad COP28-l õiglast üleminekut autovedude sektoris. Dubai, Araabia Ühendemiraadid, 9. detsember 2023.

Sissejuhatus

2023. aastal süendas EL veelgi oma jõupingutusi, et majandus pandeemiast taastuks ning rohe- ja digipöörde toimuksid sotsiaalselt õiglasel moel. Tänu Euroopa oskusteaastal korraldatud sadadele üritustele ja ettevõtmistele sai hoogu juurde elukestvas õppes osalemine ja oskuste arendamine. Paranesid ka võimalused meelitada ligi talente, et

suurendada ELi konkurentsivõimet. Ühtlasi tõhustas EL oma ülitähtsat tööd soolise võrdõiguslikkuse tagamisel. Selleks võttis ta meetmeid, millega tagada võrdse töö eest võrdne palk, ning ühines naistevastase vägivalda ja perevägivalda ennetamise ja tõkestamise Istanbuli konventsiooniga.

Õiglane majandus rohe- ja digipöörde teenistuses

EL juhindub oma püüdlustes muuta Euroopa ühiskonnad õiglasemaks ja vastupidavamaks Euroopa sotsiaalõiguste sambast, mille aluspõhimõteteks on võrdsed võimalused ja juurdepääs tööturule, õiglased töötingimused ning sotsiaalkaitse ja sotsiaalne kaasamine. ELi eesmärk on anda igapäevaelus võrdsed võimalused ja samad sotsiaalsed õigused. Need ulatuvad kogu elu jooksul saadavast kvaliteetsest haridusest ja koolitusest, õiglasest töötasust ja õiglastest hüvitistest ning turvalistest ja tervisele ohutustest töötingimustest lapsehoiuvõimaluste, pensionide ning taskukohaste ja kvaliteetsete tervishoiuteenusteni.

2023. aastal täitus samba ellurakendamise tegevuskava teine aasta. Peaaegu kõik selle 75 meedet on nüüdseks esitatud või rakendatud. 2025. aastal on plaanis tegevuskava läbi vaadata.

Esimene dokument, milles esitati ajakohastatud ülevaade edusammudest, mida on tehtud ELis ja liikmesriikides 2030. aastaks tööhõive, oskuste ja sotsiaalkaitse valdkonnas seatud eesmärkide saavutamisel, oli 2023. aasta ühine tööhõivearuanne. EL liigub kavakohaselt oma peamise tööhõive-eesmärgi ehk 2030. aastaks 78% hõive saavutamise poole, ent täiskasvanuhariduse ja vaesuse vähendamise eesmärkide täitmine nõuab veel märkimisväärsed jõupingutusi.

Vähemalt
78%
20–64-aastastest
elanikest peaks
aastaks 2030
töötama

Vähemalt
60% kõigist
täiskasvanutest
peaks aastaks
2030 igal aastal
koolitustel
osalema

Vähemalt
15 miljonit võrra
peaks aastaks 2030
väheneda vaesuse ja
sotsiaalse tõrjutuse
ohus elavate
inimeste arv

Elavam sotsiaaldialoog ja tugevam sotsiaalmajandus

Sotsiaaldialoogi vormis läbirääkimised töötajaid ja tööandjaid esindavate organisatsioonide vahel aitavad parandada inimeste elu- ja töötingimusi ning samuti kohaneda muutuvate majanduslike ja sotsiaalsete oludega. Sotsiaalpartnerite kaasamine on ELi liikmesriikides paraku väga erinev ning uuemad tööhõivevormid ja teatavad rühmad, näiteks noored, kipuvad olema vähem esindatud.

Selleks et liikmesriike sotsiaaldialoogi süvendamiseks toetada, võttis EL vastu soovitus, mis sisaldab

konkreetsed meetmeid sotsiaalpartnerite laialdasemaks kaasamiseks. Näiteks soovib EL edendada kollektiivläbirääkimisi ning konsulteerida sotsiaalpartneritega majandus-, tööhõive- ja sotsiaalpoliitika kavandamisel ja rakendamisel. Sotsiaalpartneritega konsulteeriti ka nende meetmete asjus, millega tugevdada Euroopa tööõukogude õigusi. Tööõukogud on olulised töötajate kaasamiseks mitmes liikmesriigis tegutsevate ettevõtete tehtavatesse otsustesse, mis võivad mõjutada töötajate töösuhet või töötingimusi.

Sotsiaalmajandus arvudes

Sotsiaalmajanduses seatakse inimesed ning sotsiaalsed ja keskkonnanäesmärgid kasumist ettepoole. Sotsiaalmajanduse organisatsioonide tegevus ulatub mitmesugustesse sektoritesse alates sotsiaal- ja hooldusteenustest ning lõpetades selliste valdkondadega nagu eluase, vaba aja veetmine ja taskukohane energia. Nende organisatsioonide hulka kuuluvad ühised, vastastikused ühinged, mittetulundusühinged, sihtasutused ja sotsiaalsed ettevõtted.

Sotsiaalmajanduse organisatsioonidel on oluline roll ühiskonnaprobleemide lahendamisel ja õiglaste töötingimuste edendamisel. Selleks kaasatakse juhtimisse ja otsuste tegemisse töötajaid. Ühtlasi loovad nad võimalusi alaesindatud rühmadele, näiteks naistele ja noortele, ning kannavad hoolt selle eest, et rohe- ja digipöörde toimuksid õiglaselt ja kaasavalt. Sektori arengu toetamiseks kiitis EL novembris heaks meetmed, millega kujundada keskkond, mis võimaldab sotsiaalmajanduse organisatsioonidel kasvada ja edeneda. Uus sotsiaalmajanduse ühtne kontaktpunkt hakkab

jagama teavet ELi pakutavate rahaliste vahendite, samuti koolitusvõimaluste ning liikmesriikides toimuva kohta.

Praegu kehtivad ELis teises liikmesriigis tegutsevate mittetulundusühingute suhtes teistsugused õigusnormid – see põhjustab halduskoormust ja -kulusid. Selliste takistuste kõrvaldamiseks on Euroopa Komisjon teinud ettepaneku luua liikmesriikides uus mittetulundusühingu vorm, mis on spetsiaalselt kavandatud piiriüleseks tegevuseks ja võimaldab kasutada ühtse turu vabadusi.

© Adobe Stock

Rohepöörde keskmeks peab olema sotsiaalne õiglus. Selle, et kedagi kõrvale ei jäetaks, tagavad eelkõige Õiglase Ülemineku Fond ja Globaliseerumisega Kohanemise Euroopa Fond. Lisaks saavad vähekaitstud ELi leibkonnad, mikroettevõtjad ja transpordikasutajad, kelle energia- ja transpordivõime on eriti väike, toetust hiljuti loodud kliimameetmete sotsiaalfondist. Ligikaudu 65 miljardit eurot fondi 86,7 miljardi euro suurusest eelarvest laekub tulust, mille annab ehitus- ja transpordisektorit hõlmav uus ELi heitkogustega kauplemise süsteem, mis toimib ajavahemikul 2026–2032. (Vt ka 4. peatükk.)

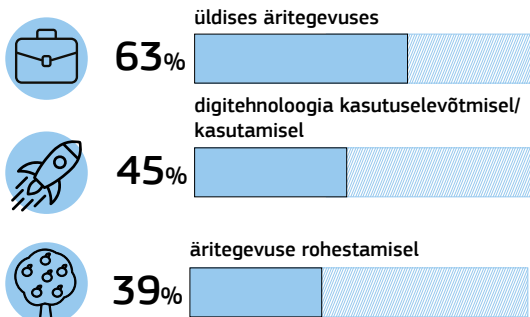

Suurem konkurentsivõime ja paremad oskused

Kuigi rohe- ja digipööre loovad inimestele ja Euroopa majandusele uusi võimalusi, on paljud ELi ettevõtjad teatanud raskustest vajalike oskustega töötajate leidmisel. Selleks et pakkuda Euroopa tööjõule vajalikku ümber- ja täiendõpet ning meelitada ELi sobivate oskustega inimesi, kuulutati 2023. aasta Euroopa oskusteaastaks.

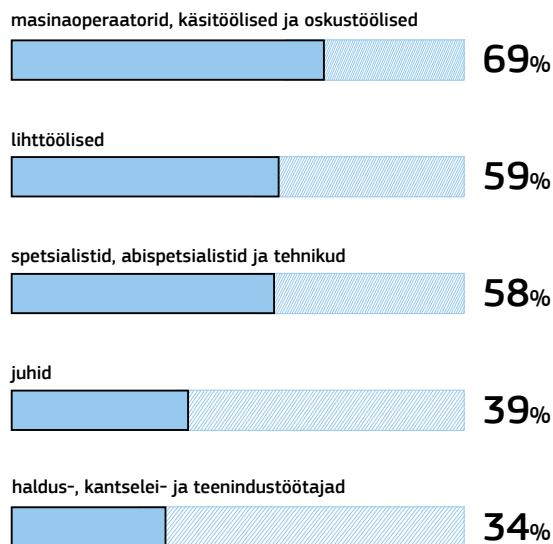
See, kui tähtis on paranda töötajate oskusi, sai selgeks kevadel väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate seas korraldatud uuringust, mille tulemused näitasid, et praegune olukord võib hakata pärssima ELi suutlikkust saavutada oma eesmarke.

Oskuste nappus hoiab VKEsid tagasi:

Oskuste nappus töötajarühmade kaupa

Selliste VKEde osakaal, millel on oskuste nappus järgmistes töötajarühmades:

Senistest meetmetest aitas oskuste arendamisega seotud probleeme ja puudujääke lahendada eelkõige oskuste pakt, mis oli oskusteaasta oluline komponent. Seni on ümber- ja täiendõppes osalenud üle 2 miljoni inimese ning oskuste pakti hartaga on ühinenud üle 1500 organisatsiooni, sealhulgas 20 ulatuslikku partnerlust. Paktis osalejad on ka välja töötanud või ajakohastanud üle 15 000 koolitusprogrammi ning investeerinud ligi 160 miljonit eurot oskustega seotud algatustesse.

Komisjon teeb ettepaneku rajada 2022. aastal käivitatud Euroopa akuliidu akadeemia eeskujul nullnetotööstuse akadeemiad, mis aitaksid anda töötajatele rohepöördeks vajalikud oskused. Need akadeemiad, millest igaüks keskenduks ühele nullnetotehnoloogiale, tooksid kokku tööstuse, sotsiaalpartnerid ning haridus- ja koolitusteenuse osutajad.

↓
VIDEO Euroopa oskusteaasta.

Suurüritus „[Making Skills Count](#)“ tõi Brüsselis kokku ligikaudu 300 ja veebis üle 1000 inimese. 23.–27. oktoobrini korraldati [Euroopa kutseoskuste nädal](#), et rõhutada kutsehariduse ja -õppe tähtsust majandus-, kliima- ja sotsiaalprobleemide lahendamisel. Aasta lõpuks oli riiklikul ja kohalikul tasandil korraldatud üle 900 ürituse.

Euroopa oskusteaasta

Euroopa oskusteaasta eesmärk on aidata kõigil jõuda äratundmisele koolituse tähtsuses ja hakata aktiivselt tegutsema.

Selleks et soodustada oskuste kohapealset arendamist, teeb EL koostööd liikmesriikide, sotsiaalpartnerite, tööturuasutuste, kaubandus- ja tööstuskodade, haridus- ja koolitusteenuse osutajate ning töötajate ja ettevõtjatega.

Euroopa oskusteaasta ühe juhtalgatuse „Uus Euroopa Bauhaus“ raames käivitati [kestliku ehituse oskuste akadeemia](#). See aitab inimestel oma ehitusvaldkonna oskusi kiiremini täiendada või ümber õppida ning toetab seega üleminekut taastavale [biomajandusele](#). Biomajandus tähendab maalt ja merest pärit taastuvate bioloogiliste ressursside (nt põllukultuuride, metsasaaduste ja kalade) kasutamist toidu, materjalide ja energia tootmiseks. Akadeemia keskendub ennekõike bioressursipõhiste materjalide ja digitehnoloogia kasutamisega seotud teadmuslünkade kindlakstegemisele ning ringluspõhisuse suurendamisele ehitustööstuses.

Oskusteaastasse andis olulise panuse komisjoni konsultatsioon sotsiaalpartneritega [Euroopa praktika kvaliteediraamistik](#) ajakohastamise ja tugevdamise

asjus. Kvaliteediraamistik aitab parandada praktika kvaliteeti, eelkõige õppe- ja koolitussisu ning töötingimuste osas. See lihtsustab tööleminekut inimestel, kes on äsja hariduse omandanud, töötuks jäänud või tööturult pikemat aega kõrval olnud, ning võimaldab täiendada oskusi ja omandada töökogemusi.

Märtsis käivitatud ELi [innovatsiooni talendiplatvorm](#) aitab ettevõtjatel, sealhulgas idufirmadel, leida vajalikke talente väljastpoolt ELi. Inimeste värbamine rahvusvahelisel tasandil aitab suurendada kvalifitseeritud inimeste liikuvust Euroopasse ja Euroopas. Selleks tuleb viia ELis asuvad tööandjad kokku kolmandate riikide kvalifitseeritud kodanikega, kes soovivad seaduslikult ELi tulla ja siin töötada.

← Euroopa Komisjoni tööhõive ja sotsiaalõiguste volinik Nicolas Schmit (esiplaanil, paremalt teine) külastab Santarémi kutsekoolituse keskust ning metallurgia ja metallimehaanika kutsekoolituse keskust. Lissabon, Portugal, 17. veebruar 2023.

ELi rahvaarvu kahanemine jätkub eelolevatel aastatel. Kui sellega ei tegeleta, süvendavad demograafilised muutused 2023. aasta demograafiaaruande kohaselt veelgi töøjõupuudust ja suurendavad survet riigieelarvele. Pärast juunis peetud Euroopa Ülemkogu kohtumisel tehtud juhtide üleskutset esitas komisjon meetmepaketi, millega aidata liikmesriikidel demograafiliste muutustega toime tulla. Selle eesmärk on anda kõigile põlvkondadele võimalus viia ellu oma püüdlused ja rakendada kogu oma potentsiaal nii majanduses kui ka ühiskonnas laiemalt.

Andekaid inimesi tuleb eriti tugevalt toetada piirkondades, kus töäjõud kahaneb, kus on vähe keskharidusjärgse haridusega inimesi ning kust noored lahkuma kipuvad. 2023. aasta jaanuaris käivitati ELi piirkondlike talentide rakendamise strateegia raames talendiotsingumehhanism. Sellega toetatakse ELi piirkondi, kus tööeline elanikkond kõige kiiremini väheneb, et nad koolitaksid, hoiaksid ja meelitaksid ligi inimesi, kellel on vajalikud oskused ja pädevus, mis aitaksid piirkonnal demograafilise ülemineku mõjuga toime tulla. Novembris käivitati ametlikult talendiplatvorm, mis toob kokku liikmesriikide ja piirkondade ning ELi tasandi poliitikakujundajad.

Meetmepakett demograafiliste muutustega toimetulekuks

Lapse- vanemad

Hõlbustada töö- ja eraelu ühitamist ning pereplaanide elluviimist.

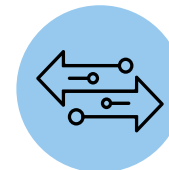
Noored

Võimaldada noortel kasutada oma potentsiaali kvaliteetses õpikeskkonnas ja hõlbustada nende üleminekut tööellu.

Eakamad inimesed

Toetada tervena ja aktiivsena vananemist ning aidata inimestel säilitada kontroll oma elu üle ja jätkata majandusse panustamist ja ühiskonnale kasu toomist.

Ränne

Meelitada ELi andekaid inimesi ja neid integreerida.

Majandusliku jõukuse ja heaolu edendamine kõigis piirkondades, rakendades kohalikele oludele vastavaid strateegiaid.

Täie hoo on sisse saanud ELi maapiirkondade arengu pikaajalise visiooni rakendamine. Maapiirkondade kestlikkuse ja elujõulisuse edendamiseks ning eri poliitikavaldkondade vahelise koostöö tugevdamiseks teeb ELi, riikide, piirkondade ja kohalike omavalitsuste tasandil ühiseid jõupingutusi enam kui 2000 organisatsiooni ja ametiasutust. 2023. aastal moodustati maaelupakti koordineerimisrühm ja käivitati maaelupakti kogukonna platvorm, kuhu on koondatud ressursid rahvastikukao, elanikkonna vananemise ja rahvastiku vähenemisega kimpus olevate maakogukondade jaoks. EL andis ka poliitilisi suuniseid, et veelgi soodustada maapiirkondade ja maakogukondade jõukust, vastupanuvõimet ja sotsiaalset struktuuri.

Novembris esitas komisjon meetmed, mille abil muuta EL väljastpoolt pärit andekate inimeste jaoks atraktiivsemaks ja lihtsustada ELi piires liikumist.

Üks peamisi algatusi on ettepanek seada sisse ELi talendireserv kui esimene ELi töövahendusplatvorm, mis aitab hõlbustada töötajate rahvusvahelist värbamist tööjõupuudusega kutsealadele kõigil oskuste tasemetel. Algatusega kaasnevad soovitusel aitavad muuta väljaspool ELi omandatud oskuste ja kvalifikatsiooni tunnustamise lihtsamaks ja kiiremaks. ELi talendireserv pakub selget ja läbipaistvat veebiteavet sisserände- ja tunnustamismenetluste kohta, samuti nendega seotud juhiseid, ning toetab sellega töötajaid ja tööandjaid keerukate värbamiseeskirjade järgimisel. Nii muutub rahvusvaheline värbamine kõigi asjaosaliste jaoks lihtsamaks, kiiremaks ja tulemuslikumaks. Peale selle aitab ELi talendireserv rakendada talendipartnerlusi, võimaldades kolmandate riikide kodanikel hõlpsasti tööd leida.

Toetus töötajatele

Paremad tingimused platvormitöötajatele

Euroopa Parlament ja nõukogu tegid edusamme läbirääkimistel kavandatud direktiivi üle, mis käsitleb platvormitöö tingimuste parandamist. Ettepanekuga soovitakse tagada, et digitaalsete tööplatvormide kaudu töötavatele inimestele antakse seaduslik tööalane staatus, mis vastab nende tegelikule töökorraldusele, ning et nad saavad kasutada neile ette nähtud töötaja õigusi

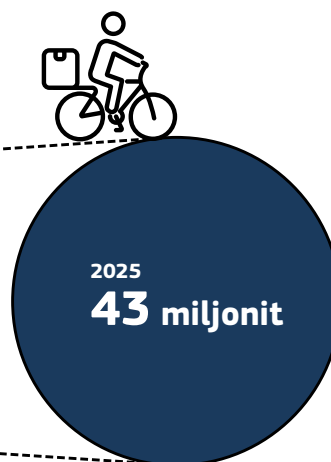
ja sotsiaalhüvitisi. Samuti kehtestatakse sellega uued normid, millega reguleeritakse automaatsete seire- ja otsustussüsteemide kasutamist digitaalsetel tööplatvormidel. See edendab suuremat läbipaistvust ja vastutust algoritmilises juhtimises, sest annab inimestele võimaluse oma töötingimusi mõjutavate otsustega tutvuda ja need otsused vaidlustada.

Kui palju on platvormitöötajaid?

Platvormitöötajad moodustavad **olulise osa ELi tööjõust**.

+52%
See arv peaks kiiresti kasvama.

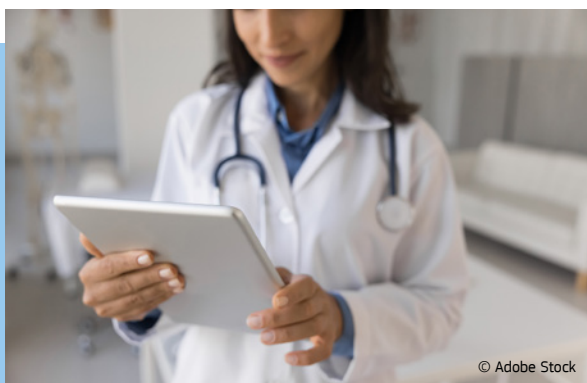
Võrreldav tootmises töötavate inimeste arvuga (29 miljonit).

Haldusasutuste vastastikune õpe

2023. aastal osales ligikaudu 100 riigiteenistajat 17 liikmesriigist uues vahetusprojekti, mille eesmärk oli valmistada ette ELi järgmise põlvkonna poliitikakujundajaid. Haldusasutuste koostöö- ja vahetusprogramm võimaldab osalejatel õppida tundma teiste ELi riikide haldusasutuste töömeetodeid ja -kultuuri. Seda rahastatakse tehnilise toe instrumendist – ELi programmist, mis pakub liikmesriikidele kohandatud tehnilist oskusteavet aitamaks neil kavandada ja ellu viia reforme.

Digioskused tervishoiutöötajatele

Tehnilise toe instrumendist rahastati Eesti, Hispaania, Itaalia ja Rumeenia projekte. See aitas neil parandada tervishoiutöötajate digioskusi ja tagada, et töötajad saaksid tulevikus oma oskusi pidevalt täiendada. Projektidega toetatakse riigi ja piirkondliku tasandi tervishoiuasutusi digioskuste kavade ja tegevussuuniste väljatöötamisel, et hõlbustada elektroonilise tervise loo juurutamist ja kasutamist.

© Adobe Stock

Töötervishoid ja tööohutus

Novembris jõudsid parlament ja nõukogu esialgsele kokkuleppele langetada pliiga kokkupuute piirnorme viiendikuni praegusest tasemest. Plii võib mõjutada suguvõimet ja viljakust ning kahjustada selle ainega kokkupuutuvate naiste loote ja järglaste arengut. Samuti toetasid nad ettepanekut kehtestada esimest korda kokkupuute piirnorm kemikaalidele, mida nimetatakse diisotsüanaatideks ja mis võivad põhjustada hingamisteede haigusi, näiteks astmat. Need muudatused, mis põhinevad uusimate teaduslike tõendite alusel koostatud komisjoni ettepanekul, aitavad kliimaneutraalsusele üleminekul töötajaid kaitsta. Nii pliidi kui ka diisotsüanaate kasutatakse sageli näiteks akude tootmisel ja selleks, et muuta elektrisõidukid kergemaks, samuti tuulikutes ja hoonete renoveerimisel kasutatavates soojustusmaterjalides.

EL on alandanud oma õigussätetes tunduvalt asbestiga kokkupuute piirnormi töökeskkonnas. See on suur samm töötajate paremaks kaitseks asbesti eest. Asbest on äärmiselt ohtlik vähki tekitav aine, mida leidub endiselt paljudes hoonetes. Sätete muutmine on osa terviklikust lähenemisviisist, mille abil kaitsta inimesi ja keskkonda paremini asbesti eest ning tagada asbestivaba tulevik.

Lihtsam elu tänu sotsiaalkindlustuse digitaalsele koordineerimisele

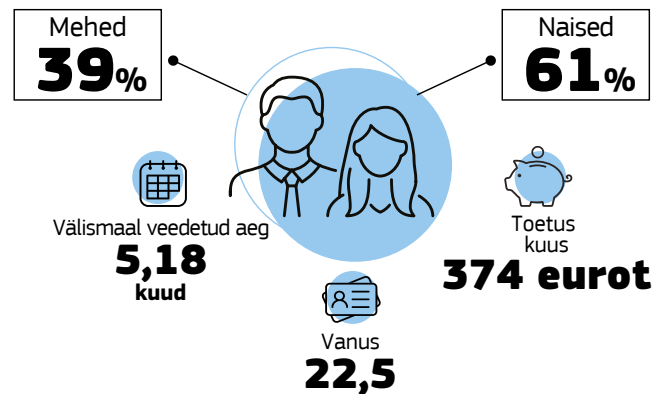
Euroopa sotsiaalkindlustussüsteemide digitaalse koordineerimise edasiseks arendamiseks on pandud ette mitmeid praktilisi meetmeid. Digivahendite täielik kasutamine aitab parandada teabevahetust riiklike sotsiaalkindlustusasutuste vahel ning kiirendada hüvitiste saamise õiguse piiriülest tunnustamist ja hüvitiste piiriülest andmist. See muudaks välismaal elamise, töötamise ja reisimise ELi elanike jaoks mugavamaks, lihtsustaks ettevõtjate äritegevust teistes liikmesriikides ning võimaldaks riiklikel ametiasutustel sotsiaalkindlustust piiriülevalt paremini koordineerida (vt 5. peatükk).

Haridus, koolitus ja elukestev õpe

Programm „Erasmus+“

Hariduse, koolituse, noorte ja spordi valdkonna programm „Erasmus+“, milles osaleb juba peaaegu 14 miljonit inimest, on üks silmatorkavamaid ELi algatusi. Komisjon suurendas programmi 2023. aasta eelarvet 4,43 miljardi euroni, mis on kogu programmi ajaloo suurim aastane rahaeraldus. See aitab veelgi tugevamalt keskenduda programmi „Erasmus+“ prioriteetidele kaasamise, kodanikuaktiivsuse ja demokraatliku osaluse ning rohe- ja digipöörde vallas nii ELis kui ka rahvusvaheliselt. Läbivaadatud tööprogrammi raames nähti 100 miljonit eurot ette selleks, et toetada õppureid ja haridustöötajaid, keda mõjutab Venemaa agressioonisõda Ukrainas. Tugevdati ka programmi „Erasmus+“ rahvusvahelist mõõdet: selleks suurendati vastavat eelarvet 31 miljoni euro võrra, et soodustada rahvusvaheliste koostööprojektide raames õpirändeprojekte ja suurendada kõrgharidusasutuste suutlikkust. 2023. aastal toetati sellest ühtlasi avatud hariduse digikeskkonna loomist Ukraina kõrgkoolides õppivatele üliõpilastele, samuti neile, kes on Ukrainast põgenenud või riigi sees ümber asunud.

Milline oli programmi „Erasmus+“ keskmise üliõpilase profiil 2023. aastal?

Euroopa haridusruum

Euroopa haridusruum on algatus, mis aitab liikmesriikidel teha koostööd, et muuta haridus- ja koolitussüsteemid kaasavamaks ja vastupidavamaks. Selle eesmärk on parandada inimeste juurdepääsu kvaliteetsele haridusele ja koolitusele, võimaldada õppuritel eri riikide haridussüsteemide vahel hõlpsalt liikuda ning aidata kujundada välja elukestva õppe kultuuri. Euroopa haridusruumi loomise vahehindamise raames tunnustas nõukogu liikmesriikide, komisjoni ja laiema sidusrühmade kogukonna tehtud edusamme ning rõhutas vajadust jätkata jõupingutusi, et haridusruum saaks 2025. aastal toimima hakata.

Euroopa Komisjoni innovatsiooni, teaduse, kultuuri, hariduse ja noorte volinik Iliana Ivanova (paremal) Euroopa haridusruumi vahehindamise üritusel. Brüssel, Belgia, 10. oktoober 2023. Kõrgetasemelisel üritusel arutati edusamme Euroopa haridusruumi loomisel ja eesiseivaid katsumusi.

Möödunud aastal toimus kodanike paneelarutelu õpirände teemal (vt ka 9. peatükk), millel esitati 21 soovitus selle kohta, kuidas parandada kõigi ELi elanike võimalusi õppida välismaal. Komisjon võttis neid arvesse, kui ta koostas ettepaneku nõukogu soovituse kohta, milles kutsutakse liikmesriike muutma õpiränne kõigi ELi haridus- ja koolitusvõimaluste lahutamatuks osaks.

Digiõpe

Digioskused on olulised, et inimesed saaksid ühiskonnas osaleda ja töötada ning oleksid sotsiaalselt kaasatud. EL püüab parandada internetis õppimise viise ja tagada, et igaühel oleksid digioskused, mida neil elus vaja läheb.

Seda silmas pidades võttis EL novembris vastu kaks soovitust, millega suunata ja toetada liikmesriike inimeste digioskuste arendamisel ja digilõhe vähendamisel. Soovitused võeti vastu 2021.–2027. aasta digiõppe tegevuskava rakendamise raames. Samal ajal jätkub töö kava 13 meetmega. Juunis moodustati näiteks Euroopa digiõppe keskuse juures praktikakogukond, mis peaks aitama toetada kõrghariduse õpisisu ja haridusandmete vahetamise platvormi. Komisjon on käivitanud ka katseprojekti Euroopa digioskuste tunnistuse väljatöötamiseks – see peaks aitama tööandjatel ja koolitusteenuste osutajatel inimeste digioskusi kiiresti ja lihtsalt ka piiriüleselt tunnustada. (Lisateavet digioskuste kohta vt 5. peatükist.)

Kaasavamad haridussüsteemid

Tänu tehnilise toe instrumendile saavad Hispaania, Itaalia ja Portugal muuta oma haridussüsteemi ebasoodsas olukorras olevate õpilaste jaoks kaasavamaks. Selleks käivitatakse mitut riiki hõlmav projekt, millega vähendatakse ebavõrdsust piirkondade vahel. Instrumendi rahaliste vahenditega toetatakse ka Iirimaa ja Soomet, kes töötavad välja tegevuskava õpetajate täiendõppeks ning edendavad kvaliteetset ja kaasavat haridust, ning aidatakse Rumeenial võtta kasutusele süsteem kooli pooleli jätjate arvu vähendamiseks.

↑ VIDEO Noorte leiutajate auhind: ligipääsetav programmeerimine nägemispuudega lastele.

Muudame raamatud ja lugemise populaarsemaks

Märtsis kuulutati välja esimene Euroopa kirjanike päev – programmi „Loov Euroopa“ uus algatus. Selle raames korraldati üle 1000 ürituse eesmärgiga panna noorem põlvkond uuesti raamatuid lugema ning ärgitada inimesi avastama Euroopa kirjanduse kultuurilist ja keelelist mitmekesisust.

↑
VIDEO ELi vähimissioon – vähktõvest paranenud noorte vajadused.

Toetus teadusuuringutele

Selleks et toetada komisjoni Euroopa roheline kokkuleppe eesmärkide täitmisel, Euroopa digiajastule vastavaks muutmisel ja Euroopa vähitõrje tegevuskava rakendamisel, on kavandatud viis ELi missiooni. Neid teadusuuringutel ja innovatsioonil põhinevaid vahendeid rahastatakse peamiselt programmist „Euroopa horisont”. Igal missioonil on kaugeleulatuvad, praktilised ja mõõdetavad eesmärgid, mis aitavad saavutada käegakatsutavaid tulemusi. Hindamine näitab, et missioonid edenevad kavakohaselt 2030. aastaks seatud ulatuslike eesmärkide saavutamise poole.

Tuntava ja kestva mõju saavutamiseks on missioonidesse kaasatud mitmesuguseid avaliku ja erasektori osalejaid alates liikmesriikidest ning kohalikest ja piirkondlikest omavalitsustest kuni uurimisinstituutide, põllumajandustootjate, investorite ja assotsieerunud partneriteni väljastpoolt ELi. Suheldakse ka kodanikega, et soodustada uute lahenduste ja lähenemisviiside kasutuselevõttu. 2023. aastal käivitati kuuenda missiooni „Uus Euroopa Bauhaus” ettevalmistusetapp. Selle missiooniga töötatakse välja innovaatilisi lahendusi linnakeskkonna parandamiseks, et muuta Euroopa linnad 2035. aastaks kauniks, kestlikuks ja kaasavaks.

Euroopa Teadusnõukogu aitab programmi „Euroopa horisont” raames avardada oma prestiižsete toetuskavade abil teadmiste piire kõigis teadusvaldkondades. 2023. aastal andis teadusnõukogu kokku 2 miljardi euro väärtuses toetusi projektidele, mis valiti välja nende teadusliku tipptaseme alusel.

↑
Ferenc Krausz (vasakul) ja Anne L'Huillier (paremal).

Marie Skłodowska-Curie meetmed on ELi peamine rahastamisprogramm doktorirõppe ja järel doktorantuuri jaoks. Kogu 2023. aasta jooksul toetati programmist peaaegu 3000 projekti ja 4400 organisatsiooni, mis valiti rahastamiseks välja 2021. ja 2022. aastal. Enam kui 1,6 miljardi euro suuruse rahastusega koolitatakse üle 15 000 doktorandi nii akadeemilistes asutustes kui ka väljaspool neid.

↑
Mariya Gabriel, kes oli tol ajal Euroopa Komisjoni innovatsiooni, teaduse, kultuuri, hariduse ja noorte volinik, üritusel, mille teemaks on „REPowerEU” ajakohastamine vesinikuorgude abil”. Brüssel, Belgia, 1. märts 2023. Komisjon on koos Euroopa vesinikutööstuse, teadusringkondade ja ELi piirkondadega otsustanud kiirendada ühistegevust vesinikuorgude uurimiseks, arendamiseks, tutvustamiseks ja kasutuselevõtuks.

2023. aastal kuulutati Nobeli füüsikaauhinna laureaatideks kaks ELilt rahastust saanud teadlast. Ferenc Krausz ja Anne L'Huillier on saanud Euroopa Teadusnõukogult toetusi peaaegu 9,5 miljoni euro ulatuses. Lisaks on neid toetatud muudest ELi teadusprogrammidest, sealhulgas Marie Skłodowska-Curie meetmetest. Auhinna võitsid nad koos füüsiku Pierre Agostiniga „eksperimentaalsete meetodite eest, millega genereerida mõnekümne atosekundi pikkusi valgusimpulsse, et uurida elektronide dünaamikat aines”.

Juulis tegi komisjon ettepaneku võtta vastu nõukogu soovitus luua uus Euroopa teadlaskarjääri raamistik ning võtta vastu uus teadlaste harta ja teadlaste Euroopa pädevusraamistik. Nende algatuste peamine eesmärk on hoida teadlasi Euroopas, muuta Euroopa atraktiivseks sihtkohaks mujalt pärit teadlaste jaoks ning tutvustada üliõpilastele ja kõrgkooli lõpetanutele teadlaskarjääri kui atraktiivset võimalust.

Rahvusvahelisel naistepäeval 8. märtsil kuulutati välja esimesed ELi soolise võrdõiguslikkuse eestvedaja auhinna võitjad. Uue auhinnaga tunnustatakse akadeemiliste ja teadusasutuste edusamme soolise võrdõiguslikkuse vallas. Võitjateks osutusid kolm akadeemilist asutust Iirimaa ja üks Rootsist.

Tõhusamad meetmed võrdõiguslikkuse liidu loomiseks

Sooline võrdõiguslikkus

Kuigi õigus saada võrdse või võrdväärse töö eest võrdset tasu on üks ELi aluspõhimõtteid, teenivad naised ELis keskmiselt 13% vähem kui mehed. Sooline palgalõhe on kompleksne probleem, ent üheks selle põhiteguriks peetakse palgadiskrimineerimist. Võrdse töötasu õiguse kindlamaks tagamiseks ja soolise palgalõhe kaotamiseks on vastu võetud uued õigusnormid tasustamise läbipaistvuse kohta. Tasustamise läbipaistvuse direktiiviga antakse töötajatele õigus saada teavet kõigi sama või võrdväärse töö tegijate keskmise töötasu kohta. See võimaldab töötajatel teha kindlaks ja vaidlustada igasuguse soolise palgadiskrimineerimise.

Direktiiv annab töötajatele ka võimaluse panna oma õigus võrdsele töötasule maksma, kui neile

tundub, et neid diskrimineeritakse. Näiteks tagab see, et palgadiskrimineerimise ohvreid saavad kohtus esindada asjaomased ühendused ja organid, näiteks võrdõigusorganid. Samuti tagab see parema hüvitise ohvritele ning rangemad karistused õiguste rikkumise eest. Uued normid tuleb liikmesriikide õigusesse üle võtta 7. juuniks 2026.

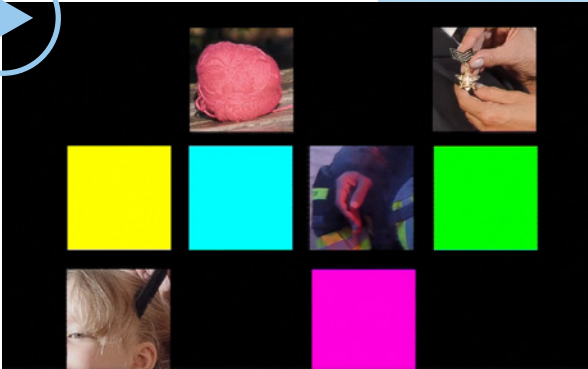
Komisjon toetas kodanike, võrdõiguslikkuse, õiguste ja väärtuste programmi kaudu endiselt meetmeid, mis aitavad ennetada soolist ja lastevastast vägivalda ning sellele vastu astuda. Välja on valitud 13 projekti, mida rahastatakse peaaegu 30 miljoni euroga. Neist seitse on keskendunud soolise ja perevägivalla ning viis lastevastase vägivalla tõkestamisele ning üks projekt on mõeldud korraga nii täiskasvanutele kui ka lastele.

Oluliseks verstapostiks võib lugeda asjaolu, et EL ühines juunis naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise Istanbuli konventsiooniga. Sellega demonstreeris EL valmidust süvendada soolise vägivalla vastaseid meetmeid kõigis 27 liikmesriigis ning toetada kõiki naistevastase ja perevägivalla ohvreid. Konventsioon jõustus ELis 1. oktoobril 2023.

↑

Vasakult paremale: väärtuste ja läbipaistvuse eest vastutav Euroopa Komisjoni asepresident Věra Jourová, Rootsi soolise võrdõiguslikkuse minister ja tööhõive aseminister Paulina Brandberg ning Euroopa Komisjoni võrdõiguslikkuse volinik Helena Dalli esindavad Euroopa Liidu Nõukogu eesistujariiki üritusel, millega tähistatakse ELi ühinemist Istanbuli konventsiooniga. Brüssel, Belgia, 19. juuni 2023.

↑
VIDEO Võitlus soostereotüüpide vastu.

Soolise ebavõrdsuse algpõhjuseks on soostereotüübid. Märtsis käivitatud kampaaniaga [#EndGenderStereotypes](#) on võetud sihikule soostereotüübid, mis mõjutavad nii mehi kui ka naisi kõigis eluvaldkondades. Muu hulgas mõjutavad need töö- ja eraelu tasakaalu, karjäärivalikuid ja võimalusi saada juhtivale ametikohale. Kampaania eesmärk on suurendada inimeste teadlikkust stereotüüpidest igapäevaelus ning ärgitada neid diskrimineerivaid tavasid kahtluse alla seadma ja kõrvale heitma.

Edusammud LGBTIQ-inimeste võrdõiguslikkuse strateegia 2020–2025 rakendamisel

2023. aasta eduaruandes LGBTIQ-inimeste võrdõiguslikkuse strateegia 2020–2025 rakendamise kohta on välja toodud lesbide, geide, biseksuaalide, trans- ja intersooliste ning *queer*-inimestega (LGBTIQ) seotud arvukad meetmed ning märgitud, et enamik strateegia meetmeid on juba ellu viidud või rakendamisel. Aruanne aitab koondada teavet aruteludeks selle üle, mida tuleb veel teha, et LGBTIQ-inimeste võrdõiguslikkuse strateegia saaks 2025. aastaks edukalt rakendatud.

Komisjon suurendas kodanike, võrdõiguslikkuse, õiguste ja väärtuste programmi raames ette nähtud rahalisi vahendeid, et astuda vastu LGBTIQ-inimeste

diskrimineerimisele ja edendada LGBTIQ-inimeste võrdõiguslikkust. 2023.-2024. aastaks on eraldatud LGBTIQ-kogukonda toetavate projektide jaoks 3 miljonit eurot.

Komisjon algatas 2023. aastal ohvrite õigusi käsitleva ELi strateegia 2020–2025 raames kampaania „Hoia oma silmad lahti!“. Algatusega tutvustatakse üldsusele kuriteohvrite, sealhulgas LGBTIQ-vastaste vaenukuritegude ohvrite õigusi ning julgustatakse ohvrite sõpru ja perekondi pakkuma abi ja tuge. Ohvrid peavad oma õigusi tundma ja oskama neid õigluse jalule seadmiseks kasutada.

→
Krakóvi võrdsusmarsil protestivad igal aastal tuhanded inimesed diskrimineerimise vastu. Poola, 20. mai 2023.

Tugevam kaasamine ja suurem mitmekesisus

Euroopa kaasamise ja mitmekesisuse pealinnade auhinna võitjad aastal 2023

EL annab igal aastal oma rassismi- ja diskrimineerimisevastase tegevuse raames välja mitu Euroopa kaasamise ja mitmekesisuse pealinnade auhinda. 2023. aasta võitjad jagunesid seitsme liikmesriigi vahel. Neid tunnustati töö eest, mida nad on teinud õiglasema ühiskonna ülesehitamisel, edendades mitmekesisust ja kaasamist sõltumata inimeste soost, seksuaalsest sättumusest, rassilisest ja etnilisest päritolust, usutunnistusest, veendumustest, võimetest või vanusest.

**Terrassa
linnavolikogu,**
Hispaania

**Pealinna
Brüsseli
piirkond,**
Belgia

**Helsingi
linn,**
Soome

**La Zarza
linnavolikogu,**
Hispaania

**Labini
linn,**
Horvaatia

**Fundão
omavalitsusüksus,**
Portugal

**Gdański
linn,**
Poola

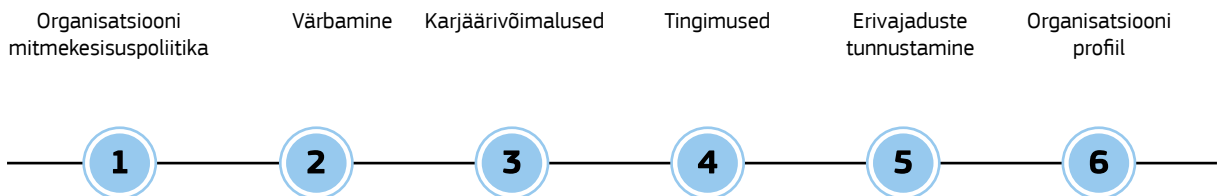
Kataloonia,
Hispaania

**Reggio Emilia
linn,**
Itaalia

Kui hästi tuleb teie tööandja/organisatsioon toime mitmekesisusega?

ELi mitmekesisuse enesehindamisvahend avaldati mais, mis oli Euroopa mitmekesisuse kuu. Enesehindamisvahend võimaldab avaliku ja erasektori tööandjatel ning nii suurtel kui ka väikestel organisatsioonidel näha, kui hästi nad mitmekesisuse küsimustega toime tulevad. Hinnata saab kuut kategooriat.

Euroopa suurim etniline vähemus on romad. Paljud neist kogevad endiselt diskrimineerimist ja sotsiaalset tõrjutust. Jaanuaris esitas komisjon ülevaltliku aruande romasid käsitlevate riiklike strateegiate kohta, milles võrdles neid strateegiaid liikmesriikide võetud kohustustega ning andis suuniseid parandamist või suuremaid jõupingutusi vajavate valdkondade kohta. Komisjon kutsus liikmesriike kasutama parimal viisil ära ELi rahastamisvahendid ja vaatama läbi oma riiklikud raamistikud, et need järgiksid täpsemini nõukogu soovitus romade võrdõigusslikkuse, kaasamise ja osalemise kohta.

2023. aasta lõpus sagesid Euroopas märgatavalt eelkõige juudi- ja moslemikogukondade vastu suunatud vaenukõne ja vaenuritegude juhtumid. Detsembris avaldas komisjon teatise pealkirjaga „Vaenule pole kohta: Euroopa seisab ühiselt vastu vihkamisele“, kus esitati ülevaade ELi selleteemalistest meetmetest. Selles tugineti senistele peamistele töösuundadele, sh ELi strateegiale antisemitismi vastu võitlemiseks ja juudi eluviisi edendamiseks, ning kutsuti kõiki eurooplasi üles seisma vastu vihkamisele ning võtma sõna sallivuse ja austuse toetuseks (vt ka 7. peatükk).

Puuetega inimeste õiguste strateegia aastateks 2021–2030

Võrdõigusslikkuse liit saab realiseeruda ainult siis, kui puuetega inimestel on võimalik kasutada oma õigusi ning osaleda ühiskonnas ja majanduses samamoodi nagu kõigil teistel.

Selleks et puuetega inimestel oleks kogu ELis võrdne juurdepääs soodustustele ja muudele eelistele ning et nad saaksid liikmesriikide vahel vabalt liikuda, on komisjon teinud ettepaneku võtta kasutusele

- Euroopa puudega isiku kaart ja
- Euroopa puudega isiku parkimiskaart.

Euroopa puudega isiku kaardi omanik peaks saama kõigis liikmesriikides oma puuet tõendada. See annaks talle võimaluse kasutada samasuguseid eritingimusi ja samasugust eeliskohtlemist (nt tasuta sissepääs, vähendatud tariifid ja eelisjuurdepääs), nagu on külastatava liikmesriigi elanikel. See kehtiks ühistranspordis, kultuuriüritustel, muuseumides, spordikeskustes ja mujal ning täiendaks riiklikke puudega isiku kaarte. Uut kaarti käsitlev avalik

konsultatsioon korraldati mitmes erinevas vormis, et tagada selle ligipääsetavus. Tänu sellele andis algatusse oma panuse üle 2500 puuetega inimese.

Uus parkimiskaart tagaks puuetega inimestele õiguse kasutada külastatavas liikmesriigis puuetega inimestele reserveeritud parkimiskohti ja -rajatisi. Sellega on kavas asendada riiklikud parkimiskaardid.

Algatuse üle peavad läbirääkimisi parlament ja nõukogu.

Tarbijakaitse

2023. aastal jätkas komisjon tarbijakaitsealase koostöö võrgustikus koostööd ELi tarbijakaitsealaste õigusaktide täitmise tagamise eest vastutavate ametiasutustega, et parandada märkimisväärselt tarbijate kaitset ebaausate kaubandustavade eest. Reisisektoris mängis võrgustik olulist rolli tarbijate õiglase kohtlemise tagamisel lennu tühistamise korral. Samuti astus võrgustik dialoogi Google'iga, kellele pandi kohustus järgida ELi õigusnorme ning anda tarbijatele selgemat ja täpsemat teavet.

EL on ajakohastanud oma tarbijakaitsealaseid õigusnorme, et tagada tarbijate jaoks toodete ohutus, olenemata nende päritolust ja sellest, kas neid müüakse tavalistes poodides või veebiturul. Uued normid, millega käsitletakse suureneva digitaliseerimise, tehnoloogilise arengu ja globaliseerunud tarneahelatega seotud probleeme, jõustusid juunis ja neid hakatakse kõigis liikmesriikides kohaldama alates 13. detsembrist 2024.

Novembris jõustusid ka uued normid, millega kaitstakse tarbijaid, kes taotlevad krediiti (nt autolaenu). Nende eesmärk on tagada, et tarbijad teaksid täpselt, millele nad alla kirjutavad, ja et teavet oleks võimalik edastada digiseadmetes.

Lisaks jõustusid detsembris ajakohastatud õigusnormid finantsteenuste kauglepingute kohta (silmas peetakse lepinguid, mis sõlmitakse näiteks internetis või posti teel). Uute õigusnormidega on selgelt sätestatud, milline teave tuleb tarbijale enne lepingu sõlmimist esitada. Samuti antakse tarbijale võimalus lepingust taganeda, kasutades müüja veebisaidil lihtsasti leitavat lepingust taganemise nuppu. Uued normid, mida hakatakse kohaldama alates 2026. aasta keskpaigast, annavad tarbijatele ka võimaluse võtta juhul, kui juturoboti teenus ei ole rahuldav, ühendust inimesega.

Suuremad reisibürood on võtnud järgmised kohustused:

tarbijaid nende õigustest lendude tühistamise korral paremini teavitada;

tagastada tarbijatele kiiremini lennuettevõtjalt tagasi saadud piletiraha, maksimaalselt 14 päeva pikkuse ooteajaga (lennuettevõtja peab reisijale või pileti broneerimiseks kasutatud vahendajale pileti hinna hüvitama kuni seitsme päeva jooksul ja vahendaja peab reisijale tagasimakse tegema samuti kuni seitsme päeva jooksul);

pakkuda läbipaistvaid kontaktandmeid;

anda teavet oma teenusepakettidega seotud eeliste kohta;

selgitada seda, millised õigused on tarbijatel lennukatkestuste korral eri teenuste puhul.

7. Inimeste ja vabaduste kaitse

Sissejuhatus

2023. aastal tühistati lõpuks COVID-19ga seotud ülemaailmne tervisealane hädaolukord ja samal aastal pandi paika Euroopa tervisealiidu viimased põhielemendid. Tulevikus on kõik Euroopa Liidu liikmesriigid paremini ette valmistatud, et tulla üheskoos toime rahvatervise kriisiga ning tõhusamalt kaitsta oma kodanike füüsilist ja vaimset tervist. EL tõhustas ühise rändeprobleemiga toimetuleku meetmeid õigusaktidega – muu hulgas Euroopa Parlamendi ja nõukogu poliitilise kokkuleppega rände- ja varjupaigaleppe kohta koos

operatiivmeetmetega – ning kolmandate riikidega loodud laiaulatuslike partnerlustega. 2023. aasta oli ka aasta, mil Horvaatiast sai Schengeni ala uusim liige ja riik sai hakata kasutama kõiki eeliseid, mida pakub kuulumine maailma suurimasse vaba liikumise alasse. Euroopa Liidu Nõukogu otsustas ühehäälselt võtta Schengeni ala liikmeks ka Bulgaaria ja Rumeenia, kus esmalt kaotatakse 2024. aasta märtsi lõpust piirikontroll õhu- ja merepiiridel. Samuti võttis EL ulatuslikke meetmeid, et kaitsta oma kodanikke ohtude eest nii liidus kui ka mujal maailmas.

Kodanike kaitsmine

2023. aasta oktoobri terrorirünnakud ühes Prantsusmaa koolis ja Brüsseli tänavatel olid karm meeldetuletus selle kohta, et Euroopa Liidu julgeolekuarhitektuuri on vaja kiiremas korras kohandada ja tugevdada. Aasta jooksul lepiti kokku paljudes meetmetes, mis aitavad võidelda organiseeritud kuritegevuse, terrorismi, inim- ja uimastikaubanduse ning korruptsiooni vastu.

Komisjon kutsus liikmesriike üles astuma vajalikke samme, et tagada terroristliku veebisisu levitamist käsitleva määruse täielik järgimine. Määrus kohustab teenuseosutajaid eemaldama terroristliku sisu ühe tunni jooksul pärast liikmesriigi ametiasutustelt eemaldamiskorralduse saamist. Oktoobris avaldati soovitused selle kohta, kuidas liikmesriigid peaksid koordineeritult reageerima ebaseadusliku, näiteks terroristliku veebisisu või vaenukõne levikule ja võimendamisele, enne kui need võivad hakata tõsiselt ohustama avalikku julgeolekut. (Vt täpsemalt 5. peatükist.)

EL tõhustab mis tahes vormis vihkamise vastast tegevust. Seoses eelkõige juudi- ja moslemikogukondade vastu suunatud vaenukõne ja vaenukuritegude murettekitava sagenemisega avaldas Euroopa Komisjon koos liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja Josep Borrelliga kõigile eurooplastele üleskutse seista vastu vihkamisele ning astuda välja sallivuse ja vastastikuse austuse eest. Ühisteatisega tugevdab EL meetmeid sellistes poliitikavaldkondades nagu julgeolek, digivaldkond, haridus, kultuur ja

sport. Nende meetmete hulka kuulub lisarahastus pühakodade kaitsmiseks, samuti nimetatakse saadikud, kellel on õigus kasutada kõiki ELi poliitika pakutavaid võimalusi, et astuda vastu vihkamisele.

Komisjon kutsus nõukogu tungivalt üles laiendama aluslepingutes sätestatud raskete piiriüleste kuritegude praegust nimekirja nii, et see hõlmaks vastavalt 2021. aastal tehtud ettepanekule ka vaenukõnet ja vaenukuritegusid. Samuti rõhutas ta taas, kui tähtis on tõhustada antisemitismi vastu võitlemist ja juudi eluviisi edendamist käsitleva 2021.–2030. aasta strateegia rakendamist.

ELi kodanikud ja ettevõtjad sõltuvad oluliste teenuste saamisel elutähtsast taristust. Üha keerukamas julgeoleku- ja geopoliitilises olukorras võtab EL meetmeid, et vähendada selles valdkonnas haavatavust ja suurendada vastupanuvõimet. Komisjon on vastu võtnud elutähtsa taristuga seotud esmatähtsate teenuste loetelu, mida liikmesriigid peavad nüüd hindama. Samuti on ta esitanud ettepaneku elutähtsa taristu tegevuskava kohta, et tugevdada olulistele piiriülestele intsidentidele reageerimise koordineerimist ELi tasandil.

ELi kodakondsuse 30. aastapäeval vastu võetud meetmepaketi raames tegi komisjon detsembris ettepaneku muuta norme, et kaitsta ja toetada kriisiolukorras välismaal viibivaid ELi kodanikke. Muudetud konsulaarkaitse direktiivi eesmärk on tagada kodanikele parem ja lihtsam kaitse, kui nad satuvad väljaspool ELi reisides kohta, kus nende kodakondsusjärgsel riigil ei ole konsulaati.

Euroopa Komisjoni siseasjade volinik Ylva Johansson vastab Antwerpeni sadamas ajakirjanike küsimustele sadamas järjest suuremate konfiskeeritud kokaiinikoguste kohta. Belgia, 7. veebruar 2023.

Ebaseadusliku uimastiäri vastase võitluse tõhustamine

Ebaseaduslik uimastiäri on kurjategijatele väga tulutoov, mida näitab Euroopas kättesaadavate ebaseaduslike uimastite koguse enneolematu kasv ja asjaolu, et ELis konfiskeeritakse seninägematutes kogustes uimasteid. Ebaseadusliku tegevusega tegelevate kuritegelike võrgustike mõju on tuntav

kõigis kogukondades – ja majanduses – ning see nõuab valitsustelt, õiguskaitseasutustelt ja peamistes majandusvaldkondades tegutsevatelt erasektori osalejatelt ühist ja koordineeritud reageerimist.

Hinnangute kohaselt saab **organiseeritud kuritegevus** ebaseaduslikust tegevusest, sealhulgas uimastikaubandusest, aastas ligikaudu **139 miljardit eurot tulu**, mis moodustab 1% ELi sisemajanduse koguproduktist.

50% kõigist tapmistest Euroopas on otseselt **seotud uimastikaubandusega**.

70% kõigist uimastite konfiskeerimistest ELis toimub **sadamates**.

40% ELis tegutsevatest kuritegelikest võrgustikest on seotud **ebaseaduslike uimastitega kauplemisega**.

Euroopa kokaiiniturg **kasvas** ajavahemikul 2011–2021 **416%**.

2021. aastal **hukkus** ELis uimastite üleannustamise tagajärjel **6200 inimest**.

Allikas: Euroopa Liidu hinnang raske ja organiseeritud kuritegevuse põhjustatud ohtudele, 2021.

Selleks et tõhustada ELi võitlust organiseeritud kuritegevuse ja uimastikaubanduse vastu, esitas komisjon oktoobris tegevuskava, mis sisaldab 17 sihpirast meedet neljas prioriteetses valdkonnas.

Meetmed põhinevad ELi organiseeritud kuritegevuse strateegia (2021–2025) ja ELi narkostrategia jätkuval rakendamisel.

ELi ebaseadusliku uimastikaubanduse ja organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse uus tegevuskava

1

Suurendada sadamate võimet tõkestada uimastikaubanduse ja kuritegevuse sisseimbumist.

2

Lammutada uurimiste parema koordineerimise ja Schengeni infosüsteemi hoiatusteadete kasutamise abil eriti ohtlikud kuritegelikud võrgustikud.

3

Meetmed, millega tõkestada organiseeritud kuritegevust, vahetades liikmesriikide vahel parimaid tavasid.

4

Koostöö rahvusvaheliste partneritega, sealhulgas Lääne-Aafrikas, Ladina-Ameerikas ja Kariibi mere piirkonnas.

Lisaks tugevdab EL peamiste uimastikaubandusevastases võitluses osalejate volitusi, näiteks luuakse 2024. aastal Euroopa Liidu Uimastiamet. Amet töötab välja Euroopa uimastihoiatussüsteemi, mille kaudu teavitada riikide ametiasutusi kiiresti uutest turule tulevatest ohtlikest ainetest. EL on suurendanud ka kuritegevusega seotud ohte käsitleva valdkondadevahelise Euroopa platvormi rahastamist, mis on aidanud saavutada märkimisväärseid tulemusi. Lisaks jätkab komisjon õiguskaitseasutustele mõeldud uuenduslikeesse lahendustesse investeerimist, et asutused saaksid pidada sammu tehnoloogiliste muutustega ja kaitseksid kodanikke tulemuslikult nii praegu kui ka tulevikus.

Korruptsioon kujutab endast julgeolekuohtu, kuna see võimaldab ja soodustab organiseeritud kuritegevust, terrorismi ja muid kuritegevuse vorme, sealhulgas rahapesu ja ebaseaduslikku uimastiäri.

2023. aastal esitas komisjon korruptsiooni vastu võitlemiseks uue õigusakti ettepaneku ja käivitas ELi korruptsioonivastase võrgustiku. Lisaks võimaldavad juunis Euroopa Parlamendi ja nõukogu vahel kokku lepitud uued finantsteabele juurdepääsu eeskirjad õiguskaitseasutustele kiire juurdepääsu teabele kontode kohta, millel kurjategijad ja terroristid hoiavad või varjavad oma rahalisi vahendeid või vara.

Samal kuul võttis EL vastu uued eeskirjad, et õiguskaitse- ja õigusasutused saaksid lihtsamalt ja kiiremini elektroonilisi tõendeid, mida nad vajavad kuritegude uurimiseks ja kurjategijate vastutusele võtmiseks. See tähendab, et ühe liikmesriigi õigusasutusel on võimalik hankida elektroonilisi tõendeid teise liikmesriigi teenuseosutajalt (nt telekommunikatsiooni- või sotsiaalmeediaettevõtetelt) või tema seaduslikult esindajalt.

85% kriminaaluurimistest on seotud digiandmetega.

Enam kui 50% kriminaaluurimiste puhul tehakse piiriülene taotlus pääseda ligi elektroonilistele tõenditele.

Elektrooniliste tõendite hankimiseks kulus vastastikuse õigusabi menetluste puhul keskmiselt **10 kuud** ja Euroopa uurimismääruste puhul **120 päeva**.

Uute normidega (mis hakkavad kehtima 2026. aastast) vähendatakse elektrooniliste tõendite hankimiseks kuluvat aega kõigest kümne päevani ja hädaolukorras vähem kui kaheksa tunnini.

Uue rändepoliitika väljatöötamine

Uue rände- ja varjupaigaleppe eesmärk on hallata ja normaliseerida rännet pikas perspektiivis, tagades ELi saabuvatele inimestele kindluse ja inimväärsed tingimused. Samuti püütakse sellega kehtestada rände- ja varjupaigaküsimuste käsitlemiseks ELi ühine lähenemisviis, mis põhineb solidaarsusel, vastutusel ja inimõiguste austamisel.

Detsembris jõudsid parlament ja nõukogu kokkuleppele rände- ja varjupaigaleppe viie peamise ettepaneku suhtes. Lepe jõustub, kui need ettepanekud on ametlikult vastu võetud. Leppega luuakse õigusraamistik, mis tasakaalustab liikmesriikidevahelist solidaarsust ja vastutust ning tagab rände haldamiseks tõhusa ja õiglase lähenemisviisi.

Uus rände- ja varjupaigalepe: 2023. aastal kokku lepitud peamised ettepanekud

Varjupaiga- ja rändehalduse määrus

Sellega luuakse solidaarsusmehhanism, mis tasakaalustab praegust süsteemi, kus valdava osa varjupaigataotlusi vaatavad läbi üksikud liikmesriigid. Samuti nähakse sellega ette selged reeglid varjupaigataotluste läbivaatamisega seotud vastutuse kohta.

Varjupaigamenetluse määrus

Käsitleb ühist menetlust, mida liikmesriigid peavad järgima, kui inimesed taotlevad rahvusvahelist kaitset, ning muudab seega varjupaiga-, tagasisaatmis- ja piirimenetlused kiiremaks ja tõhusamaks.

Kriisimäärus

Selle eesmärk on tagada, et EL on tulevikus valmis kriisilukordadega, sealhulgas rändajate ärakasutamise juhtumitega, toime tulema.

Eurodaci määrus

Sellega luuakse ühine andmebaas, mis koondab täpsemaid ja täielikumaid andmeid.

Taustakontrolli määrus

Sellega luuakse ELi saabuvate kolmandate riikide kodanike tuvastamiseks ühtsed reeglid, suurendades seeläbi Schengeni ala julgeolekut.

Samal ajal on tõhustatud operatiivmeetmeid, et toetada peamistel Euroopasse suunduvatel rändeteedel asuvaid liikmesriike. 2023. aastal esitas komisjon Vahemere idaosa ning Vahemere lääneosa ja Atlandi ookeani rändeteede tegevuskavad koos praktiliste meetmetega, mis on mõeldud asjaomastele päritolu- ja transiidiriikidele. Need täiendavad Lääne-Balkani ja Vahemere keskosa rändeteede tegevuskavasid, mis esitati 2022. aastal. ELi, liikmesriikide ja rahvusvaheliste partnerite võetud meetmed on aidanud hallata ebaseaduslike saabujate arvu.

Ajavahemikuks 2021–2027 on komisjon eraldanud liikmesriikidele ja Schengeni lepinguga ühinenud riikidele 11,5 miljardit eurot programmide jaoks, mille eesmärk on lahendada rände, piirihalduse ja julgeolekuga seotud probleeme.

Taas on käivitatud Euroopa otsingu- ja päästetööde kontaktrühm, et edendada tihedamat koordineerimist ja parimaid tavasid, eelkõige laevade lipuriikide ja rannikuriikide vahel. Lisaks on 19 liikmesriiki ja neli Schengeni lepinguga ühinenud riiki (Island, Liechtenstein, Norra ja Šveits) võtnud kohustuse rakendada vabatahtlikku solidaarsusmehhanismi, mille eesmärk on toetada liikmesriike, keda rändeprobleemid enim mõjutavad. Samuti on EL jätkanud rändeolukorra jälgimist rändevaldkonna valmisoleku- ja kriisikava kaudu, et tõhustada ühist reageerimist.

Kui septembris hakkas Põhja-Aafrikast Itaaliasse Lampedusa saarele saabuma üha rohkem inimesi, esitas EL kümnepunktilise kava, mis hõlmab praktilisi meetmeid ebaseadusliku rände vähendamiseks ja vahetu abi andmiseks Itaalia ametivõimudele.

↑
Euroopa Komisjoni president Ursula von der Leyen (vasakult kolmas), Itaalia peaminister Giorgia Meloni (esiplaanil paremalt kolmas) ja Itaalia siseminister Matteo Piantedosi (esiplaanil paremalt teine) külastavad rändajate esmase vastuvõtu keskust Lampedusa saarel Itaalias. 17. september 2023.

Võitlus ebaseadusliku rände vastu

Võitlus rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise vastu

Rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise ja inimkaubanduse vastu võitlemine ning sellealane ennetustegevus on kaks ELi prioriteeti, mis on ebaseadusliku rände tervikliku käsitlemise seisukohast ülimalt olulised. Rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise võrgustikud teavad, kuidas õiguslikke lünki ära kasutada, ja rakendavad uusi värbamiskanaleid, nagu sotsiaalmeedia ja mobiilirakendused. See digitaalse smugeldamisena tuntud tegevus on õiguskaitse- ja õigusasutuste jaoks uus probleem. Rändajate ebaseaduslik üle piiri toimetamine ja inimkaubandus on sageli omavahel seotud: rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise võrgustikud võivad kasutada rändajaid ära rändeteedel või toimetada nad ebaseaduslikult üle piiri ning kasutada neid ära Euroopas.

Euroopa Liidu Õiguskaitsekoostöö Ameti toetatavad rakkerühmad ja Euroopa Liidu Kriminaalõigusalase Koostöö Ameti ühised uurimisrühmad suurendavad jõupingutusi, et võidelda rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise võrgustike vastu. Näiteks loodi Itaalia Lampedusa kümnepunktilise kava järelmeetmete raames rakkerühm. Kuritegelike organisatsioonide vastases võitluses osaleb ka Euroopa Liidu Õiguskaitsekoolituse Amet.

Kooskõlas ELi 2021.–2025. aasta tegevuskavaga rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise

tõkestamiseks käivitati Tuneesiaga ebaseadusliku üle piiri toimetamise vastane operatiivpartnerlus, mis tugineb 2022. aastal Maroko, Nigeri ja Lääne-Balkani riikidega sõlmitud partnerlustele.

Äriline transpordivahendite, peamiselt lennutranspordi kasutamine ELi suunduva ebaseadusliku rände hõlbustamiseks on järkjärgult muutunud smugeldamisvõrgustike uueks toimimisviisiks. Selle probleemi lahendamiseks võttis komisjon juunis vastu meetmepaketi, et toetada liikmesriike muu hulgas transpordiettevõtjatele suunatud teavitustegevuse kaudu.

Novembris tegi komisjon ettepaneku ajakohastada ELi 20-aastast õigusraamistikku, mis käsitleb rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise vastu võitlemist. Sellega koos tehti ettepanek näha ette miinimumnormid, millega ennetada ja tõkestada ebaseaduslikule ELi sisenemisele, ELis läbisõidule ja ELis viibimisele kaasaaitamist ning kehtestada inimsmugeldajatele karmimad karistused. Uued õigusnormid tugevdaksid ELi asutuste, eelkõige Euroopa Liidu Õiguskaitsekoostöö Ameti rolli ja tõhustaksid koostööd partnerriikidega, et tegeleda selle probleemiga üleilmsel tasandil. EL esitas ka üleskutse luua rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise vastu võitlemise ülemaailmne liit.

90% ebaseaduslikest rändajatest toovad sisse inimsmugeldajad.

2022. aastal teatas Europol **15 000** inimsmugeldajast.

2022. aastal ületati ELi välispiiri ebaseaduslikult **331 000** korral.

Uued probleemid

Koordineeritud viisapoliitika on osa tõhusast rändehaldusest. ELil on viisavabadus enam kui 60 riigiga, mis toob palju kasu nii mõlema poole kodanikele kui ka liikmesriikidele ja partnerriikidele. Viisavaba reisimisega kaasneb siiski ka rände- ja julgeolekuprobleeme. Näiteks kui mõne riigi viisapoliitika ei ole ELi viisapoliitikaga piisavalt vastavusse viidud, võib viisanõudest vabastatud riigist saada ebaseadusliku ELi sisenemise transiidisõlm. Samuti kujutavad endast julgeolekuriske investoritele kodakondsuse andmise kavad, mida rakendavad teatavad ELi mittekuuluvad, kuid viisanõudest vabastatud riigid.

Seetõttu tegi komisjon ettepaneku kehtiv viisanõudest vabastamise peatamise kord läbi vaadata. Ettepanekuga kehtestatakse uued alused viisavabaduse peatamiseks, paindlikumad künnised selle korra kohaldamiseks ning sätted järelevalve- ja aruandluskohustuste tugevdamiseks.

Oktoobris esitas komisjon parlamendile viisanõudest vabastamise peatamise korra raames kuuenda aruande. Selles aruandes käsitletakse suundumusi viisanõudest vabastatud Lääne-Balkani ja idapartnerluse riikides. Samuti keskendutakse aruandes Vaikse ookeani ja Kariibi mere piirkonna riikidele, kus rakendatakse investoritele kodakondsuse andmise kavasad.

Piirihalduse tugevdamine

Märtsis tutvustati esimest Euroopa piirihaldusstrateegiat. Sellega luuakse koordineeritud raamistik riikide ametiasutustele ning enam kui 120 000-le riiklike piirivalveasutuste ning Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Ameti töötajale, kes teevad üheskoos tööd ELi piiride kaitsmiseks. Ühine visioon loodi institutsioonidevaheliste ulatuslike konsultatsioonide tulemusena. Strateegiaga vähendatakse ka sõltuvust kolmandatest riikidest pärinevast elutähtsast tehnoloogiast, kasutades ära piirihaldusealaste ELi teadusuuringute ja innovatsiooni tulemusi.

Komisjon astus lisaks samme, et luua ELi ühine süsteem ebaseaduslike rändajate tagasisaatmise haldamiseks, muu hulgas esitati tagasisaatmisotsuste vastastikust tunnustamist ja tagasisaatmise kiirendamist käsitlev soovitus. ELi tagasisaatmiskoordinaator viis liikmesriikide ning Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Ameti esindajate toetusel lõpule kõrgetasemelise tagasisaatmisvõrgustiku tööd suunava tegevusstrateegia koostamise ja alustas selle rakendamist. Komisjon ja liikmesriigid teevad koostööd sihipäraste tagasisaatmismeetmete väljatöötamiseks. Liikmesriigid teatasid, et ajavahemikul 2023. aasta jaanuarist septembrini kasvas kolmandate riikide kodanike suhtes tehtud tagasisaatmisotsuste arv võrreldes eelmise aasta sama perioodiga 9%.

Turvaline ja seaduslik sisenemine Euroopasse

Kõikjal ELis on sektoreid ja töökohti, kus napib endist viisi tööjõudu ja oskusi. EL püüab selle mure lahendamiseks kõigepealt ära kasutada liidusisest tööjõupotentsiaali. Kuid selle probleemi ja demograafiliste muutuste mõjuga täiel määral toime tulemiseks peab EL tegutsema rohkem ka selle nimel, et meelitada ligi oskustöölisi ja andekaid inimesi kogu maailmast.

2022. aasta aprillis vastu võetud oskuste ja talendi paketi rakendamine aitab muuta ELi tööturu välismaalt pärit spetsialistide jaoks atraktiivsemaks. Paketi meetmed hõlmavad seadusandlikke ettepanekuid ELis töötada soovivate kolmandate riikide kodanike taotlusmenetluste lihtsustamiseks ja nende õiguste suurendamiseks. Läbirääkimised edenevad jõudsalt, 2023. aasta detsembris saavutati parlamendi ja nõukogu vahel poliitiline kokkulepe ühtse loa direktiivi läbivaatamiseks ning kokkulepe pikaajaliste elanike direktiivi ajakohastamiseks, mida tehakse arvatavasti enne komisjoni praeguse koosseisu ametiaja lõppu.

Novembris esitles komisjon talentide liikuvuse paketti koos lisameetmetega talentide ligimeelitamiseks. Eelkõige tegi komisjon ettepaneku luua ELi talendireserv, mis on esimene kogu ELi hõlmav platvorm, mis võimaldab viia kokku kolmandate riikide kodanikud, kes soovivad tulla ELi ja siin töötada, ning liikmesriikide tööandjad. Pakett

sisaldab ka meetmeid kolmandate riikide kodanike kvalifikatsioonide tunnustamiseks ja õpirände hõlbustamiseks. Samuti arendab EL peamiste partnerriikidega talendipartnerlusi, et luua liikuvuse ja oskuste arendamise valdkonnas vastastikku kasulik koostöö (vt ka 5. peatükk).

Schengeni ala

Schengeni ala laienes esimest korda pärast rohkem kui kümnet aastat: Horvaatiast sai 27. riik, kes ühines 1. jaanuaril 2023 piirideta reisiruumiga. Lisaks 23 liikmesriigile on Schengeni lepinguga ühinenud veel Island, Liechtenstein, Norra ja Šveits. Detsembris otsustas nõukogu ühehäälselt võtta Schengeni ala liikmeks ka Bulgaaria ja Rumeenia, kus esmalt kaotatakse alates 2024. aasta märtsi lõpust piirikontroll õhu- ja merepiiridel. Nende riikide ühinemine Schengeni alaga hoogustab reisimist, kaubandust ja turismi ning tugevdab veelgi ühtset turgu. Arutelud maismaapiiridel kontrolli kaotamist käsitleva täiendava otsuse üle jätkuvad 2024. aastal. Laienenud Schengeni ala muudab ELi liiduna tugevamaks, nagu on märgitud Schengeni olukorda käsitlevas 2023. aasta aruandes.

Uuendatud Schengeni infosüsteem rakendati tööle 2023. aastal. See annab liikmesriikide kättesaadavaks suuremad võimalused toetada Schengeni alal piiriülest koostööd ja teabevahetust. Juulis ühines süsteemiga Küpros, mille ametiasutused olid teinud põhjalikke ettevalmistusi, et olla valmis töötlemas Schengeni infosüsteemi andmeid.

Praegu põhinevad Schengeni ala viisamenetlused endiselt suurel määral paberimajandusel, millega kaasnevad suuremad kulud nii reisijatele kui ka osalevatele riikidele. 2023. aastal võttis EL vastu uued õigusnormid, mis võimaldavad menetluste digiteerimist. See on komisjoni poolt 2021. aasta juunis esitatud Schengeni strateegia üks peamisi saavutusi.

80% ELi elanikest peab oluliseks suurendada piirijulgeolekut.

77% sooviks, et piirimenetlused oleksid kiiremad.

68% pooldab digitaalseid reisidokumente ja **72%** nõustub, et digitaalsete reisilubade vabatahtlik kasutamine kiirendab reisikorraldust.

Allikas: Eurobaromeetri eriuuring nr 536, september 2023.

Reisijate õiguste kaitse

Juunis jõustusid rongireisijate kaitset käsitlevad uued ELi õigusnormid. Rongireisijad on nüüd reisi katkemise korral paremini kaitstud ning raudtee-ettevõtjad peavad tagama piiratud liikumisvõimega reisijatele probleemideta reisikogemuse. Raudtee-ettevõtjate kohustus jagada reaajas liiklus- ja reisiandmeid sillutab ka teed võimalusele pakkuda konkurentsivõimelisemaid piletihindu.

Samuti tegi komisjon ettepaneku tõhustada kõigi transpordiliikide puhul reisijate õiguste kaitset. Ettepanekus keskendutakse reisijate õiguste paremale kaitsele (nii üldiselt kui ka individuaalse õiguskaitse vormis), mitut transpordiliiki kasutavate reisijate õigustele ja vahendajate kaudu ostetud lennupiletite hüvitamisele.

Parem tervis

Euroopa vähktõvevastase võitluse kava

Euroopa vähktõvevastase võitluse kava on ELi kõigi aegade laiaulatuslikem algatus võitluses vähktõvega, mis on alla 65-aastaste ELi elanike seas esimene surmapõhjus. Kava eelarve on 4 miljardit eurot, mis on mõeldud meetmete toetamiseks.

Alates kava käivitamisest 2021. aastal on EL ellu viinud juba mitu juhtalgatust. EL tegutseb koostöös vähktõve teadmuskeskuse ja kõigi aegade esimese Euroopa vähktõve ebavõrdsuse registriga selle nimel, et parandada vähipatsientide ja nende perekondade olukorda. Tegevust on alustanud vähktõbe põdenud noorte ELi võrgustik ning võetud on uusi meetmeid varajase avastamise valdkonnas.

2023. aastal jätkas EL sellealast tööd. Jaanuaris käivitatud vähktõve piltidiagnostika Euroopa algatusega hõlbustatakse juurdepääsu meditsiinilistele ülesvõtetele ja digitehnoloogiale (nt tehisintellekt) ning nende

↑ VIDEO Ülemaailmsel vähipäeval jagavad Euroopa Komisjoni volinikud midagi isiklikku, et suurendada teadlikkust vähktõvest.

kasutamist, et vähktõbe paremini avastada ja ravida. Septembris jõudis algatus esimese olulise verstapostini, kui käivitati vähktõve piltidiagnostika Euroopa platvorm. See ühendab 36 andmekogumit, mis sisaldavad üheksa vähitüübi (rinna-, käärsoole-, kopsu-, eesnäärme-, pärasoole- ja maksavähk, difuusne ajutüve sillaosa glioom, neuroblastoom ja glioblastoom) ülesvõtteid, mis koondavad enam kui 200 000 ülesvõtteseeriat ligikaudu 20 000 isiku kohta.

Vähktõve piltidiagnostika Euroopa algatusega:

kasutatakse ära viimasel ajal **tehisintellektisüsteemide** vallas tehtud edusamme, et aidata meditsiinitöötajatel **vähktõbe avastada ja diagnoosida**

toetatakse **uueendulike arvutipõhiste lahenduste** katsetamist ja väljatöötamist, et saavutada **vähktõve piltidiagnostikas** ja **personaalses ravis suurem täpsus ja usaldusväarsus**, nagu on seatud eesmärgiks Euroopa vähktõvevastase võitluse kavas

näidatakse, kuidas meditsiinilisi ülesvõtteid leida, kasutada ja koondada, tagades samal ajal rangete ja ELi väärtuste ja õigusnormide kohaste **eetika-, usaldus-, turvalisus- ja isikuandmete kaitse nõuete järgimise**

Liikmesriikide, Islandi ja Norra esimesed vähiprofilid näitavad, et need riigid kulutavad vähiravile märkimisväärse summa (2018. aastal peaaegu 170 miljardit eurot). Kopsuvähk on endiselt

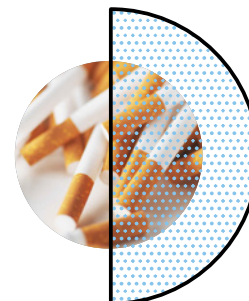
ülekaalukalt kõige levinum vähisurma põhjustaja ning vähktõvest tingitud suremuse määr on endiselt väga erinev nii riikide vahel kui ka riikide sees.

Vähktõbi on ELis teine peamine surmapõhjus (**26%** kõigist surmajuhtumitest).

Vähktõvest tingitud suremus on ELi meeste seas ligi **75%** suurem kui naiste hulgas.

Igapäevaste suitsetajate seas on **50%** rohkem väiksema sissetulekuga inimesi.

Emakakaelavähi sõeluuringus osalejate arv erineb sõltuvalt haridustasemest ligi kaks korda.

2018. aastal kulutasid liikmesriigid, Island ja Norra vähiravile kokku ligi **170 miljardit eurot**.

Enamikus liikmesriikides tehti 2020. aastal COVID-19 tõttu vähem vähktõve sõeluuringuid kui 2019. aastal.

Komisjon on algatanud vähktõbe põdenud noortega mitmeid dialooge, et paremini mõista nende vajadusi ja probleeme ning töötada koos nendega välja algatused, mis aitavad neid küsimusi lahendada.

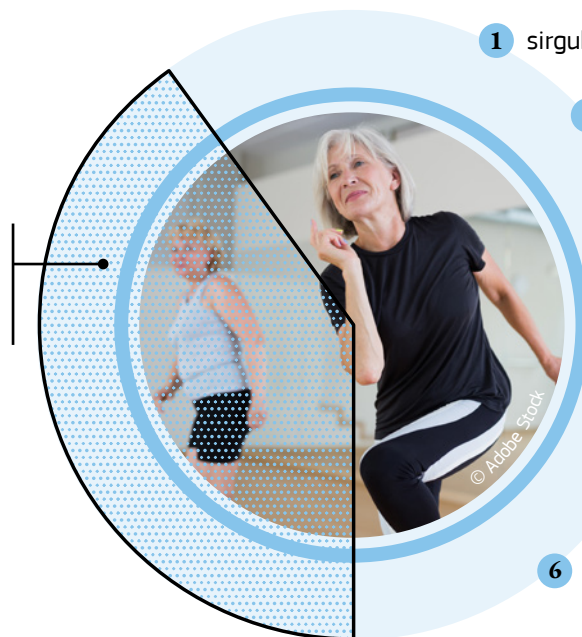
Aprillis hakati välja töötama esimest ELi tasandi tegevusjuhendit, mis käsitleb vähktõbe põdenute õiglast juurdepääsu finantsteenustele. Selle eesmärk on edendada õigust olla unustatud ja võidelda diskrimineerimise vastu, et vähktõbe põdenud inimesi koheldaks selliste finantstoodete nagu hüpoteekide või elukindlustuse taotlemisel õiglaselt.

78% vähijuhtudest, mis on liikmesriikides töökeskkonnast tulenevaks tunnistatud, on seotud asbestiga.

(Vt 6. peatükk ELi meetmete kohta, mille eesmärk on vähendada asbestiga kokkupuudet töökeskkonnas.)

EL teeb tööd selle nimel, et:

40% vähktõve juhtudest on võimalik ennetada.

- 1 sirguks tubakavaba põlvkond;
- 2 vähendada alkoholi kuritarvitamist;
- 3 vähendada keskkonnareostust;
- 4 vähendada kokkupuuteid kantserogeensete ainete ja kiirgusega;
- 5 parandada tervishoiualaseid teadmisi ja terviseteadlikkust;
- 6 propageerida tervislikke eluviise.

← Euroopa Komisjoni euroopaliku eluviisi edendamise eest vastutav asepresident Margaritis Schinas Küprose vähiuuringute instituudi Nicola David-Pinedo hoone avamisel. Nikosia, Küpros, 22. mai 2023.

Terviseturve ja COVID-19

Maailma Terviseorganisatsioon teatas 5. mail 2023, et COVID-19 ei kujuta endast enam ülemaailmset tervisealast hädaolukorda. Selleks ajaks oli pandeemia puhkemisest möödunud üle kolme aasta. ELil võimaldasid sellest enneolematust kriisist üle saada sihikindlad meetmed ja koostöö üleilmsel, ELi ja liikmesriikide tasandil ning märkimisväärsed investeeringud teadusesse ja innovatsiooni.

Kuigi COVID-19 staatus võib olla muutunud, ei ole see haigus kuhugi kadunud ja EL on endiselt valvas. Haiguste Ennetamise ja Tõrje Euroopa Keskus jälgib olukorda tähelepanelikult. Sügisel avaldas komisjon ajakohastatud teabe COVID-19 leviku suurenemise kohta ELis ja Euroopa Majanduspiirkonnas ning liikmesriikidele mõeldud vaktsineerimis- ja teavituskampaaniate suunised. Haiguste Ennetamise ja Tõrje Euroopa Keskus ja Maailma Terviseorganisatsioon võtsid oktoobris kasutusele uue seirevahendi, et jälgida hingamisteede haiguste kombineeritud mõju ning parandada hingamisteede viiruste leviku tunnuste varajast avastamist ja nendest teavitamist.

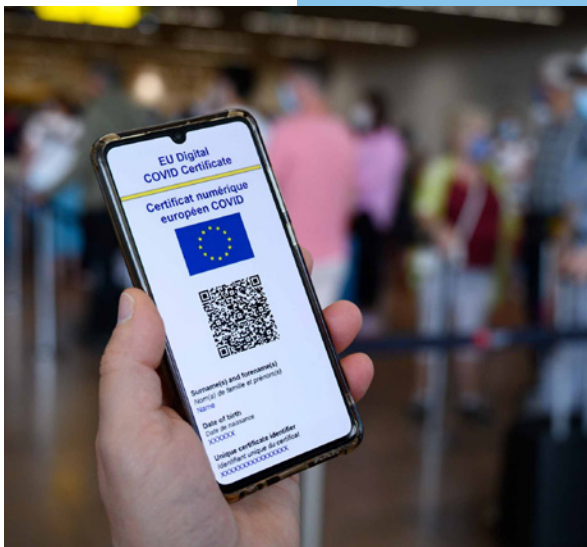
COVID-19 pandeemia reageerimiseks lõi komisjon Euroopa tervisealiidu, et parandada ja kaitsta kõigi ELis elavate inimeste tervist. Pandeemiast saadud õppetundidele tuginedes tugevdatakse uue raamistikuga tõsiste piiriüleste terviseohtude ennetamise, nendeks valmisoleku ja neile reageerimise ELi süsteemi. Samuti laiendatakse sellega Haiguste Ennetamise ja Tõrje Euroopa Keskuse ning Euroopa Ravimiameti rolli, andes neile kahele olulisele ELi asutusele uued volitused.

Komisjoni tervisealasteks hädaolukordadeks valmisoleku ja neile reageerimise asutus (HERA) etendab olulist rolli selle tagamisel, et ELil oleksid olemas ravimid ja varustus oma kodanike kaitsmiseks hädaolukordades. Komisjon sõlmis mais liikmesriikide nimel BioNTech-Pfizeriga kokkuleppe, et kohandada vaktsiinitarneid paremini liikmesriikide vajadustele ja tagada kohandatud COVID-19 vaktsiinide kättesaadavus uute variantide tekkimise korral. Juhtivate vaktsiinitootjatega sõlmiti ka raamleping, millega loodi EU FAB võrgustik, mille kaudu tagada tulevaste rahvatervise hädaolukordade korral pidev suutlikkus vaktsiine toota. 2023. aastal käivitatud HERA Invest toetab kõige kiireloomulisemate piiriüleste terviseohtudega seotud teadus- ja arendustegevust. HERA teeb ka koostööd liikmesriikidega, et parandada tervishoiualase valmisoleku ja reageerimise alaseid teadmisi ja oskusi, eelkõige sellistes olulistest valdkondades nagu varude loomine ja hanked.

Tugevdatakse Euroopa valmisolekut pandeemiateks ja kogu ELi hõlmavateks kliinilisteks uuringuteks, et tagada õigeaegne juurdepääs uudsetele ravimeetoditele ja vaktsiinidele. EL on Maailmapanga hallatava pandeemiafondi tugev toetaja. Fondist toetatakse pandeemiate ennetamist, nendeks valmisolekut ja neile reageerimist väikese ja keskmise sissetulekuga riikides. Fondi peamiseks rahastajateks on EL, liikmesriigid ja finantseerimisasutused, kes tegutsevad ühiselt Euroopa tiimina.

← Euroopa Komisjoni tervishoiu ja toiduohutuse volinik Stella Kyriakides (paremalt teine) visiidil Biovaci tehases ja mRNA tehnosiirde keskuses Kaplinnas. Lõuna-Aafrika, 28. jaanuar 2023.

ELi digitaalne COVID-tõend – Euroopa edulugu

Pandeemia näitas, kuidas digitervishoid saab muuta tervishoiusüsteeme ja pakkuda paremaid tervishoiuteenuseid.

ELi digitaalne COVID-tõend oli pandeemia reageerimisel oluline element, mis lihtsustas kriisi ajal ohutut liikumist ELis. Sellest sai kiiresti üleilmne standard, süsteemiga ühines peaaegu 80 riiki ja kokku väljastati rohkem kui 2,3 miljardit tõendit. ELi digitaalse COVID-tõendi määrus kaotas kehtivuse 30. juunil 2023.

Tehtud edusammudele ja kasutatud tehnoloogiale tuginedes käivitas Maailma Terviseorganisatsioon 1. juulil 2023 ülemaailmse digitaalse tervisesertifitseerimise võrgustiku. See tugevdab ülemaailmselt tervishoiustruktuuri ning aitab kaitsta inimesi kogu maailmas praeguste ja tulevaste terviseohtude, sealhulgas pandeemiatega eest.

ELi meditsiinisüsteemide ümberkujundamine

ELi ravimialaste õigusaktide kavandatud reformiga, mis on viimase 20 aasta suurim ja ulatuslikem, soovitakse tagada, et see oluline sektor vastaks paremini 21. sajandi vajadustele.

Aprillis tutvustatud reformiga käsitletakse mitut põhiprobleemi. Näiteks ei jõua ravimid ikka veel piisavalt kiiresti patsientideni ega ole liikmesriikides alati võrdselt kättesaadavad. Patsientidele ja tervishoiuteenuse osutajatele valmistab suurt muret ka uuendusliku ravi kõrge hind ja ravimite nappus.

Reformi keskne eesmärk on luua ravimite ühtne turg, millega tagatakse kõigile patsientidele kogu ELis õigeaegne ja võrdne juurdepääs ohututele, tõhusatele ja taskukohastele ravimitele. Sellega toetatakse ka innovatsiooni ravimite arendamisel ja suurendatakse tuleviku- ja kriisikindla ning lihtsustatud ravimisüsteemi kaudu ELi konkurentsivõimet. See tähendab, et uued ja

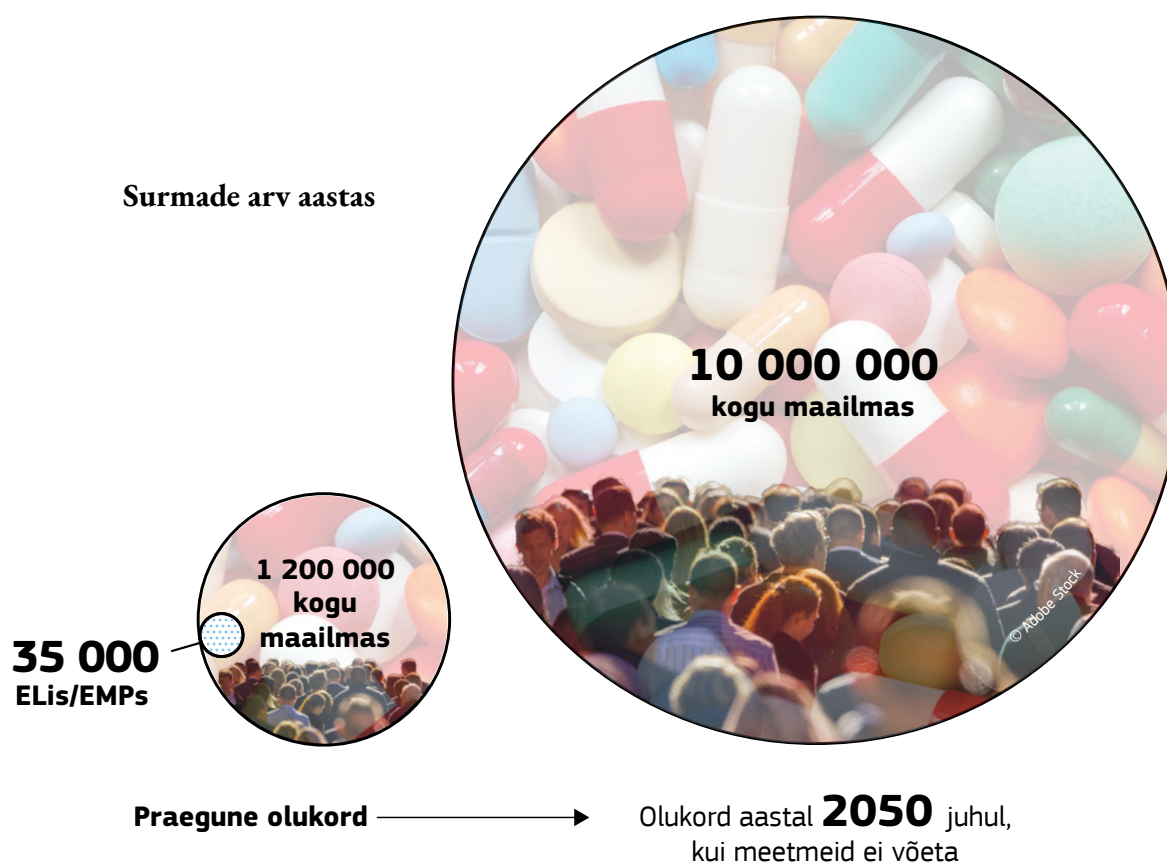
paremad ravivõimalused võivad muutuda kiiremini kättesaadavaks, mis võimaldab patsientidel saada vajalikku ravi varem.

Reform sisaldab meetmeid, millega lahendada ravimite nappuse probleem nii pikas perspektiivis kui ka väljaspool kriisiolukordi. Selle eesmärgi raames esitas komisjon oktoobris rea meetmeid, milles keskendutakse eelkõige esmatähtsatele ravimitele, mille varustuskindlus ELis peab olema alati tagatud. Samuti käivitati Euroopa vabatahtlik ravimite solidaarsusmehhanism, mis võimaldab liikmesriikidel jagada oma varudest ravimeid teiste liikmesriikidega, kus nendest on tõsine nappus. Reformi osana tehakse ettepanek ravimiettevõtete jaoks mõeldud uute normide ja stiimulite kohta ning nähakse ette lihtsustatud regulatiivmenetlused ja rangemad keskkonnakaalutlused, mida ravimite tootmise ajal kohaldada.

Antimikroobikumiresistentsust peetakse üheks ELi kolmest suurimast terviseohust. See ilmneb siis, kui bakterid muutuvad infektsioonide vastu võitlemiseks kasutatavate ravimite suhtes resistentseks. Reform hõlmab mõistliku kasutamise meetmeid ja uut stiimulit läbimurdeliste

antimikroobsete ainete kasutamiseks. Nõukogu võttis antimikroobikumiresistentsust käsitleva ELi töövahendi osana kiiresti vastu komisjoni esitatud soovitusel, mis hõlmab ELi ja liikmesriikide antimikroobikumide tarbimisega seotud eesmärke.

Antimikroobikumiresistentsus

Aastaks 2030

vähendada antibiootikumide tarbimist

Vaimse tervise probleemidega tegelemine

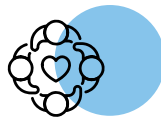
EL on pidanud silmitsi seisma enneolematute kriisidega, mistõttu inimesed ei pruugi kiiresti muutuvast olukorras üha kasvavate probleemidega enam toime tulla. Selle probleemi lahendamiseks esitas komisjon juunis vaimset tervist käsitleva tervikliku lähenemisviisi, mille eesmärk on muu hulgas aidata haavatavaid rühmi, eelkõige noori, ning

lõpetada vaimse tervisega seotud häbimärgistamine ja diskrimineerimine. See on oluline esimene samm, millega tunnustatakse vaimse tervise probleeme füüsilise tervise probleemidega võrdsel alustel. Uus lähenemisviis hõlmab 20 juhtalगतust ja annab võimaluse saada erinevatest rahastamisprogrammidest 1,2 miljardit eurot, millega toetada liikmesriike inimeste ja nende vaimse tervise esikohale seadmisel.

Vaimse tervise probleemide lahendamise meetmed eri poliitikavaldkondades

Vaimse tervise Euroopa koodeks

Mittenakkuslike haiguste vastane algatus „Koos oleme tervemad“

Depressiooni ja enesetappude ennetamise Euroopa algatus

Turvalisem digikeskkond lastele ja noortele

Tööohutust ja töötervishoidu käsitlevate ELi eeskirjade nõuetekohane kohaldamine

Euroopa Tööohutuse ja Töötervishoiu Ameti kampaaniad töökohtadel

Ülemaailmse vaimse tervise päeva tähistamiseks 10. oktoobril 2023 korraldas komisjon Brüsselis kõrgetasemelise konverentsi. Üritusel osales sadu inimesi, sealhulgas ELi institutsioonide, riikide valitsuste, rahvusvaheliste organisatsioonide ja muude huvitatud partnerite esindajad.

→

Belgia kuninganna Mathilde peab kõnet ülemaailmse vaimse tervise päeva konverentsil. Brüssel, Belgia, 10. oktoober 2023.

ELi rahaliste vahendite potentsiaali suunamine tervishoiusektorisse

Komisjoni tehnilise toe instrument aitab Belgial, Austrial ja Sloveenial kasutada olemasolevaid ELi rahastamisprogramme parimal viisil tervishoiusektori arendamiseks. Tervisekeskuse kaudu saavad need liikmesriigid teha kindlaks parimad võimalused taotleda rahalisi vahendeid, millega toetada olulisi reforme kodanike hüvanguks. Pikas perspektiivis aitab see riikide ja piirkondade valitsustel ka toetada majanduslikke investeeringuid tervishoiusektorisse. Arvestades projekti paljulubavaid tulemusi, võib seda edaspidi laiendada kogu ELi tasandile.

Üleilmne tervishoiustrateegia

ELi juhtroll võitluses COVID-19 pandeemia vastu näitas, et Euroopa tiimi lähenemisviisi kaudu saab EL anda ülemaailmsete tervishoiueesmärkide saavutamisse olulise panuse. Strateegia ühendab ELi, liikmesriikide ja finantseerimisasutuste vahendid, et saavutada suurem mõju kohapeal.

2022. aasta novembris esitles komisjon üleilmset tervishoiustrateegiat, mis on Euroopa terviseliidu välismõõde ja strateegia „Global Gateway“ oluline komponent (vt 8. peatükk). See kinnitab veel

kord võetud kohustust saavutada kestliku arengu eesmärgid (eelkõige eesmärk nr 3 tagada kõigile hea tervis ja heaolu) ja Euroopa arengukonsensus, millega on nähtud ette ühised arengueesmärgid ja -põhimõtted.

2023. aasta novembris hakkasid 22 liikmesriiki, Norra ja Ukraina rakendama Prantsusmaa koordineeritavat ühismeedet, mille käigus kaardistatakse kõik üleilmsed tervishoiustrateegiad. See aitab koordineerida meetmeid ja vältida kattuvusi.

Vasakult paremale: Euroopa Investeeringuspanga president Werner Hoyer, endine Microsofti tegevjuht Bill Gates, Euroopa Komisjoni president Ursula von der Leyen, Maailma Terviseorganisatsiooni peadirektor Tedros Adhanom Ghebreyesus ja UNICEFi tegevdirektor Catherine Russell üritusel, millega pandi alus uuele partnerlusele lastehalvatuse likvideerimiseks, laste vaktsineerimise toetamiseks ja tervishoiusüsteemide tugevdamiseks, et need suudaksid paremini reageerida tekkivatele terviseohtudele. Brüssel, Belgia, 11. oktoober 2023.

© WFP 2024

8. Euroopa huvide ja väärtuste edendamine maailmas

Sissejuhatus

Euroopa Liit on pühendunud ülemaailmsete probleemide lahendamisele, oma huvide ja väärtuste nimel töötamisele ning demokraatia, inimõiguste ja mitmepoolsuse edendamisele maailmaareenil. See hõlmab mitut olulist valdkonda, sealhulgas julgeoleku- ja kaitsekoostööd, naabruspoliitikat, rahvusvahelisi partnerlusi, kaubandust, humanitaarabi ja elanikkonnakaitset.

EL jätkas 2023. aastal tihedat koostööd ülemaailmsete partneritega, et tagada stabiilsus suurenenud geopoliitiliste pingete taustal, mis on eelkõige tingitud Venemaa sõjalisest agressioonist Ukraina vastu ning Iisraeli-Hamasi sõjast. EL keskendus endiselt suhetele oluliste

↑

ELi humanitaarabiga toetatakse Maailma Toiduprogrammi, et abistada 1,3 miljonit inimest Gaza sektoris. Kodust põgenema sunnitud inimestele jagatakse varjupaikades ja mitteametlikes laagrites hädaabitoidupakke. Deir El Balah, Gaza sektor, jaanuar 2024.

naaberpiirkondadega, kus püüeldakse demokraatlike väärtuste ja majandusarengu poole, ning selliste partnerluste loomisele, mis edendavad ühiseid väärtusi ja kestlikku arengut.

Olles pööranud rohkelt tähelepanu suurõnnetusteks valmisolekule, sai EL jätkata nii kodu- kui ka välismaal inimeste kaitsmist ja suurõnnetuste ennetamist ning puhkevatele kriisidele kiiresti reageerida. Oma jätkuvate jõupingutustega edendas EL ülemaailmsel tasandil rahu, stabiilsust ja vastupanuvõimet.

Lähis-Ida kriis

Hamasi 7. oktoobri 2023. aasta jõhkrad ja valimatud terrorirünnakud kõikjal Iisraelis töid kaasa palestiinlaste humanitaarolukorra järsu halvenemise Gaza sektoris ning on suurendanud piirkonnas olukorra eskaleerumise ohtu.

Toonitades, et terrorile ei ole mingit õigustust, on EL Hamasi terrorirünnakute pärast kõige karmimalt hukka mõistnud ja kutsunud üles kõik pantvangid tingimusteta vabastama. Ehkki EL on kinnitanud, et rahvusvahelisest õigusest tuleneb Iisraelile õigus end kaitsta, on ta samas rõhutanud,

kui oluline on tagada kooskõlas rahvusvahelise humanitaarõigusega alati ka kõigi tsiviiliskute kaitse.

Tundes suurt muret kriitilise humanitaarolukorra pärast Gazas, kutsub EL üles tagama kõigi vajalike meetmete, sealhulgas humanitaarkoridoride ja humanitaarabivajadustega seotud pauside abil inimestele jätkuva, kiire, turvalise ja takistamatu juurdepääsu humanitaarabile ning abi jõudmise nendeni, kes seda vajavad.

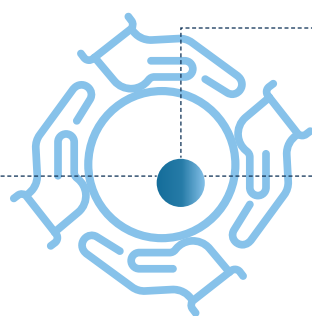
ELi humanitaarabi palestiinlastele 2023. aastal

Ligi

1,1 miljardit eurot
alates 2000. aastast

1310 tonni
esmast varustust

EL on Palestiina rahva suurim humanitaarabi andja. Alates 2000. aastast on EL eraldanud nende põhivajaduste rahuldamiseks kokku üle miljardi euro. Alates oktoobrist on EL neljakordistanud oma hädaabi palestiinlastele ja teinud koos paljude humanitaarpartneritega tööd kohapeal.

33

ELi humanitaarabi
õhusilla lendu

103 miljonit eurot
humanitaarabi

EL on teinud pidevalt koostööd piirkondlike ja rahvusvaheliste partneritega, et vältida konflikti piirkondlikku eskaleerumist, sealhulgas olukorra halvenemist Jordani Läänekaldal. EL on endist viisi pühendunud püsiva rahu saavutamisele, mille aluseks on kahe riigi kooseksisteerimisel põhinev lahendus ja ÜRO Julgeolekunõukogu asjakohased resolutsioonid.

←

Heategevusorganisatsioon „Action Against Hunger“ jagab Gaza sektoris vett, mis on käimasoleva konflikti jalgu jäänud inimestele esmavajalik abi. Deir Al Balah, 14. november 2023.

Julgeolek ja kaitse: edusammud strateegilise kompassi alal

EL soovib tagada oma elanike julgeoleku ja aidata muuta maailma rahumeelsemaks. Julgeoleku- ja kaitsevaldkonna strateegiline kompass on kava, millega tugevdada aastaks 2030 ELi julgeolekut ja kaitsevõimet. See hõlmab kõiki julgeoleku- ja kaitsepoliitika aspekte ning on ehitatud üles neljale sambale: partnerlus, tegutsemine, investeerimine ja turvalisus.

Koostöö NATOga (partnerlus ja tegutsemine)

Praegused julgeolekuprobleemid on oma olemuselt riikideüleised, mistõttu ei saa ükski riik tegeleda nendega üksi. Oluline on kollektiivne ja strateegiline lähenemisviis. Strateegilise kompassi keskmes on ELi pikaajaline partnerlus NATOga, mis on liidu julgeoleku- ja kaitsealaste jõupingutuste oluline osa.

EL ja NATO edastasid jõulise poliitilise sõnumi Atlandi-ülese ühtsuse kohta, avaldades ELi ja NATO koostööd käsitleva ühisdeklaratsiooni, milles rõhutatakse, et Euroopa kaitse peab olema tugevam ja võimekam ning aitama kaasa ülemaailmsele julgeolekule ja täiendama NATOt. Allakirjutanud võtsid ka selge kohustuse seda koostööd süvendada.

2023. aastal jõudis ELi ja NATO koostöö seninägematule tasemele, andes kõigis valdkondades käegakatsutavaid tulemusi. Eelkõige keskendus see vastupanuvõime arendamisele. Jaanuaris loodi ELi ja NATO elutähtsa taristu vastupidavuse rakkerühm ning esitati soovitusel edasiseks koostööks.

↑
Euroopa Komisjoni president Ursula von der Leyen kirjutab alla kolmandale ELi ja NATO koostööd käsitlevale ühisdeklaratsioonile. Brüssel, Belgia, 10. jaanuar 2023.

→
Vasakult paremale: Euroopa Ülemkogu esistuja Charles Michel, NATO peasekretär Jens Stoltenberg, liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja ning Euroopa maailmapositsiooni tugevdamise eest vastutav Euroopa Komisjoni asepresident Josep Borrell ELi riigijuhtide tippkohtumisel, et arutada Venemaa agressioonisõda Ukraina vastu ja ELi abi Ukrainale. Brüssel, Belgia, 29. juuni 2023.

Venemaa agressioonisõda kinnitas taas ELi ja NATO ühiseid väärtusi. EL ja NATO on seisnud vankumatult Ukraina kõrval ning rakendanud kumbki oma abiandmise vahendeid. Oma suhetes partneritega maailma kõigis osades on EL kasutanud toetuse andmisel Euroopa rahutagamisrahastut (vt 1. peatükk).

Aasta jooksul on EL tugevdanud koostööd ka teiste kahepoolsete, piirkondlike ja mitmepoolsete partneritega, sealhulgas ÜRO, Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsiooni, Aafrika Liidu, Kagu-Aasia Maade Assotsiatsiooni ja paljude teistega. Aset leidis ka esimene Schumani julgeoleku- ja kaitsealane foorum, kus EL kohtus oma rahvusvaheliste partneritega, et käsitleda ühiseid julgeolekuprobleeme.

Kaitsevõime suurendamine (investeeringud)

2023. aastal kiideti heaks kaks tähtsat algatust, millega kavatakse tugevdada ELi kaitset ja tööstust. Laskemoona tootmist toetava määrusega, millega on ette nähtud ka 500 miljoni euro suurune rahastus, suurendatakse ELis laskemoona ja raketite tootmist. Lisaks sellele on loodud 300 miljoni euro suuruse eelarvega kaitsevaldkonna ühishangete lühiajaline rahastamisvahend, millega motiveeritakse liikmesriike ostma päris esimest korda üheskoos ELi kaitsetööstuselt kõige olulisemaid kaitsetstarbelisi tooteid.

Euroopa Kaitsefond

2023. aasta eelarve meetmekatgoriate kaupa

1,2 miljardit eurot

Mittetemaatilised projektikonkursid uuenduslike ja tulevikku suunatud kaitsealuste leidmiseks

72 miljonit eurot

Teabealane ülekaal

99 miljonit eurot

Andurid

69 miljonit eurot

Küberturvaldus

60 miljonit eurot

Kosmos

125 miljonit eurot

Veealune sõjategevus

90 miljonit eurot

Õhu- ja raketitõrje

123 miljonit eurot

Õhuvõitlus

63 miljonit eurot

Merevõitlus

154,4 miljonit eurot

Meditsiiniline reageerimine ning keemiline, bioloogiline, kiirgus- ja tuumakaitse

40 miljonit eurot

Energeetika ja keskkond

25 miljonit eurot

Maapealne võitlus

47 miljonit eurot

Vägede kaitse ja liikuvus

45 miljonit eurot

Muud meetmed

30,3 miljonit eurot

Materjalid ja osad

50 miljonit eurot

Lõhkuvad tehnoloogiad

41 miljonit eurot

Digipööre

45 miljonit eurot

Kaitsealast teadus- ja arendustegevust toetatakse ELis [Euroopa Kaitsefondist](#). Alates 2021. aastast on fondist eraldatud liikmesriikide 60 koostööprojektile üle kolme miljardi euro. Ainuüksi 2023. aastal eraldati fondist 1,2 miljardit eurot olulistele kaitsevaldkondadele, nagu kosmose olukorrast ülevaate saamine, ülehelikiirusega raketite tõrjumine ja Euroopa patrullkorveti prototüübi väljatöötamine. Kaitsesektori innovatsiooni toetamisel lähtutakse Euroopa Kaitsefondi rakendamisel [ELi kaitseinnovatsiooni kavast](#). See on kahe miljardi euro suuruse eelarvega toetuskava, mis on suunatud väiksematele osalejatele ja eelkõige novaatoritele.

Euroopa ühendamise rahastust sõjaväelisele liikuvusele eraldatava rahastamispaketi raames toetati 2023. aastal 616 miljoni euroga vägede ja nende varustuse transportimist üleeuroopalises transpordivõrgus. Selle eesmärk on toetada investeeeringuid taristusse, mida saab kasutada nii tsiviil- kui ka kaitseotstarbel.

Uued julgeolekustrateegiad (turvalisus)

Hiljutised kriisid ja kasvavad pinged on toonud esile puudused ELi julgeolekus. Seepärast algatas komisjon oktoobris ulatusliku konsultatsiooni, et koguda teavet kavandatava [Euroopa kaitsetööstuse strateegia](#) jaoks.

Üha suurema kaalu on ELi julgeoleku seisukohast saanud planeedi soojenemine. See on toonud kaasa pöördelise [muutuse](#) ELi kaitsepoliitikas: kliimamuutused on nüüdsest julgeoleku kavandamisel esiplaanil.

Lisaks võttis EL 2023. aastal vastu oma esimese [julgeoleku- ja kaitsevaldkonna kosmosestrateegia](#). Strateegias keskendutakse muu hulgas ELi ja selle liikmesriikide kosmosevarade kaitsmisele. Tulevikku vaadates on 2024. aastal kavas võtta vastu ELi kosmoseküsimumi reguleeriv õigusakt, millega parandada ELi kerksust ja tugevust kosmoses.

Üle 80% ülemaailmsest kaubandusest toimub meritsi ning umbes kaks kolmandikku maailma naftast ja gaasist kas kaevandatakse või transporditakse merel. Peaaegu kõik ülemaailmsed andmed, sealhulgas internetiandmed, liiguvad merealuste kaablite kaudu. ELi jõukuse ja julgeoleku jaoks on ohutud ja turvalised ookeanid üliolulised. Seepärast võtsid komisjon ja Euroopa välisteenus märtsis vastu ajakohastatud ELi merendusjulgeoleku strateegia ja tegevuskava. Nende dokumentide põhjal kiitis nõukogu oktoobris heaks [muudetud ELi merendusjulgeoleku strateegia ja tegevuskava](#). Strateegia on kooskõlas strateegilise kompassiga ja aitab kaasa selle eesmärkide saavutamisele.

→ VIDEO „Häirekell“: kuidas kaitsta ELi elutähtsat meretaristut uute ohtude eest?

ELi merendusjulgeoleku strategia

Peamised eesmärgid

Kaitsta ELi huve merel – kodanikud, majandus, taristu ja piirid

Kaitsta loodusvarasid ja merekeskkonda

Järgida rahvusvahelist õigust, eelkõige Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni mereõiguse konventsiooni

Reageerida kiirelt ja tõhusalt kasvavatele ohtudele (nt küber- ja hübriidohud)

Tagada ohtudega võitlemiseks asjakohane väljaõpe (nt küberoskuste alal)

Naabruspoliitika ja laienemisläbirääkimised

Lääne-Balkan ja Türgi

EL on endiselt pühendunud Lääne-Balkani riikide liitu integreerimisele. 2023. aasta laienemispaketis esitati üksikasjalik hinnang partnerite praegusele olukorrale ja edusammudele nende teel ELi. Selles keskenduti peamiselt nõutavatele põhjalikele reformidele, sealhulgas sellistes valdkondades nagu õigusriik, avalik haldus, demokraatlike institutsioonide toimimine ja majanduslikud kriteeriumid.

Möödunud aastal kohaldati Põhja-Makedoonia ja Albaania suhtes edukalt sõelumisprotsessi, mis on esimene samm ühinemisläbirääkimiste poole. Bosnia ja Hertsegoviina kohta esitas

komisjon soovituselt ning Euroopa Ülemkogu tegi otsuse alustada ühinemisläbirääkimisi niipea, kui riik täidab nõutavad liikmesuse kriteeriumid. Sellega tunnustatakse edusamme, mida Bosnia ja Hertsegoviina on pärast 2022. aastal kandidaatriigiks saamist teinud. Montenegro ja Serbia jätkasid ELiga ühinemisläbirääkimisi, millega kaasnesid poliitilise ja tehnilise tasandi dialoogid komisjoniga. Kosovo suhtes (kõnealune nimetus ei piira seisukohti staatuse suhtes ning on kooskõlas ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooniga 1244/1999 ja Rahvusvahelise Kohtu arvamusega Kosovo iseseisvusdeklaratsiooni kohta) kiitis Euroopa Parlament aprillis ametlikult heaks viisanõude kaotamise. See jõustus 1. jaanuaril 2024.

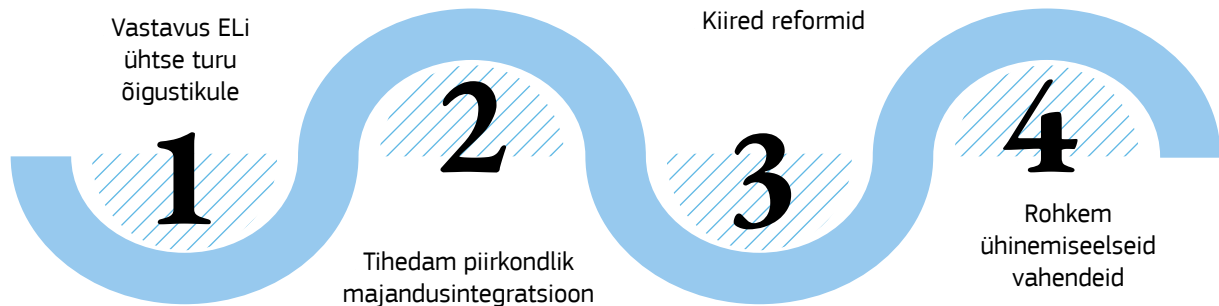
→ 6. oktoobril 2023 osales Euroopa Komisjoni naabruspoliitika ja laienemise volinik Olivér Várhelyi Berliini protsessi tippkohtumisel Albaanias Tiranas.

2023. aastal jätkas EL 30 miljardi euro suuruse majandus- ja investeerimiskava elluviimist. Kava alusel toetatakse taastumist COVID-19 pandeemiast, rohe- ja digipöoret, piirkondlikku koostööd ja ELile lähenemist. Lisaks maksis EL välja 450 miljonit eurot ühe miljardi euro suurusest energiatoetuspaketist, millega toetatakse Lääne-Balkani riike energiakriisiga

toimetulemiseks ja energiapuuduse suurendamiseks. Lisaks on komisjon asunud rakendama uut Lääne-Balkani majanduskasvu kava, millega teha piirkonna riikidele enne ametlikku ühinemist kättesaadavaks mõningad ELi liikmesusest tulenevad eelised. Selles keskendutakse majanduskasvule ja sotsiaal-majanduslikule lähenemisele.

Lääne-Balkani majanduskasvu kava neli sammast

2023. aasta Berliini protsessi tippkohtumisel kinnitasid Lääne-Balkani juhid pühendumist oma piirkondliku majanduse paremale integreerimisele ühise piirkondliku turu kaudu, mis on samm edasi ELiga integreerumisel. Tippkohtumisel arutati majanduskasvu kavasad, sealhulgas taristuinvesteeringuid ja piirkondliku turu laienemist. Tippkohtumisel toodi esile ka haridusalaseid edusamme, nagu uus Euroopa Kolledži linnak Tiranas, ja keskkonnaalgatusi, nagu roheline tegevuskava. Rõhutati ka piirkondliku julgeoleku tähtsust. Lääne-Balkanil on vaja tugevdada organiseeritud kuritegevuse ja küberohtude vastast koostööd.

13. detsembril Belgias Brüsselis peetud ELi ja Lääne-Balkani riikide tippkohtumisel keskenduti aruteludes Lääne-Balkani partnerite lähendamisele ELile ja nende järkjärgulise integratsiooni edendamisele, majandusarengule Venemaa Ukraina-vastase agressioonisõja taustal ning piirkondliku julgeoleku ja vastupanuvõime tugevdamisele.

Mais toimusid Türgis presidendi- ja parlamendivalimised. Novembris võeti vastu aruanne ELi ja Türgi praeguste suhete kohta, milles kirjeldatakse koostöö parandamise viise. EL jätkab pagulaste ja kogukondade toetamist Türgis, pakkudes haridus-, tervishoiu- ja piirivalveteenuseid.

Gruusia, Moldova ja Ukraina

Selle aasta ajalooline laienemispakett oli esimene, mis sisaldas hinnangut nende kolme riigi suutlikkusele täita ELi liikmesusest tulenevaid kohustusi. Viimase aasta jooksul on nii Gruusia, Moldova kui ka Ukraina näidanud üles kindlat soovi ELiga ühineda. Et teha liiduga ühinemise teel edusamme, on neil riikidel vaja reformida sihipäraselt oma kohtusüsteemi, suruda maha organiseeritud kuritegevus ja jätkata jõupingutusi poliitilise maastiku parandamiseks, keskendudes oligarhia kaotamisele ja inimõigustele. Komisjoni soovitusega – ja Euroopa Ülemkogu ajaloolise otsusega – alustada ühinemisläbirääkimisi Moldova ja Ukrainaga ning anda kandidaatriigi staatus Gruusiale tunnustati märkimisväärseid pingutusi, mida need riigid on teinud, et vastata ELi nõuetele.

Idapartnerlus

Idapartnerluse tegevuskava 2020. aastale järgnevak ajaks keskendub vastupidavusele, taastumisele ja reformidele. Seda on rakendatud vastavalt Gruusia, Moldova ja Ukraina ELiga ühinemisele.

17 miljardi euro suurune idapartnerluse majandus- ja investeerimiskava on ELi peamine vahend piirkonna vastupanuvõime tugevdamiseks ja see on seotud strateegiaga „Global Gateway“ (vt allpool). 2023. aasta lõpuks oli kaasatud 8,6 miljardit eurot eeldatavaid investeeringuid, millest 5 miljardit eurot on eraldatud riigipõhiste juhtprojektidele.

EL, selle liikmesriigid ja partnerid suurendavad oma jõupingutusi, et rakendada idapartnerluse tegevuskava, mille keskmes on taastamine, vastupidavus ja reformid. See hõlmab tegelemist Venemaa Ukraina-vastase agressioonisõja mõjuga kogu piirkonnale. Koostöö keskendub mitmele valdkonnale, nagu ühendatus, transport, energeetika ning rohe- ja digipööre, samuti inimõigused, kodanikuühiskond, õigusriik ja julgeolekuküsimused. Kuigi ELil puudub kontakt Lukašenka režiimiga, jätkas EL valgevenelaste otsest toetamist. Aastatel 2020–2023 eraldati selleks 100 miljonit eurot.

EL jätkas 2023. aastal jõupingutustega Armeenia ja Aserbaidžaaani vahelise püsiva rahu nimel ja suurendas sellele piirkonnale antavat humanitaarabi. Alates konflikti eskaleerumisest 2020. aastal kuni 2023. aasta lõpuni anti abi kokku 25,8 miljoni euro väärtuses.

↑

Liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja ning Euroopa maailmapositsiooni tugevdamise eest vastutav Euroopa Komisjoni asepresident Josep Borrell (esiplaanil keskel) ÜRO peakorteris peetud ÜRO Julgeolekunõukogu kohtumisel, kus arutati Armeenia ja Aserbaidžaaani konflikti. New York, Ameerika Ühendriigid, 21. september 2023.

Lõunanaabus

Lõunanaabruses on Vahemere piirkonna koostöökava ja selle finantsstrateegiaga – 30 miljardi euro suuruse eelarvega majandus- ja investeerimiskava – tehtud suuri edusamme sellistes valdkondades nagu majandusareng, juhtimine, digiüleminek, energiaalane ja kliimamuutustega seotud vastupanuvõime ning ränne.

Juulis sõlmiti ELi ja Tuneesia vahel vastastikuse mõistmise memorandum, milles käsitletakse ühiseid probleeme ja tulevikuvõimalusi majanduse ja kaubanduse, rohepöörde ja energiasüsteemi

ümberkujundamise, inimestevaheliste kontaktide ning rände ja liikuvuse valdkonnas.

EL jätkas ka Liibanonis, Liibüas, Süürias ja Palestiinas (sellist nimekasutust ei käsitata Palestiina riigi tunnustamisena ning see ei mõjuta selles küsimuses võetud liikmesriikide individuaalseid seisukohti) kriisiolukorras elavate inimeste toetamist. Juunis toimunud Süüria-teemalisel Brüsseli konverentsil lubas EL anda Süüriale ja tema naaberriikidele 3,8 miljardit eurot toetust.

Rahaline toetus lõunapoolsetele naaberriikidele

3,8 miljardit eurot

ELi toetusi, mis eraldati lõunanaabrusele ajavahemikus 2021–2023

660 miljonit eurot

tagastamatuid vahendeid on kulukohustustega seotud

ELi toetuste ning tagastamatute vahendite ja sõltumatutele eelarveasutustele antavate tagatistega kaasatakse 23,8 miljardi euro ulatuses investeringuid.

ELi 2023. aasta juhtprojektid, mis on pühendatud Lääne-Balkani piirkonnale ja naabruspoliitikale

Projekte rakendatakse riikidega kokku lepitud majandus- ja investeerimiskavade alusel.

Piirkondlik: Lääne-Balkan

Balkanit läbiv 400 kV elektrikoridor ühendab Bosnia ja Hertsegoviina, Montenegro ja Serbia ning Horvaatia, Itaalia, Ungari ja Rumeenia ülekandesüsteeme.

Piirkondlik: lõunanaabus – Medusa merekaabel

Vahemere põhjas asuv Medusa kiudoptiline kaabel ühendab Põhja-Aafrika riike Euroopa riikidega ja aitab suurendada Põhja-Aafrika ülikoolides interneti kiirust.

Piirkondlik: Ida-Euroopa

Musta mere digitaalset ühenduvust edendav merekaabel toetab digiüleminekut ja suurendab piirkonna digikerksust.

Põhja-Makedoonia

VIII raudteekoridori ühendusloik ühendab Põhja-Makedoonia Bulgaaria piirialadega.

Gruusia

Musta mere veealuse elektrikaabli kaudu eksporditakse roheenergiat Lõuna-Kaukaasiast ELi.

Maroko

- Rabati-Salé-Témara trammivõrku laiendatakse 37 km võrra.
- Projektikonkurss P2X vesinikul töötava elektrijaama jaoks.

Tuneesia

Luuakse ELMEDI võrkudevaheline ühendus, mis on esimene Itaalia ja Tuneesia vaheline veealune kõrgepingekaabel.

Iisrael

Euroopa ja Aasia vaheline veealune elektrikaabel ühendab Kreekat, Küprost ja Iisraeli.

Egiptus

- Vahemere idaosas on Euroopa ja Aafrika ühendatud omavahel Egiptuse ja Kreeka vahelise GREGY kõrgepingekaabli kaudu.
- Moderniseeritakse Aleksandria piirkondlikku juhtimiskeskust.
- Toodetakse keskkonnahoidliku laevanduse jaoks metanooli.

Jordaania

- Al-'Aqabah'-Ammani vee magestamise ja tarne projekt.
- Renoveeritakse ja moderniseeritakse As-Salti roveepuhasti; ehitatakse biogaasitehas.

Rahvusvahelised partnerlused ja strateegia „Global Gateway“

2023. aastal tegi EL märkimisväärsed edusamme strateegia „Global Gateway“ rakendamisel, panustades sel viisil ülemaailmse investeerimislõhe vähendamisse ning rohe- ja digipöörde ülemaailmsesse toetamisse. Selle aasta jooksul rakendati Aafrikas, Ladina-Ameerikas ning Kariibi

mere piirkonnas, Aasia ja Vaikse ookeani piirkonnas, Lääne-Balkanil ning ida- ja lõunanaabruses peaaegu 90 uut juhtprojekti. Need projektid hõlmasid eri sektoreid, nagu strateegilised transpordimarsruudid, taastuvenergia, merekaablid, kriitilised toorained, õpetajate koolitamine ja vaktsiinide tootmine.

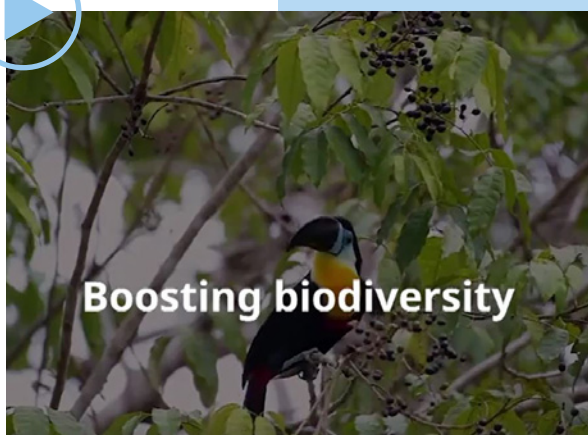
25. ja 26. oktoobril kogunesid esimesel Global Gateway foorumil ELi, partnerriikide, ettevõtjate, kodanikuühiskonna, mõttekodade, finantsasutuste ja rahvusvaheliste organisatsioonide juhid, et kiirendada strateegia „Global Gateway“ rakendamist. Kõigest kahe päevaga sõlmiti kokkuleppeid ligikaudu 3 miljardi euro väärtuses. EL on võtnud kohustuse võtta 2027. aastaks strateegia raames kasutusele 300 miljardit eurot.

↑
Euroopa Komisjoni president Ursula von der Leyen (paremal) ja Bangladeshhi peaminister Sheikh Hasina (vasakul) Global Gateway foorumil. Brüssel, Belgia, 25. oktoober 2023.

Üle kaheksa aasta toimus jälle ELi ning Ladina-Ameerika ja Kariibi Riikide Ühenduse tippkohtumine, millel kiideti heaks strateegia „Global Gateway“ ELi – Ladina-Ameerika ja Kariibi piirkonna investeerimiskava. Selle kavaga kaasatakse lähiaastatel eeldatavasti rohkem kui 45 miljardit eurot. 2023. aastal sõlmis EL ka mitu kahepoolset strateegilist partnerlust

piirkonna partnerriikidega, et jätkata koostööd energia ja kriitiliste toorainete valdkonnas. Digi- ja kosmoseküsimumustes koostöö edendamiseks loodi ELi – Ladina-Ameerika ja Kariibi piirkonna digiliit. Lisaks laiendati kliimakriisiga võitlemiseks ELi juhtprogrammi Euroclima 33-le Ladina-Ameerika ja Kariibi mere riigile.

Strateegia „Global Gateway“ ELi – Ladina-Ameerika ja Kariibi piirkonna investeerimiskava

EL ja liikmesriigid on eraldanud ELi ning Ladina-Ameerika ja Kariibi mere piirkonna tugevdatud partnerluse toetamiseks kuni 2027. aastani **üle 45 miljardi euro**. Eeldatavasti annavad oma panuse ka teised riigid, erasektor ja finantseerimisasutused.

Tegevuskava hõlmab Ladina-Ameerika ja Kariibi mere riikides üle 130 projekti, millega toetatakse kvaliteetseid investeeringuid.

Projekte rakendatakse Euroopa tiimi algatuste kaudu: EL, liikmesriigid, arengut rahastavad asutused (sealhulgas Euroopa Investeerimispank), ekspordikrediitiasutused ja kõik muud avaliku sektori rahastamisallikad teevad koostööd erasektoriga.

VIDEO ELi strateegia „Global Gateway“: programmi „Amazonia+“ käivitamine.

Investeerimiskava toetub neljale sambale:

õiglane rohepööre

kaasav digiüleminek

inimareng

tervishoiualane vastupanuvõime ja vaktsiinid

Samuti tugevdas EL 2023. aasta jooksul veelgi oma suhteid Aasia ja Vaikse ookeani piirkonnaga. 2022. aastal teatas komisjon, et koos Kagu-Aasia Maade Assotsiatsiooni liikmesriikidega kaasatakse kuni 10 miljardi euro ulatuses investeeringuid strateegia „Global Gateway“ projektidesse. Selle raames käivitas komisjon 2023. aastal Maa seire programmi, et toetada kliimamuutustega kohanemist,

tagada toiduga kindlustatus ja reageerida katastroofidele. Lisaks algatas EL uusi partnerlusi säästva energia ja loodusvarade majandamise valdkonnas. Eesmärgiga parandada kestlikku ühenduvust Euroopa ja Kesk-Aasia vahel kaardistati kahe piirkonna vahelised transpordiühendused ja nendest tulenevad investeerimisvõimalused.

Euroopa Komisjoni rahvusvahelise partnerluse volinik Jutta Urpilainen (paremalt teine) Samoa lepingu allkirjastamisel. Apia, Samoa, 15. november 2023.

ELi ning Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonna riikide organisatsiooni (organisatsiooni kuulub 79 riiki) vahel kujunes välja uus partnerlus. 15. novembril kirjutati alla Samoa lepingule, mis asendas Cotonou lepingu. Uues tekstis keskendutakse ühistele jõupingutustele selliste ülemaailmsete probleemide lahendamisel nagu kliimamuutused, inimõigused ja terviseküsimumused. Selle eesmärk on kujundada ELi ja organisatsiooni suhteid järgmise 20 aasta jooksul.

EL jätkab 150 miljardi euro suuruse Aafrika-Euroopa strateegia „Global Gateway“ investeerimispaketi rakendamist, sealhulgas uusi suuri Euroopa tiimi algatusi (ELi ja selle liikmesriikide ühised jõupingutused) sellistes sektorites nagu tervishoid, digitehnoloogia, taastuvenergia, haridus ja transport.

2023. aasta Euroopa tiimi algatused

2023. aasta oktoobris käivitati ELi ja Namiibia kestlike toorainete väärtusahelate ja taastuvallikatest toodetud vesiniku alase partnerluse tegevuskava. Samal ajal allkirjastas EL samalaadsed partnerluslepingud Kongo Demokraatliku Vabariigi ja Sambiaga.

Lõuna-Aafrikas on alustatud vaktsiinide tootmist ning Ghanas, Rwandas ja Senegalis valmivad tootmisrajatised.

EL ja liikmesriigid on suurendanud toetust puhta energia tootmisele Aafrikas. Näiteks käivitati energiasüsteemi õiglase ümberkujundamise partnerlus Senegaliga ja Nigeris avati Gorou Banda päikeseenergiajaam.

2023. aasta jaanuaris käivitasid EL ja liikmesriigid ka 100 miljoni euro suuruse piirkondliku õpetajate algatuse, et toetada kõigile kvaliteetse hariduse andmist.

18. detsembril 2023 külastas Euroopa Komisjoni president Ursula von der Leyen (vasakul) Kigalit Rwandas, kus ta pidas koos Rwanda presidendi Paul Kagamega (paremal) kõne BioNtech Africa avatseremoonial.

← EL rahastab Logone jõge ületava silla ehitamist, et ühendada Kamerun ja Tšaad. Seni on transpordiks ja kaubavahetuseks kasutatud traditsioonilisi puitkanuusid, millega veetakse kaupa ja inimesi. Yagoua, Kamerun, 5. aprill 2023.

EL astus 2023. aastal ebavõrdsuse vastu võitlemisel olulise sammu, võttes kasutusele ebavõrdsuse mõõdik. See vahend aitab hinnata, kas meetmed vähendavad ebavõrdsust ja vastavad vaesema 40% elanikkonna vajadustele.

EL on koos oma liikmesriikidega endiselt peamine ametliku arenguabi andja kogu maailmas. 2022. aastal (viimane aasta, mille kohta on andmed kättesaadavad) andis EL arenguabi 92,8 miljardit eurot, mis moodustab 43% abi kogusummast.

Humanitaarabi ja elanikkonnakaitse

Humanitaarabi

Humanitaarabi aitab päästa elusid, kaitsta inimväärikust ning edendada ülemaailmset solidaarsust kriisides ja hädaolukordades. EL on kollektiivselt üks suurimaid humanitaarabi andjaid maailmas. Ainuüksi 2023. aastal ulatus ELi humanitaarabi eelarve 2,4 miljardi euroni ning lisaks uutele hädaolukordadele keskenduti ka ununenud kriisidele.

Konfliktide, majandusšokkide, äärmuslike ilmastikutingimuste ja pandeemia tõttu on toiduga kindlustamatus rekordiliselt suur. Venemaa ebaseaduslik sissetung Ukrainasse on toidu-, energia- ja väetisehindu veelgi tõstnud ning häirinud tarneahelaid. 2023. aastal eraldati toidu- ja toitumisalaseks humanitaarabiks üle 668 miljoni euro. Selle abil püüab EL tagada, et haavatavatel inimestel ja neil, kes on kriiside tõttu kõige rohkem nälja käes kannatanud, oleks juurdepääs ohutule ja toitvale toidule.

Süüria kriisi viimase 12 aasta jooksul on EL koos oma liikmesriikidega andnud Süüria rahvale ulatuslikku toetust kogusummas 30 miljardit eurot.

See hõlmab humanitaar-, arengu-, majandus- ja stabiliseerimisabi, kusjuures 2023. aastal eraldati humanitaarabiks veel lisaks 170 miljonit eurot.

2023. aasta veebruaris tabas Süüriat ja Türgit võimas 7,8-magnituudine maavärin. See oli piirkonnas üks sajandi tugevamaid. Järgnenud järeltõuked laastasid neid riike veelgi rohkem.

↑ Tänu ELi rahastusele ja partnerorganisatsioonidele jagatakse hügieenivahendeid maavärina ohvritele, kes on sunnitud elama telkides. Türgi, 23. august 2023.

EL reageeris viivitamata: ta saatis Türgisse 30 otsingu- ja päästemeeskonda, kogus humanitaarabi mõlema riigi jaoks ning kutsus kokku 20. märtsil toimunud rahvusvahelise rahastajate konverentsi „Üheskoos Türgi ja Süüria rahva heaks“. Konverentsil lubas rahvusvaheline üldsus eraldada 7 miljardit eurot, et anda Türgi mõjutatud piirkondadele humanitaarabi ja toetada ülesehitustööd ning anda Süüriale humanitaarabi koos esmase taastumise ja vastupanuvõime toetamisega. See hõlmas 1,1 miljardi euro suurust toetust ELi eelarvest, millest 400 miljonit eurot tagati 2023. aastal Euroopa Liidu Solidaarsusfondist.

Septembris tabas Marokot 6,8-magnituudine maavärin. EL eraldas kiiresti miljon eurot erakorralisi rahalisi vahendeid ning saatis humanitaar- ja logistikaeksperte, olles valmis vajaduse korral rohkem toetust pakkuma.

Kuna ülemaailmne vajadus humanitaarabi järele on selgelt kasvamas, on EL asunud laiendama ülemaailmset rahastajate baasi, et vähendada rahastamise ja vajaduste vahelist lõhet, mis jõudis 2023. aastal esimest korda 40 miljardi euro lähiste. See oli keskne teema märtsis Belgias Brüsselis peetud iga-aastasel Euroopa humanitaarfoorumil. Selleks et leida humanitaarvajadustele kestlikke lahendusi, tõi foorum kokku ELi välisministrid, kes arutasid arengu ja kliimamuutustega seotud vahendite kasutamist humanitaarvajaduste

algpõhjustega tegelemiseks ning otsisid võimalusi nimetatud vahendite panust suurendada.

Lisaks rahastamisele on EL kasutanud oma varusid, millega täiendada humanitaarabi partnerorganisatsioonide tööd. Euroopa humanitaarabiüksuse kaudu anti eelkõige Lähis-Idas kogu aasta vältel otsest logistikaabi. See hõlmas elupäästva varustuse andmist ELi oma varudest ja ELi humanitaarabi õhusilla operatsioonide korraldamist, et transportida partnerorganisatsioonidele hädaabivahendeid.

Samal viisil reageeriti aprillis Sudaanis puhkenud konfliktile. EL tarnis elupäästvat varustust konflikti tõttu kannatanud inimestele Sudaanis ja vastu võetud pagulastele Tšaadis. Samasugune humanitaarabi õhusild loodi pärast Kongo Demokraatliku Vabariigi idaosas käiva konflikti eskaleerumist ning jätkusid ka lennud hädaabi toimetamiseks Afganistani rahvale, kes seisab silmitsi maailma suurima humanitaarkriisiga.

2023. aasta märtsis korraldas EL konverentsi, et näidata solidaarsust Venezuelast pärit rändajate ja pagulastega. Konverentsil juhiti uuesti tähelepanu riigis aset leidvale humanitaarkriisile ning koguti 815 miljonit eurot abi. Lisaks korraldati rahastajate konverentse Jeemeni rahva ning Aafrika Sarve ja Saheli kriisipiirkonna toetamiseks.

Üle poole Mali elanikkonnast on alla 18-aastased. Umbes kolmandik neist elab relvakonfliktidest mõjutatud piirkondades. EL teeb aktiivselt tööd nende laste kaitsmiseks, reageerides kiiresti uutele ümberasustamistele ja tagades laste haridustee jätkumise.

→

Mali lapspõgenike vaba aja veetmine korraldatakse väikestes rühmades, et lapsed tunneksid ennast turvaliselt ja neil tekiks täiskasvanutega lähedussuhte. Sel viisil on lihtsam teha kindlaks tõhusamat tuge vajavad lapsed. Haavatavad lapsed saavad seejärel psühhosotsiaalset tuge ja abi, mis on kohandatud vastavalt nende individuaalsetele vajadustele. 11. aprill 2023.

© DRC/Bakary Diouara

Suurõnnetustele reageerimine, nende ennetamine ja nendeks valmisolek

ELi elanikkonnakaitse mehhanism, mis loodi 2001. aasta oktoobris, on inimtegevusest tingitud õnnetuste ja loodusõnnetuste korral liikmesriikide ja kümne muu osaleva riigi vahelise koostöö ja solidaarsuse alustala. Kui hädaolukorra ulatus ületab ELi või muu riigi riigisisese reageerimise suutlikkuse, võib riik selle mehhanismi kaudu abi taotleda.

Moldova ja Ukraina kaasamisega 2023. aastal on mehhanismil nüüd 37 liiget, kes ühiselt tugevdavad Euroopas ennetustegevust, valmisolekut ja suurõnnetustele reageerimist.

ELil on keskne roll kollektiivse suurõnnetustele reageerimise koordineerimisel ja rahastamisel – seda nii ELi territooriumil kui ka mujal maailmas. 2023. aastal suurenes nõudlus mehhanismi kaudu antava abi järele. Looduslikele ja inimtegevusest tingitud kriisidele reageeriti Euroopas ja mujal maailmas kokku 66 korral. Selliste juhtumite hulka kuulusid jätkuv sõda Ukrainas, suur maavärin Süürias ja Türgis, laastavad metsatulekahjud Kanadas ja Kreekas ning enneolematud üleujutused Itaalias, Liibüas ja Sloveenias.

EL on veelgi laiendanud oma strateegilisi rescEU varusid, mis loodi viimase abinõuna toetuseks ulatuslikes hädaolukordades, mis käivad liikmesriikidele üle jõu. Selle raames on EL loonud

varjualuste varu, mille abil on võimalik majutada tuhandeid inimesi mitmes riigis. Samuti on alustatud rescEU erakorralise meditsiini rühma komplekteerimist, luues esimese üleeuroopalise välihaigla. Mitu liikmesriiki on saanud ELi rahalisi vahendeid rescEU esimese strateegilise varu loomiseks keemiliste, bioloogiliste, radioloogiliste ja tuumaotude jaoks ning hädaolukorra energiavaru loomiseks koos generaatorite ja muude seadmetega.

Suurõnnetuste ennetamisel, nendeks valmistumisel ja neile reageerimisel toetab EL nii valitsusi, organisatsioone kui ka kogukondi. Kogukondade aitamiseks kasutatakse varajase hoiatamise süsteeme, jagatakse eksperditeadmisi, pakutakse hädaolukordadele reageerimise alast koolitust ja varutakse hädaabivahendeid.

Sellela seoses on EL uuendanud oma kohustust järgida ÜRO Sendai katastroofiohu vähendamise raamistikku. Samuti toetab liit Ladina-Ameerikat ja Kariibi mere piirkonda suurõnnetusteks valmisoleku ja riskijuhtimise alast koostööd käsitleva vastastikuse mõistmise memorandumid kaudu. Kuna riskikeskkond on Euroopas halvenenud, võttis EL 2023. aastal vastu viis suurõnnetustele vastupidavuse eesmärgi. Need on eesmärgid, mis suunavad kogukondi kogu Euroopas tulevaste suurõnnetuste prognoosimisel ja ennetamisel, nendeks valmistumisel ja neile reageerimisel. Eesmärkide abil luuakse seos õnnetusstsenaariumide ja reageerimissuutlikkuse vahel ning tugevdatakse märgatavalt ja tõhusalt suurõnnetustele vastupidavust.

→ Rhodose saarel Kreekas aitavad tuletorjused leekidest päästetud küülikul jalu kustutada. Kui metsatulekahju hävitab metsloomade elupaiga, jäävad loomad sageli hädta ega suuda põgeneda. Juuli 2023.

© Rumeenia päästeamet

ELi viis suurõnnetustele vastupidavuse eesmärki

Eelohjata

Parandada riskihindamist

Valmistuda

Suurendada elanikkonna teadlikkust ja valmisolekut

Hoiatada

Tõhustada varajase hoiatamise süsteeme

Reageerida

Tugevdada ELi elanikkonnakaitse mehhanismi

Kindlustada

Tõhustada kogu Euroopas hädaolukordadele reageerimise koordineerimist

Kaubanduslepingud

EL teeb koostööd maailma riikide ja rahvusvaheliste organisatsioonidega, et edendada kaubandust ja majanduslikku jõukust, tagades samal ajal, et tehnoloogia aitab teenida ühiskonda ja selle kasutamisel austatakse ühiseid demokraatlikke väärtusi.

Juunis käivitasid komisjon ning välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja Josep Borrell Euroopa majandusjulgeoleku strateegia. See on terviklik lähenemisviis ELi majanduse tugevamaks ja vastupidavamaks muutmiseks. Selle abil kasvatatakse ELi tööstusbaasi, kaitstakse olulisi majandushuve ning edendatakse ülemaailmse majandusjulgeoleku suurendamiseks koostööd paljude ELi mittekuuluvate riikidega.

2023. aastal tegi EL suuri edusamme mitme vabakaubanduslepingu osas. Allkirjastati ja võeti vastu 2022. aastal Uus-Meremaaga sõlmitud leping. Allkirjastati ka ELi-Tšiili leping, et see lähitulevikus ametlikult vastu võtta.

EL viis lõpule läbirääkimised ja allkirjastas majanduspartnerluslepingu Keeniaga. Sellest sai kõige ambitsioonikam leping, mille EL on kestlikkusküsimustes arengumaadega sõlminud. Samuti on edenenud töö ELi ja Angola vahelise kestlike investeeringute hõlbustamise lepinguga ning komisjon tegi nõukogule ettepaneku see sõlmida ja allkirjastada.

Jätkusid läbirääkimised kaubanduslepingute üle Austraalia, India ja Indoneesiaga ning tehniline ja õiguslik töö ELi ja Mercosuri kaubanduslepingu alal. Taas alustati läbirääkimisi Taiga.

ELi ja Jaapani kõrgetasemelisel majandusdialoogil juunis ning ELi-Jaapani tippkohtumisel juulis leppisid pooled kokku edasises koostöös ELi-Jaapani majanduspartnerluslepingu raames. See hõlmab majandusjulgeolekualaste kõneluste laiendamist ja digikaubanduse põhimõtete kokkuleppimist.

Detsembris võõrustas Peking ELi ja Hiina tippkohtumist, mis oli alates 2019. aastast esimene mittevirtuaalne tippkohtumine. Kohtumisel keskenduti ELi ja Hiina suhetes tehtud edusammudele. Päevakorras olid arutelud ELi ja Hiina vahelise kaubanduspuudujäägi tasakaalustamise, õiglase majanduspartnerluse edendamise ja rahvusvaheliste normide järgimise üle.

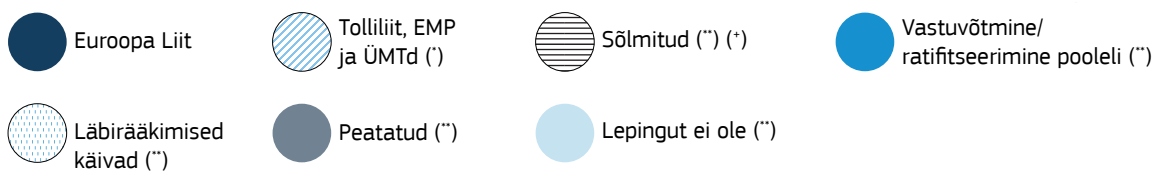
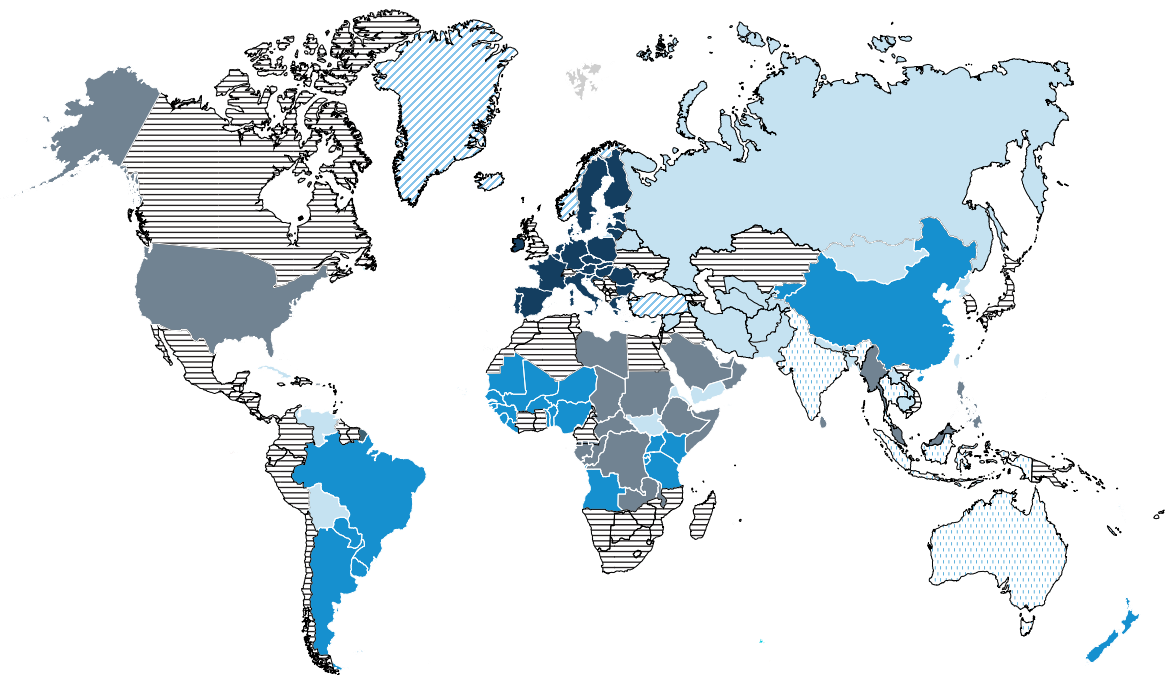
Tippkohtumisel tõstatati ka kriitilise tähtsusega ülemaailmseid mureküsimusi, nagu Venemaa agressioonisõda Ukraina vastu, Lähis-Ida pinged, kliimamuutused, tervishoiuprobleemid ja inimõiguste olukord Hiinas. Tippkohtumisel rõhutati koostöö ja vastastikuse austuse tähtsust ülemaailmsetes küsimustes.

Ameerika Ühendriikidega jätkusid läbirääkimised kestliku terase- ja alumiiniumitootmise ülemaailmse kokkuleppe üle, et käsitleda liigset tootmisvõimsust ülemaailmsel turgudel ja muuta ülemaailmne terasekaubandus kestlikumaks. Nende jõupingutuste toetamiseks leppisid Ameerika Ühendriigid ja EL kokku pikendada USA tollimaksude peatamist teatavate ELi terase- ja alumiiniumikoguste suhtes ning USA toodetele kehtestatud tasakaalustavate tollimaksude peatamist vastavalt kuni 31. detsembrini 2025 ja 31. märtsini 2025. Samuti algasid läbirääkimised Ameerika Ühendriikidega kriitilise tähtsusega maavarade lepingu üle, mis võimaldaks rakendada ELis toodetud

elektrisõidukite ja nende osade suhtes teatavaid USA inflatsiooni vähendamise seaduses kehtestatud maksusoodustusi.

EL ja Ameerika Ühendriigid jätkasid oma digi- ja kaubandussuhete arendamist ELi-USA kaubandus- ja tehnoloogianõukogu raames, mille neljas ministrite kohtumine peeti mais. Tuginedes ELi-USA kaubandus- ja tehnoloogianõukogu edukusele, asutati veebruaris ka ELi-India kaubandus- ja tehnoloogianõukogu, mille esimene ministrite kohtumine toimus mais. Kohtumisel leppisid mõlemad pooled kokku süvendada koostööd kolmes põhivaldkonnas: tehnoloogia, puhas energia ja kaubandus.

ELi kaubanduslepingud 2023. aastal

(*) Euroopa Majanduspiirkond, ülemeremaad ja -territooriumid.

(**) Vabakaubandusleping, põhjalik ja laiaulatuslik vabakaubandusleping, investeerimisleping, laiendatud partnerlus- ja koostööleping, sooduselemendiga partnerlus- ja koostööleping.

(*) Praegu ajakohastatakse lepinguid Tuneesia ning Ida- ja Lõuna-Aafrika riikidega, ajakohastatud lepingud Tšiili ja Mehhikoga on ratifitseerimisel, põhjalikku ja laiaulatuslikku vabakaubanduslepingut Gruusiaga ei kohaldata Abhaasias ega Lõuna-Osseetias.

ELi ja Ühendkuningriigi suhetes on oluliseks versta-postiks Windsori raamistik. See näeb ette lõplikud lahendused Iirimaa ja Põhja-Iirimaa protokoll (väljaastumislepingu lahutamatu osa) rakendamisega seotud probleemidele, kinnitab veel kord nii ELi kui ka Ühendkuningriigi täielikku pühendumust suure reede (Belfasti) kokkuleppele, lihtsustab Põhja-Iirimaa ja Suurbritannia vahelist kaubandust ning kaitseb ELi ühtset turgu. Mõlemad pooled on võtnud kohustuse rakendada raamistiku kõiki elemente täielikult ja õigel ajal.

2023. aastal tehti edusamme ka kaubandus- ja koostöölepinguga, mis võimaldab teha koostööd kaubanduse, transpordi, energeetika ja julgeoleku valdkonnas ning sellistes valdkondades nagu küberturvalisus ja finantsteenused. Ühendkuningriik ja EL jõudsid kokkuleppele Ühendkuningriigi osalemises ELi teadusuuringute ja innovatsiooni programmis „Euroopa horisont“ ning ELi juhtivas Maa seire programmis „Copernicus“.

Tänu ELi toetusele Küprose konflikti lahendamisel kasvas Küprose kreeklaste ja türklaste

eraldusjooneülene kaubavahetus 2023. aastal 16 miljoni euroni. Kaubavahetus suurendab usaldust kahe kogukonna vahel ja aitab Küprose majandust. Kasvu edasiseks toetamiseks avati oktoobris ELi rahastatud ühtne kontaktpunkt, kus pakutakse nõustamist kohalikele kaupmeestele.

EL on käivitanud mitu digipartnerlust, et tugevdada oma suhteid sarnaselt meelestatud partneritega, sealhulgas Kanada ning India ja Vaikse ookeani piirkonna riikidega, nagu Singapur ja Lõuna-Korea. Selle eesmärk on suurendada koostööd, et edendada ohutut ja turvalist digiruumi ning vastupidavat digipööret. ELi ja Jaapani strateegiline partnerlus on jätkanud kasvuteed. Pooled on allkirjastanud kokkuleppeid koostöö edendamiseks digitaristu, pooljuhtide ja toorainete tarneahelate alal.

Lisaks on ELi eesmärk tugevdada sidemeid maailma juhtivate teadusringkondadega. Murranguline oli Uus-Meremaa kui esimese kaugel asuva partneri liitumine programmiga „Euroopa horisont“ 2023. aastal. Kanada osalemine laiendab seda rahvusvahelist teadusliitu veelgi.

↑

Euroopa Komisjoni Euroopa digiajastule vastavaks muutmise valdkonna juhtiv asepresident ja konkurentsivolinik Margrethe Vestager (paremalt teine) ning Euroopa Komisjoni inimeste hüvanguks toimiva majanduse valdkonna juhtiv asepresident ja kaubandusvolinik Valdis Dombrovskis (paremalt kolmas) ELi-India kaubandus- ja tehnoloogianõukogu kohtumisel. Brüssel, Belgia, 16. mai 2023.

9. Institutsioonide tegevus ja tugevam demokraatia

Sissejuhatus

2023. aastal tegid Euroopa Liidu institutsioonid ja organid tihedat koostööd, et edendada ELi ühiseid huve ja täita kodanike ees võetud kohustusi. Jätkati jõupingutusi ELi õigusloomeprotsessi parandamiseks ja haldusasutuste reformimiseks, et need oleksid paremini valmis muutuva maailma võimalustele ja katsumustele vastu astuma. Tõhusamad õigusnormid ja nende kaudu ELi kodanike jaoks saavutatud paremad tulemused on kõigi ELi institutsioonide ja liikmesriikide ühine eesmärk ja vastutus. See tähendab ka seda, et kodanikel peab olema võimalik demokraatlikes protsessides aktiivselt osaleda.

↑

Vasakult paremale: Euroopa Ülemkogu eesistuja Charles Michel, Rootsi ELi asjade minister Jessika Roswall, Iraani jurist ja kirjanik Shirin Ebadi, Euroopa Parlamendi president Roberta Metsola, Itaalia astronaut Samantha Cristoforetti ja Euroopa Komisjoni president Ursula von der Leyen Euroopa Parlamendis tähistamas rahvusvahelist naistepäeva. Strasbourg, Prantsusmaa, 15. märts 2023.

Ühistöö

ELi institutsiooniline ülesehitus on ainulaadne ja liidu otsustussüsteem areneb pidevalt. Üldjoontes teeb Euroopa Komisjon ettepaneku uute õigusaktide kohta ning Euroopa Parlament ja Euroopa Liidu Nõukogu kui kaasseadusandjad võtavad need vastu. Seejärel asuvad liikmesriigid õigusakte rakendama ja komisjon tagab, et neid kohaldatakse nõuetekohaselt. Nimetatud institutsioonide tööd täiendavad teised [institutsioonid ja organid](#). 2023. aastal liikusid ELi institutsioonid edasi mitme

tähtsa seadusandliku algatusega ning suurendasid jõupingutusi, et muuta ELi tegevus läbipaistvamaks, vastutustundlikumaks ja tõhusamaks. Eelmise aasta oktoobris toimus Granadas Hispaanias ELi juhtide kohtumine, millel algatati komisjoni teatisest [„Tugevam, konkurentsivõimelisem ja kestlikum Euroopa“](#) lähtuv arutelu, et määrata kindlaks Euroopa Liidu eelseisvate aastate üldised poliitilised sihid ja prioriteedid.

Euroopa Liidu Nõukogu eesistujariik vahetub rotatsiooni põhimõttel iga kuue kuu tagant. 2023. aasta esimeses pooles oli eesistujariik Rootsi ja teises pooles Hispaania.

↑
Euroopa Komisjoni president Ursula von der Leyen, Rootsi delegatsiooni liikmed ja Euroopa Komisjoni volinikud sissejuhataval kohtumisel, millega algas Rootsi eesistumine Euroopa Liidu Nõukogus. Kiruna, Rootsi, 12. jaanuar 2023.

Seadusandlike algatuste edenemine

2023. aastal liikusid ELi kaasseadusandjad edasi mitme olulise algatusega.

Ukrainale sõjalise toetuse andmise osas (vt 1. peatükk) jõudsid parlament ja nõukogu poliitilisele kokkuleppele määrukses, milles käsitletakse laskemoona tootmise toetamist ning mille kohaselt eraldatakse Ukrainale 500 miljonit eurot laskemoona ja raketite tootmiseks. Samuti lepiti kokku uutes meetmetes, millega kiiresti suurendada ELi kaitsetööstuse suutlikkust laskemoona toota (kaitsevaldkonna ühishangete lühiajaline rahastamisvahend – vt 8. peatükk). Venemaa jätkuvat agressioonisõda Ukraina vastu silmas pidades leppis nõukogu kokku majanduslike ja individuaalsete piiravate meetmete üheteistkümnendas ja kahesteistkümnendas pakettis (sanktsioonid).

Edusamme tehti ELi majanduse ja konkurentsivõime tugevdamisel: kaasseadusandjad leppisid kokku sellistes olulistest ettepanekutes nagu ELi rohevõlakirjade määrus, panganduspakett ja väärtpaberite keskdepositooriumide määrus ning teedrajav kriitiliste toorainete määrus (vt 2. peatükk). Lisaks jõudis nõukogu ühisele seisukohale komisjoni ettepaneku suhtes reformida ELi majanduse juhtimise reegleid.

Rohe-eesmärkide vallas võtsid parlament ja nõukogu vastu olulised õigusaktid 2030. aasta kliimaeesmärkide saavutamiseks. Nende hulka kuuluvad uued reeglid lõppenergia tarbimise vähendamiseks ja taastuvate energiaallikate osakaalu suurendamiseks ELi energiaallikate jaotuses (vt 3. ja 4. peatükk).

Digiüleminekuga seoses võtsid parlament ja nõukogu vastu uued õigusnormid Euroopa pooljuhtide sektori tugevdamiseks (kiibimäärus), mis suurendab ELi tehnoloogilist suveräänsust. Kaasseadusandjad võtsid vastu ka andmemääruse, millega tagatakse õiglane juurdepääs andmetele, ja jõudsid poliitilisele kokkuleppele tehisintellektimääruse suhtes, millega edendada ELis tehisintellekti ohutut kasutamist kõigi hüvanguks (vt 5. peatükk).

Parlamendi ja nõukogu vaheliste läbirääkimiste tulemusel saavutati poliitiline kokkulepe uue rände- ja varjupaigaleppe (vt 7. peatükk) ja poliitreklaami läbipaistvuse üle (vt allpool). Edasi liiguti ka platvormitöötajate töötingimuste parandamist käsitleva direktiiviga (6. peatükk). Schengeni alaga seoses lepiti nõukogus ühehäälselt kokku, et kaotatakse kontroll ELi ning Bulgaaria ja Rumeenia õhu- ja merepiiril (vt 7. peatükk).

Poliitiline kokkulepe finantsmääruse sihipärase läbivaatamise kohta aitab kaitsta ELi eelarvet (vt 2. peatükk), suurendada läbipaistvust, parandada kriisiohjet ja vähendada liikmesriikide halduskoormust.

3. juulil 2023 osalesid Euroopa Komisjoni president Ursula von der Leyen ja Euroopa Komisjoni volinikud Hispaanias Madridis avakohtumisel, millega algas Hispaania eesistumine Euroopa Liidu Nõukogus.

ELi õiguse kohaldamise tagamine

ELi õigust tuleb igal pool rakendada ning kohaldada täielikult ja korrektset, et inimesed ja ettevõtted saaksid sellest täit kasu. Selle tagamiseks algatas komisjon 2023. aastal rohkem kui 500 uut rikkumismenetlust nii sellepärast, et liikmesriigid ei olnud ELi direktiive oma õigusesse õigel ajal üle võtnud, kui ka põhjusel, et nad ei kohaldanud ELi õigust nõuetekohaselt või nende õigusaktid ei olnud täielikult ELi õigusega kooskõlas.

Positiivse poole pealt lõpetati aasta jooksul 1000 rikkumismenetlust, sest liikmesriigil oli õnnestunud rikkumine kõrvaldada. Sellel on käegakatsutavad kasulikud tulemused, näiteks kindlamad õigused digitaalsel ühtsel turul, suurem energiatõhusus, tulemuslikum keskkonnakaitse, paremad finantsteenused ja ohutum transport.

Komisjon jätkas tööd ka rikkumiste ennetamiseks. Näiteks andis ta liikmesriikidele ELi õiguse rakendamisel juba varajases etapis tuge, pakkudes praktilisi suuniseid, koolitusi ja tehnilist abi ning korraldades kohtumisi.

Aktiivne koostöö institutsioonide vahel

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee ning Euroopa Regioonide Komitee andsid parlamendi, nõukogu ja komisjoni töösse olulise ja asjakohase panuse ning osalesid aktiivselt Ukraina toetamises. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee jätkas kandidaatriike esindavate liikmete valimise algatust, millega kaasatakse ELi kandidaatriikide kodanikuühiskonna esindajaid komitee igapäevasesse nõuandetegevusse.

Euroopa Regioonide Komitee näitas algatuse „Euroopa linnade ja piirkondade liit Ukraina ülesehitamiseks“ kaudu, et Ukraina taastamise ja ülesehituse protsessis on tähtsal kohal detsentraliseerimine ja kohaliku omavalitsuse üksuste tugevdamine.

Enamiku liikmesriikide parlamendid jätkasid ELi institutsioonidega aktiivset koostööd, kontrollides uute õigusaktide ettepanekute vastavust subsidiaarsuse põhimõttele. Subsidiaarsuse põhimõtte alusel määratakse kindlaks olukorrad, mil on õiguspärane, et meetmeid võtab pigem EL, mitte liikmesriigid. Selle põhimõtte kohaldamisega seotud probleeme tõstasid liikmesriikide parlamendid ainult mõnel üksikul juhul. Samuti osalesid nad koos komisjoniga mitmesuguste teemade üle peetud kirjalikus ja suulises poliitilises dialoogis ning Euroopa Parlamendi korraldatud parlamentidevahelistel kohtumistel.

Suhted teiste institutsioonide ja Euroopa Ombudsmani vahel olid endiselt head ja konstruktiivsed. Suurim osa ombudsmani uurimistest puudutas endist viisi komisjoni kui institutsiooni, kes suhtleb avalikkusega kõige otsesemalt. 2023. aastal viis komisjon ellu ligikaudu kolm neljandikku ombudsmani ettepanekutest ja haldusomavoli juhtumeid esines väga harva.

Euroopa Kontrollikoda kui ELi rahaliste vahendite järelevalvaja tegi mitu finants- ja tulemusauditit, sealhulgas sellistes valdkondades nagu taasterahastu „NextGenerationEU“, ELi majanduslik konkurentsivõime, julgeolekuohtudele vastupanu võime, Euroopa väärtuste austamine, kliimamuutused ja pettusevastane võitlus. Komisjon kui kontrollikoja peamine auditeeritav kiitis heaks suurema osa talle esitatud soovistest, millega tagati, et ELi rahalisi vahendeid kogutakse ja kasutatakse vastavalt asjakohastele õigusnormidele ning nendega saavutatakse kavandatud tulemusi.

Hea haldus

Üldsuse suurem usaldus

Läbipaistvus, usaldusväärsus ja aruandekohustus on demokraatliku õigusriigi põhialused, mis võimaldavad edendada head valitsemistava ja suurendada usaldust poliitikakujundamise protsessi vastu. Samuti on need äärmiselt olulised korruptsiooni ennetamiseks. 2023. aastal viis parlament ellu reformid, millega tugevdada oma usaldusväärust, sõltumatust ja aruandekohustusi ning hoida seeläbi edaspidi ära katsed parlamentaarsesse protsessi sekkuda. Reformide ajendiks oli ühele Euroopa Parlamendi liikmele esitatud korruptsioonisüüdistus ja tema vahistamine 2022. aasta lõpus.

Selleks et suurendada üldsuse usaldust ELi institutsioonide vastu, esitas komisjon juunis ettepaneku luua institutsioonidevaheline eetikaorgan, mille raames kehtestada institutsioonide liikmete eetilise käitumise ühised standardid ning ametlik mehhanism eetikanoorte kooskõlastamiseks ja arvamuste vahetamiseks. Komisjon kutsus kõiki ELi institutsioone (Euroopa Parlamenti, Euroopa Ülemkogu, nõukogu, Euroopa Kohut, Euroopa Keskpanka ja kontrollikoda ning Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteed ja Euroopa Regioonide Komiteed) alustama läbirääkimisi võimaliku kokkuleppe üle ning korraldas selleks esimesed poliitilised ja tehnilised kohtumised.

Juunis kinnitas Euroopa Keskpank (EKP) oma aruandekohustuse raamistiku Euroopa Parlamendi juures. Sellega seoses on väga oluline EKP ja

parlamendi dialoog. See võimaldab EKP-l oma tegevust ja poliitikat ELi kodanike valitud esindajatele üksikasjalikult selgitada ning kuulata omakorda ära nende probleeme. Nii saavad kodanikud ja nende esindajad kujundada oma hinnangu EKP tegevuse kohta, võttes arvesse tema esmast eesmärki säilitada hinnastabiilsus.

Parem õigusloome

Parema õigusloome tegevuskava on üks tähtsamaid tegureid, mis aitab komisjonil tagada arukama, tõhusama ja tulemuslikuma reguleerimise kaudu ELi konkurentsivõime ja vastupidavuse. Tegevuskava põhineb ennast tõestanud raamistikul, mida tunnustab ka Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsioon.

2023. aastal kohustus komisjon vähendada aruandlusnõuetega seotud koormust aja jooksul 25%. Komisjon esitas oma tööprogrammis 41 algatust ja seadis esikohale ülesande ühtlustada aruandlusnõudeid, millega kaasneb ettevõtetele või haldusasutustele ebaproportsionaalselt suur koormus. Seeläbi püütakse vähendada halduskoormust, ilma et seejuures kahjustataks poliitikaeesmärke või leevendataks sotsiaalseid, majanduslikke, keskkonnaalaseid või muid standardeid, nagu tarbijakaitsenormid. Protsessi aluseks on 200 vastust, mis saadi selleteemalise tagasisidekorje tulemusel ettevõtetest, riigiasutustelt, kodanikuühiskonna esindajatelt ja kodanikelt.

← Euroopa Keskpanka president Christine Lagarde (vasakul) ja Euroopa Parlamendi president Roberta Metsola (paremal) kirjutavad alla aruandluskorrale. Brüssel, Belgia, 5. juuni 2023.

Aruandlusnõuete ratsionaliseerimine ja lihtsustamine

Kuidas?

Näited

Ettepanek	Eesmärk	Eeldatav kokkuhoid/kasu
Reformitud liidu tolliseadustik	Luuu ELis ühtne liides ja hõlbustada andmete taaskasutamist	2 miljardit eurot
Läbivaadatud direktiiv, mis käsitleb kombineeritud vedu	Lihtsustada menetlusi (nt kasutada kategooriasse sobivuse tõendamiseks digitaalseid transpordiandmeplatvorme)	430 miljonit eurot
Raamatupidamisdirektiivi kohandatud künnised	Vähendada aruandlusnõudeid	Eeldatavasti saab kasu rohkem kui miljon ettevõtet
Vaidluste kohtuväline lahendamine	Loobuda teatavatest avalikustamiskohustustest ja asendada veebiplatvorm	Umbes 630 miljonit eurot

Komisjon rakendas endiselt põhimõtet „üks sisse, üks välja“, millega tagatakse, et mis tahes uue nõude kehtestamisel kaotatakse samas poliitikavaldkonnas mõni teine samaväärne nõue. See põhimõte täiendab komisjoni õigusloome kvaliteedi ja tulemuslikkuse programmi, mille kaudu komisjon püüab ELi õigusaktide läbivaatamisel ja hindamisel süstemaatiliselt kindlaks teha ja vähendada bürokraatiat ja tarbetuid kulusid.

Euroopa roheline kokkuleppe, institutsioonidevaheliste suhete ja tulevikusuundade valdkonna eest vastutav Euroopa Komisjoni asepresident Maroš Šefčovič tulevikukindluse platvormi kaheksandal täiskogu istungil. Brüssel, Belgia, 28. november 2023. See kõrgetasemeline eksperdirühm toetab komisjoni püüdlusi lihtsustada ELi õigusakte ja vähendada tarbetuid kulusid.

Tugevam halduskoostöö

Liikmesriikide tõhusalt toimivatel haldusasutustel on otsustav roll, et oleks võimalik ellu viia ELi ja liikmesriikide poliitikat, teha nii inimeste kui ka ettevõtete huvides reforme ning suunata investeringuid rohe- ja digipöörde ja suurema konkurentsivõime saavutamisse. Algatusega ComPAct pakutakse Euroopa haldusruumi tugevdamiseks välja uusi põhimõtteid, mis aitavad liikmesriikidel tegeleda oskuste nappusega ja saavutada eesmärk, et 2030. aastaks oleks kõik peamised avalikud teenused internetis kättesaadavad. See võimaldab ELi majandusel ja ühiskonnal saavutada 2030. aasta ulatuslikud kliima- ja energiaeesmärgid ning vähendab ELi haldusasutustes bürokraatiat, muudab teenuste osutamise kiiremaks ja läbipaistvamaks ja toob teenused inimestele lähemale. ELi 2030. aasta digieesmärkide poole püüdlemisel oli tähtsaks verstapostiks novembris saavutatud kokkuleppe koostalitleva Euroopa määruse üle (vt 5. peatükk). Kui määrus vastu võetakse, viib see ELi avaliku sektori teabevahetuse uuele tasemele ja kiirendab sektori digiüleminekut.

Tulevikusuundade strateegiline analüüs

Selleks et muuta oma tegevus üha keerukamas ülemaailmses kontekstis tulevikukindlamaks, võtab EL kooskõlas parema õigusloome juhistega poliitikakujundamise käigus aina sagedamini aluseks tulevikusuundade strateegilise analüüsi. Viimane tähendab seda, et uuritakse võimalikke stsenaariume, suundumusi, riske ja esile kerkida võivaid probleeme, mis võivad olla strateegilise planeerimise ja poliitikakujundamise seisukohast

olulised. Tulevikusuundade strateegiline analüüs aitab ELil paremini paika panna tulevase vajadusi ja ennetada ootamatuid ebasoodsaid suundumusi ja keerulisi kriise (nagu viimastel aastatel) ning neile paremini reageerida.

2023. aasta tulevikusuundi käsitlevas aruandes analüüsiti sotsiaalseid ja majanduslikke takistusi, mis seisavad kestlikkuse saavutamise ja inimeste heaolu säilitamise teel. Samuti heideti aruandes valgust sellele, kuidas nende takistuste edukas kõrvaldamine võib aidata ELil tugevdada ülemaailmset juhtpositsiooni. Aruandes on välja toodud 120 konkreetset valdkonda, milles tuleks meetmeid võtta, samuti SKPd täiendavate võrdlusnäitajate rakendamise katseprojekti esimesed tulemused. Selle projekti raames töötatakse välja tulemusnäitajad, milles võetakse rohkem arvesse keskkonna- ja sotsiaalseid aspekte.

Aasta jooksul tõhustas komisjon koostööd, mida tehakse liikmesriikidega kogu ELi hõlmava tulevikusuundade analüüsi võrgustiku kaudu. Võrgustik loodi aastal 2021 ja see on oma tegevusega suurendanud liikmesriikide huvi tulevikusuundade analüüsimise vastu, samuti vastavaid investeringuid. Peale selle on võrgustik kaasa aidanud laiapõhjalisematele ELi tasandi aruteludele, näiteks seoses ELi kerksust käsitleva aruandega „Resilient EU2030“ Hispaania eesistumise ajal ning Granadas Hispaanias Euroopa Ülemkogu kohtumisel sündinud deklaratsiooniga.

Euroopa strateegia ja poliitilise analüüsi süsteem võimaldab üheksal ELi institutsioonil ja organil ühiselt tulevase riske ja võimalusi prognoosida. 2023. aastal oli koostöö fookuses uus ülemaailmsete suundumuste aruanne, mis peaks valmima 2024. aasta alguses.

Kümme viisi parandada kestlikkust

Tugevam demokraatia

Õigusriigi põhimõtte kaitsmine

Arvestades käimasolevat Venemaa agressioonisõda Ukraina vastu, on ülimalt tähtis, et nii ELis kui ka mujal kaitstakse ja järgitakse proaktiivselt demokraatia, inimõiguste ja õigusriigi põhimõtteid. 2023. aasta [õigusriigi olukorda käsitlev aruanne](#) näitas, et liikmesriikidele 2022. aastal õigusriigi põhimõtete kohta antud soovistest 65% olid täielikult või osaliselt täidetud. See annab tunnistust liikmesriikide märkimisväärselt jõupingutustest, et

teha neljas peamises valdkonnas – kohtusüsteem, korruptsioonivastane raamistik, meedia mitmekesisus ja vabadus – õigusriigi tugevdamiseks vajalikke reforme. Võttes arvesse liikmesriikides saavutatud positiivseid tulemusi, [teatas](#) komisjon 2023. aastal, et avab õigusriigi olukorda käsitleva aruande ka ühinemisläbirääkimistel kaugemale jõudnud riikidele, toetamaks nende reformipüüdlusi.

Välissekkumine demokraatlikesse süsteemidesse

81%

ELi elanikest nõustub, et välissekkumine on suur probleem, millega tuleks tegeleda

81%

ELi elanikest nõustub, et ELi territooriumil välisriikide valitsusi esindavad üksused peaksid olema registreeritud, et vältida varjatud sekkumist

Kodanikuühiskonna roll demokraatia edendamisel ja kaitsmisel

87%

ELi elanikest leiab, et kodanikuühiskonnal on demokraatia kaitsmisel ja demokraatliku arutelu edendamisel suur roll

Demokraatia ja valimised

78%

ELi elanikest on mures selle pärast, et hääletamisotsused võivad põhineda desinformatsioonil

72%

ELi elanikest on mures selle pärast, et europarlamendi valimisi võidakse küberrünnetega manipuleerida

70%

ELi elanikest on mures selle pärast, et välisriigid võivad valimisi varjatult mõjutada

65%

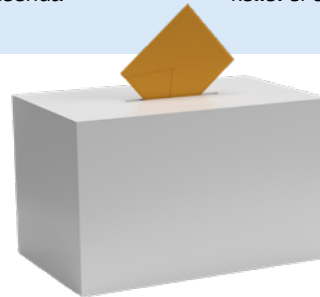
ELi elanikest on mures selle pärast, et neid võidakse sundida hääletama teataval viisil

63%

ELi elanikest on mures selle pärast, et valmistulemusi võidakse manipuleerida

53%

ELi elanikest on mures selle pärast, et hääletada saavad ka inimesed, kellel ei ole hääleõigust

Allikas: Eurobaromeetri kiiruuring nr 528, detsember 2023.

Demokraatia kaitsmine

Hästi toimivas ja edukas demokraatias saavad kodanikud vabalt arvamust avaldada, poliitilisi liidreid valida ja tuleviku kujundamises kaasa rääkida. ELi demokraatia on küll tugev, kuid seisab siiski silmitsi kasvava äärmusluse, valimistesse sekkumise, manipuleeriva teabe levitamise ja ajakirjanike ähvardamisega.

Detsembris vastu võetud demokraatia kaitse paketiga võetakse käsile välissekkumine ja muud samalaadsed probleemid ning edendatakse vastupanuvõimet rohujuuresandil, soodustades kodanikuaktiivsust ja demokraatlikku osalust. Paketi keskmes on ettepanek suurendada läbipaistvust ja demokraatlikku aruandekohustust, et tuua päevavalgele varjatud välismõju. Meetmetega parandatakse ka siseturu toimimist, luues kolmandate riikide nimel toimuva huvide esindamise

jaoks ühised standardid. Lisaks sisaldab pakett kahte soovitus: ühega püütakse tugevdada ELis valimisprotsesse ning teisega edendada kodanike ja kodanikuühiskonna kaasavat osalemist poliitikakujundamises.

Poliitiline kokkulepe saavutati ka poliitreklaami läbipaistvust käsitlevate uute reeglite suhtes: poliitreklaam peab olema selgelt tähistatud ja sisaldama teavet selle kohta, kes ja kui palju on selle eest maksnud, milliste valimiste või millise rahvahääletuse või regulatiivse protsessiga see on seotud ning kas see on suunatud konkreetsetele adressaatidele.

Vabade ja õiglase valimiste edendamine ning õigusriigi põhimõtte järgimise ja meediavabaduse tagamine on alustalad, millele rajada ruum, kus iga kodanik tunneb end vaba ja võimestatuna.

Euroopa Parlamendi valimised

ELis on loodud üleeuroopalise valimiskoostöö võrgustik, millega edendatakse sisulist ja praktilist teabevahetust mitmesugustel teemadel, mis on vabade ja õiglaste valimiste ja nende küberturvalisuse tagamiseks asjakohased. Sellega toetatakse 2024. aasta Euroopa Parlamendi valimiste eel liikmesriikide ametiasutuste koostööd.

VIDEO Euroopa Parlamendi presidendi Roberta Metsola videosõnum Euroopa Parlamendi valimiste kohta 6.–9. juunil 2024.

Meediavabadus

2023. aastal jõuti poliitilisele kokkuleppele Euroopa meediavabaduse määruses, millega kaitsta meediat ja ajakirjanikke paremini poliitilise sekkumise eest ning tagada meedia hõlpsam piiriülene toimimine. Määruses tehakse ettepanek luua sõltumatu Euroopa meediateenuste nõukoda, mis koosneks liikmesriikide meediat reguleerivatest asutustest ja organitest. Nõukoda tugevdaks ELi tasandi koostööd välispropaganda tõrjumisel ning aitaks uusi norme rakendada.

Samuti jõuti kokkuleppele uutes normides, millega kaitsta ajakirjanikke, õiguste kaitsjaid, kodanikuühiskonna organisatsioone ja teisi isikuid,

kelle vastu on esitatud vaigistuskaebus. Uute normide hulka kuuluvad muu hulgas põhjendamatute nõuete tagasilükkamine menetluse algetapis, õiguskaitsevahendid kuritarvituslike hagide vastu ja kaitse välisriigi kohtuotsuste eest, mida ELis ei tunnustata ega täideta.

Projektist „Free Media Hub EAST“, mida juhib Praha kodanikuühiskonna keskus ja mida toetab komisjon, eraldati 2023. aastal üle 2,2 miljoni euro, millega toetada ELis tegutsevat väljakujunenud sõltumatut Valgevene ja Vene meediat (peamiselt Tšehhis, Saksamaal, Lätis, Leedus ja Poolas).

Meeleavaldaja hoiab 22-aastase Mahsa Amini fotot. Iraani moraalipolitsei pidas Amini kinni, sest ta ei kandnud hidžaabi, mis on Iraanis kohustuslik, ja naine kaotas elu. Milano, Itaalia, 16. september 2023.

EL ei unusta neid, kes on maksnud vabaduse eest oma eluga, ja avaldab kõigile neile austust. Jina Mahsa Aminile ja Iraani liikumisele „Naine, elu, vabadus“ anti Euroopa Parlamendi 2023. aasta Sahharovi auhind mõttevabaduse eest.

Kodanike võimestamine

EL soovib kodanikke ja sidusrühmi tähelepanelikumalt kuulata. Poliitikakujundamise protsesside üldsuse jaoks avalikuks tegemine on üks viis, kuidas muuta ELi tegevus läbipaistvamaks, vastutustundlikumaks ja tõhusamaks.

Viimastel aastatel on komisjon hakanud avalikkusega rohkem konsulteerima. Selleks kasutatakse portaali „Avaldage arvamust!“, kuhu on koondatud kodanikelt ja sidusrühmadelt saadud tagasiside ja ettepanekud, mida võib esitada tagasisidekorje küsitluste, vastuvõetud ettepanekute ja õigusaktide eelnõude kohta. Laiema avalikkuseni jõudmiseks on komisjon suurendanud nende konsultatsioonide arvu, mis tõlgitakse kõikidesse ELi ametlikesse keeltesse (59%-lt 2019. aastal 83%-le 2023. aastal).

Kodanike paneelarutelud

2022. aasta detsembrist 2023. aasta aprillini korraldas komisjon uut moodi kodanike paneelarutelude voo, muutes kodanike osaluse poliitikakujundamise protsessi täieõiguslikuks osaks. Võttes arvesse Euroopa tuleviku konverentsi käigus saadud kogemusi ja konverentsil väljendatud üleskutseid, võimaldavad paneelarutelud 150-l juhuslikult valitud kodanikul oma arvamuse välja öelda ja anda komisjonile enne õigusakti ettepaneku esitamist soovitusi.

Paneelaruteludel vahetati arvamusi toidu raiskamise, virtuaalmaailma ja õpirände teemal. Soovitused koondati kodanike aruannetesse, mida võeti arvesse komisjoni lõplike ettepanekute ettevalmistamisel ja mis koos nendega ka avaldati. Komisjoni algatused esitati 5. juulil (toidujäätmed), 11. juulil (virtuaalmaailm) ja 15. novembril (õpiränne). Uus kodanike paneelarutelu vorm on osa laiemast konsultatsiooniprotsessist, mille kaudu komisjon kogub kodanikelt ja sidusrühmadelt tagasisidet.

Euroopa Komisjoni demokraatia ja demograafia eest vastutav asepresident Dubravka Šuica virtuaalmaailmateemalisel Euroopa kodanike paneelarutelul. Brüssel, Belgia, 11. juuli 2023.

Euroopa kodanikualgatused

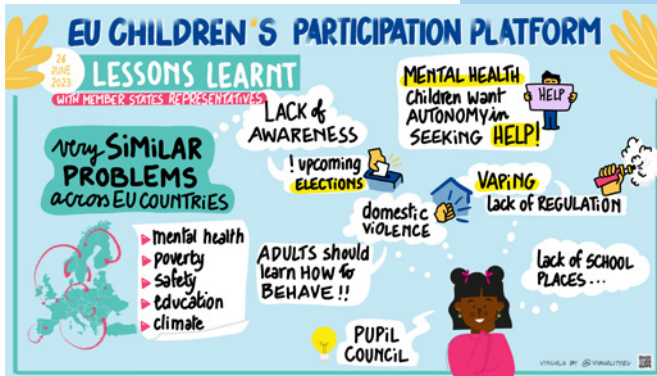
Aprillis registreeris komisjon 100. [Euroopa kodanikualgatuse](#) (esimene käivitati 2012. aastal). Aasta jooksul registreeris komisjon 37 uut algatust, milles kutsuti ELi üles võtma meetmeid mitmesugustes valdkondades, nagu rändajate väärikas kohtlemine, loomade heaolu, raudteevõrgustikud, maksustamine, Ukraina kultuuri säilitamine ja ELi kodakondsuse alane haridus.

Komisjon asus 2023. aastal tegutsema nelja eduka algatuse puhul, milles kutsuti üles vähendama pestitsiidide kasutamist, lõpetama haiuimedega kauplemine, tegema lõppu loomkatsetele ning keelustama karusnaha tootmine ja sellega kauplemine. Alates 2012. aastast on rohkem kui miljon toetusavaldust esitatud kümnele algatusele.

[2023. aastal avaldati aruanne](#) Euroopa kodanikualgatuse reeglite kohta, mis on kehtinud alates 2020. aastast. Aruandest selgub, et nende reeglitega luuakse korraldajatele ja toetajatele kättesaadavam, vähem koormav ja hõlpsamini kasutatav raamistik. Samuti sisaldab aruanne praktilisi ettepanekuid, kuidas suurendada üldist teadlikkust ja teavitada kodanikke nende õigusest kasutada kodanikualgatust ning mil viisil tagada edukate algatuste puhul nähtavamad järelmeetmed.

Kodanike õiguste tugevdamine

ELi kodakondsus on üks Euroopa Liidu märkimisväärsemaid saavutusi. ELi kodakondsuse 30. aastapäeva tähistamiseks tegi komisjon ettepaneku võtta [meetmeid](#) kodanikuõiguste tugevdamiseks. Ettepanekule lisati kodanike jaoks mõeldud suunised, mis sisaldavad kõige olulisemat teavet nende õiguste kohta. [2023. aasta aruandes](#) [ELi kodakondsuse kohta](#) on toodud esile edusammud, mida ELis on kodanikuõiguste, ühiste väärtuste ja demokraatliku osalemise edendamisel tehtud alates viimase sellise aruande avaldamisest 2020. aastal.

ELi laste osalusplatvormi esimesel üldkogul saadud õppetunnid.

Juunis toimus Brüsselis ELi laste osalusplatvormi esimene üldkogu, mida aitasid korraldada ELi lapsed ja teismelised, kes olid ühtlasi ka üldkogu kaasesistujad. Kokku tuli umbes 60 last, kes arutlesid teemadel – demokraatia, kliimamuutused, vaimne tervis, ohutus ja vaesus –, millele platvormi töös kolme aasta jooksul enim rõhku pannakse.

Laste ja noorte võimestamine

Peaaegu 20% ELi kodanikest on lapsed. Neil on õigus väljendada neid puudutavates küsimustes oma arvamust. 2023. aastal täiendati [ELi laste osalusplatvormi](#), et luua alla 18-aastastele otsustusprotsessis osalemiseks uusi võimalusi. Alates platvormi loomisest 2022. aasta oktoobris on sellega liitunud ligi 50 organisatsiooni, kes ELis vahetult lastega töötavad.

[Euroopa noorteaasta](#) 2022 ürituste ja algatustega seati noored ELi poliitikakujunduses tähtsale kohale ning aidati lõimida noorte vaatenurka eri poliitikavaldkondadesse. Noorteaasta kaasas mitmesuguste ELi programmide ja poliitikaalgatuste kaudu arvukalt noori, kes võtsid 67 riigis osa 13 000 üritusest ja said seeläbi paremini teadlikuks ELi pakutavatest võimalustest. Loodi võimalusi noorte

mitmesuguses vormis osaluseks alates platvormist [„Noorte eurooplaste hääl“](#) ja [noortekõnelustest](#) ning lõpetades [poliitikadialoogide](#) ja [Euroopa noorte ajakirjanike rühmaga](#). 2022. aasta veebruarist 2023. aasta maini toimunud sotsiaalmeediakampaaniad jõudsid 91,4 miljoni inimeseni: neid vaadati 210 miljonit korda ja neile reageeriti 10 miljonit korda.

Selleks et saada aktiivseteks kodanikeks, peavad noored mõistma, kuidas demokraatia toimib ning millised on nende õigused ja kohustused. Mais avaldatud [õppevahend](#) „Demokraatia toimimine ELis“ tutvustab õpilastele Euroopa kodanikualgatus ja julgustab neid Euroopa küsimustes aktiivselt osalema.

Võtke ELiga ühendust

Isiklikult

Kõikjal Euroopa Liidus on sadu Europe Directi keskusi. Teile lähima keskuse aadressi leiate veebist (european-union.europa.eu/contact-eu/meet-us_et).

Telefoni teel või kirjutades

Europe Direct on teenistus, mis vastab Teie küsimustele Euroopa Liidu kohta. Teenistusega saate ühendust võtta:

- helistades tasuta numbril 00 800 6 7 8 9 10 11 (mõni operaator võib nende kõnede eest tasu võtta),
- helistades järgmisel tavanumbril: +32 22999696 või
- järgmise vormi kaudu: european-union.europa.eu/contact-eu/write-us_et.

ELi käsitleva teabe leidmine

Veebis

Euroopa Liitu käsitlev teave on kõigis ELi ametlikes keeltes kättesaadav Euroopa veebisaidil (europa.eu).

ELi väljaanded

Tasuta ja tasulisi ELi väljaandeid saab vaadata või tellida aadressil op.europa.eu/et/publications. Suuremas koguses tasuta väljaannete saamiseks võtke ühendust teenistusega Europe Direct või oma kohaliku dokumendikeskusega (european-union.europa.eu/contact-eu/meet-us_et).

ELi õigus ja seonduvad dokumendid

ELi käsitleva õigusteabe, sealhulgas alates 1951. aastast kõigi ELi õigusaktide konsulteerimiseks kõigis ametlikes keeleversioonides vt EUR-Lex'i (eur-lex.europa.eu).

ELi avatud andmed

Portaal data.europa.eu võimaldab juurdepääsu ELi institutsioonide, organite ja asutuste avatud andmete kogumitele. Neid võib tasuta alla laadida ning kasutada ärilisel ja mitteärilisel eesmärgil. Portaal pakub juurdepääsu ka suurele hulgale Euroopa riikide andmekogumitele.

■ Euroopa Liidu
Väljaannete Talitus